

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', Τεύχος 48, Σάββατο 26 Ιουνίου 1976

Δρχ. 20

ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ Ο «ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥΛΗ»

ΙΤΑΛΙΑ:

βγήκε ο Πάπας!

I-23-6-76

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΚΕ(έσ.) Συζήτηση με τους

Μπ Θεοδορίδη
Αντ Μπριλλάκη
Λεωτ Τσίλογλου
Κώστα Φιλίνη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Νικηταρά 2, τηλ. 609.150, 622.496

Έκδοτικό γεγονός
700 αϋθεντίες απαντούν
σέ εκατοντάδες
ζωτικά θέματα

10
ΤΟΜΟΙ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΒΟΗΘΗΜΑ

για τον αναγνώστη που ασχολείται με την
ιστορία, την πολιτική και τη σύγχρονη σκέψη

Η ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

παρουσιάζει, αναλύει και προωθεί το
ΔΙΑΛΟΓΟ ΑΝΑΤΟΛΗΣ - ΔΥΣΗΣ

ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ :

Βιολογία, Δίκαιο, Έθνολογία, Εκπαίδευση, Θρησκεία,
Ίστορία, Κοινωνιολογία, Λογοτεχνία, Οικονομία, Πα-
λιτική, Τέχνη, Φιλοσοφία, Φυσική, Ψυχολογία.

Τό καθένα από τὰ 400 λήμματα τῆς ἐγκυκλοπαίδειας
ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 βασικά μέρη :

- 1) παρουσίαση τῆς ἐρευνας γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέ-
μα ἀπὸ μὴ μαρξιστὲς ἐπιστήμονες,
- 2) παρουσίαση τῆς ἐρευνας γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέ-
μα ἀπὸ μαρξιστὲς ἐπιστήμονες τῆς Ἀνατολῆς καὶ
τῆς Δύσης καὶ
- 3) κριτικὴ σύγκριση καὶ ἐκτίμηση τῶν δύο ἀπόψεων.

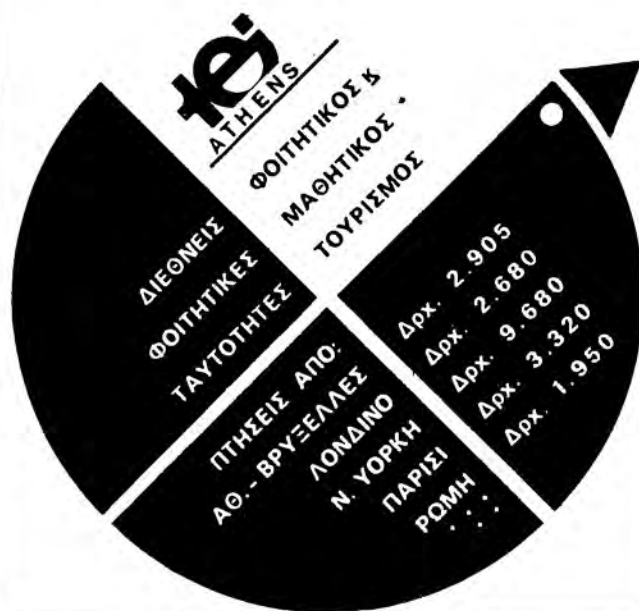
Τῇ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚῃ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ποὺ κυκλοφορεῖ ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου τὴν προσφέ-
ρει στὸ ἐλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ - ὑπεύθυνα
μεταφρασμένη ἀπὸ ἓνα ἐπιτελεῖο ἐιδικῶν - ὁ

«ΚΟΡΑΗΣ»

Ἑταιρεία Μορφωτικῶν - Ἐπιστημονικῶν Ἐκδόσεων,
σὲ συνεργασία μὲ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο

ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΜΑΡΝΗ 4 - 1ος ΟΡΟΦΟΣ - ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

"Αρης Φακύνος
οὐ παράνομοι

εξάντας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΦΑΤΣΗ: Νέα στοιχεία στην υπόθεση Παναγούλη 6
Τὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) Μιά συζήτηση μὲ τοὺς Μ. Θεοδωρίδη, Ἀ. Μπριλλάκη, Λ. Τσίλογλου καὶ Κ. Φιλίνη 8

Γ. ΓΑΚΗ: Ἡ ὑπόθεση Μπαϊκερ 16
Γ. ΡΑΠΤΗ: Ἕνας μῦθος 17
Γ. ΤΣΑΛΑΚΟΥ: Κυπριακὲς ἐκλογές 19
Γ. ΖΑΡΙΦΗ: Λίθανος 24
Π. ΤΡΩΓΑΔΗ: Ἀμερικανικὴ Ἀνεξαρτησία 28
ΕΛΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ: Κοινωνία καὶ Γλῶσσα 30
Δ. ΧΑΤΖΗ: Γιὰ τὸ Λαϊκὸ Πολιτισμὸ 33
Καλλιτεχνικὲς σελίδες 36
Ἐπιστολὲς - Διάλογος 47
Περιεχόμενα Γ' τόμου 52

Κάθε ἐνυπόγραφο ἀρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα τοῦ.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕ-
ΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Ἀθήνα 601.

Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 732-713
● Ἐκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑ-
ΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Ὑπεύθυνος
Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ,
Βασ. Ἀλεξάνδρου 26, Ἀγ. Ἀνάργυροι.
● Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑ-
ΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥ-
ΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ἀτελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝ-
ΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόβου 12 ● Τὸ «ΑΝΤΙ»
φωτοσχετίζεται στὴν «ΦΩΤΟ-
ΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. Ἀλεξάνδρου 2,
Χίλτον, καὶ τυπώνεται στὶς ἐγκαταστά-
σεις τῶν Γενικῶν Ἐκδοτικῶν Ἐπιχειρή-
σεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., Ἰασιίου
5, Περιστέρη.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΝΙΚΗ

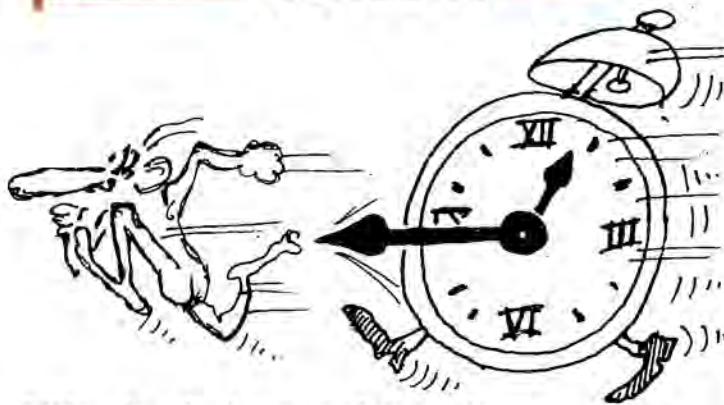
Βαρυσήμαντο καὶ καθοριστικὸ γεγονός στὴν διεθνή πολιτικὴ πραγματικότητα οἱ προχθεσινὲς ἐκλογές στὴν Ἰταλία. Ἡ ἀ-
νόδος τῆς Ἀριστερᾶς χαιρετίζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς δημοκρατι-
κοὺς καὶ προοδευτικοὺς πολίτες τοῦ κόσμου. Εἶναι μιὰ καθα-
ρή, ὁλοκληρὴ καὶ ἀναφαίρετη νίκη κυρίως τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ
καὶ κατ'ἐπέκταση ὅλων τῶν λαῶν πού ἀπαιτοῦν νὰ εἶναι ἀφέν-
τες στὸν τόπο τους καὶ νὰ καθορίζουν αὐτοὶ τὴ μοῖρα του. Τὰ
ποσοστά πού βγήκαν ἀπὸ τὶς κάλπες, πέρα ἀπὸ τὴν ἀριθμητικὴ
τους σημασία, ἔχουν ὑψηλὴ ποιοτικὴ ἀξία. Οἱ δυνάμεις τῆς Ἀ-
ριστερᾶς, μὲ μέγιστο τμήμα τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, εἶναι
ἀναμφισβήτητα μιὰ σεβαστὴ παρουσία στὴν Εὐρωπαϊκὴ ζωὴ καὶ
καμμιά καταδολέυση, πολιτικὴ μαγειρική, ὑποπτο παρασκήνιο,
ἀπειλὴ ἢ συνωμοσία δὲν μπορεῖ νὰ μειώσῃ τὸ ρόλο τους. Ἐχει
φτάσῃ πιά ἡ ἱστορικὴ ὥρα πού τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς Ἰ-
ταλίας μπορεῖ νὰ περάσῃ αὐτοδύναμα, μὲ εὐρύτατη λαϊκὴ ἀπο-
δοχὴ καὶ μὲ δημοκρατικὲς διαδικασίες, τὸ κατῳκίον τῆς κυβερνη-
τικῆς εὐθύνης. Νὰ ἀναλάβῃ, σὲ πολιτικὰ σχήματα δημοκρατικῆς
συνεργασίας τὸ μέρος πού τοῦ ἀναλογεῖ στὶς ἐξελεύσεις τῆς χώ-
ρας του.

Ὅλες οἱ ἀντίθετες δυνάμεις ἐξαπολύθηκαν φανερά καὶ ἀπρο-
σχημάτιστα γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν αὐθεντικὴ ἔκφραση τοῦ λαϊ-
κοῦ φρονήματος. Τὸ δόγμα Κίρσινγκερ, ἡ διεθνὴς ἀντίδραση, τὸ
ΝΑΤΟ καὶ τὸ Βατικανό, ὁ ἀπανταχοῦ φασισμός, ὅλοι πολώθηκαν
καὶ προσπάθησαν μὲ χρῆμα, ἐκβιασμούς, ἀπειλές καὶ φόβια νὰ
ἀντιμετωπίσουν τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἀνόδου τῶν λαϊκῶν δυνάμεων
στὴ στάθμη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ δίνει τὸ
μέτρο τῆς μεγάλης νίκης πού ἐκφράζουν οἱ ἐκλογές. Καμμιά κυ-
βερνητικὴ κατάσταση δὲν μπορεῖ νὰ στεριώσῃ στὴ χώρα χωρὶς
τὴ συμμετοχὴ ἢ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος,
καὶ εὐρύτερα τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς. Ἡ πραγματικότη-
τα αὐτὴ ἀνοίγει νέους ὁρίζοντες καὶ δημιουργεῖ νέες καταστάσεις
στὰ διεθνὴ πράγματα πού οἱ ὀργανισμοὶ τῆς συνασπισμένης ἀντί-
δρασης δὲν μποροῦν πιά νὰ ἀποτρέψουν. Καὶ τοῦτο συνιστᾷ μιὰ
μεγάλῃ ἱστορικὴ Νίκη.

ὁ ἐυδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἐξάμηνη 260 δρχ. - ἐτήσια 520 δρχ. Ἐτήσια
ὀργανισμῶν, Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Γιὰ μαθητές, σπουδαστὲς ἐκ-
πτώση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες: ἐξά-
μηνη: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 13 - ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 25-
Η.Π.Α. - Καναδὰς - Ἀνατ. Ἀσία: ἐξάμηνη: ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 17-
ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 34 - Αὐστραλία - Ὀκεανία: ἐξάμηνη:
ἀπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 24-ἐτήσια: ἀπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 47 ●
Ἐμβάσματα, τραπεζικὲς ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχά-
ρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ «ΑΝΤΙ»
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
Στὰ γραφεῖα
τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Β. Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «Ξένος Τύπος»,
Ν. Κοτζιάς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκὴ 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

«Ολα δουλεύουν ρολόι πιά...»

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ πρωθυπουργική όμιλία στη Βουλή, σχολιάστηκε, ήδη, αρκετά – κι από πολλούς: από τη Δεξιά (χουντική, «μiso-χουντική», αντιχουντική) που όμοφωνα και με τα ίδια «έπιχειρήματα» την εξύμνησε, μέχρι την Αριστερά, που την επέκρινε... κλιμακωτά: ανάλογα με το πόσο «Ακρα» ήταν... («Ένα κριτικό σημείωμα αναγνώστη μας, δημοσιεύεται σ' άλλη σελίδα».)

Η «έπεξηγηματική» όμιλία του κ. Γ. Ράλλη, η ωμή επέμβαση στην ΟΝΝΕΔ κ.λπ. ήρθαν φυσιολογικά – όλα δουλεύουν ρολόι, πιά...

Γιατί, λοιπόν, επανερχόμαστε;

Γιατί (συμπληρώνοντας κι ένα πρόσφατο σημείωμα τούτης της στήλης) νομίζουμε πως δεν ξεκαθαρίζονται πάντοτε τα πράγματα, όταν μιλάμε για «καταμερισμό ευθυνών». Δηλαδή:

1. Είναι και ο Καραμανλής προσωπικά και η Δεξιά, ευρύτερα, άμεσα υπεύθυνοι, φυσικά.

2. Δεν είναι μόνοι τους.

Υπάρχει ολόκληρο το σύστημα που μετά την Απελευθέρωση «στήθηκε», δούτηχτηκε στο αίμα (1944 - 49) και στέριωσε πάνω στα «διεθνώς γνωστά» καλούπια «Made in USA της αντικομμουνιστικής υστερίας, που έγινε βίωμα ενός ολόκληρου κράτους και «εξέθρεψε» (κυριολεκτικά) ένα ολόκληρο παρακράτος.

● Δεν είναι μόνο ο Καραμανλής κι η Δεξιά, γιατί, Κεντρικές κυβερνήσεις στάθηκαν στο ίδιο με τις Δεξιές «ύψος» σ' αυτά

τά χρόνια που προαναφέρθηκαν (1944 - 49), γιατί «επί Κέντρου» εκτελέστηκε ο Μπελογιάννης, δολοφονήθηκε ο Νικηφορίδης, μπήκαν οι «κοινοβουλευτικές δάσεις» της μονοκομματικής εξουσίας (για 13 ολόκληρα χρόνια) της Δεξιάς σε άμεση συνάρτηση με τις ΗΠΑ. Και μετά, πάλι «Κεντρικές» δυνάμεις βοήθησαν να προετοιμασθεί το έδαφος της στρατιωτικής δικτατορίας, σ' ό,τι τουλάχιστον αφορούσε το ελληνικό (έσωτερικό) μέρος της «επιχείρησης».

● Είναι και ο Καραμανλής προσωπικά, γιατί από το 1946 μετέχει σε διάφορες διορισμένες κυβερνήσεις που «έβγαλαν πέρα» τον εμφύλιο, για να εκλεγεί μετά με τον «Ελληνικό Συναγερμό» και να επιλεγεί αργότερα για την εδραίωση ενός εκπληκτικού «κράτους βίας» που πέρασε στην Ιστορία με τ' όνομά του: «καραμανλική δικτατορία»... Και δεν είναι τυχαία η επιλογή (πάλι!) για την ομαλή «αλλαγή» του Ιούλη, όπου τον πρώτο καιρό χρειαζόταν μια «λεπτή αντιμετώπιση», μια και ο λαός προσδοκούσε πολλά και η χούντα δεν προτίθονταν να κάνει μεγάλες υποχωρήσεις.

Έτσι, φυσιολογικά θαρρείς, εξελίχθηκαν τα πράγματα. Στην αρχή, ήταν ο Γκίκας, ο Μπίτσιος, ο Αθέρωφ το «κόκκινο (δλέπε: μαύρο) πανί». Σιγά - σιγά, όλοι έγιναν ένα - ποιός ξεχωρίζει, σήμερα, ποιόν. Και γιατί; «Ολα πιά δουλεύαν ρολόι... Κι είναι χαρακτηριστική η λεπτομέρεια της αρχής τούτης της χρονιάς μ' ένα μήνυμα «λήθης» και «αντικομμουνισμού» (θεωρητικού) του Κωνσταντίνου Τσάτσου, που θύμιζε άλλα ανάλογα μηνύματα του Κωνσταντίνου Γλύμπουργκ (από «μολυσματική νόσος» το 1957 ο κομμουνισμός έγινε «μίσος» το 1966) και που υλοποιήθηκε από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή με τις δύο τελευταίες όμιλίες στη Βουλή. Το «μοντέλο» (για να θυμηθούμε τον κ. Πλωρίτη) δεν είναι καινούργιο. Απλά, συγχρονίστηκε. Η δικτατορία, εμποδίζει μερικές λειτουργίες του – και πάνω απ' όλα άμβλυσε το αντικομμουνιστικό μένος, όσο κι αν αυτό φαίνεται σχήμα οξύμωρο για μια φασιστική δικτατορία. Η δραστηριοποίηση της αφανούς πλειοψηφίας (δηλαδή: η προτροπή για ενέργειες... γνωστές από παλιά) έρχεται να μοιράσει – όπως άλλοτε – τον ρόλο του «μπαμπούλα» ανάμεσα κράτους και παρακράτους. Πάλι στον κομμουνιστικό κίνδυνο κουνιέται, τώρα, και το σκιάχτρο της στρατιωτικής δικτατορίας – οι αξιωματικοί, κάθε τόσο, «ανησυχούν» μās πληροφορούν οι μiso-έπισημοι ψίθυροι. Μπήκαμε σ' ένα δρόμο – όλα δουλεύουν ρολόι πιά...

Το πρωθυπουργικό λόγο στη Βουλή περιείχε, εκτός των άλλων, μια οξύτατη και απειλητική αναφορά στις οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς («η κυβέρνηση θα λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να τις καταστήσει ανίκανες να δράσουν στο μέλλον»). Η δήλωση αυτή ήρθε να επικυρώσει αντίστοιχες δηλώσεις του κ. Σταμάτη περί ήθικων ατούργων και μια ενορχηστρωμένη καμπάνια φιλοκυβερνητικών έφημερίδων όπως π.χ. η πρωτοσέλιδη «Έρευνα»(!) της Απογευματινής με τίτλο «30 παράνομοι (!) οργανώσεις δραούν στην Αθήνα».

Το συγκεκριμένο όμως περιεχόμενο της πρωθυπουργικής απειλής ούτε ο ίδιος ο κ. Καραμανλής ούτε η κυβέρνησή του θέωρησαν χρέος τους να το διευκρινίσουν. Έτσι οι πιθανές εκδοχές άφθονούν. Η δικαστική δίωξη μερικών οργανώσεων για «ήθικη ατούργα» στα γεγονότα της 25ης Μαΐου θεωρείται από μερικούς σαν σχεδόν βέβαιη. Έξ άλλου περόμοιες δίκες έχουν γίνει εναντίον του ΕΚΚΕ (για τα γεγονότα της 21.4.75) και εναντίον του ΕΕΑΜ (για τα γεγονότα της 23.7.75). Και παρόλο που και στις δύο περιπτώσεις οι αποφάσεις των δικαστηρίων ήταν απαλλακτικές, τίποτα δεν εμποδίζει την επόμενη φορά να είναι καταδικαστικές. Δεν αποκλείεται όμως η κυβέρνηση να προχωρήσει ακόμα περισσότερο και να κινηθεί (ή να κινηθεί αυτεπαγγέλτως...) τη διαδικασία για τη δικαστική διάλυση μερικών οργανώ-

σεων, αυτών που είχαν «το θράσος να αναλάβουν την ευθύνη» κατά την πρωθυπουργική ρήση.

Η αντιπολίτευση, από όποια να αναλάβει την υποστήριξη των οργανώσεων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, αντέδρασε υποτονικά στις κυβερνητικές απειλές. Ζήτησε απ' ενός να παρθούν αντίστοιχα μέτρα και για τις δημοκρατικές οργανώσεις, εγκαινιάζοντας έτσι ένα νέο είδος διμέτωπο, και καταδίκασε απ' έτερον την παρέμβαση της εκτελεστικής εξουσίας, χωρίς να πάρει καμιά θέση για την περίπτωση δικαστικών διώξεων.

Όμως η δικαστική καταδίκη για «ήθικη ατούργα» μιας οργάνωσης, όσοδήποτε μικρής αριθμητικά και άσημνης πολιτικά, και ακόμα περισσότερο η διάλυσή της με δικαστική απόφαση, αποτελούν γεγονότα που μπορεί μελλοντικά να αποδεχτούν εξαιρετικής σημασίας. Γιατί όταν κάποιος παύει να είναι νόμιμος, κάποιος άλλος γίνεται σχεδόν αυτόματα ήμινόμιμος. Το μακαρθικό κλίμα που βασιλεύει σήμερα στη Δυτική Γερμανία και κυνπάει ακόμα και την αριστερά του (κυβερνώντος) Σοσιαλιστικού Κόμματος, χρησιμοποίησε, στην αρχή, για πρόσχημα την πάλη εναντίον των «εξτρεμιστών». Η αναφορά του πρωθυπουργού στους «πολιτικούς ατούργους» που διευκολύνουν τη δράση των «ήθικων ατούργων» έχει, απ' αυτή την άποψη, το προτέρημα να είναι σαφέστατη...

ΕΔΗΚ: κουκούλωμα και πάλι!

Κουκουλώθηκε, πάλι, η κρίση της ΕΔΗΚ. 'Αγαρμπα μάλιστα, αφού οι τριήμερες συνεδριάσεις κάθε άλλο παρά «ἀρρηκτη ένότητα» ή «έλλειψη ομάδων» έδειξαν. 'Η κρίση, τούτη τη φορά, είχε μερικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να έπισημανθούν:

● Για πρώτη φορά, ό άρχηγός κ. Γ. Μαυρός δρέθηκε αντιμετώπος μ' ένα κομμάτι της προοδευτικής πλευράς του Κόμματός του – αυτός που συνήθως έπαιζε τόν ρόλο του εξισορροπιστού, του διαιτητού. Και έπεξήτησε ό ίδιος την αντίθεση αυτή, αφού με δική του πρωτοβουλία τó θέμα «τών 9» και τó θέμα «τών 15» συζητήθηκαν πριν από την ήμερησία διάταξη, κι αφού ό ίδιος επέμενε ως τó τέλος ότι υπάρχει «πολιτικό θέμα ύψιστης σημασίας».

● Για πρώτη φορά, ό «σιωπηρός» Νικήτας Βενιζέλος... μίλησε – και ζήτησε να πέσουν κεφάλια: όχι ένα ή έννέα, αλλά... 15! Ροβεσπιερικός, ό Νικήτας έτσι ξαφνικά – γιατί; άπόρησαν πολλοί, ένώ άλλοι άναζήτησαν κρητικό (έξωκοινοβουλευτικό) δάκτυλο και ύποστηριξαν ότι ήταν ή πρώτη «δυναμική έμφάνιση» της «ομάδας των Κρητών» – μιας από τις ομάδες που... δέν υπάρχουν στην ΕΔΗΚ.

● Για πρώτη φορά, ό άκροδεξιό πτέρυγα έμεινε άπ' έξω ή ύποστηριξε χλιαρά τις... κουρουκλικές τάσεις. Γιατί; Πάντως, παρ' όλα αυτά, ό αντικομμουνισμός περίσσεψε (πάλι!) στην αίθουσα – μερικοί παλιοί άριστεροί, μάλιστα, δέν πήγαν πίσω... Σωστά, τó σημείο αυτό τó ψήφισμα λέει ότι τó Κόμμα «δέν κυριαρχείται από μισαλλοδοξία». 'Όχι, δέν κυριαρχείται. Έχει, όμως, άρκετή δόση...

● Για πρώτη φορά, τέθηκε καθαρά τó θέμα των «πολιτικών συμμαχιών»: καμιά δέσμευση, καμιά «θεσμοποίηση» άναλόγων συμπράξεων. Ψευδαισθήσεις, τέλος... Βέβαια, υπάρχει και ή φράση «θά ήγειται (ή ΕΔΗΚ) πάντοτε τού αντιδικτατορικού άγώνα όλων των δημοκρατικών προοδευτικών δυνάμεων μέχρι της πλήρους κατοχυρώσεως και ολοκληρώσεως της Δημοκρατίας». 'Αλλά, αυτή μάλλον δέν σηκώνει σχολιασμό. 'Αλλωστε, όταν στο ίδιο ψήφισμα άναφέρεται ότι «τó Κόμμα συνεχώς άνδροϋται και παρασκευάζεται να άναλάβει αυτόδύναμα τις εϋθύνες της πλήρους διακυβερνήσεως της χώρας στις δύσκολες έθνικές και πολιτικές στιγμές που διέρχεται ό τόπος», τότε...

'Η κρίση κουκουλώθηκε, πάλι, στην ΕΔΗΚ. Μέχρι πότε, όμως;

Τό «πρόδλημα Τσάτσου» που ΜΕΤΑ τή σύσκεψη προέκυψε, είναι, φυσικά, άμεσα συνδεδεμένο με την κρίση, αλλά πήρε μάλλον «προσωπική μορφή». Και βέβαια ένισχύει τήν άποψη που προαναφέρθηκε – έτσι κι άλλως.

άντι θέσεις

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

'Ο στρατηγός έ.ά. 'Ανδρέας Σιαπκαράς έγραψε στο «ΒΗΜΑ» άρθρο για τήν «άμυνα της χώρας». 'Ο άρμόδιος ύπουργός Ε. 'Αθέρωφ άπάντησε κατά τόν τρόπο που εκείνος ξέρει να άπαντά – όταν δέν άρκείται στην προσφιλή του σικυπή: έξέφρασε «τήν λύπην του» και... «άπέκλεισε κάθε άπάντησιν» στον «άπό πολλών έτών άπόστράτον στρατηγόν». Δέν έχει άδικο. 'Από τή στιγμή που δέν έγιναν, μετά τήν «άλλαγή τού 'Ιουλίου», και μερικές «άποστρατείες» πολιτικών...

Η ΟΝΝΕΔ

Οι δημοκρατικές διαδικασίες λειτούργησαν και πάλι στη νεολαία της «Ν. Δημοκρατίας». 'Ο κ. Καραμανλής διόρισε νέα διοίκηση – τόν γιό τού κ. Παπαληγούρα και άλλους νέους – μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο (προφανώς) των τελευταίων «έξελίξεων». 'Ισως, θυμήθηκε τήν κρίση τού 1966, που κάποιος άλλος, τότε, δέν πρόλαθε... Κι εύτυχώς που... δέν θυμήθηκε τόν Λάκη και τις ύποσχέσεις που – κατά πώς εκείνος λέει – τού έδωσε. 'Εκτός αν ό Λάκης 'Ιωαννίδης μεγάλωσε πιά και προορίζεται για «πιό πάνω»...

ΜΙΑ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΙΑ

'Ανάμεσα στους άξιωματικούς που άποστρατεύονται σύντομα, είναι κι ό Βασ. Λιός, ταξίαρχος πεζικού. Τό «ΑΝΤΙ» λυπάται ειλικρινά. 'Ο κ. Λιός ήταν ή «πηγή» διαφόρων έγγραφων που κατά καιρούς δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό. 'Ενδεικτικά, θυμίζουμε:

● Τά όπλα των Παλαισινικών που «είσήγαγε κρυφίως τó ΚΚΕ/Ρ» μ' εκείνο τόν πρωτότυπο ...θαλάσσιο τρόπο.

● Τά κομμουνιστικά έντυπα που «διεισδύουν εις τó στράτευμα» και ή προοδευτικότητα που «έξασθενίζει τήν δύναμιν αντίστασεως εις τά θέλη τού κομμουνισμού».

'Ισως, όμως, έτσι δοθεί ή εύκαιρία στον κ. Λιό να έρευνήσει (μια και θά 'χει πολύ χρόνο στη διάθεσή του) και τήν υπόθεση των όπλων και όποια άλλη άνάλογη παραμένει άδιευκρίνιστη. Τό «ΑΝΤΙ» τού εύχεται κάθε έπιτυχία. Κι οι στήλες τού περιοδικού παραμένουν άνοικτες – στη διάθεσή του.

Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΤΥΠΟΥ

Τό Σχέδιο Νόμου περί Τύπου είναι έτοιμο. 'Αλλά... φυλάγεται καλά – κάπου στο άρμόδιο 'Υπουργείο. Τόσο καλά, ώστε δέν υπάρχει δυνατότητα διαρροής. Συνεπώς, ό,τι κυκλοφορεί «είναι πλαστό» – λέει ό κ. Λαμπρίας. Φοβόμαστε ότι ό κ. ύφυπουργός δέν παίζει μόνο με τά χρώματα, αλλά και με τις λέξεις. Τι θά πεί «πλαστό»; 'Οτι κάποιος κάθισαν και κατασκεύασαν τó κείμενο που – έμεις τουλάχιστον – δημοσιεύσαμε. 'Αν είναι έτσι, πρέπει οι πλαστογράφοι να βρεθούν άμέσως – δέν είναι δύσκολο, δά... 'Αν δέν είναι, τότε... τί συμβαίνει; 'Η Κυβέρνηση δέν έχει παρά να δώσει στη δημοσιότητα τó Σχέδιο και – γιατί όχι – ό,τι άλλο ολοκληρωμένο προσχέδιο υπάρχει στο 'Υπουργείο, είτε προέρχεται από αυτό, είτε όχι. Για να καταλάβουμε κι έμεις τί γίνεται, για να φανεί ποιός έχει, τελικά, δίκιο. 'Απλά και ξεκάθαρα.

ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ Ο «ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥΛΗ»

του Γιάννη Φάτση

ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΝΕΤΑΙ ή μαρτυρία για τὸ περιστατικὸ τοῦ «αἰχμαλώτου τοῦ Παναγούλη». Ὁ μάρτυρας-ἥρωας τῆς Ἀντίστασης κατὰ τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστώτος μίλησε γι' αὐτὸ καὶ σ' ἄλλους. Ἔτσι, ὑπάρχει τώρα ἓνα νέο φῶς, ποὺ μᾶς δείχνει κάποιο δρόμο.

Ο **ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ** δὲν εἶναι καθατὸ σημαντικὸ πρόσωπο στὴν «ὑπόθεση Παναγούλη». Αὐτὸς ἦταν ἓνα ὄργανο, ποὺ πῆρε μιὰ ἐντολὴ καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὴν ἐκτελέσει. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κρύβεται πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐντολὴ, εἶναι ἴσως ἡ **ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ** γιὰ τὸν Ἀλέκο Παναγούλη. Ποιὸς εἶναι αὐτός; Ὁ Παναγούλης τὸν ἔξερε. Ὁ «αἰχμάλωτος» εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ «ἐργοδότη» του. Ἡ ἔρευνα ἀναγκαστικὰ θὰ κατατείνει-πρέπει, θέλω νὰ πῶ, νὰ κατατείνει – στὴν ἀποκάλυψή του.

ΕΤΣΙ θὰ ξεκινήσει **ΣΩΣΤΑ** ἡ ὑπόθεση. Ἄς παρουσιασθεῖ, λοιπόν, ὁ ἴδιος ὁ «ἐντολέας» κι ἂς ὑποστηρίξει τὸ ἄλλοθι του στὴν ὑπόθεση. Ἄν πεῖ ὅτι τὸ περιστατικὸ αὐτὸ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ θάνατο τοῦ Παναγούλη, θὰ πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξει. Ἄν **ΔΕΝ** παρουσιασθεῖ, τότε ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὑπόνοια ὅτι ἔχει ἄμεση σχέση ἡ «διαρρήξη» μὲ τὸ θάνατο.

ΥΠΑΡΧΕΙ κι ἓνα «ἄν». Δηλαδή: ἂν δὲν παρουσιασθεῖ, τότε μπορεῖ νὰ σημάνουν καὶ γι' αὐτὸν τὰ **ΚΟΥΔΟΥΝΑΚΙΑ** τοῦ Παναγούλη. Αὐτό, ναι, ἀποτελεῖ δική μου προειδοποίηση!

Ἡ νέα μαρτυρία γιὰ τὸν «αἰχμάλωτο τοῦ Παναγούλη» ἀνήκει στὴν κυρία Μαρίνα Θεοφάνους, ἀδελφὴ τοῦ σκηνοθέτη Ροδῆρου Μανθούλη, ἐπιμελήτρια στὰ **ΚΑΤΕ**, οἰκογενειακὴ φίλη τοῦ Παναγούλη.

Ξέρε κι αὐτὴ τὸ περιστατικὸ ἀπὸ ἀφήγηση τοῦ ἴδιου τοῦ Παναγούλη, ποὺ ἔγινε στὸ Παρίσι, τὴ Μεγάλῃ Παρα-

σκευή. Ἡ δική της μαρτυρία προσθέτει κάποιες λεπτομέρειες, πολὺ χαρακτηριστικὲς γιὰ τὴν περίπτωσή.

Ὁ Παναγούλης τῆς εἶπε ὅτι **ΔΥΟ** φορές ἀποπειράθηκαν νὰ τοῦ πάρουν τὰ ἀρχεῖα τοῦ **ΕΑΤ/ΕΣΑ** ἀπὸ τὸ ἰδιαιτερο δωμάτιό του, ποὺ βρισκόταν στὸ βάθος τοῦ διαμερίσματος ποὺ χρησιμοποιοῦσε σὰν πολιτικὸ γραφεῖο – στὴν ὁδὸ Κολοκοτρώνη 12.

● **Η ΠΡΩΤΗ** ἦταν ὅταν συνέλαβε ἓναν ἄγνωστο «διαρρήκτη» τὴν ὥρα ποὺ ἐκεῖνος προσπαθοῦσε νὰ ξεκλειδώσει τὴν πόρτα τοῦ δωματίου ὅπου ὑπῆρχαν τὰ ἀρχεῖα.

● **Η ΔΕΥΤΕΡΗ** ἦταν ὅταν μιὰ κοπέλα τὸν φλέρταρε κι ἐκεῖνος τὴν ὁδήγησε στὸ δωμάτιο μὲ τ' ἀρχεῖα. Κοιμήθηκαν. Τὴ νύχτα, ὅμως, ἐκεῖνος ξύπνησε ἀπὸ ἓνα θόρυβο κι εἶδε τὴν «ἄγνωστη» κοπέλα νὰ σκαλίζει τ' ἀρχεῖα.

Κι οἱ δύο ἄγνωστοι δούλευαν γιὰ τὸ ἴδιο **ΑΦΕΝΤΙΚΟ**. Ἦταν τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα. Ποιὸ εἶναι τὸ «ἀφεντικό»; Ἄν γίνε ἀναδίφηση στὰ ἀρχεῖα τοῦ **ΕΑΤ/ΕΣΑ** καὶ σηματοθεθῶν τὰ ὀνόματα ποὺ ὑπάρχουν γραμμένα στὰ ποικίλα καὶ

Τὸ «**ΑΝΤΙ**» ἀποκάλυψε, πρὶν 1½ μῆνα περίπου, ἓνα συγκλονιστικὸ γεγονός: τὴ σύλληψη ἐνὸς «διαρρήκτη», νύχτα, μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ Ἀλέκου Παναγούλη. Συγχρόνως, φέραμε στὴ δημοσιότητα κι ἄλλα ἄγνωστα στοιχεῖα. Λίγο μετὰ, γράψαμε: «Οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ «**ΑΝΤΙ**» προκάλεσαν ἰδιαίτερη αἰσθησὶ» δὲν συγκίνησαν κανένα ἀρμόδιο, ἀλλὰ ἔδωκαν (μαζὶ μὲ ἄλλα στοιχεῖα) σὲ **ΚΑΠΟΙΟ** δρόμο τὴν ἰδιωτικὴ ἔρευνα. Ἰσως, τοῦτες τὲς μέρες προκύψει **ΚΑΤΙ** σημαντικόν.

Σήμερα, πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς ὑπόθεσης τοῦ «αἰχμαλώτου – διαρρήκτη», μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ἔρευνα βρίσκεται σὲ **ΠΟΛΥ ΚΑΛΟ** δρόμο. Τούτῃ τῇ στιγμῇ, προέχει νὰ μιλήσει ὁ «διαρρήκτης». Ἡ οἰκογένεια Παναγούλη, θεωρεῖ πρῶτιστο θέμα τὴ μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου...

● Ἦδη, προστέθηκε κι ἓνα ἄλλο πρόσωπο: ἡ ἀδελφὴ τοῦ «διαρρήκτη», ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ μὴ εἶναι ἀδελφὴ του. Πρέπει νὰ μιλήσει – ἔχει τὲς ἴδιες εὐθύνες, ὅπως καὶ **ΟΠΟΙΟΣΔΗΠΟΤΕ** ἄλλος γνωρίζει αὐτὴ τὴν ἱστορία καὶ τὴν κρύβει.

Ἀκόμα, θέλουμε νὰ ἐπισημάνουμε, σὰν **ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ** σημασίας στοιχεῖα, σ' αὐτὴ τουλάχιστον τὴ φάση:

● Τὸ μπαούλο μὲ τὰ «περὶ Κύπρου» ἐγγράφα ποὺ εἶχε ἀνακαλύψει ὁ ἀξέχαστος Ἀλέκος.

● Τὸ πορτοφόλι του, ποὺ κατὰ τρόπο μυστηριώδη χάθηκε **ΜΕΤΑ** τὸ δυστύχημα.

Ἔχουν τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα σχέση μεταξύ τους; Ποῦ βρίσκονται σήμερα; Τί σχέση ὑπάρχει μεταξύ τοῦ «διαρρήκτη» καὶ τῶν δύο παραπάνω στοιχείων;

Τὸ ξαναλέμε: ἡ «ὑπόθεση Παναγούλη» βρίσκεται σὲ **ΠΟΛΥ ΚΑΛΟ** δρόμο. **ΟΠΟΙΟΣ** γνωρίζει κάτι ἂς μιλήσει. Τώρα!...

Τί ἔγινε ἡ ἀτζέντα;

Ἀλήθεια, τί ἔγινε τὸ πορτοφόλι καὶ ἡ ἀτζέντα τοῦ Παναγούλη; Δὲ νομίζουν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρμοδίων Ἀρχῶν ὅτι πρέπει νὰ δώσουν κάποια ἐξήγηση γι' αὐτὰ τὰ πράγματα;

Θὰ πεῖτε ὅτι «ψύλλους σι' ἄχυρα γυρεύουμε». Ἰσως, γιὰτὶ κάποιοι «ψύλλοι μπῆκαν σι' αὐτιά μας»... Ρωτᾶμε λοιπόν:

● Ποιὸς ἀρμόδιος ἀσχολήθηκε μ' αὐτὸ τὸ θέμα;

Γιατὶ ὑπάρχουν κι εὐθύνες. Ἡ μήπως ὄχι;

«Συχώρεσέ με πού ἄργησα»

Θυμάστε τὸν παπὰ πὺ ἐπεσε τὴ
μέρα τῆς κηδείας στὸν ἀνοιγμένο
τάφο τοῦ Παναγούλη;

Ἦταν ὁ παπα-Λεωνίδα, πὺ συν-
ῆθιζε νὰ πηγαίνει κάθε μέρα στὸν
τάφο τοῦ Ἀλέκου καὶ νὰ ψέλνει τρι-
σάγιο.

Τὴν προηγούμενη ὁδομάδα πέθανε.
Εἶχε πάει τρέχοντας στὸν τάφο τοῦ
Παναγούλη καὶ εἶπε:

● «Συχώρεσέ με, Ἀλέκο, πὺ ἄρ-
γησα σήμερα νὰ ἐρθῶ...»

Ἐψαλε τὸ τρισάγιο, ἔκανε τὸ
σταυρὸ τοῦ καὶ κατευθύνθηκε πρὸς
τὰ προπύλαια τοῦ νεκροταφείου. Ξα-
φνικά, ἐντελῶς ξαφνικά, αἰσθάνθηκε
ἓνα πόνο στὴν καρδιά, κλονίστηκε τὸ
κορμί του καὶ ἔπεσε νεκρός. Λίγα μέ-
τρα ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Παναγούλη...

πολυσήμαντα χαρτιά, τότε ἴσως ἐντοπι-
σθεῖ τὸ «ἀφεντικό».

Τί ἀκριβῶς εἶπε ὁ Ἀλέκος Παναγού-
λης στὴ Μαρίνα Θεοφάνους; Ἐκείνη
καταθέτει:

● «Μοῦ εἶπε πὺς μιὰ νύχτα πὺ
πῆγε στὸ γραφεῖο του, βρῆκε ἓναν
ἄνθρωπο πὺ προσπαθοῦσε ν' ἀνοι-
ξει τὴν πόρτα τοῦ δωματίου του».

● «Μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ ἔδωσε πολὺ
ξύλο καὶ ἐκεῖνος ὁμολόγησε ποῖος τὸν
ἔβαλε γιὰ νὰ διαρρήξει τὸ γραφεῖο
καὶ νὰ πάρει τ' ἀρχεῖα».

● «Μοῦ εἶπε ὅτι τελικὰ τὸν ἔκανε
δικό του πληροφοριοδότη καὶ ὅτι μά-
λιστα ἔγιναν καὶ φίλοι».

Ἡ συζήτησή τους ἔγινε κατὰ τὸ ταξίδι
τοῦ Ἀλέκου Παναγούλη στὸ Παρίσι,
ὅπου ἐκεῖνος εἶχε πάει γιὰ νὰ παραστῇ
στὴ διακρατικὴ κοινοβουλευτικὴ διά-
σκεψη γιὰ τὴ Χιλή.

Ἦταν, ὅπως εἶπαμε, Μεγάλη Παρα-
σκευή. Ὅταν ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Στρατο-
δικείου ἔβγαλε τὴ διαταγὴ γιὰ τὴν ἀπα-
γόρευση τῆς δημοσίευσης τῶν ἀρχείων
τοῦ ΕΑΤ/ΕΣΑ. Ὁ Παναγούλης ἦταν

ἀνήσυχος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ὑπόθεσης.

● Θυμάμαι πὺς ἔκανα ἰδιαίτερες
προσπάθειες γιὰ νὰ τὸν ἡμερέψω. Ἀς
εἶναι, αὐτὸ εἶναι ἓνα θέμα γιὰ κάποιον
ἄλλο ρεπορτάζ...

Στὴ συζήτηση πὺ εἶχε ἡ Μαρίνα Θεο-
φάνους μὲ τὸν Ἀλέκο Παναγούλη, ρώ-
τησε:

● «Τί γίνονται τ' ἀρχεῖα; Εἶναι
ἀσφαλισμένα; Μήπως σοῦ τὰ πά-
ρουν»;

Κι ὁ Παναγούλης τῆς εἶπε:

● «Εἶναι ἐντάξει. Κι ἂν θελήσουν
νὰ ψάξουν γιὰ νὰ τὰ βροῦν καὶ νὰ τὰ
πάρουν, θὰ χτυπήσουν κουδουνάκι.
Ὅπως χτύπησαν τὴ νύχτα πὺ ἐπιασα
τὸ διαρρήκτη».

Κι ἔσπευσε νὰ συμπληρώσει:

«Ὅμως χτύπησαν καὶ μιὰ ἄλλη
φορὰ τὰ κουδουνάκια».

Τότε τῆς ἀφηγήθηκε τὸ περιστατικὸ μὲ
τὴν κοπέλλα καὶ συμπλήρωσε:

● «Τῆς ἔδωσα ἓνα γερὸ ξύλο καὶ
τὴν ἔδιωξα...».

Ὅπως βλέπουμε, τὸ «ἀφεντικό» χρη-
σιμοποίησε ὅλα τὰ ΜΕΣΑ γιὰ νὰ βάλει
στὰ χέρια του τὰ ἐνοχοποιητικὰ ἀρχεῖα.
Ἀκόμη καὶ τὸν παράγοντα «γυναίκα».

Ὁ Παναγούλης, μιλώντας γιὰ τὴν ἐξ-
έλιξη τοῦ περιστατικοῦ τοῦ αἰχμαλώτου
εἶπε στὴ Μαρίνα Θεοφάνους:

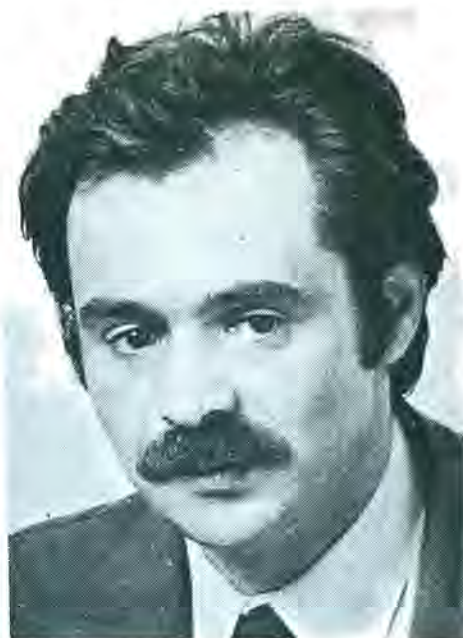
● «Τὸν ἄφησα. Ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ
μοῦ δίνει πληροφορίες. Ἐνα βράδυ
βγήκαμε κι ἔξω. Ἐκεῖνος ἔφερε μαζί
του καὶ τὴν ἀδελφή του. Ἦταν ὁμορ-
φη».

Ἴσως ὁ «αἰχμάλωτος» νὰ ἤθελε νὰ φα-
νεῖ ἀρεστός στὸν Παναγούλη, πὺ τοῦ
ἔδειξε μεγαλοψυχία... Ἴσως νὰ ἤθελε νὰ
τὸν παρασύρει σὲ μιὰ ΑΛΛΗ περιπέτεια,
χρησιμοποιώντας τὴν ἀδελφή του ἢ ἓνα
πρόσωπο πὺ τὸ παρουσίασε σὰν
ἀδελφή του.

Σὲ ποιά περιπέτεια ἤθελε νὰ ὁδηγήσει
τὸν Παναγούλη αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Ἴσως
καὶ στὴν περιπέτεια τῆς Πρωτομαγιάς.
Γιατί ὄχι;

Μιὰ ἀνάλυση αὐτῶν τῶν περιστατικῶν
μᾶς ὁδηγεῖ στὰ συμπεράσματα:

● Ὁ αἰχμάλωτος δὲν ἦταν ἓνας
ἄνθρωπος πὺ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειὰ

γιὰ πρώτη φορὰ. Ἦταν δύσκολη καὶ
ἐπικίνδυνη ἐπιχείρηση καὶ θὰ πρέπει
νὰ χρησιμοποιήθηκε ἓνας ἄνθρωπος
μὲ πείρα.

● Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πρέπει ν'
ἀνήκει σὲ κάποιο δίκτυο ἢ σὲ μιὰ ὁρ-
γάνωση. Δὲν μπορεῖ νὰ ἦταν κάποιος
πὺ φοίτησε στὴν πτέρυγα τῶν ποινι-
κῶν φυλακῶν τοῦ Κορυδαλλοῦ ἢ νὰ
ἦταν ὁ θαλαμηπόλος ἓνὸς σκάφους
ἀναφυχῆς. Πρέπει, ἀναγκαστικά, νὰ
εἶχε τὴν πλαισίωση καὶ τὴν κάλυψη
μιας ὁργάνωσης ἢ ἓνὸς δικτύου πρα-
κτόρων.

● Ὁ Παναγούλης εἶχε πεί ὅτι ὁ
«αἰχμάλωτος» τοῦ τὸν ἔβαλε σὲ κά-
ποιο δρόμο καὶ ὅτι μὲ τὶς πληροφο-
ρίες πὺ τοῦ ἔδωσε βρῆκε κάποια
χαρτιά. Αὐτὰ τὰ χαρτιά ἀναφέρονται
σὲ γεγονότα τῆς Κύπρου.

● Λοιπόν, ὅταν μιλάμε γιὰ Κύπρο
καὶ γιὰ ἔκνομες ἐνέργειες, ἢ σκέψη
μας πάει σὲ πρόσωπα μὲ συγκεκρι-
μένη πολιτικὴ τοποθέτηση.

Ἐρευνήθηκε αὐτὴ ἡ ἐκδοχή;
Ἀς ἐρωτηθεῖ ἡ Κυπριακὴ Πρεσβεῖα.
Βρίσκεται στὴν ὁδὸ Ἡροδότου...

Ἀνάκριση καὶ προανάκριση

Ἀνήκει ἰδιαίτερη τιμὴ στὴν κυρία Μαρίνα Θεοφάνους, πὺ μόλις
ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, πῆγε στὸν ἀνακριτὴ καὶ κατέθεσε τὴ μαρτυρία
τῆς γιὰ τὸν αἰχμάλωτο τοῦ Παναγούλη.

Εἶναι μιὰ πράξη θάρρους. Διευκόλυνε ἔτσι τὴν ἔρευνα γιὰ τὴν
ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας στὴν «ὑπόθεση Παναγούλη».

Ὁ ἀνακριτὴς ρώτησε τὴ Μαρίνα Θεοφάνους:

● «Γιατί αὐτὰ δὲν τὰ καταθέσατε στὸν Εἰσαγγελεὰ πὺ ἔκανε
τὴν προανάκριση;»

Ἐκείνη τοῦ ἀπάντησε:

● «Δὲν τὸ ἤξερα».

Κι ὁ ἀνακριτὴς παρατήρησε:

● «Κι ὁμως ξέρατε νὰ τὰ πείτε στὸν κ. Φάτση καὶ ἐκεῖνος νὰ τὰ
γράψει...».

Ἀς γίνουν δυὸ διευκρινίσεις:

1. Τὴν κυρία Μαρίνα Θεοφάνους τὴ γνώρισα μόλις τὴν προ-
ηγούμενη Κυριακὴ – καὶ φυσικὰ μετὰ τὴν κατάθεσή της στὸν ἀνα-
κριτὴ – στὸ σπίτι τῆς κυρίας Ἀθηνᾶς Παναγούλη. Εἶναι ἐπομένως
σημαντικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι βρίσκονται δυὸ ἄνθρωποι ἄγνωστοι
μεταξύ τους – ὁ ἓνας στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἄλλος στὸ Παρίσι – πὺ
ἔφεραν τὸ περιστατικὸ τοῦ «αἰχμαλώτου τοῦ Παναγούλη».

2. Ὁ Εἰσαγγελεὺς δὲν ἔκανε τὴν προανάκριση. Ἀπλούστατα
ἐπὶ τῆς προανάκρισης. Ἡ μόνη προανακριτικὴ πράξη πὺ
ἐνήργησε ἦταν ἡ λήψη τῆς «ἀπολογίας» τοῦ Στέφα.

Δηλαδή τί ἤθελε ὁ κ. ἀνακριτὴς; Νὰ πάει ἢ κ. Μαρίνα Θεοφα-
νους νὰ καταθέσει ὅ,τι ἤξερε γιὰ τὴν «ὑπόθεση Παναγούλη» στὴν
Τροχαία Γλυφάδας, πὺ ἔκανε τὴν προανάκριση;

Πάντως, ἂν ὑπάρχει δικαστικὸ ἐνδιαφέρον πολλὰ μποροῦν νὰ
προκύψουν ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση: ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτῆς τῆς «λε-
πτομέρειας».

● Μήπως, ἀλήθεια, θὰ ἐνδιέφερε τὸν κ. Ὑπουργὸ τῆς Δικαιοσύ-
νης νὰ ἔχει μιὰ ἐνημέρωση γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν ὑπόθεση;

ΉΑό άριστερά: ό σννεργάτης τοϋ «ΑΝΤΙ», τὰ μέλη τοϋ Ε.Γ. Κώστα Φιλίνη, Άντώνη Μπριλλάκη, Μπάμπη Θεοδωρίδη καί Λευτέρη Τσίλογλου, μέλος τής Κ.Ε.

ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΙ;

Συζήτηση με τούς

- Μπάμπη Θεοδωρίδη
- Άντώνη Μπριλλάκη
- Λευτέρη Τσίλογλου
- Κώστα Φιλίνη

ΑΝΤΙ: Κατά τη γνώμη σας, τὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (έσ.) πῶς μπορεῖ ν' ἀξιολογηθεῖ; Σὲ ποιοῦ βαθμὸ πέτυχε, σὲ ποιοῦ βαθμὸ ἱκανοποίησε τὶς προσδοκίες τῶν μελῶν τοῦ κόμματος; Ἀποτελεῖ μία θετικὴ ἀφετηρία; Ἐπίσης τί προβλήματα προκύπτουν ἀπὸ ὅλο τὸν προσυνεδριακὸ διάλογο στὶς ΚΟΒ, στὶς ἀχτιδικές, στὴν Παναθηναϊκὴ, καὶ στὸ ἴδιο τὸ Συνέδριο;

ΦΙΛΙΝΗΣ: Νομίζω ὅτι σωστὸ εἶναι νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Συνέδριο ξεπέρασε τὶς προσδοκίες μας. Γιὰ νὰ ῥαστε εἰλικρινεῖς, περιμέναμε ὅτι θὰ ῥχει ἐπιτυχία, ἀλλὰ ξεπέρασε τὶς προσδοκίες μας, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπήχηση. Καὶ δὲν ἐννοῶ μόνον ἐμᾶς ποὺ δουλεύαμε στὴν Κ.Ε., ἐννοῶ τὶς προσδοκίες ὅλου τοῦ κόμματος. Καὶ ἴσως νὰ ἐξηγεῖται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι μέσα στὴν κούραση καὶ τὴν ὑπερένταση ποὺ εἶχαμε παλεύοντας ἐναντίον πολλῶν δυσκολιών, ἐγινε στὸ μεταξύ μὴ ποιοτικὴ ἀλλαγὴ ποὺ δὲν τὴν εἶχαμε πλήρως συνειδητοποιήσει.

Διατυπώνεται ἡ ἐρώτηση ἂν στὸ Συνέδριο ὑπῆρξε μιὰ οὐσιαστικὴ, ριζικὴ ἀλλαγὴ γραμμῆς, ἢ ἂν ἐγινε θεσμοποίηση τῆς ἡδὴ ὑπάρχουσας γραμμῆς. Πρέπει ἐδῶ νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Συνέ-

Μὲ τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ., τὸ «ΑΝΤΙ» ἀνοίξε συζήτηση με τέσσερα ἡγετικά στελέχη τοῦ κόμματος αὐτοῦ – τοὺς Μπάμπη Θεοδωρίδη, Ἀντῶνη Μπριλλάκη, Λευτέρη Τσίλογλου καὶ Κώστα Φιλίνη. Τὰ τέσσερα ἡγετικά στελέχη τοῦ ΚΚΕ (έσ.) καὶ μέλη τῆς ἐκλεγμένης ἀπ' τὸ συνέδριο νέας Κ.Ε., δίνοντας ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔβαλε τὸ «ΑΝΤΙ», ἀναφέρθηκαν στὴ σημασία ποὺ εἶχε τὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (έσ.) ἔκαναν ἐκτίμηση τῶν θέσεων ποὺ ἀναπτύχθηκαν σ' αὐτὸ καὶ ἐπεσήμαναν ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ ὑπάρξουν στὴν πολιτικὴ ζωὴ καὶ στὴν Ἀριστερά, εἰδικά.

ἐδριο αὐτὸ καθαυτὸ, ὅταν τελικὰ συνεδριάξουν οἱ σύνοδοι, εἶναι ἡ κατάληξη μιᾶς διαδικασίας ποὺ ῥχει ἀπὸ πρὶν ἀρχίσει. Κι ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τῶν ντοκουμέντων, ἀπὸ ὅλο τὸ διάλογο ποὺ γίνεται, στὶς προσυνεδριακὲς συνδιασκέψεις, καταλήγεις φυσικά στὸ Συνέδριο. Ἐπομένως τὸ νὰ πεῖς ὅτι: ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ μπαίνω μέσα στὸ Συνέδριο, δὲν ξέρω περίπου ποὺ θὰ καταλήξει, θὰ εἶναι πολὺ. Ἐν τούτοις, εἶχαμε ὀρισμένα πρᾶγματα ὅχι ἀπρόβλεπτα, ἀλλὰ ποὺ φάνηκαν με πρὶν πολὴ ἐνταση ἀπ' ὅ,τι ἴσως θὰ περίμενε κανεὶς. Ἀσφαλῶς ἀπὸ ὅλο τὸ διάλογο ποὺ βγήκε, μπαίνουν ὀρισμένα θέματα γιὰ βαθύτερο προβληματισμό. Ὅχι τόσο κυρίως στὰ προβλήματα τοῦ τί θὰ κάνομε στὸ σοσιαλισμό, ὅσο τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνεται πρὶν συγκριμένη ἡ γραμμὴ μας, ἡ γραμμὴ τῆς ΕΑΔΕ, σὲ κάθε συγκεκριμένο ῥωρο ἀπὸ τὶς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος. Λέγαμε βέβαια καὶ στὶς θέσεις μας ὅτι λ.χ. «κάθε ὀργάνωση πρέπει νὰ γίνε τὸ κόμμα στὸ ῥωρο τῆς» κ.λπ. Ἐχω τὴν αἴσθηση ὅτι αὐτὸ βγήκε στὸ Συνέδριο πρὶν ἐντονα, πολὺ πρὶν ζωντανὰ ἀπ' ὅ,τι τὸ λέγαμε. Ἐχομε σήμερα κατακτήσει ἓνα μίνιμουμ θεωρητικὸ καὶ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο. Τώρα ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία νὰ

«μπολιαστεί» αυτό το ιδεολογικό υπόβαθρο μέσα στη δράση για να άντλήσει από κεί καινούργια στοιχεία και τότε να κάνουμε την παραπέρα ἐμβάθυνση τῶν προβλημάτων.

Αὐτὸ πού εἶπε καὶ ὁ Μπάμπης χθὲς στὸν Πανιώνιο, ὅτι τώρα, ἄς τραβήξουμε σὲ κάθε ἐργοστάσιο, σὲ κάθε γειτονιά, νὰ φτιάξουμε παντοῦ ὀργανώσεις, φίλους τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ. κ.λπ. εἶναι μιὰ φράση πού πρέπει νὰ τὴ διατυπώσουμε. Εἶναι μιὰ ἀνάγκη γιὰ μᾶς, νὰ ὑπάρξει μιὰ ἀπόδοση ὀργανωτικῆ ὀλης αὐτῆς τῆς ἐπεξεργασίας πού ἔχει γίνει. Μεγαλύτερη ἀπὸ ὅση εἴχαμε ὡς σήμερα. Κι ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ τὸ πετύχουμε. Αὐτὸ θὰ μᾶς δώσει στοιχεία γιὰ παραπέρα ἐμβάθυνση πρὶ οὐσιαστικῆς, γιατί θὰ ῥθούμε σ' ἐπαφὴ μὲ περισσότερο κόσμον καὶ τὰ προβλήματα του καὶ θὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ περισσότερο ἡ γραμμὴ μας. Ὁ στόχος μας λοιπὸν σ' αὐτὴ τὴ φάση εἶναι: Νὰ ἀνοιγοῦμε στὸν κόσμο καὶ νὰ δυναμώσουμε ὀργανωτικά. Ὅλα τὰ ἄλλα βέβαια εἶναι ἀνοιχτά, οἱ προβληματισμοὶ ἀνοιχτοί, ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἐμβαθύνουμε, ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ὁ κρῖκος τούτῃ τὴ στιγμῇ.

Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΝΤΙ: Πῶς ὁ καθένας σας βλέπει τὶς θετικὲς ὀψεις τοῦ Συνεδρίου;

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Τὸ σημαντικότερο, νομίζω, γεγονὸς τοῦ Συνεδρίου, εἶναι ὅτι βρῆκε τὸ Κόμμα μας μιὰ εὐρύτερη ἀπήχηση σ' ὅλο τὸν πολιτικὸν κόσμο τῆς χώρας. Ἡ γραμμὴ του, μιὰ γραμμὴ πού εἶναι ὀποσδήποτε διαφορετικὴ ἀπὸ ὅλων τῶν ἄλλων πολιτικῶν σχηματισμῶν, τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τοῦ ΚΚΕ ἔξ., μιὰ γραμμὴ δύσκολη, πού προσπαθεῖ ν' ἀπαντᾷ στὴν πολιτικὴ συγκυρία μ' ἓναν τρόπο προσεκτικὸ καὶ νηφάλιο, ἔδειξαν τὰ γεγονότα, ἔδειξε τὸ ΣΠΟΡΤΙΝΓΚ, ὅτι βρῖσκει ἀπήχηση, ἀντανακλᾶται αὐτὴ ἡ γραμμὴ καὶ μέσα στοὺς ἄλλους πολιτικοὺς σχηματισμοὺς. Αὐτὸ φάνηκε ἀπὸ τὴν παρουσία ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων στὸ Συνέδριό μας. Βεβαίως, γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς πολιτικῆς γραμμῆς στὸ Κόμμα μας, ὑπῆρχαν πάντα ὀρισμένες ἀποχρώσεις. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὸ Συνέδριο βᾶθνε τὴ γραμμὴ τοῦ κόμματος. Βοήθησε νὰ ξεπεραστοῦν ἀσάφειες γύρω ἀπὸ τὴ γραμμὴ, πέτυχε μιὰ εὐρύτερη σύμπτωση ἀπόψεων ὅλων τῶν στελεχῶν τοῦ κόμματος γύρω ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῆς ΕΑΔΕ. Ὑπῆρχαν πάντα στὸ παρελθὸν παρεξηγήσεις γύρω ἀπὸ τὴ γραμμὴ μας. Τὸ Συνέδριο βοήθησε νὰ ξεπεραστεῖ, σὲ σημαντικὸν βαθμὸ, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι σήμερα ἡ γραμμὴ τῆς ΕΑΔΕ μὲ τὶς ἀποχρώσεις πού ἔχει, γίνεται δεκτὴ ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τοῦ κόμματος. Νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι ἓνα βασικὸ συμπέρασμα. Ἐνα δεύτερο μεγάλο θετικὸ τοῦ Συνεδρίου εἶναι ἡ ἀπήχηση πού εἶχε μέσα στὸν κόσμο τῆς Ἀριστερᾶς. Μὲ ἐξαίρεση τὸ ΚΚΕ ἔξ. τὸ Συνέδριο εἶχε εὐρύτατη ἀπήχηση καὶ στὸ χῶρον τῆς ΕΔΑ καὶ στὸ χῶρον τῶν ἄλλων ἀνανεωτικῶν δυνάμεων πού δὲν εἶναι ἐνταγμένες οὔτε στὸ Κόμμα μας οὔτε στὴν ΕΔΑ. Εἶναι γνωστὸ ὅτι σὰν Κόμμα εἶχε μιὰ γραμμὴ σύγκλισης ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων σὲ ἓνα φορέα μαρξιστικὸ-λενινιστικὸ. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι ἀπὸ πολλὰς μεριεὶς ὑπῆρχαν ἐπιφυλάξεις σχετικὰ μ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ μας. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ κατεύθυνσή μας βρῖσκει μεγαλύτερη ἀπὴχηση μὲ τὸ Συνέδριο ἂπ' ὅ,τι στὸ παρελθόν. Καὶ δημιουργοῦνται πολὺ καλὺντερο ὀροι γιὰ νὰ συγκλίνουν ὀλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις τῆς ἀνανέωσης, σὲ μιὰ πρώτη φάση, πρὸς μιὰ στενὴ συνεργασία τῶν δυνάμεων τῆς ἀνανέωσης καὶ ἀργότερα σ' ἓνα ἐνιαῖο φορέα. Γιὰ τὸ Κόμμα μας, αὐτὴ ἡ ἐπιδίωξη εἶναι βασικὴ καὶ νομίζουμε ὅτι πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ τρόποι, οἱ μορφὲς συνεργασίας μὲ τὸ Κόμμα τῆς ΕΔΑ πού θὰ ἐπιτρέπουν νὰ τείνουμε, ὅσο τὸ δυνατόν συντομότερα, στὴν κατεύθυνση αὐτῆς τῆς ἐνοποίησης ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς ἀνανέωσης σ' ἓνα Κόμμα-φορέα, ὁ ὁποῖος, βέβαια, κατὰ τὴ γνώμη μας, πρέπει νὰ ἔναι ἓνα Κόμμα μαρξιστικὸ-λενινιστικὸ. Αὐτὸ νομίζω ὅτι εἶναι τὸ δεύτερο μεγάλο θετικὸ τοῦ Συνεδρίου.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Ἡ ἐκτίμηση ὅτι ἡ ἀπήχηση τοῦ Συνεδρίου, γενικά, ἦταν πρὶ πάνω ἀπὸ τὶς προσδοκίες μας, ἔχει μιὰ ἀντικειμενικὴ βάση. Μὲ τὴν ἐννοια κυρίως τῆς ἀπήχησης ἔξω ἀπὸ

τὶς γραμμὲς τοῦ κόμματος. Μὲ τὴν ἐννοια ὅτι ἀποτέλεσε ἓνα σημαντικό πολιτικὸ γεγονὸς, πού προκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ ὅλων τῶν πολιτικῶν δυνάμεων καὶ εἰδικότερα τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς, τῶν ἀντιδογματικῶν - ἀνανεωτικῶν δυνάμεων. Αὐτὸ, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀντανακλᾷ τὸ πόσο ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα ἀποτέλεσε καὶ ἀποτελεῖ γιὰ τὸ ἑλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα ἡ ὑπαρξὴ καὶ τὸ δυνάμωμα ἐνὸς κόμματος πού ἐφαρμόζει δημιουργικὰ τὸ μαρξισμὸ-λενινισμό, πραγματικὰ αὐτοτελοῦς ὁμως, ἀνεξάρτητον, ὑπεύθυνον γιὰ τὴ χάραξη τῆς γραμμῆς του, γιὰ τὴ χάραξη τῶν ἀγώνων στὴ χώρα του. Ἐνὸς κόμματος πού παρέχει τὰ πλαίσια ὥστε τὰ μέλη καὶ τὰ στελέχη του νὰ συμμετέχουν πραγματικὰ στὴν ἐπεξεργασία καὶ τὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων πάνω σ' ὅλα τὰ σημαντικὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἂν κάτι δὲν ἀμφισβητεῖται, μὲ βάση τὸ Συνέδριο, γενικά καὶ μέσα στὶς γραμμὲς τῆς Ἀριστερᾶς, ἐκτὸς τοῦ ΚΚΕ ἔξ. φυσικά, εἶναι ὅτι τὸ ΚΚΕ ἔσ. διαμορφώνεται σὰν ἓνα τέτοιο Κόμμα. Κι αὐτὸ παρὰ τὶς ὀποιοσδήποτε τυχόν ἀδυναμίες, ἐλλείψεις, λάθη, τὰ ὁποῖα καὶ μεῖς δὲν παραγνωρίζουμε. Πιστεύω παράλληλα ὅτι στὸ Συνέδριό μας ξεκαθαρίστηκε ἀπόλυτα ὅτι ὁ δρόμος τῆς ἐνότητας τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περάσει μέσα ἂπ' τὴ συγκόλληση καὶ τὸ συμβιβασμὸ τοῦ ΚΚΕ ἔσ. μὲ τὸ ΚΚΕ ἔξ. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ συνδέεται μὲ μιὰ μακρόχρονη διαδικασία πάλης, μὲ βάση τὶς ἀρχὲς πού ἔχει προβάλλει τὸ ΚΚΕ ἔσ., μὲ βάση ὀλες τὶς πλευρὲς τῆς ἀνανεωτικῆς φυσιογνωμίας τοῦ κόμματός μας, πού θὰ τείνει στὴν εὐρύτατη δυνατὴ συσπείρωση τῶν κομμουνιστῶν γύρω ἀπὸ τὶς ἀρχὲς μας. Στὴ διαδικασία αὐτὴ σημαντικό στοιχεῖο ἀποτελεῖ πρῶτ' ἂπ' ὅλα ἡ ἐνοποίησις, ἡ ἐνότητα ὅλων τῶν ἀντιδογματικῶν δυνάμεων. Δὲν εἶμαι σίγουρος ἂν τὸ μόνο ὑποχρεωτικὸ πού πρέπει νὰ γίνεῖ εἶναι αὐτὸ πού λέει ὁ σ. Θεοδωρίδης γιὰ τὴ συγκρότηση ἐνιαῖου φορέα. Ἡ ἀποψή μου εἶναι ὅτι στὴ διαδικασία τῆς ἐνότητας τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος πάνω σὲ βάση πού ἐξασφαλίζει μιὰ νέα ποιότητα ἐνότητας περνᾶμε ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὸ στάδιο ἐνότητας τῶν δυνάμεων τῆς ἀντιδογματικῆς-ἀνανεωτικῆς Ἀριστερᾶς. Κι αὐτὸ μὲ βάση ἓνα διάλογο. Γενικότερα ὁμως ἡ ἐνότητα συνδέεται μὲ μιὰ διαδικασία πάλης ἰδεῶν, σύγκρουσης ἀπόψεων, δικαίωσης τῶν ἀπόψεων πού ἐμεῖς νομίζουμε ὅτι εἶναι οἱ σωστὲς χωρὶς καὶ νὰ ἱσχυριζόμαστε ὅτι εἴμαστε κάτοχοι τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας. Οἱ ἐνδιάμεσες μορφὲς ἐνότητας δὲν μπορεῖ νὰ προσδιοριστοῦν ἀκριβῶς. Πιστεύω ἀκόμα ὅτι μὲ τὸ Συνέδριο ἐγιναν δῆματα γιὰ νὰ ἐκτιμηθοῦν προβλήματα καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ἐρωτήματα πού προβάλλουν ἀπὸ τὴ βάση τοῦ ΚΚΕ καὶ τῆς ΕΔΑ τὰ τελευταῖα 30 πολυκύματα χρόνια. Χωρὶς μιὰ ἄγνη παρελθοντολογία καὶ χωρὶς προσπάθεια δικαίωσης προσωπικῶν ἀπόψεων ἢ κομματικῶν σκοπιμοτήτων. Ἀλλὰ μὲ συναγωγὴ συμπερασμάτων καὶ διδαγμάτων πού ἔχουν μιὰ μακροπρόθεσμη σημασία. Φυσικά δὲν ἔχουμε αὐταπάτες. Σὲ ἓνα συνέδριο δὲν μπορεῖ νὰ παρθοῦν τελικὲς ἐκτιμήσεις γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς 30χρονης - μετὰ τὸ 1949 - πορείας τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ οἱ προσυνεδριακὲς θέσεις τῆς Κ.Ε. ἔχουν ἀφήσει τὸ θέμα Ἐθνικὴ Ἀντίσταση.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ - ΕΜΦΥΛΙΟΣ

ΑΝΤΙ: Σὰν λόγος πού δὲν ἀσχολοῦνται οἱ θέσεις μὲ αὐτὴ τὴν περίοδο, ἀναφέρθηκε ἡ ἔλλειψη ἐπαρκῶς ἱστορικοῦ ὕλικου. Νομίζετε ὅτι εἶναι ἓνας ἱσχυρὸς λόγος γιὰ νὰ μὴν πάρει τὸ ΚΚΕ (ἔσ.) μιὰ πολιτικὴ θέση, ἄσχετα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἱστορικῶν ντοκουμέντων;

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Γιὰ μένα, ναί. Ἰσχυρὸς λόγος γιὰ μένα, εἶναι ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης συνδέεται καὶ μὲ προβλήματα πολιτικῆς γραμμῆς καὶ ἐπάρκειας τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚ ἀλλὰ καὶ μὲ προβλήματα πού ἔχουν σχέση μὲ τὸ διεθνὲς κίνημα. μὲ τοὺς διεθνεῖς συσχετισμούς, μὲ τὸ ρόλο τοῦ ΚΚΣΕ μὲ συμφωνίες, ὅπως τῆς Γιάλτας κ.λπ. Κυρίως πρὸς τὴ δεύτερη κατεύθυνση, πραγματικὰ ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις καὶ κενά. Τελικὰ τὸ ποῖο δάρινε - τὰ διεθνὴ πλαίσια πάλης ἢ τὰ λάθη τῆς ἡγεσίας - εἶναι ἓνα πρόβλημα πού ἀπὸ τὰ πρᾶγματα δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξασφαλιζόταν στὸ ΚΚΕ ἔσ. σήμερα μιὰ

κοινή θέση που να γίνει μάλιστα και τελική απόφαση. Στο ΚΚΕ έσ. οι παλιότεροι περισσότερο είναι άμεσα συνδεδεμένοι μ' αυτή την ιστορία. Και δύσκολα μπορούν σήμερα να έχουν μια εκτίμηση κοινή. Τό να θέσει λοιπόν το κόμμα μας και στους νεότερους το πρόβλημα για ν' αποφασίσουν χωρίς προηγούμενα να έχει γίνει μια πλήρης προεργασία, θα ήταν όχι υπεύθυνο. Κατά την άποψή μου, σε μια άλλη φράση θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί πιο υπεύθυνα και με περισσότερη σιγουριά ότι οι αποφάσεις μας θα προσεγγίσουν περισσότερο προς την αλήθεια.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Για να 'μαστε μέσα στα πράγματα, απ' όλη την 'Ελληνική Ιστορία μετά το '21, ή 'Εθνική Αντίσταση είναι το σημαντικότερο κομμάτι της, που έχει και θα έχει για πάρα πολλά χρόνια μεγάλη επίδραση στις παραπέρα εξελίξεις. 'Εδώ είναι δύο τα ζητήματα. Είναι το ζήτημα αν στο Λίβανο ή στη Γκαζέρτα έγιναν πολλές υποχωρήσεις. Αυτό είναι προφανές. Δεν είναι αυτό το θέμα. Το θέμα είναι: Ήταν δυνατόν να γίνει ένα σοσιαλιστικό καθεστώς στη χώρα μας, σαν αποτέλεσμα του συσχετισμού των δυνάμεων που υπήρχαν τότε; Μπορούσαμε να νικήσουμε; Με την έννοια ότι θα γινόταν σοσιαλιστικό καθεστώς; 'Εδώ έχει καλλιεργηθεί κάτι που κατά την προσωπική μου γνώμη είναι ως ένα βαθμό μύθος. Πολλοί λένε ότι επειδή είχαμε αυτή τη δύναμη, μπορούσαμε να κερδίσουμε. Πάει, τελείωσε! Κι αυτό δάρνυε και στα παραπέρα, και στον εμφύλιο πόλεμο και αργότερα. Είναι γεγονός αυτό; Πρέπει να εξεταστεί. Πρέπει να δοθεί μια απάντηση πειστική πάνω σ' αυτό το θέμα. Το ζήτημα δεν είναι να καλύψουμε τα προβλήματα. Το ζήτημα είναι να μη βάζουμε τη σφραγίδα ενός κομματικού Συνεδρίου και ύστερα ερχόμαστε να «αλλάζουμε» τις σελίδες της ιστορίας. 'Η συζήτηση έχει ανοίξει. Ήδη στην ΑΥΓΗ έγραψαν ο μπαρμπά-Μήτσος, ο Καρράς, ο Παπαναγιώτου. Τώρα θα δημοσιευτούν και καινούργια στοιχεία, από τα απομνημονεύματα του 'Ιωαννίδη. Δηλ. πώς είδε τα γεγονότα αυτός που ήταν μέσα στο Πολιτικό Γραφείο. Κατ' αρχήν όλα αυτά πρέπει να συζητούνται ανοιχτά. Άλλα κρίνουμε πώς δεν θά 'ταν σοβαρό από μέρους μας να πούμε: Παίρνουμε μία θέση, πράγμα που μπορούσαμε εύκολα να κάνουμε με τον εμφύλιο πόλεμο.

ΑΝΤΙ: Γιατί με τον εμφύλιο πόλεμο; Ύπηρχαν τα δεδομένα;

ΦΙΛΙΝΗΣ: Όχι, δεν υπήρχαν όλα τα δεδομένα...

ΑΝΤΙ: Μπορούσαν να ληφθούν υπ' όψη τουλάχιστο ή γνώμη των μελών του κόμματος αλλά και γενικότερες εκτιμήσεις. Ύπάρχουν λιγότερα ιστορικά ντοκουμέντα σχετικά με τον εμφύλιο πόλεμο. 'Η ίδια ή 'Αριστερά δεν έχει δώσει στοιχεία αλλά και το επίσημο κράτος δεν έδωσε στοιχεία και ντοκουμέντα. Έχουμε οπωσδήποτε λιγότερα δεδομένα αυτής της περιόδου, για να στηριχτεί μια ιστορική κρίση.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Δε συμφωνώ απόλυτα με το σ. Φιλίνη. Γιατί για να κρίνει ή επιλογή του εμφύλιου πολέμου έχουμε περισσότερα και αδιαμφισβήτητα δεδομένα. Την περίοδο 1943-45 ή ήγερσία του ΚΚΕ και μάλιστα με διαλυμένη την Κομιντέρν τότε, δεν ξέρω και τί άλλα παρασκήνια γίνονταν (αυτά δεν μπορεί να τα ξέρει κανείς), δεν είχαμε όλα τα στοιχεία για τη στάση του ΚΚΣΕ και της ΕΣΣΔ που οδήγησε στη Συμφωνία της Γιάλτας. Δηλαδή, σε ένα είδος χωρισμού του κόσμου σε ζώνες επιρροής και έλέγχου. Μετά όμως το 1946 τα πράγματα είναι πιο καθαρά. Αποφασίζεται ο δρόμος της ένοπλης σύγκρουσης, όταν είναι σαφές ότι ο αντίπαλός μας έχει, με την άνοχη και της ΕΣΣΔ, κατά κάποιο τρόπο, εξασφαλισμένη την ολόπλευρη υποστήριξη των 'Αγγλο-'Αμερικάνων ιμπεριαλιστών. Έτσι, δεν είναι δύσκολο να πεις ότι ήταν εσφαλμένη μια τέτοια επιλογή. Όταν μάλιστα δεν εξαντλήθηκαν όλες οι δυνατότητες για να την αποφύγουμε.

ΑΝΤΙ: Άσχετα από τον συσχετισμό των δυνάμεων και τα εξωτερικά δεδομένα ή το τί είχε ενδεχόμενα προαποφασίσει οι Σύμμαχοι, υπήρχαν και τα δεδομένα του ελληνικού κινήματος. Και στην περίοδο της Αντίστασης ήδη υπήρχαν ορισμένα δεδομένα. Μια έπορροή, ένα οργανωμένο κίνημα κ.λπ. Για την περίοδο του εμφύλιου πολέμου υπάρχουν απόψεις ότι γίνανε

λάθη ακόμα και τακτικά, έτσι που ίσως να μην καταλήγαμε και πάλι – δεδομένοι του συσχετισμού των δυνάμεων – σε μια σοσιαλιστική 'Ελλάδα, αλλά σε μια λύση πολιτική, πολύ διαφορετική από αυτήν που δόθηκε.

ΦΙΛΙΝΗΣ: 'Εμεις πήραμε θέση ότι η επιλογή να δεχτούμε την πρόκληση του ένοπλου αγώνα ήταν λάθος· μπορούσαμε να την αποφύγουμε και ν' ακολουθήσουμε έναν άλλο δρόμο, δύσκολο, επιδίωξης δημοκρατικών εξελίξεων. 'Εξ άλλου δεν ήταν μοιραίο να πάμε στον εμφύλιο πόλεμο. Κυρίως τον εμφύλιο πόλεμο ήταν οι 'Αγγλοι που τον θέλανε, ένα κομμάτι της Δεξιάς και φυσικά, μετά το δόγμα Τρούμαν, και οι 'Αμερικάνοι. 'Εμεις δεν αντιδράσαμε σωστά σ' αυτό το πράγμα. Τώρα, έχουμε σαφή επιλογή. Λέμε ότι μπορούσαμε ν' ακολουθήσουμε έναν άλλο δρόμο. Δεν κάναμε όμως πλήρη ιστορική εξέταση όλης της περιόδου.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Θά 'θελα να πω το εξής: Το γεγονός ότι δεν μπήκαμε στα θέματα αυτά, δεν σημαίνει σώνει και καλά ότι δεν υπάρχει το ιστορικό υλικό για να διαμορφωθεί μια πολιτική άποψη πάνω στο θέμα. 'Οφείλεται περισσότερο στο γεγονός ότι δεν το κρίναμε αναγκαίο να προχωρήσουμε σε μια εκτίμηση βάθους γι αυτή την περίοδο εξ αιτίας μιάς σειράς θεμάτων που είχαμε να εξετάσουμε και που δεν μās επέτρεπαν να ρίξουμε το βάρος μας για να κάνουμε μια συνολική εκτίμηση πάνω σ' αυτό το θέμα. Είναι, θά 'λεγε κανείς, μια πολιτική επιλογή. Όχι ότι δεν υπάρχουν στο κόμμα απόψεις τέτοιες που μια διασταύρωση τους δεν θα μπορούσε να δώσει μια τέτοια κατάληξη. Θες γιατί τα πολιτικά προβλήματα της στιγμής είναι πολύ δξύτερα, δεν κρίναμε αναγκαίο γι' αυτό το Συνέδριο να αφιερώσουμε πολύ χρόνο και προβληματική στα θέματα αυτά. Θά 'ταν άδικο να πούμε ότι η ιστορική έρευνα δεν έχει προχωρήσει τώρα τόσο, τριάντα χρόνια μετά, για να επιχειρηθεί κάτι τέτοιο.

'Εξ άλλου ένα κόμμα δεν κάνει ιστορία. Κάνει μια πολιτική εκτίμηση. Δεν θα γράψουμε ιστορία. Θελήσαμε ν' αποφύγουμε ν' αναφερθούμε στο παρελθόν που για λόγους συγκυριακούς, σκοπιμότητων, θα κατάληγε σε πολύ πρόχειρες εκτιμήσεις για κείνη την περίοδο. Φορτώνοντας τα λάθη είτε προς τη μια είτε προς την άλλη κατεύθυνση. Θέλουμε να το αποφύγουμε, για να το επεξεργαστούμε τελικά σε μια πιο άνετη φάση.

ΑΝΤΙ: Πάντως το θέμα είναι μεγάλος πειρασμός. Παρατηρούμε το εξής: Στην ιδεολογική πάλη που διεξάχθηκε μέχρι σήμερα ανάμεσα στη Δεξιά και την 'Αριστερά τα ιστορικά δεδομένα υπέστησαν στρεβλώσεις. 'Η διαμάχη γύρω απ' αυτά είχε ένα συγκεκριμένο πολιτικό νόημα. Θεωρείτε ότι στην πρόκληση αυτή, ή 'Αριστερά απάντησε με επάρκεια; Νομίζετε ότι στην ιδεολογική πάλη του ΚΚΕ (έσ.) με το ΚΚΕ, ρί πολιτικές θέσεις γύρω απ' τα προβλήματα της πρόσφατης 'Ιστορίας μας θα παίξουν κάποιο ρόλο; Ή μήπως, γενικά, συμπίπτουν οι εκτιμήσεις;

ΦΙΛΙΝΗΣ: Δεν είναι το βασικό για μās να ξεκαθαρίσουμε τους λογαριασμούς μας με τη Δεξιά. Το βασικότερο για μās είναι: να ξεκαθαρίσουμε τους λογαριασμούς μας με τις ξένες επεμβάσεις, πώς οι ξένες επεμβάσεις επέδρασαν σ' ένα τμήμα της Δεξιάς και δημιούργησαν την κατάσταση που σήμερα καλούμαστε ν' αντιμετωπίσουμε. Δηλαδή, το πρόβλημα της στιγμής, κι αυτό που είναι φλέγον για μās, δεν είναι να δείξουμε τί έκανε ή Δεξιά τότε, αλλά, ότι, ό,τι κι αν έκανε ή Δεξιά, το έκανε γιατί υποχώρησε στη δύναμη του ιμπεριαλισμού. 'Απ' αυτό βλάφτηκε και ή ίδια: 'Ας αναφέρουμε τη δικτατορία και το Κυπριακό. Δε βλαφτήκαμε μόνο εμείς. Πρώτα αυτό πρέπει να ξεκαθαρίσουμε λοιπόν: τί ρόλο έπαιξαν εδώ οι ξένοι και βασικά οι 'Αμερικάνοι. Και πώς ή υποταγή στα ξένα συμφέροντα, το μπλέξιμό μας με όλους αυτούς τους ξένους μηχανισμούς, μās έχει κάνει κακό. Θά προκύψει από δω ή ανάγκη να χτυπούμε τον ιμπεριαλισμό και τις δυνάμεις που στην 'Ελλάδα και νά είμαστε αυτόνομοι. Αυτό θέλουμε τελικά. 'Εκεί που βασικά θά κριθούμε είναι: Πώς θά ξεπεράσουμε αυτό το αδιέξοδο που έχουμε προστά μās; Λοιπόν, γι' αυτό θέλουμε να

στρέψουμε εδώ την προσοχή όλου του κόμματος. Και μ' αυτή την έννοια πολί- σωστά παρατήρησαν οι σύντροφοι πριν ότι έπρεπε να στραφεί εδώ ή προσοχή μας. Κι αν πιάναμε με λεπτομέρειες εκείνη την περίοδο, ίσως ξεφεύγαμε, γιατί είναι πολύ ενδιαφέροντα τα θέματα αυτά πραγματικά. Πάντως το κόμμα είναι χρωμένο μ' εκείνη την περίοδο.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Στο θέμα αυτό ήθελα να πω τουτό: Το γεγονός πως το Συνέδριό μας δεν πήρε μία αναλυτική και τελεσίδικη θέση γι' αυτή την περίοδο, δε σημαίνει αποφυγή και κάλυψη του προβλήματος. Αντίθετα είναι μία εκδήλωση της υπευθυνότητας που χαρακτηρίζει το κόμμα μας. Η περίοδος αυτή, όπως σωστά τόνισε ο σ. Κώστας, αποτελεί τη σημαντικότερη καμπή της νεοελληνικής μας ιστορίας. Από την άποψη αυτή, δεν θέλουμε να επαναλάβουμε λάθη του παρελθόντος: όπου διαστικές και αστήρικτες τοποθετήσεις αποδεικνύονταν αργότερα εξωπραγματικές. Το κόμμα μας είναι χρωμένο με μία υπεύθυνη θέση, που θα είναι όμως αποτέλεσμα στηριγμένο σ' όλο τον πλοίο των ιστορικών στοιχείων που συσσωρεύονται, θα φωτίζει την επίδραση των επεμβάσεων από άλλα κέντρα, και όπωσδήποτε θα είναι απαλλαγμένη από προκαταλήψεις και σκοπιμότητες.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Το σημείο που αφορά την ιδεολογική πάλη δεν το παρακάψαμε. Σε μία σύντομη τοποθέτηση ξεκαθαρίζουμε ότι τα οποιαδήποτε λάθη που βαρύνουν την 'Αριστερά ή τους συμμάχους της δεν αλλοιώνουν το γεγονός ότι το κίνημα 'Εθνικής 'Αντίστασης ήταν μεγαλειώδες, εξέφρασε την αγωνιστική θέληση της μεγάλης πλειοψηφίας του Λαού μας. Κι ότι για την τραγωδία των ένοπλων συγκρούσεων και με τους 'Αγγλους και των εμφύλιων, ή ευθύνη βαρύνει πρώτα-πρώτα τους ξένους ιμπεριαλιστές και τις άκραιες εγχώριες αντιδραστικές δυνάμεις, που συνδέονται μαζί τους.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Για να επαναφέρω τη συζήτηση στην αρχική φάση, θέλω να πω ότι το Συνέδριο, με τον τρόπο που έγινε, αποτελεί μία επανάσταση στα πολιτικά μας ήθη. Τέτοιο συνέδριο δεν έχει ξαναγίνει στα χρονικά της πολιτικής ζωής των κομμάτων στην 'Ελλάδα. Και από την άποψη αυτή, το θετικό στοιχείο είναι ότι θα δράσει σαν καταλύτης και για τα άλλα κόμματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το θέμα της δημοκρατικής λειτουργίας των κομμάτων έχει γίνει σήμερα κεντρικό θέμα και ή συνεισφορά μας σ' αυτό το σημείο είναι ουσιαστική. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι το κόμμα μας με το Συνέδριο καθόρισε δυο βασικά πράγματα στο θέμα της γραμμής του. Ένα ότι συγκέντρωσε την προσοχή μας στο ποιο είναι σήμερα το κεντρικό πρόβλημα, και σήμερα το κεντρικό πρόβλημα είναι ή διαφύλαξη της δημοκρατίας από μια νέα έκτροπή και ή παραπέρα διεύρυνσή της. Από την άποψη αυτή το ΚΚΕ έσωτ. καλεί, με βάση τη γραμμή της ΕΑΔΕ, σε συσπείρωση όλες τις άλλες πολιτικές αντιδικτατορικές δυνάμεις. Το δεύτερο σημείο είναι ή προοπτική που δίνει με τον δημοκρατικό δρόμο για το σοσιαλισμό. Και ή δική μου πίστη είναι, πως αυτός ο δρόμος, έτσι όπως έμεις τον έννοούμε, είναι μια ρεαλιστική προοπτική. Και τούτο έχει σημασία. Γιατί ή 'Αριστερά πρέπει να αποκαταστήσει σχέσεις εμπιστοσύνης με τον λαό, πρέπει να σκύψει σοβαρά πάνω στο γνωστό πρόβλημα: Το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στη σημερινή εκλογική δύναμη της 'Αριστεράς και την πολύ μεγαλύτερη απήχηση που έχει ή πολιτική της 'Αριστεράς και οι αριστοκράτες ιδέες μέσα στις μάζες.

Μια άλλη κατάληξη για μένα, είναι ότι μορφοποίησε το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στην ανανεωτική και τη δογματική μερίδα της 'Αριστεράς. Φάνηκαν οι τεράστιες διαφορές που υπάρχουν, όσον αφορά την πολιτική γραμμή, τη λειτουργία και όλα τα άλλα χαρακτηριστικά. Και έδειξε την τεράστια απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στα δύο κόμματα. 'Απ' αυτή την άποψη, σωστά το Συνέδριο έστρεψε την προσοχή του στην έννοια του ανανεωτικού χώρου της 'Αριστεράς. Αυτό για μένα αποτελεί μια προϋπόθεση για μια πορεία με μεγαλύτερες προοπτικές. Η κοινή συμπαράταξη όλων των αριστερών δυνάμεων, που θα περνάει στην αρχή από απλές μορφές δράσης, θα

σχηματοποιείται σε μια πορεία ακόμα περισσότερο και ίσως να καταλήγει σ' έναν κοινό φορέα, αποτελεί έγγυση ώστε ν' αποτελέσει ή 'Αριστερά μία δύναμη που να βάσει τη σφραγίδα της στην πολιτική ζωή του τόπου. Ένα άλλο θέμα που έκανε το Συνέδριό μας είναι πως έδειξε την ικανότητα της ανανεωτικής πλευράς της 'Αριστεράς, πέρα από την ποικιλία των απόψεων που έχει, να μπορέσει με το Συνέδριο να συγκεντρωθεί γύρω από μια βασική κατεύθυνση, έδειξε τη θέληση όλου αυτού του κόμμου να προχωρήσει πάνω σ' αυτήν την πορεία που χάραξε το ΚΚΕ έσ. με επιτυχία. Και ή ολοκλήρωση του Συνεδρίου είναι μια επιτυχία της ανανεωτικής 'Αριστεράς, είναι μια επιτυχία του ΚΚΕ έσωτ. Το ότι το ΚΚΕ έξ. αγνόησε το Συνέδριο από τον Τύπο του, δημιούργησε προβλήματα στις γραμμές του. Ήδη πυκνώνουν οι ένδείξεις και οι πληροφορίες ότι μπαίνουν θέματα από μέλη και στελέχη του. 'Από αυτή την άποψη ή επιτυχία του ΚΚΕ έσ. θα δράσει και αποδυναμωτικά μέσα στο δογματικό χώρο.

ΑΝΤΙ: Είπατε πριν ότι με το Συνέδριο μορφοποιήθηκε το χάσμα ανάμεσα στη «δογματική» και την «ανανεωτική» 'Αριστερά. Αυτή ή δογματική 'Αριστερά υπάρχει. Είναι μια παρουσία πολιτική, συγκεκριμένη, οργανωμένη. Έξ' άλλου το μήνυμα του 'Ιταλικού ΚΚ προς το Συνέδριο του ΚΚΕ έσ. είχε ένα χαρακτηριστικό, τουλάχιστο κατά την ανάγνωση όρισμένων. Πως αντιμετωπίζετε την ένδεχόμενη ένότητα του κομμουνιστικού κινήματος στη χώρα μας;

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Εγώ δεν συμφωνώ με μια τέτοια ερμηνεία στο μήνυμα. Στο ερώτημά σου ή προσωπική μου άποψη είναι πως ο δρόμος για να γίνει ή ανανεωτική 'Αριστερά ένα κόμμα που να μπορεί θετικά να επηρεάζει το χώρο, περνάει μέσα από την ιδεολογική και πολιτική απομόνωση της δογματικής ομάδας.

Με την πίστη πως ή πολιτική της δογματικής ομάδας πέρα από τους κινδύνους που εγκυμονεί καταδικάζει την 'Αριστερά να παίζει το ρόλο του ούραγου, μπαίνει μπροστά μας το καθήκον να βαθύνουμε το πολιτικό και ιδεολογικό μέτωπο μαζί της. Έμεις δεν αρκούμαστε στο ρόλο «ή 'Αριστερά στη γωνία», και ή πολιτική της δογματικής ομάδας τούτο μόνο μπορεί να κατορθώσει. Αντίθετα, θέλουμε και χρειάζεται να δρεθούμε στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής. Χρειάζεται βέβαια να ξεκαθαριστεί ότι μια τέτοια κατεύθυνση δεν απαγορεύει σε συγκεκριμένα πολιτικά θέματα ή και χώρους μια συμπαράταξη σε κοινή δράση.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Καμιά φορά μπορείς να μπείς στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής ακόμα κι απ' το δογματισμό. 'Αλλά τί καταστροφές θα κάνεις στον τόπο, πέρα απ' αυτά, που συμφωνώ 100%, θέλω να θίξω και μια άλλη πλευρά. Ότι είναι τέτοια ή κατάσταση σήμερα που ή 'Αριστερά είναι σε νομιμότητα και το τί θέση παίρνουμε κάθε φορά παίζει ρόλο στις εξελίξεις. Λοιπόν εάν κυριαρχήσουν μέσα στην 'Αριστερά οι δογματικές θέσεις, δεν είναι μόνο ότι θα απομονωθούμε σε σχέση με την πορεία μας προς το σοσιαλισμό, αλλά δημιουργούνται κίνδυνοι για τη σημερινή φάση του αγώνα, για τη στερέωση και διεύρυνση της δημοκρατίας.

ΑΝΤΙ: Ο τρόπος που αντιμετωπίζεται ή λέξη «δογματισμός» παίζει ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο αναφοράς σχετικά με το ΚΚΕ ή άλλα φορέα και σε άλλες δυνάμεις;

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Όταν μιλάμε για το ΚΚΕ έξ. πρέπει να έννοούμε ότι είναι ο κύριος, ο βασικός, ο πιο οργανωμένος φορέας του δογματισμού στη χώρα μας. Και επίσης ο κύριος φορέας της αντίληψης της εξάρτησης του κινήματος από διεθνή κέντρα. Νομίζω ότι ο δογματισμός άλλων ομάδων έχει και αυτότελη στοιχεία. Π.χ. υπάρχουν όρισμένες άλλες δογματικές ομάδες που δεν μπορείς να πεις ότι ο δογματισμός τους είναι και προϊόν εξάρτησης από διεθνή κέντρα. Πιστεύω ταυτόχρονα ότι το ΚΚΕ έξ. είναι ένα κράμα δογματισμού και όπορουνισμού. 'Ορισμένα έπιφανειακά του «άνοιγματα», δεν είναι προϊόν αντιδογματικών αντιλήψεων. Είναι καθαρά προϊόν όπορουνιστικών θέσεων, που παίρνει φυσικά κάτω και από την πίεση της πραγματικότητας. Δεν νομίζω έξ' άλλου ότι πρέπει να ταυτίσουμε το δογματικό ΚΚΕ έξ. με τον αριστερισμό

της χώρας μας. Δηλαδή αν θα θέλαμε να επισημάνουμε ποιός είναι φορέας του αριστερισμού στην Ελλάδα, δεν θα αναφερόμαστε κυρίως στο ΚΚΕ εξ. Δεν είναι το ίδιο δογματισμός και αριστερισμός. Πολλές φορές το ΚΚΕ εξ., στην πρακτική του ιδιαίτερα, είναι συντηρητικό, δεξιό. Πολλά στοιχεία του, είναι δογματικού χαρακτήρα και όπορουνιστικού· αριστερού και δεξιού. Τελικά, είναι ένα κόμμα αλλόκοτο, ανεύθυνο και επικίνδυνο.

ΑΝΤΙ: Θα 'θελα να ρωτήσω αν η ιδεολογική και πολιτική απομόνωση του «δογματισμού» συμπεριλαμβάνει και την πολιτική και ιδεολογική απομόνωση των αριστεριστικών ομάδων.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Είναι άλλης τάξεως πρόβλημα. Άλλα επειδή κι αυτές ασκούν ένα ρόλο στο μαζικό κίνημα, προσωπικά νομίζω ναί. Χωρίς καθόλου να τους ταυτίζω με το ΚΚΕ εξ. και χωρίς να αποκλείω ταχύτερες διαφοροποιήσεις στις γραμμές τους, προς το ΚΚΕ εξ.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Η τελική μάχη δίνεται ανάμεσα στους δυο κύριους σχηματισμούς της Άριστεράς. Κι όταν μιλάμε, εκεί κυρίως απευθυνόμαστε. Η ύπαρξη τόσων πολυποικίλων οργανώσεων στην Άριστερά είναι και έκφραση διεθνών αντανάκλασεων. Έκφραζουν παγκόσμια φαινόμενα, δεν επηρεάζουν όμως κεντρικά τα πολιτικά μας πράγματα. Άπλως βάζουν ένα τόνο μέσα στην πολιτική μας ζωή. Δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Ένα άλλο στοιχείο που θα 'θελα να πω είναι ότι το Συνέδριό μας αποτέλεσε και μια συμβολή στο γενικότερο ρεύμα που υπάρχει κυρίως στην Εύρωπη για ένα ρεαλιστικό κομμουνιστικό κίνημα που θα παίρνει σοβαρά υπ' όψη του τα δεδομένα της κάθε χώρας, για ένα κόμμα που θα είναι αυτόνομο και ανεξάρτητο από διασυνδέσεις. Το Συνέδριό μας και η απήχρησή του ήταν μια απάντηση στις συγκεκριμένες επεμβάσεις που είχε το ΚΚΣΕ στο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Συμφωνώ απόλυτα με το σ. Λευτέρη για την κατεύθυνση της ιδεολογικής και πολιτικής απομόνωσης του δογματισμού και του κύριου φορέα του. Θέλω να υπογραμμίσω πρόσθετα ότι το θέμα δεν είναι μόνο η αποκάλυψη των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η παρουσία και η δράση του ΚΚΕ εξ., αλλά ταυτόχρονα και η αντιπαράθεση σ' όλα αυτά των αντιδογματικών θέσεων και αρχών, όλων των πλευρών της πολιτικής και της ιδεολογίας που συνθέτουν τη φυσιογνωμία ενός ανανεωμένου ΚΚ όπως είναι το ΚΚΕ εξ. Με την έννοια αυτή, το Συνέδριο προώθησε τις σχετικές επεξεργασίες για το χαρακτήρα του κόμματος, για τη θέση του στο διεθνές κίνημα, για τη στρατηγική του σε όλες τις φάσεις της επαναστατικής διαδικασίας προς το σοσιαλισμό. Στηριγμένο στα εσωτερικά, οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα, στους διεθνείς και περιφερειακούς συσχετισμούς δυνάμεων, το Συνέδριο φώτισε τη σημερινή φάση αγώνων και τους στόχους για τη στερέωση και διεύρυνση της δημοκρατίας και παραπέρα τον στρατηγικό σκοπό του κόμματος, την αντιμονοπωλιακή δημοκρατία που ανοίγει το δρόμο στο σοσιαλισμό. Δηλαδή όλη την αντίληψη της επαναστατικής διαδικασίας του δημοκρατικού δρόμου για ένα σοσιαλισμό με ελληνικά χρώματα. Όλη την αντίληψη που αντιπαράτίθεται στις αντίστοιχες αντιλήψεις του ΚΚΕ εξ. για τα ίδια προβλήματα. Αυτό είναι μια άλλη σημαντική θετική πλευρά του Συνεδρίου.

ΑΝΤΙ: Πάνω στην έννοια της δικτατορίας του προλεταριάτου το Συνέδριο πήρε θέση;

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Ναί. Προχώρησε παραπέρα απ' το σχέδιο Προγράμματος της ΚΕ που θετικά διάγραφε τη δημοκρατική εξουσία των εργαζομένων (έξουσία εργατικής τάξης, εργαζόμενης αγροτιάς και διανοομένων). Και είπε ότι αυτή η αντίληψη για τη δημοκρατική εξουσία των εργαζομένων, είναι αντίθετη με την έννοια Δικτατορία του Προλεταριάτου.

ΑΝΤΙ: Όποτε η έννοια της δικτατορίας του προλεταριάτου δεν περιλαμβάνεται στο Καταστατικό και στο Πρόγραμμα του Κόμματος.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Στο σχέδιο προγράμματος δεν αναφέρεται ρητά. Στο πρόγραμμα, όπως τώρα ψηφίστηκε, αναφέρεται ότι απορ-

ρίπτουμε την αντίληψη της δικτατορίας του προλεταριάτου.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Φυσικά, στο Συνέδριο υπήρξαν προτάσεις για μια παραπέρα επεξεργασία του πώς αντιλαμβανόμαστε τη δημοκρατική εξουσία των εργαζομένων. Πώς εκφράζεται πολιτικά, ιδεολογικά, ήθικά. Για το πώς αντιλαμβανόμαστε αυτό που λέμε «πρωτοπόρος ρόλος, ήγεμονία της εργατικής τάξης και όλων των εργαζομένων, κράτος στο σοσιαλισμό» κ.λπ.

ΑΝΤΙ: Πάνω σ' αυτό το ζήτημα στις προσυνεδριακές συνδιασκέψεις είχαν υπάρξει διαφορετικές απόψεις που είχαν εκφραστεί και στο διάλογο στην ΑΥΓΗ. Αυτές οι διαφορετικές απόψεις εκφραστήκανε και στο Συνέδριο;

ΦΙΛΙΝΗΣ: Ουσιαστικός διάλογος, ή μάλλον ουσιαστική αντίρρηση, δεν υπήρξε.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Πάνω σε μια προηγούμενη ερώτηση θα πρέπει ν' αποσαφηνίσουμε ότι θεδαίως έμειν εξακολουθούμε να επιδιώκουμε την ενότητα δράσης και με το ΚΚΕ εξ. σε όρους ισοτιμίας. Βεβαίως εξακολουθούμε να είμαστε υπέρ του διαλόγου με όλους τους κομμουνιστές σε μια όρθη βάση απόρριψης του δογματισμού. Αυτό σημαίνει ότι ο διάλογος αυτός θα μπορούσε να διεξάγεται και σε επίπεδο κορυφής των δύο κομμάτων. Όμως, οσάκις επιχειρήθηκε από την πλευρά μας ένας διάλογος, δεν βρήκε καμιά απήχρησή από εκεί. Ένας διάλογος προϋποθέτει δύο αντιλεγόμενους. Και την αναγνώριση του ενός από τον άλλον. Όσες προσπάθειες κάναμε στο παρελθόν, δεν είχαμε καμιά απάντηση. Θα 'λεγε λοιπόν κανείς πώς πρόκειται για έναν ιδιότυπο διάλογο με τους Έλληνες κομμουνιστές. Όχι με την ήγεσία Φλωράκη. Εμείς θα συνεχίσουμε τον διάλογο με τους Έλληνες κομμουνιστές, έστω και αν η ήγεσία τους δεν δέχεται έναν τέτοιο διάλογο.

ΑΝΤΙ: Αυτός ο διάλογος έχει γίνει δύσκολος, σχεδόν αδύνατος, και με τη βάση του ΚΚΕ; Άπ' την άποψη της διαπαιδαγώγησης και της οργανωτικής δομής είναι εύκολο να έχετε ένα διάλογο ακόμα και με τα μέλη του ΚΚΕ; Άν υπάρχει αυτό το δεδομένο πώς το λαμβάνετε υπ' όψη; Άπ' την άλλη μεριά έχετε μια ουσιαστική πολιτική παρουσία. Πώς μπορεί να ξεπεραστεί η δυσκολία επαφής; Με ποιές τεχνικές στην πολιτική πάλη, στους καθημερινούς αγώνες, πώς τελικά θα επηρεάσετε όλο αυτόν τον κόσμο και θα τον μεταλλάξετε; Πώς μπορεί να γίνει αυτό πράξη;

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Ο κόσμος βρισκόταν κάτω από την πίεση μιάς παράξενης και εξωπραγματικής πολιτικής γραμμής. Ότι οι άλλοι δεν υπάρχουν. Σήμερα τα πράγματα απέδειξαν ότι οι άλλοι όχι μόνο υπάρχουν αλλά έχουν και μια έντονη παρουσία. Άπ' αυτή την άποψη ή αδυναμία συζήτησης με τη βάση ήταν ένα δεδομένο ίσως μέχρι τώρα, αλλά σήμερα δημιουργούνται άλλες συνθήκες, ήδη έχουμε την επιστολή των 15 Κνιτών που θέτουν πρόβλημα στη Θεσσαλονίκη.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Αυτοί μόνο μπορεί να εκδηλώθηκαν. Οι απήχησεις της δικής μας ιδεολογικής επίδρασης πάνω σε δυνάμεις του ΚΚΕ εξ. υπάρχουν πάντα, έστω και αν δεν εκφράζονται κάθε φορά δημόσια. Δηλ. θα διαπίστωσες από συζητήσεις που γίνονται με στελέχη της ΚΝΕ και με μεγάλους του ΚΚΕ εξ. ότι η υπερβολική αυτοπεποίθηση, ότι από δω βρίσκεται μια μικρή ομάδα κι ότι από εκεί είναι το Κόμμα. Έχει άρχει κατά κάποιον τρόπο να κλονίζεται. Και θα κλονισθεί ακόμα περισσότερο.

ΑΝΤΙ: Θα πρέπει στο παρελθόν τουλάχιστον να έχει διαπιστωθεί και η αντίθετη εϊδηση, ότι δηλαδή τα λάθη γραμμής που έχει κάνει το ΚΚΕ εξ. είχαν σαν αποτέλεσμα να αναπτύσσεται το ΚΚΕ και να προωθείται και σεις να χάνετε κόσμο. Γενικά, είχε διαπιστωθεί ότι από το 1968 που έγινε η διάσπαση (ως το 1972) το κλίμα και η διάθεση των αριστερών που ήταν εδώ στην Ελλάδα ήταν ευνοϊκό προς το ΚΚΕ εξ. Αυτή η τάση ανακόπηκε και ακολούθησε σιγά-σιγά μια αντίστροφη πορεία και ως σήμερα.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Η παλιά κατάσταση έχει τις ερμηνείες της, τις συζητήσαμε στο Συνέδριο. Αυτό όμως είναι κάτι που πέρα-

‘Από τὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.). Ἀριστερά: ἡ ἐναρξή στὸ «Σπόρντινγκ». Διακρίνονται (δρῆθι) καὶ οἱ Ἡ. Ἡλιοῦ (ἄκρη δεξιά), Δ. Τσάτσος, Π. Πάγκαλος, Ε. Γιαννόπουλος, γραμματεῖς Μπάμπης Δρακόπουλος.

οἱ δύο Βορειοκορεάτες κομμουνιστές, ὁ Μήτσος Παρτσαλίδης καὶ ὁ Τάσος Βουρνᾶς. Δεξιά: τὸ Συνέδριο συνεχίζεται στὸ «Ἀλίκη». Ἀνάμεσα σὲ μέλη τοῦ προεδρίου ὁ

σε. Σήμερα ορισζόμενα σὶ καινούργια δεδομένα. Καὶ αὐτὰ εἶναι ὅτι τὸ Ἑσωτερικὸ τελικὰ κατόρθωσε νὰ παραμείνει, νὰ ζήσει ἀλλὰ καὶ τώρα νὰ βρίσκεται σὲ μιὰ φάση ἀνάπτυξης. Δηλαδή ὅτι σήμερα μετὰ τὴν τεράστια ἀπήχηση τοῦ Συνεδρίου τὸ Ἑσωτερικὸ βρίσκεται ἐνώπιον μιᾶς μεγάλης ὀργανωτικῆς ἀνάπτυξης· ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἀποψη δὲν πρέπει νὰ μιλάμε μὲ τὰ δεδομένα τοῦ παρελθόντος. Δηλαδή μὲ ἓνα κλίμα ποὺ δημιουργήθηκε, πῶς μόνο τὸ ΚΚΕ ἐξ. ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ παρεμβαίνει στοὺς διάφορους χώρους καὶ νὰ καθορίζει μὲ τὴν παρουσία του τὶς ἀποφάσεις αὐτοῦ τοῦ χώρου. Σήμερα ἡ ἀντίληψή μου εἶναι ὅτι τὰ μέλη τοῦ ΚΚΕ ἐσ. εἶναι συσπειρωμένα γύρω στὸ κόμμα τους καὶ μὲ μεγάλη πνοὴ συμμετείχαν σ’ ὅλη τὴν πορεία τοῦ Συνεδρίου. Δείχνει ὅτι βρισκόμαστε σὲ μιὰ μεταβατικὴ φάση ποὺ τὰ μέχρι τώρα δεδομένα θ’ ἀλλάξουν καὶ ἡ αἰσιοδοξία μας ἀκριβῶς σ’ αὐτὸ τὸ σημεῖο βρίσκεται.

ΑΝΤΙ: Ἡ ἀνάσχεση τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ΚΚΕ ἐσ. ὀφειλότανε σὲ λάθος χάραξη τῆς γραμμῆς ἢ σὲ λάθη ἐφαρμογῆς; Γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε, τὸ 1968, ὅταν ἐγινε ἡ διάσπαση, ὑπῆρχε ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ συσχετισμὸς ἦταν ὑπὲρ τοῦ Γραφείου Ἑσωτερικοῦ.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Σὲ μεγάλο βαθμὸ ναί. Τὸ θέμα ὅμως δὲν ἦταν ἐκεῖ. Γιὰ τὶς καθυστερήσεις ὑπάρχουν δύο αἰτίες. (α) Οἱ ἀντικειμενικὲς αἰτίες στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας. Ἐμεῖς δὲν μπορούσαμε νὰ μιλήσουμε πουθενά. Δὲν εἴχαμε στὰ χέρια μας δυνατότητες. Δὲν εἴχαμε σταθμὸ. Αὐτὲς ἦταν οἱ ἀντικειμενικὲς δυσκολίες. (β) Ἐμεῖς δημιουργοῦσαμε κάτι καινούργιο. Δὲν ἀκολουθοῦσαμε μιὰ ὁδὸ πεπατημένη. Κι ὅταν φιάχνεις στὴν πράξη κάτι καινούργιο, εἶναι φυσικὸ νὰ διαδίζεις μὲ δισταγμούς, μὲ ὀρισμένα πωγωνύσματα, προχωρᾷς σιγά καὶ ἔχεις τὴν ψευδαῖθηση πῶς προχωρᾷς γρήγορα. Ἐπομένως σήμερα πρέπει νὰ δοῦμε πῶς φτάσαμε σ’ ἓνα σημεῖο τοῦ δρόμου τέτοιο ποὺ δημιουργεῖ μιὰ ποιοτικὴ ἀλλαγὴ. Ὅτι δηλαδή φτάσαμε κάπου, ὅτι φτάσαμε στὸ Συνέδριο, ὅτι δώσαμε τὴ φυσιογνωμία τοῦ κινήματος. Καὶ διαμορφώσαμε τὴ γραμμὴ μας, ξεκαθαρίσαμε τὸ θέμα τοῦ δημοκρατικοῦ δρόμου πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ. Ξεκαθάρισαν ὀρισμένα προβλήματα καὶ ἔχουμε τώρα ἄλλες δυνατότητες.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Συσπειρώθηκε βασικὰ τὸ κόμμα μας σὲ μιὰ γραμμὴ.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Ὡ ναι, συσπειρώθηκε τὸ κόμμα. Λοιπὸν μὴν τὸ βλέπεις μὲ τὸ δεδομένο ὅτι εἶναι θέμα μόνο λαθῶν. Εἶναι θέμα καὶ ὑποκειμενικῶν ἀδυναμιῶν, πῶς νὰ φτιάξεις τὸ καινούργιο, καὶ τὸ καινούργιο τὸ φτιάχνουν ἄνθρωποι ποὺ εἶναι ἀπ’ τὸ παλιό.

ΤΣΙΛΟΓΛΟΥ: Ἐχεις ν’ ἀντιμετωπίσεις μιὰ πολὺχρονη παράδοση.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Ἐπρεπε ὅλοι ν’ ἀναμορφωθοῦμε μέσα σ’ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ἄλλος περισσότερο ἄλλος λιγότερο.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Συμφωνῶ ἀπόλυτα ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ Συνεδρίου εἶναι ὅτι ἀμβλυνε, μείωσε, προηγουμένως

νὲς ἀνιστολές καὶ επιφυλάξεις μεγάλου τμήματος ἀνανεωτικῶν δυνάμεων ἀπέναντι στὸ ΚΚΕ ἐσ. μὲ βάση ἀδυναμίες, λάθη, καθυστερήσεις κ.λπ. Μπήκαμε πραγματικὰ σὲ μιὰ φάση ποὺ ἡ συσπειρωτικὴ καὶ ἐλκτικὴ δύναμη τοῦ ΚΚΕ ἐσ. πρὸς τὶς κατασταλαγμένες ἀντιδογματικὲς δυνάμεις ἐνισχύθηκε.

Τὸ ΑΝΤΙ, ὅμως, μὲ τὸ ἐρώτημά του, ἔθεσε καὶ τὸ γενικότερο θέμα γιὰ τὴν πορεία διαμόρφωσης τοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων ἀνάμεσα στοὺς δογματικούς καὶ σὲ μᾶς. Εἶναι βέβαια κατ’ ἀρχὴν συνάρτηση τῶν ἀντικειμενικῶν δεδομένων ποὺ ἀνάφερε ὁ σ. Κώστας. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἄλλοι ἐμφανίστηκαν μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ ΚΚΣΕ καὶ τῆς ΕΣΣΔ σὰν μόνο ΚΚΕ στὴ χώρα μας, σὰν συνεχιστὲς τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ΚΚΕ καὶ μὲ τεράστια μέσα ποὺ διέθεταν καὶ στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας καὶ μετὰ, ἔπαιξε ὅπωςδήποτε ἀνασταλτικὸ ρόλο σὲ βάρος μας. Αὐτὰ ὅλα ἦταν τὰ ἀντικειμενικὰ δεδομένα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, ὀρισμένη προσωρινὴ διόγκωση τοῦ ΚΚΕ ἐξ., εἶναι συνυφασμένη καὶ μὲ δικές μας ὑποκειμενικὲς ἀδυναμίες καὶ λάθη. Καὶ ἐκείνων τῆς περιόδου πρὶν τὴν πτώση τῆς δικτατορίας, καὶ ἐκείνων μετὰ τὴν πτώση τῆς. Καὶ τώρα, νὰ μοῦ ἐπιτρέψουν οἱ σύντροφοι ποὺ μίλησαν πρὶν νὰ πῶ ὅτι τὸ θέμα δὲν εἶναι μόνο πῶς θὰ ἐνισχύσουμε τὴν ἐλκτικὴ μας δύναμη πρὸς τὶς συνειδητοποιημένες ἀντιδογματικὲς-ἀνανεωτικὲς δυνάμεις, γιὰ τὸ ἐλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα, τὸ παραδοσιακὸ – παρ’ ὅλο ποὺ δὲν μ’ ἀρέσει ὁ ὅρος – τὸ μαρξιστικο-λενινιστικὸ κίνημα λοιπόν, μὲ τὴν διάσπαση, χωρίστηκε γενικὰ στοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοποθετημένους ἀντιδογματικὰ, ἀντίθετα μὲ τὴ «12η ὁλομέλεια», καὶ στοὺς τοποθετημένους δογματικὰ. Ἀλλὰ παραπέρα, ἔνας ὁλόκληρος κόσμος μένει στὴ μέση ἢ πλάι. Τμῆμα αὐτῶν τῶν δυνάμεων εἶναι δυνατό νὰ παρασυρθεῖ προσωρινὰ ἀπὸ τὸ ΚΚΕ ἐξ. Κατὰ τὴν ἐκτίμησή μου, εἶναι πολὺς ὁ κόσμος αὐτός, ἀπὸ παλιότερες ἀλλὰ καὶ ἀπὸ νεότερες γενιές, καὶ πολὺ ἐπιδροῦν οἱ ἀδυναμίες καὶ τὰ λάθη μας στὴν τοποθέτησή του.

Πέρα ἀπὸ μιὰ σωστὴ σύλληψη ὅλης τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, ποὺ πιστεύω ὅτι καὶ τὸ Συνέδριο τὴν ἐπισφράγισε, πέρα ἀπὸ τὴν ἀντίληψη γιὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ κόμματος ποὺ φτιάχναμε, πέρα ἀπ’ τὸ θέμα τῆς αὐτονομίας τοῦ ΚΚΕ ἐσ., ὑπάρχει καὶ ἡ παρουσία καὶ δράση του, ἡ σχέση ἀνάμεσα σὲ διακηρύξεις καὶ σὲ πρακτικὴ. Εἶναι πάρα πολὺ σημαντικὸ ἡ καθημερινὴ μας πρακτικὴ νὰ μὴν ἐπιδέχεται ἀμφισβητήσεις καὶ συγχύσεις. Καὶ ἐδῶ, ὑπάρχουν προβλήματα. Δὲν κάνει κακὸ νὰ τὸ δεῖξω λίγο περισσότερο. Νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀκόμα ἀνοικτὴ ἡ ψαλλίδα ἀνάμεσα στὶς παραδεκτὲς ἀπὸ ὅλους διακηρύξεις σὲ βασικὰ προβλήματα γραμμῆς, ἰδεολογίας, κομματικῆς φυσιογνωμίας καὶ πρακτικῆς. Στὸ ἔδαφος αὐτό, ἔχουν δημιουργηθεῖ διαφωνίες καὶ ἀποχωρήσεις ποὺ συνυπάρχουν μέσα στὸ κόμμα καὶ πρέπει νὰ ξεπερνιῶνται διαλεκτικὰ μὲ βάση καὶ τὰ διδάγματα τῆς ζωῆς. Στὰ προβλήματα π.χ. τῆς πολιτικῆς γραμμῆς, οἱ ἀποχωρήσεις ἐκφράζονται καὶ στὰ θέματα ἀντίληψης καὶ στὰ θέματα πρακτικῆς ἐφαρμογῆς. Ὀρισμένες ἀντιλήψεις γιὰ πλευρὲς τῆς γραμμῆς μας καὶ γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς κατὰ τὴ μία ἀποψη δροῦν ἄρνητικά. Ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐπισημαίνονται οἱ σχετικὲς ἀδυναμίες καὶ λάθη. Ὅχι

βέβαια πάντα. Είναι προβλήματα που θα αντιμετωπίσουμε και μετά το Συνέδριο. Θα είναι αυταπάτη να πούμε ότι όλα τα λύσαμε και ότι εξασφαλίσαμε 100% ενότητα αντίληψης σ' όλα τα προβλήματα της γραμμής μας και των αδυναμιών της, ώστε από δω και πέρα, διδαγμένοι και από την προηγούμενη πορεία μας, εξασφαλίσαμε όλες τις εγγυήσεις για να μην επαναληφθούν.

Πρέπει να πούμε ότι οι αδυναμίες στην παρουσίαση και πρακτική προώθηση της γραμμής μας θα δρούν άρνητικά. Και στο βαθμό που θα συνεχίζονται, θα αξιοποιούνται από το ΚΚΕ έξ. Δηλαδή στον αγώνα δρόμου ανάπτυξης των δύο πεδίων του κομμουνιστικού κινήματος στη χώρα μας, ο βαθμός «ξεφουσκώματος» της δογματικής πτέρυγας, του ΚΚΕ έξ., που φαίνεται να αρχίζει, θα καθοριστεί και από το πόσο εμείς θα κάνουμε λιγότερα λάθη. Από το πόσο θα εξασφαλίσουμε ενιαίες αντιλήψεις, σε όρθη βάση, για βασικές πλευρές της γραμμής μας και της εφαρμογής της. Δεν αναφέρω μόνο σε περιπτώσεις που σχεδόν ομόφωνα θεωρήθηκαν σαν λάθη (ΑΣΔΗΣ) αλλά και σε άλλες. Το θέμα δεν είναι να καταγράψουμε ένα λάθος. Το θέμα είναι να επισημάνουμε τις αιτίες του, ποιων εσφαλμένων αντιλήψεων είναι αποτέλεσμα.

Για την πολιτική μας γραμμή, κανείς δεν άμφισβητεί ότι είναι όρθη στη γενική της σύλληψη. Ότι υπάρχουν δυνατότητες συσπείρωσης και ενιαίας δράσης ευρύτατων αντιδικτατορικών, δημοκρατικών πατριωτικών δυνάμεων. Από κει και πέρα ή μεθόδευση αυτής της προσπάθειας, το τί δηλαδή προωθούμε ενδιάμεσα, για να επιταχύνουμε τη διαδικασία οικόδομησης της ενότητας, και την ανάπτυξη αντίστοιχου μαζικού κινήματος και πολιτικής δουλειάς «εκ των άνω», είναι βασικό πρόβλημα. Η γνώμη μου είναι ότι πρέπει να κάνουμε αρκετές προσπάθειες ώστε να υπάρξει μια ενιαία κατά το δυνατόν αντίληψη, που θα μάς διασφαλίζει από λάθη και αδυναμίες.

ΑΝΤΙ: Έδω παρεμβαίνει το πρόβλημα της πολιτικής για την ΕΑΔΕ.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Υπάρχει ένας κόσμος που πιστεύω αντικειμενικά ανήκει στο ΚΚΕ έσ. Δεν είναι μόνο της κατηγορίας των κατασταλαγμένων αντιδογματικών-άνανεωτικών δυνάμεων. Είναι ένας κόσμος που έχει επιφυλάξεις για το κόμμα μας, χωρίς να είναι τοποθετημένος δογματικά, γιατί όρισμένες φορές εμφανίζεται παραμορφωμένη ή γραμμή μας της ΕΑΔΕ και γενικά ή φυσιογνωμία μας. Έτσι διευκολύνεται, προσωρινά τουλάχιστον, ή επιρροή σ' αυτόν τον κόσμο του ΚΚΕ έξ. ή και άλλων κομμάτων ή ομάδων. Το θεωρώ ένα βασικό πρόβλημα.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Στο ερώτημα που έβαλε το ΑΝΤΙ, αν και είναι λίγο υπερβολικό έτσι που το έθεσε, δηλαδή ότι άμέσως μετά το '68 όλες οι δυνάμεις της Αριστεράς ήταν κοντά στο έσωτερικό και από κει αρχίζει μια φθίνουσα πορεία, θα 'θελα να σημειώσω το εξής: Δεν πιστεύω ότι μόλις έγινε η διάσπαση όλος ο κόσμος βρέθηκε κοντά στο ΚΚΕ έσω. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το θέμα που βάσεις δοθεί να δούμε λίγο τα στοιχεία αυτοκριτικής που έκανε ή ήγεσία του κόμματος από το '68 μέχρι σήμερα. Δηλαδή εμείς στις θέσεις διαπιστώσαμε ότι δεν έγινε μια ευρύτερη συσπείρωση δυνάμεων του ΚΚΕ έσ. μόλις έγινε ή κρίση, κι αυτό έχει σχέση και με όρισμένα λάθη που γίναν σε κείνη την πρώτη φάση. Π.χ. ο δισταγμός του τότε γραφείου να αναλάβει άμέσως την ευθύνη της καθοδήγησης του κόμματος στην Ελλάδα· δεύτερο λάθος να πρόχωρησει γρήγορα στην επεξεργασία των γενικών κατευθύνσεων του ΚΚΕ έσ., κάτι που προκάλεσε ακόμη περισσότερες δυσπιστίες στο χώρο των αριστερών που τοποθετήθηκαν ενάντια στο ΚΚΕ έξ. Ακόμη, αν δεν μάς λείπει ή τόλμη να κάνουμε αυτοκριτική, πρέπει να δεχτούμε ότι ένας κόσμος αντιδογματικός στάθηκε δισταχτικός στο ΚΚΕ έσ. γιατί πίστευε ότι ήταν δύσκολο, αυτή ή άναεωτική προσπάθεια να πετύχει με μια ήγετική ομάδα που στη συνείδηση των κομμουνιστών έθεωρείτο ότι έχει και ή ίδια ευθύνες για το παρελθόν που υπήρχε στο κόμμα. Αυτά είναι αντικειμενικά στοιχεία. Εμείς τα επισημάνουμε στις θέσεις και τα είπαμε και στο Συνέδριο. Θα 'λεγα λοιπόν ότι δεν πρέπει να μιλήσουμε για μια πλατιά άπληξη και μια τάση

κάμψης μετά, αλλά για μια αφετηρία που για όλους αυτούς τους λόγους έχει ένα όρισμένο εύρος. Ακολουθεί μια φάση αργής ανάπτυξης του ΚΚΕ έσ., και εδώ είναι οι αντικειμενικές αιτίες τις οποίες επισημαίνει ο Κώστας. Οι συνθήκες παρανομίας, οι παραλείψεις, ή ανοικτή στήριξη της ΕΣΣΔ προς το ΚΚΕ έξ., όλα αυτά ήταν στοιχεία άνασχετικά μίας ευρύτερης ανάπτυξης. Βεβαίως κι εγώ θα συμφωνήσω ότι μια καλή ευκαιρία που υπήρχε άμέσως μετά τη μεταπολίτευση για ένα ευρύτερο άνοιγμα χάθηκε. Το Συνέδριο πάντως, επισημαίνει τις ευθύνες που έχουμε σαν κόμμα για τις παραλείψεις αυτές. Π.χ. γιατί πριν πάρουμε τις αποφάσεις για την ΕΑ, δεν έγινε μια ευρύτερη προβληματική με τα στελέχη της Αριστεράς που ανήκαν στο κόμμα, αλλά και στον περίγυρό μας. Ακόμα, γιατί δεν πήραμε και γενικότερες πρωτοβουλίες. Αυτές είναι οι δικές μας ευθύνες.

Θα ήταν όμως άπλούστευση αλλά και άδικο, αν για την πολυδιάσπαση των άναεωτικών δυνάμεων μετά το '68 και ως το '74, αναλαβαίναμε μόνο εμείς τις ευθύνες μας. Μια σωστή άνάλυση του φαινομένου της πολυδιάσπασης πρέπει να εξετάσει και άλλες πλευρές. Μια σειρά από στελέχη άναζήτησαν λύσεις άδιέξοδους, όπως π.χ. στις κινήσεις των 400, των 77 κλπ. Άλλες δυνάμεις έκριναν πώς ή συγκρότηση της ΕΑΔ όδηγεί σε μια σωστότερη κατεύθυνση. Νομίζουμε ότι τα γεγονότα άπέδειξαν πώς υπάρχουν και άλλοι – εκτός από μās – ευθύνες για την πολυδιάσπαση. Τέλος πάντων. Αυτά άνήκουν στο παρελθόν. Σήμερα, με την έπιτυχία του Συνεδρίου, δημιουργούνται οι όροι για να ξεπεραστούν οι δισταγμοί κι άπ' αυτές τις δυνάμεις, άπέναντι στο κόμμα μας. Λάθη, μπορεί να κάναμε και στην Ε.Α. και στην ΑΣΔΗΣ – με κάποια έννοια θα 'λεγα πώς είναι λάθη σοβαρά – μπορούν όμως να έρμηνευτούν μέσα στη συνολική πορεία. Είναι λάθη σοβαρά που έγιναν μέσα σ' αυτή τη διαδικασία αλλά δεν διστάσαμε να τα επισημάνουμε. Όμως εμείς, που συναγάγαμε τις ευθύνες μας και είδαμε τα λάθη μας, δικαιούμαστε να καλέσουμε άνοιχτά όλες τις άλλες δυνάμεις να άρουν κι αυτές τις επιφυλάξεις τους και να διαμορφώσουνε πλατφόρμες. Εμείς, τουλάχιστον, διαμορφώσαμε την πλατφόρμα μας. Να διαμορφώσει και ή ΕΑΔ τις δικές της πλατφόρμες, τη δικιά της προοπτική, για να πάμε σ' ένα δρόμο συμμαχιών, μορφών δράσης κοινής, με προοπτική τον ένναιο φορέα των άναεωτικών δυνάμεων.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Καταλαβαίνω ότι οι σύντροφοι που ήταν στους 77 έχουν το δικαίωμα να μās πούνε το εξής: Εμείς δεν σās ζητήσαμε να σταματήσετε την πορεία σας για να φτιάξετε το ΚΚΕ έσ. Όμως έπρεπε ο διάλογός σας μαζί μας να είναι πιο έντονος. Έτσι που να πετύχουμε κάτι περισσότερο. Έν πάση περιπτώσει, αυτό έχει σχέση με τις εξελίξεις στην ΕΑΔ και είναι μεγάλο θέμα. Εγώ δεν έχω καμιά άντίρρηση να πώ ότι ή καθυστέρηση του διαλόγου με τους 77 είναι άνεπάρκεια δική μας. Εμείς άπορροφηθήκαμε περισσότερο στο να φτιάξουμε αυτό που λέγεται ΚΚΕ έσ. και αυτό δεν έπρεπε να έρθει σε άντίφαση με την προσπάθεια του ευρύτερου διαλόγου. Δεν σηκώσανε οι ώμοι μας και τα δυό. Δεν το φτιάξαμε, δεν το άντέξαμε.

ΑΝΤΙ: Δεν το άντέξατε ή υπήρξε ένα κλείσιμο στον έαυτό σας;

ΦΙΛΙΝΗΣ: Άκου να δεις. Πρέπει να μāsτε λίγο δίκαιοι. Βρισκόμαστε σε μια φάση όπου το ΚΚΕ έξ. άπλωνότανε και πήγαινε και έστηνε οργανώσεις. Και έτσι χάνεις κόσμο. Γιατί όταν αυτός πάει σ' έναν ούδέτερο και σου τόν πάρει, δεν τόν κερδίζεις ύστερα εύκολα. Χρειάζότανε μεγαλύτερη έπάρκεια από μέρους μας, πές το μεγαλύτερη ικανότητα από μέρους μας. Να συνεχίσουμε δηλαδή την προσπάθεια συγκρότησης του ΚΚΕ έσ., να παίρνουμε θέση στα διάφορα πολιτικά προβλήματα και ταυτόχρονα να ανταποκριθούμε και στο πρόβλημα του διαλόγου με τις άλλες άναεωτικές δυνάμεις. Και δεν άνταποκριθήκαμε. Αυτό μās έσπρωχνε ή άγωνία ότι χάνουμε πολύτιμο χρόνο. Όμως στους 77 υπήρχαν μια σειρά πολύτιμα στελέχη που ύστερα ήρθαν στο ΚΚΕ έσ. Αυτά τότε δεν είχαν δυνατότητα να δράσουν. Ύπ' αυτή την έννοια λέω ότι δεν

μπορέσαμε να ανταποκριθούμε. Βέβαια η εξήγηση ή πρώτη ήταν ότι θέλαμε να κλειστούμε στον εαυτό μας και να τους πούμε: «Αν θέλετε έλατε εδώ, αλλιώς δε σας λογαριάζουμε». Είναι κι αυτό μια άποψη. Άμα το δεις όμως μέσα στην όλη πορεία, θα δεις ότι εμείς βλέπαμε μια πλευρά, ενώ οι σύντροφοι βλέπανε μιαν άλλη. Έν πάση περιπτώσει συμφωνώ ότι είναι κάτι που αξίζει να το εξετάσουμε και δεν το έχουμε εξετάσει.

ΑΝΤΙ: Για το θέμα των δημοκρατικών διαδικασιών δεν υπήρξε καμιά αμφισβήτηση από καμιά μεριά. Υπήρξαν όμως κι άλλα Συνέδρια δημοκρατικά, όπως π.χ. ή πρώτη Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ, όπου είχαν είπωθει πράγματα πολύ «άγριότερα» και ή κριτική ήταν οξύτατη, αν λάβει κανείς υπ' όψη τη συγκεκριμένη εποχή (1956).

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ: Το ΚΚΕ έσ. είναι συνέχεια και της ΕΔΑ της εποχής, εκείνης δηλαδή το ΚΚΕ έσ. είναι σήμερα ό,τι ήταν ή ΕΔΑ σ' εκείνη τη φάση. Ο ρόλος που έπαιξε ή ΕΔΑ στη φάση μέχρι το 1967 είναι ανανεωτικός ρόλος που εκφράστηκε μέσα στο κίνημα και κεί βρίσκονται οι ρίζες του ΚΚΕ έσ.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Η πολιτική μας αντίληψη βγήκε μέσα απ' την ελληνική πραγματικότητα των χρόνων εκείνων. Δηλαδή ή αντίληψη για το δημοκρατικό δρόμο προς το σοσιαλισμό έχει τις ρίζες της και παλιότερα αλλά πιο χειροπιαστά μέσα από την πορεία της ΕΔΑ.

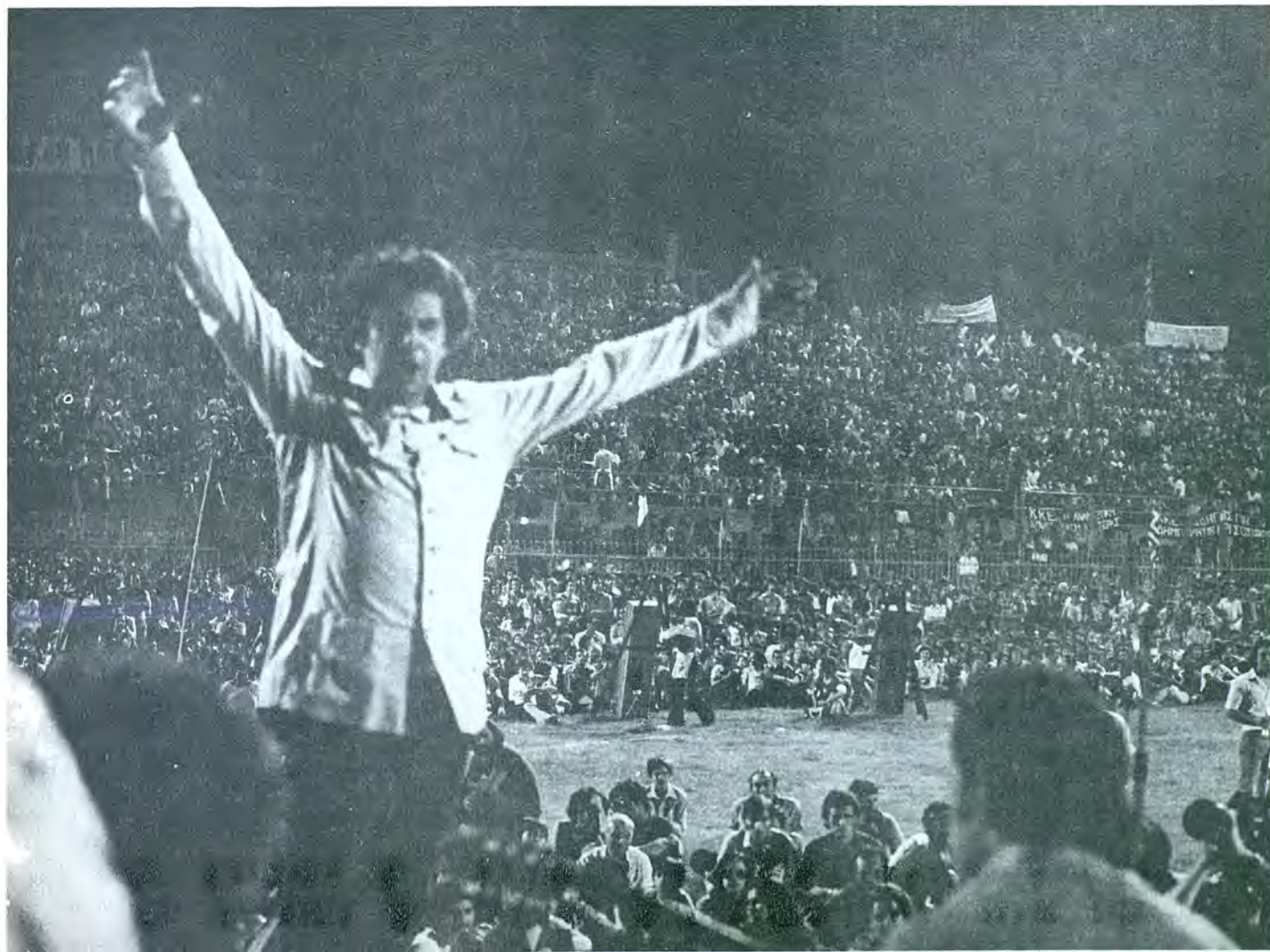
ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Συμφωνώ απόλυτα. Θέλω μόνο να προσ-

θέσω ότι: Στην Α' Πανελλαδική συνδιάσκεψη της ΕΔΑ (1956) και στο 2ο συνέδριό της (1962) υπήρξε διάλογος, ασκήθηκε ανοιχτή κριτική, όπως και στο Συνέδριο του ΚΚΕ έσ. Με μια μεγάλη διαφορά: Δεν είχε τεθεί σέ αμφισβήτηση ή ήγεσία του ΚΚΕ, ή εξάρτηση από το ΚΚΣΕ, ή κηδεμονία του πολιτικού Γραφείου της Κ.Ε. του ΚΚΕ στην ΕΔΑ, και δεν έμπαινε θέμα ανατροπής της γραμμής. Η γραμμή μας μέχρι το '62, ή πάλη για την ανατροπή της Δεξιάς, ήταν κατά βάση σωστή. Δεν υπήρχαν σοβαρά προβλήματα. Μετά το '63, υπάρχει μια περίπλοκη κατάσταση και ή γραμμή μας γινόταν όλο και πιο ανα-ντίστοιχη με τις εξελίξεις. Η κριτική τότε, όσο έντονα κι αν γινόταν, είχε το χαρακτήρα, κατά κανόνα, κριτικής στη δράση, αμφισβήτησης προσώπων και καταστάσεων. Όχι όμως των βασικών αξόνων της γραμμής. Αυτοί, ήταν δεδομένοι και καθορίζονταν από την ήγεσία του ΚΚΕ στο εξωτερικό, σέ συνάρτηση με την εξάρτησή της από το ΚΚΣΕ.

ΦΙΛΙΝΗΣ: Τώρα ξέρεις όμως. Ό,τι απόφαση πάρεις και όποια γραμμή αποφασίσεις, αυτή είναι δική σου.

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ: Έτσι είναι. Και ή ευθύνη είναι δική σου.

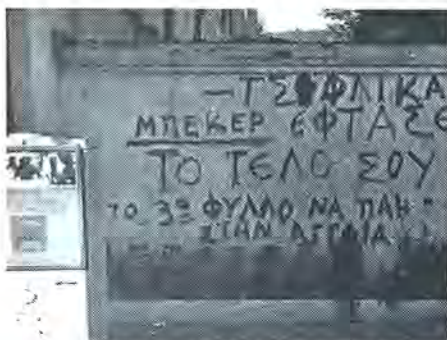
ΑΝΤΙ: Η συζήτηση είχε ενδιαφέρον. Βασικά όμως κρατήθηκε στην προσπάθεια εκτίμησης της σημασίας του Συνεδρίου και στην εξέταση μερικών προβλημάτων του κινήματος στο παρελθόν. Μια άλλη φορά θα πρέπει, βέβαια, να συζητήσουμε την πολιτική γραμμή του ΚΚΕ έσ. και τα θέματα που θα έχετε να αντιμετωπίσετε στο μέλλον.

"Έτσι τέλειωσε το συνέδριο..."

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΠΑΙΚΕΡ

του Γκώργιου Γάκη

ΣΤΙΣ 30 του Ιούνη, στο Έφετείο Αθήνας εκδικάζεται η έφεση των 4 ανηλίκων παιδιών από το Προκόπι, και της αντιπροέδρου του «Σωματίου 9ης Μάη, για την κοινωνικοποίηση του τσιφλικιού Μπαϊκερ», που είχαν καταδικαστεί πρωτόδικα από 18 ως 24 μήνες έγκλεισμό σε άναμορφωτήριο και σε 10 μήνες φυλακή για ήθικη ατυουργία(!) αντίστοιχα:

ΑΥΤΗ ή δίκη και η πρωτόδικη καταδίκη, δεν αποτελούν παρά μία από τις τελευταίες χάντρες στην αλυσίδα μιάς σειράς δικών ενάντια σε κατοίκους του Προκοπιού, με σταθερό κατηγορούμενο την Έλισάβετ Παπαδοπούλου, αντιπρόεδρο της προσωρινής διοίκησης του Σωματίου και ψυχή του αγώνα των κατοίκων του Προκοπιού ενάντια στον Άγγλο τσιφλικιό Μπαϊκερ.

Η ΣΥΝΕΧΗΣ κινητοποίηση των κατοίκων του χωριού και η μαχητικότητα τους επέβαλε την αθώωσή τους σ' όλες τις προηγούμενες δίκες, όπου οι κατηγορούμενοι δικάζονταν με κατηγορίες κατασκευασμένες από τον Μπαϊκερ και θασισμένες πάνω σε μαρτυρίες ύποπτα δικών του: Ουσιώδεις μαρτυρες κατηγορίας είναι: ο δασοφύλακας Τσοπέης, που ανενόχλητος τριγυρούσε ένα θράδυ στο χωριό πυροβολώντας στον αέρα – πράξη για την οποία δεν του απαγγέλθηκε καμιά κατηγορία, ούτε καν για διατάραξη της κοινής ησυχίας. Άλλος μάρτυρας κατηγορίας είναι ο Άριστοτέλης Παυλάκης, φερμένος στο Προκόπι από τη Χούντα, γνωστός του Μπαϊκερ από τη Μέση Ανατολή, όπου – καθώς λέγεται – ο Άγγλος τσιφλικιός ήταν πράκτορας της Ίντελ-λιντζες Σέρβις.

ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟ αυτό σημείωμα έχει στόχο να θυμίσει στους αναγνώστες του «ΑΝΤΙ» τη δίκη των Προκοπιανών αγωνιστών ενάντια στον ριζωμένο εδώ και 150 χρόνια «έλέω θεού» Άγγλο τσιφλικιό. Γι' αυτό είναι σκόπιμο, πέρα από μερικά στοιχεία για τη δίκη και το σημερινό στάδιο του αγώνα, να παραθέσουμε μερικά στοιχεία για το όλο πρόβλημα και τον τρόπο αντιμετώπισής του από τους αγρότες.

● Στα 1832, ο πολύς Μπαϊκερ «αγόρασε» από τον Άχμετ -Αγά, 150.000 στρέμματα. Από το 1832 μέχρι σήμερα, η έκταση αυτή διπλασιάστηκε, έφθασαν η οικογένεια Μπαϊκερ, αθάνατα κάθε χρόνο, μεγάλωνε τα όρια του τσιφλικιού.

● Μέχρι τελευταία οι κάτοικοι του τσιφλικιού Μπαϊκερ ήταν κολλήγοι. Ο πατέρας Μπαϊκερ τους υποχρέωνε να εργάζονται τα χωράφια του (άλλως τους έδιωχνε από τα σπίτια τους), τους επέβαλλε να πληρώνουν κάθε χρόνο 2 πινάκια στάρι για κάθε μέλος της οικογένειας, είχε το δικαί-

ωμα να κοιμάται με τις κοπέλες την πρώτη βραδιά του γάμου τους.

● Μέχρι πέρυσι που ξεσηκώθηκαν οι αγρότες, ήταν υποχρεωμένοι να πληρώνουν 50 δρχ. «πιάτικο» (δηλ. φόρο) για κάθε ζώο που ανάθρεψαν. Σύγχρονα τους έκλεβε τα ζώα τους, κάνοντας μηνύσεις για παράνομες θοσκές, όποτε το δικαστήριο τους επέβαλλε πρόστιμο που αυτοί δεν είχαν να πληρώσουν και ο Μπαϊκερ αγόραζε τα ζώα σε εξευτελιστικές τιμές. Ταυτόχρονα φρόντιζε να στέλνει τους νέους του χωριού σαν εργάτες στη Σκωτία και

τόν Καναδά. Στο χωριό σήμερα δεν υπάρχουν κάτοικοι ηλικίας μεταξύ 30 – 40 χρόνων. Έτσι εξασφάλιζε ησυχία στα χωριά, μία και έδιωχνε τους νέους, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πόλο αγωνιστικής συσπείρωσης του συνόλου.

● Το αποκορύφωμα της άσυδοσίας του Μπαϊκερ σημειώνεται στην περίοδο της δικτατορίας. Οι σχέσεις του με τον Παττακό και τον Μακαρέζο είναι γνωστές, πιά, σε όλους. Ή χούντα, για να ανταμείψει τις υπηρεσίες που της προσέφεραν οι γνωστές του δηλώσεις, του επιτρέπει να υλοτομεί άσυδοτα τα δάση, καταστρέφοντάς τα: Κόβει μικρά δέντρα σαν γέρικα. Επίσης χρηματοδοτείται από την ΑΤΕ, μέχρι το '75, ένα ίδρυμα για την εκπαίδευση των αγροτόπαιδων, που λειτουργούσε μέσα στο κτήμα του, είχε όμως κλείσει από το '68. Το τσιφλικιό αφήνει στον Μπαϊκερ τεράστια ποσά. Πέρα από την εκμετάλλευση των δασών (ξυλεία - ρετσίνα) εκμεταλλεύεται και το υπέδαφός του (νοικιάζει κομμάτια του στον Σκαλιστήρη).

● Στις 9 του Μάη του 1975, οι αγρότες κάτοικοι του Προκοπιού, μετά από μακρόχρονη προετοιμασία, ξεσηκώνονται. Ένωμένοι, αρχίζουν έναν αγώνα για «την κοινωνικοποίηση ή την εθνικοποίηση» του τσιφλικιού Μπαϊκερ (όπως γράφουν μέσα στο καταστατικό του Σωματίου τους). Η απόφαση της κυβέρνησης, με το υπ. αριθμ. 279302/2911/5-3-76, να απαλλοτριώσει το αγρόκτημα Μπαϊκερ υπέρ του Δημοσίου, όχι μόνο δεν ικανοποιεί τους αγρότες, αλλά και δυναμώνει τη θέλησή τους να δώξουν τον Μπαϊκερ από το τσιφλικιό, χωρίς καμιά αποζημίωση.

● Από πέρυσι μέχρι σήμερα, οι αγρότες, μέσα από συνεχείς αγωνιστικές κινητοποιήσεις, έχουν σταθεροποιήσει την απόφασή τους να κοινωνικοποιήσουν το τσιφλικιό, απομονώνοντας και ξεσκεπάζοντας μέσα σ' αυτές όλα εκείνα τα στοιχεία που είτε είναι διατεθειμένα να προβούν σε συμβιβασμούς είτε προσπαθούν να σπάσουν τον αγώνα γιατί εξαγοράστηκαν.

● Ο αγώνας αυτός θρήκε από παντού μία πλατιά συμπαράσταση. Οι ξυλοκόποι αρνούνται να δουλέψουν για τον Μπαϊκερ το ίδιο και οι ρετινοσυλλέκτες. Απ' όλη την Ελλάδα φτάνουν συμπαραστές, ενώ Προκοπιανοί ανταπαντούν μηνύοντας 'όσα ότι στο χωριό τους γεννιέται ένα νέο Κιλελέρ. Και δηλώνουν πως δεν θα τους λυγίσουν ούτε οι συνεχείς δίκες αλλά ούτε και η τρομοκρατία, που φτάνει μέχρι την άγρια κακομεταχείριση των αγωνιστών.

● Μέχρι το ξεκίνημα της απεργίας στα μεταλλεία του Σκαλιστήρη και του Παπαστρατή, όπου δουλεύουν και αρκετοί Προκοπιανοί, η λαϊκή κινητοποίηση ενάντια στον τσιφλικιό Μπαϊκερ δεν μπόρεσε να τσακιστεί, όχι μόνο από τη μόνιμη δύναμη χωροφυλακής (3 χωροφύλακες) στο χωριό, αλλά ούτε από τις ενισχύσεις που στις αιχμές του αγώνα έφτασαν τους 100 χωροφύλακες, ούτε και τις άπαντες δίκες. Με το φούντωμα όμως της απεργίας στο Μαντούδι επιβάλλεται πιά να μπει φραγμός στις μαχητικές πρωτοβουλίες των Προκοπιανών, έτσι ώστε η «έπιδημία» να χτυπηθεί στη ρίζα της πριν δοθεί το «κακό παράδειγμα» όχι μόνο στους μεταλλωρύχους αλλά και σ' άλλους εργαζόμενους της Εύβοιας.

● Έτσι, οι βαριές ποινές που αναφέραμε, εκτός του ότι φιλοδοξούν ν' αποτελέσουν θανάσιμο πλήγμα στο τωρινό κίνημα,

έχουν και εύρύτερο στόχο: Ν' αναχαιτίσουν τις διαδικασίες ανάπτυξης μιας ταξικής συνείδησης στους κατοίκους της περιοχής, πολύ ένοχλητικής όχι μόνο για τον Μπαϊκερ - που άς σημειωθεί ότι οι αγώνες των αγροτών οδήγησαν στην απώλεια του δικαϊματός του για εκμετάλλευση του τσιφλικιού για το 1976 - αλλά και για το μεγάλο κεφάλαιο του Μποδοσάκη και του Σκαλιστήρη, που φανερά πλέον δείχνουν πόσο ενδιαφέρονται για την απόκτηση του τσιφλικιού όταν «εθνικοποιηθεί». Και τότε ένας μακροπρόθεσμος αγώνας θα δυσκολέψει πάρα πολύ όχι έναν ξένο τσιφλικά αλλά και μια μερίδα της «εθνικής» άστικής τάξης στην προσπάθειά της να «αναπτύξει» και «έκσυγχρονίσει» τη χώρα.

● Στην εύρύτερη κυβερνητική - και όχι

μόνο - προοπτική ταξικής συνεργασίας για την ανάπτυξη και την πρόοδο, είναι εύκολο να καταλάβουμε πόσο επικίνδυνον φαντάζει η έκκληση της αντιπροέδρου των Προκοπιανών Έλισάβετ Παπαδοπούλου προς τους συγχωριανούς της, σε μια διακοπή της αστυνομικοκρατούμενης δικής στο Πρωτοδικείο Χαλκίδας: ούτε λίγο ούτε πολύ τους ζητάει να θρουν τους ΔΙΚΟΥΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ για να προστατευτούν αυτοί και να περιφρουρήσουν τα δικαιώματά τους. Η συγγένεια αυτής της έκκλησης με το εργατικό σύνθημα ΝΟΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΚΙΟ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΗ, που έγκαινιωσε την κινητοποίηση της ΜΕΛ στη Θεσ/νίκη κι από τότε προβλήθηκε σε μια σειρά άλλες σοβαρές κινητοποιήσεις, είναι έκδηλη.

● Έτσι στη Βόρειο Εύβοια αναπτύσσε-

ται ένα εύρύ κίνημα γεννημένο μέσα από τα χρόνια προβλήματα της περιοχής που αδιάκριτα συσπειρώνει αγρότες και εργάτες. Προκοπιανοί και μεταλλωρύχοι του Σκαλιστήρη, ύφιστανται την ίδια εκμετάλλευση, διπλή πολλές φορές και ιδιαίτερα στυγνή, εφόσον οι συνθήκες μέχρι τώρα δεν επέτρεπαν οργανωμένη αντίμετωπίσή της. Από δω και πέρα όμως τα πράγματα αλλάζουν. Αν η πρώτη απεργία των μεταλλωρύχων πνίγηκε στα δακρυγόνα, τις δίκες και την τρομοκρατία, αυτό σημαίνει το πολύ πολύ μιάν εφήμερη νίκη για την κυβέρνηση και τα μεγάλα συμφέροντα που λυμαίνονται την περιοχή. Μιά νίκη που απλά και μόνο μεταθέτει τη σύγκρουση σε προσφορότερη για το λαϊκό κίνημα εποχή.

Ο αναγνώστης του «ΑΝΤΙ» κ. ΚΩΣΤΑΣ Α. ΛΑΜΠΡΟΥ, μάς έστειλε το παρακάτω σημείωμα, πάνω στην τελευταία όμιλία του πρωθυπουργού στη Βουλή.

Με την πτώση της χούντας γεννήθηκε και καλλιεργείται μέχρι σήμερα ένας μύθος. Είπαν ότι ο «νέος» Καραμανλής είναι ένας άλλος άνθρωπος, που τίποτε κοινό δεν έχει μ' αυτόν που γνωρίσαμε την οκταετία 1956-1963. Μερικοί έφθασαν να πουν ότι μάς τον έστειλε η Γαλλία! Δεν έμαθαν ακόμη βέβαια ότι έδω είναι αμερικάνικο οικόπεδο, άσχετα απ' το ότι η Γαλλία δεν έχει καμιά ισχύ διεθνώς αλλά και ότι ο ίδιος ο Κίσινγκερ είχε προαναγγείλει μία μέρα πριν από την 23 Ιουλίου 1974 ότι «αύριο θά 'χουμε μεταβολή στην 'Ελλάδα».

Ο ίδιος ο Καραμανλής παρουσιάστηκε με νέες αρχές, συνθήματα και καινούργια έτικετα. Ακολουθώντας μια κυκλική κίνηση στην πορεία της πολιτικής του, φθάνει σ' ύψηλο σημείο κατά τον χρόνο των εκλογών για ν' αρχίσει να πέφτει στη συνέχεια προσδεδεικτό, μέχρι του σημείου να κατηγορεί τους αδέσμευτους και να διακηρύσσει τυφλή πίστη στη Δύση (όρα 'Αμερική).

Η μέθοδος βέβαια που ακολουθήθηκε για τη μεταπολίτευση της 23ης Ιουλίου 1974 έφερνε σε δύσκολη θέση τις δημοκρατικές δυνάμεις στο κείμενο ζήτημα της συνεργασίας. Λογικά όμως θά 'πρεπε στην πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση, άσχετα απ' το πώς συστήθηκε και πώς καλλιεργήθηκε, ώστε επί τέλους κάποτε να φθάσουμε σε μία βάση και να μην ξαναγυρνάμε πάλι στα παλιά. Γιατί, όπως είπε κι ο πρωθυπουργός, «στη δημοκρα-

Ένας μύθος...

Εάν η έκστρατεια αυτή, διά να μη είπω ο πολιτικός έκτραχηλίσμος, δεν αναχαιτισθή, θά έχη οδυνηρές συνέπειες για τον τόπο... Όταν η άπειλή αυτή καθίσταται επικίνδυνος, προκαλεί τις αντιδράσεις όλων των δυνάμεων εκείνων αι οποίαι, μονότι προτιμούν την Δημοκρατίαν, όταν τεθούν πρό του διλήμματος μεταξύ έρυθρας και μελανής δικτατορίας, προτιμούν την τελευταίαν...».

Για τις παραπάνω φράσεις θά μπορούσε να δικαιολογήσει κανείς κάποιον που θά 'ρχόταν από άλλο πλανήτη, αλλά έδω πρόκειται άκριβώς για τον άνθρωπο που κυβέρνησε στην οκταετία 1956-63, όπου καμιά κυβέρνηση του δεν βγήκε με τίμιο έκλογικό σύστημα, μία δέ κάτω απ' τη γνωστή «θία και νοθεία», όπου μάλιστα διέπρεψε σάν έπιτελάρχης της ο μοιραίος για τη Δημοκρατία άνθρωπος Γεώργ. Παπαδόπουλος, όπου οι παρακρατικοί αποτελούσαν κράτος εν κράτει, μέχρι που κατέβηκαν σάν σωματοφύλακες του Ντέ Γκώλ κατά την επίσκεψή του στην 'Ελλάδα και για να δολοφονήσουν τον Γρηγόρη Λαμπράκη. Μήπως αυτά δέν αποδοκίμασε ο λαός τον Νοέμβριο 1963 για να φέρει τον Γεώργιο Παπανδρέου στην έξουσία; Η μήπως ο ΑΣΠΙΔΑ, η παύση του Παπανδρέου και η δημιουργία και

τία το περισσότερο επικίνδυνο πράγμα είναι η σύγχυσις». Αν έρωτηθεί όμως για τη δικτατορία - το λέει και χωρίς να έρωτηθεί - θά πεί ότι φταίνε οι 'Ελληνες (στην ουσία έννοεί ότι φταίνε οι δημοκρατικοί. Το είπε και προχθές στη Βουλή και πρόσθεσε μάλιστα ότι... δεν έχουν καμιά ανάμιξη οι 'Αμερικανοί («... η πολεμική αυτή έναντίον... των 'Αμερικανών γίνεται με το έπιχείρημα ότι αυτοί είναι υπεύθυνοι διά την πτώση της δημοκρατίας στον τόπο μας και την τραγωδία της Κύπρου. Αι κατηγορίες όμως αυτές, κατά την γνώμην μου, δέν είναι μόνον άβάσιμοι, είναι και πολιτικώς ύποπτοι... Αυτό είναι έλληνικόν φαινόμενον να φορτώνομε πάντοτε στους ξένους τις ιδικές μας εύθυνες, τα ιδικά μας σφάλματα...»).

Άσχετα απ' τον ταυτισμό της πρωθυπουργικής άποψης με τη χούντα, δείχνει και έμμνη στα παλιά κηρύγματα της άκρας δεξιάς, που καθόλου δέν διδάχθηκε από την ιστορία, την οποία συνεχίζει να παραποιεί θάναυσα. 'Αλλά άς προσέξομε τί είπε στη συνέχεια. «...Ηδη άνεβίωσεν ώρισμένος κύκλος από θλιβερές προδικτατορικές συνθήκες... Η άρνησις των άρχων της δημοκρατίας και η υποκατάστασις των από το πεζοδρομίου έγινε της μόδας.

παραμονή των άποστατών στην έξουσία με κάθε θεμιτό και άθέμιτο τρόπο δέν προήλθαν από τη δεξιά, πού, όταν έξαντλήθηκαν όλα τα μέσα, μεταχειρίσθηκε το τελευταίο χαρτί της, το πραξικόπημα; Όταν θάζομε μαζί τους θύτες και τα θύματα κι όταν παρουσιάζομε τ' άποτελέσματα μιας κατάστασης πού προέκυψε από τις άνομιες των άλλων, σάν αίτία της κακοδαιμονίας, τότε δέν μπορούμε να μιλάμε σοβαρά ή, πιό σωστά, μιλάμε «έκ του πνευρός».

Και τί ώραία δημοκρατία διδάσκει ο πρωθυπουργός στους άξιοματικούς όταν λέει ότι το πεζοδρομίου φέρνει τη δικτατορία κι ότι όταν υπάρχει το δίλημμα, τότε προτιμούν τη μελανή... Υπάρχει βέβαια και το παλιό «έφ' όσον είμαι εγώ στην άρχή δέν γίνεται δικτατορία», τίποτε όμως πιό άπαράδεκτο και πιό αντιδημοκρατικό απ' αυτό, έκτός αν για τις σκοτεινές δυνάμεις δέν υπάρχει κανένας λόγος να προσφύγουν στη δικτατορία, έφ' όσον θά 'ναι ο Καραμανλής πρωθυπουργός.

Αλλά το σοβαρότερο σημείο της όμιλίας ήταν η διακήρυξη ότι: «Η 'Ελλάς πολιτικά, άμυντικά, οικονομικά, πολιτιστικά άνήκει στη Δύση». Ο τρόπος πού ειπώθηκε, σάν δήλωση πίστης σε κάποιο άφεντικό, τη στιγμή μάλιστα πού προδομένοι από συμμάχους έχομε ανάγκη απ' την ύποσθηξη όλων, δέν αφήνει άμφισβησίες για τους προανατολισμούς μας. Κι αυτοί είναι πού δείχνουν τί πραγματικά αντιπροσωπεύει μία κυβέρνηση, τοúτο δέ ισχύει περισσότερο για την 'Ελλάδα, πού απ' την άνεξαρτησία της, έκτός από σπάνιες εξαίρέσεις, κυβερνήθηκε απ' τους ξένους. Η δεξιά πού προανατολίζεται τυφλά σε μία περιοχή του έξωτερικού, για να χρησιμοποιήσομε την όρολογία και μεθοδολογία του ίδιου του πρωθυπουργού, είναι η δεξιά του έξωτερικού.

Με τὸν Παπαδόπουλο - τότε.

Με τὸν Καραμανλῆ - σήμερα.

Ὁ Λάκης πὺ πάνι παντοῦ

Ἡ συνταγή εἶναι γνωστή: «Θέλετε νὰ ἀποκτήσετε συντόμως τέκνον; Παντρευτεῖτε ἔγκυον γυναῖκα»

Κι ὁ Λάκης εἶναι γνωστός. Ὁ Λάκης Ἰωαννίδης, ἀπὸ τὰ μεγάλα ὀνόματα τῆς ΕΚΟΦ (Θεσσαλονίκη), μὲ ἰδιαίτερη ἐπίδοση στίς... μαχητικὲς ἐκδηλώσεις. Μὲ τὴ δικτατορία ἐγινε (1967-70) ἀκόλουθος Τύπου στὴν ἑλληνικὴ πρεσβεῖα τοῦ Παρισιοῦ (συνεχίζοντας παράλληλα, στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, τίς... μαχητικὲς του ἐπιδόσεις «κατὰ τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῆς πατρίδος») καὶ ἀπὸ τὸ 1971 πρόεδρος τῆς γνωστῆς ἐκείνης «Κινήσεως Νέων Ἐπιστημόνων» (ΠΚΕΝΕ), ὅπου συγκεντρώθηκαν πολλὰ μεγάλα «ἀστέρια» τῆς ἄλλοτε ΕΚΟΦ, εἴτε ἐνεργῶς εἶχαν προσχωρήσει στὴ χούντα (Μανωλόπουλος) εἴτε ὄχι.

Ὁ Λάκης, λοιπόν - πὺ εἶναι πολυγραφότατος - θέλησε νὰ φέρεῖ στὸν μάταιο αὐτὸ κόσμο ἓνα ἀκόμα «πνευματικὸ του δημοῦργημα» - νὰ γράψει ἓνα βιβλίο δηλαδῆ.

«Μὲ τυραννοῦσε μιὰ σκέψη, μὲ ἔκαιγε μιὰ ἐπιθυμία, μὲ καλοῦσε μιὰ φωνή. Ἐπρεπε νὰ μιλήσω. Δὲν ἄντεχα στὸν πειρασμὸ νὰ μείνω "παρεξηγημένος" καὶ μερικὲς φορές "χλευασμένος". Ἐπρεπε νὰ δώσω μιὰ ἐξήγησι».

Αὐτὰ λέει ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο, καὶ σὲ δημοτικὴ παρακαλῶ - ὁ Λάκης

Δίνει, λοιπόν, τὴν «ἐξήγησι» γράφοντας, ἢ μάλλον ἀντιγράφοντας. Γιατί, ἐδῶ πὺ τὰ λέμε, δὲν χρειάστηκε νὰ δουλέψει καὶ πολὺ: στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας, εἶχε ἐκδώσει (καλοῦμενος τότε ἀπὸ ΑΛΛΗ φωνή) ἓνα βιβλίο μὲ τίτλο «Τὸ Κίνημα τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας» (Θεσσαλονίκη, 1973), μὲ πρόλογο τῶν Ν. Μακαρέζου καὶ Κ. Μαυροειδῆ. (ἴσως, μάλιστα, τώρα, πέρα ἀπὸ τὴ «φωνή» νὰ θυμόταν καὶ τίς παραινήσεις τοῦ Μακαρέζου: «εὐχομαι εἰς τὸν συγγραφέα συνέχισιν τῆς ὠραίας δημοκρατικῆς του ἐργασίας ἐπὶ θεμάτων πολιτικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας, συμβολὴ ἢ ὅποια θὰ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ ἐξαρθῇ διότι συμβάλλει εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἀγίω-

γὴν τῶν Ἑλλήνων» - αὐτὰ τοῦ ἔγραφε στὸν πρόλογο). Πῆρε, ἔτσι, ὁ Λάκης μεγάλὰ ἀποσπάσματα (σελίδες δλόκληρες καὶ ἀρκετὲς φωτογραφίες) ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ 1973, καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα στοιχεῖα ἔγραψε καινούργιο. Τίτλος: «Γιατί διαλέξαμε τὸν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ!... Βέβαια, ὁ Λάκης δὲν διάλεξε - τοῦτῃ τῇ φορᾷ - μόνο τὸν Καραμανλῆ. Διάλεξε καὶ τὰ κατὰλληλα ἀποσπάσματα τοῦ παλίου τοῦ βιβλίου, ψαλιδίζοντας ὅλους τοὺς πρὸς τὴ δικτατορία ὕμνους. Ἔτσι, π.χ., διαπιστώνουμε ὅτι τὸ «πρῶτο κεφάλαιο» τοῦ παλίου βιβλίου, εἶναι τὸ κείμενο ὁμιλίας πὺ ὁ Λάκης ἔκανε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1971 σὲ κέντρο τῆς Πλάκας - πρώτη ἐκδήλωση τῆς Κινήσεώς του, ὅπως τώρα γράφει. Ἀπορία: πῶς τέλειωσε αὐτὴ ἡ ὁμιλία; Μὲ ὕμνους γιὰ τὴν «21η Ἀπριλίου», ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ παλιὸ βιβλίο, ἢ μὲ... αἰχμές ἐναντίον της, ὅπως ἀναφέρεται στὸ καινούργιο;

Θὰ ρωτήσετε, ἴσως: τί μᾶς ἐνδιαφέρει τί γράφει ὁ Λάκης; Μᾶς ἐνδιαφέρει, μᾶς ἐνδιαφέρει... Γιατί ὁ Λάκης, δὲν ἐγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα. «Παροπλισμένος» εἶναι! Καὶ μὲ ἐντολὴ αὐτῇ τῇ φορᾷ - τοῦ Καραμανλῆ Μάλισα. Ἀντιγράφουμε ἀπὸ τὴ σελίδα 247 τοῦ καινούργιου βιβλίου:

«Στὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου πὺ ἀκολούθησαν θέλησα νὰ πολιτευθῶ μὲ τὴν σημαία τῆς "Νέας Δημοκρατίας". Συνάντησα τὸν κ. Καραμανλῆ στὸν "Μακεδονία Παλλὰς" στὴ Θεσσαλονικὴ τὸ θρόνυ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Μοῦ εἶπε χαρακτηριστικὰ: "Ἰωαννίδη, δὲν μπορῶ νὰ σὲ χρησιμοποιήσω στὴν παρούσα φάση, νὰ κάνης ὑπομονὴ καὶ νὰ δοθῇ τὸν προεκλογικὸ ἀγῶνα". Ἔτσι καὶ ἔκανα βοήθησα μὲ κάθε τρόπο γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς "Νέας Δημοκρατίας".

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1975 ὁ Κων. Καραμανλῆς σὰν Πρωθυπουργὸς ἐκλεγμένος ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ ἐπισκέφθηκε τὸ Παρίσι. Ἐτυχε νὰ βρισκόμαι τότε κίεγῶ ἐκεῖ καὶ τὸν ἐπισκέφθηκα στὸ ξενοδοχεῖο "Γκριγιόν". Μοῦ μίλησε φιλικὰ καὶ μὲ στοργή: "Ἰωαννί-

Ὁ Λάκης εἶναι ἀντιστασιακός! Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ καινούργιου βιβλίου του: ἔγινε ἀκόλουθος Τύπου τῆς πρεσβεῖας τοῦ Παρισιοῦ, γιατί νόμιζε (ὅπως τὸν διαβεβαίωσαν ὁ... Φαρμάκης, ὁ... Καρύδας καὶ ὁ Παπαποῦλος!) ὅτι ἡ χούντα θὰ φερενὲ τὸν Καραμανλῆ! Πηγαίνοντας στὸ Παρίσι πληροφορεῖται ἀπὸ τὴν «Μὸντ» τίς ἀπόψεις τοῦ Καραμανλῆ, δὺ φορὲς ζητᾷ νὰ παραιτηθεῖ, ἀλλὰ ὁ Καραμανλῆς δὲν τὸν ἀφήνει! Πηγαίνει στὸ Παρίσι, βλέπει συχνὰ τὸν Καραμανλῆ, τοῦ μεταφέρει καὶ γράμματα ἀκόμα, κινεῖται γιὰ τὴν ἐπάνοδό του καὶ λίγο πρὶν πέσει ἡ χούντα ἔχει μιὰ ἐντονη συζήτηση μὲ τὸν Σπανὸ - τῆς ΕΣΑ! Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀντιστασιακὸς ὁ Λάκης;

ὃν, πρέπει νὰ κάνης λίγη ὑπομονή! Τοῦ ἀπάντησα: "Κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἔκανα μέχρι τώρα τὸ ἔκανα ἐπειδὴ σὰς ἀγαπῶ καὶ πιστεύω σᾶς, δὲν τὸ ἔκανα γιὰ νὰ γίνω βουλευτὴς ἢ ὑπουργός. Θέλω νὰ δικαιωθῇ ὁ ἀγῶνας μου. Ἐξ ἄλλου ἐγὼ καὶ μετὰ δέκα χρόνια θὰ εἶμαι νέος ἀκόμη γιὰ τὴν πολιτικὴ, θὰ νιώθω ὅμως ἱκανοποίησι ὅτι βοήθησα κάποιον πὺ δοθῇ στὴν προκοπὴ τοῦ τόπου αὐτοῦ".

Μοῦ κτύπησε φιλικὰ τὴν πλάτη καὶ ἀπομακρύνθηκε»

Ἐν ἀναμονῇ, λοιπόν, τῆς «χρησιμοποίησε», ὁ Λάκης γράφει ἢ μάλλον ἀντιγράφει: τὸ παλιὸ βιβλίο μπορεῖ νὰ ἀτύχησε (δὲν κυκλοφόρησε σχεδὸν καθόλου, οἱ δύο πὺ τὸ προλογίζουν βρίσκονται στὸν Κορυδαλλὸ κ.π.) ἀλλὰ τὸ νέο ἔχει μέλλον. Τὸ συνιστοῦμε

ἀνεπιφύλακτα σὲ ὅσους τυχεροὺς ἔχουν καὶ τὸ παλιό. Ἐνα παράλληλο διάβασμα ἀξίζει τὸν κόπο. Δὲν εἶναι μόνο γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ στὴν πράξη τῆς γνωστῆς συνταγῆς πὺ προαναφέραμε - μὲ τίς ἀπαραίτητες παραλλαγές, βέβαια. Εἶναι κάτι παραπάνω: ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία ἐνὸς πασίγνωστου μαχητικοῦ ΕΚΟΦίτη πὺ χοιντοποιήθηκε. ἀποχουντοποιήθηκε καὶ περιμένει τώρα νὰ προσφέρει «τὰς ὑπηρεσίας του» στὸν ἴδιο ἄνθρωπο πὺ πρὶν καὶ μετὰ τὴ δικτατορία κυβερνᾷ τὸν τόπο, στηριγμένος στοὺς ἴδιους σχεδὸν συνεργάτες, μὲ τὴν ἴδια περίπου νοοτροπία. Γιατί νὰ μείνει ἔξω ὁ Λάκης; Ἐπειδὴ ἐξύμνησε καὶ τὴ χούντα καὶ δούλεψε γι' αὐτήν; Καὶ λοιπόν; Μήπως ἦταν ὁ... μόνος; Τώρα πιά, μεταξύ μας...

Ὁ ΚΥΡΙΟΣ μὲ τὰ μαῦρα γυαλιὰ ὀνομάζεται Δ. Σακελλαρίδης, καὶ εἶναι ἀντι-συνταγματάρχης π.δ.
●Στὴ δικτατορία, κρίθηκε κατάλληλος γιὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Μπαλόπουλο στὴν «ἡγεσία» τοῦ Ε.Ο.Τ. (γενικὸς γραμματέας, 1972-74).
●Στὴ (καραμανλική) δημοκρατία ἐγινε γενικὸς διευθυντὴς τῶν Τουριστικῶν Σχολῶν. Καὶ παραμένει...
Ὁ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ἄνθρωπος στὴν κατάλληλη θέση - καὶ τότε καὶ τώρα...

«Κατά την γνώμην μου πρέπει να διεξαχθούν έκλογαί διὰ τὴν ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς παρὰ τὰς πρακτικὰς δυσκολίας τὰς οποίας ἔχομεν ν' ἀντιμετωπώμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πολλαὶ χιλιάδες Ἕλληνες Κύπριοι, ἔγιναν πρόσφυγες καὶ διαβίου διασκορπισμένοι εἰς διαφόρους περι-σχὰς τοῦ νοτίου τμήματος τῆς νήσου. Ἡ θητεία τῆς παρούσης Βουλῆς λήγει ἐντὸς διμήνου καὶ αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ δὲν σχετίζονται ἐπομένως μετὰ τὴν ὑπόθεσιν Κληρίδη...» (Δήλωση τοῦ Μακάρου (20 τοῦ Ἀπριλίου) σὲ ἀπεσταλμένο ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας).

ΣΤΙΣ ἀμέσως προηγούμενες μέρες ἀπ' αὐτὴ τὴ δήλωση ὁ διαπραγματευτὴς τῆς ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς κ. Κληρίδης παραδεχόταν δημόσια μετὰ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν πρόεδρο Μακάριο, ὅτι εἶχε συνάψει «μυστικὴ συμφωνία» μετὰ τὸν κ. Ντενκτάς, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐνημερώσει τὸν πρόεδρο καὶ τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο, ἐνῶ τὸ ἀδιέξοδο στὶς διακοινοτικὲς συνομιλίες ἐξαιτίας τῆς ἀρνήσεως τῶν Τούρκων νὰ ὑποβάλλουν συγκεκριμένες προτάσεις ἢ ὑποβάλλοντες προτάσεις ἐντελῶς ἀπαράδεκτες γιὰ τὴν ἑλληνοκυπριακὴν πλευρὰ ἦταν ἤδη ἓνα σίγουρο γεγονός. Προηγήθηκαν ἀκόμα οἱ συμφωνίες Τουρκίας καὶ Ἑλλάδας μετὰ τὴς ΗΠΑ γιὰ στρατιωτικὴ βοήθεια καὶ παράλληλα πληθύναν οἱ πληροφορίες πὺς ἡ περίφημη «ταυτότης ἀπόψεων Ἀθηνῶν - Λευκωσίας» ἄρχισε νὰ διαταράσσεται σοβαρὰ μετὰ τὸ κίνδυνο νὰ ἐκδηλωθεῖ. Γιὰ τὴν Κύπρο ἡ δήλωση τοῦ προέδρου Μακάρου ἐκτὸς τῶν ἄλλων σήμαινε καὶ τὴν ἐναρξὴ τῆς προεκλογικῆς περιόδου.

ΠΟΛΛΟΙ πάντως εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν - καὶ στὴ Λευκωσία εἶναι κοινὴ πεποίθηση - πὺς ἡ ἀπόφαση τοῦ προέδρου Μακάρου γιὰ τὴ διεξαγωγὴ βουλευτικῶν ἐκλογῶν συναρτᾶται ἄμεσα μετὰ τὴς ἐπιλογῆς τῆς ἑλληνοκυπριακῆς ἡγεσίας σὲ σχέση μετὰ τὴ στρατηγικὴ πάνω στὸ Κυπριακὸ. Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ συλλογιστικὴ ὁ πρόεδρος Μακάριος, ὕστερα ἀπὸ τὴ διαπίστωση τοῦ ἀδιεξόδου τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν καὶ τὴν ἐξαφάνιση κάθε ἐλπίδας γιὰ τὴν ἐξεύρεση λύσης μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ποὺ θὰ κατοχύρωνε τὸ ἐνιαῖο, κυρίαρχο, καὶ ἀνεξάρτητο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὴς γενικότερες ἐξελίξεις στὴν περιοχὴ, προσανατολίζεται ἤδη σαφῶς στὴν ἀλλαγὴ τῆς γραμμῆς του μετὰ τεύθυνση τὸν μακροχρόνιο ἀγώνα, μιᾶς στρατηγικῆς ποὺ ἐπανειλημμένα μέ-χρι σήμερα διακήρυσσε σὰν ἐναλλακτικὴ προοπτικὴ. Χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ νέο προσανατολισμὸ τοῦ Μακάρου εἶναι τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα ἀπὸ ὁμιλίαν του στὸ χωριὸ Κλήρου, στίς 30 Μάη 1976, πρὸς τοὺς ἀνδρες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀποσπάσματος στὴν Κύπρο, τῆς ΕΛΔΥΚ:

«...Μερικοὶ συμβουλεύουν ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδειξώμεν ρεαλισμόν. Δὲν γνωρίζω πὺς ἀντιλαμβάνονται ἢ ποῖαν ἔννοιαν δίδουν εἰς τὸν ρεαλισμόν. Εἴμεθα ρεαλισταί. Βλέπομεν καὶ δὲν παραγνῶρίζομεν τὴν σημερινὴν δύσκολον κατάστασιν. Ἀλλὰ ρεαλισμὸς δὲν πρέπει νὰ σημαίνει ἀναγνώρισιν καὶ ἀποδοχὴν τετελεσμένων

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Κίνδυνοι γιὰ μιὰ «εὐρύτερη ἀνωμαλία» στὴν πορεία πρὸς τὶς ἐκλογές

τοῦ Γιώργου Τσαλακοῦ

γεγονότων καὶ παράδοσίν μας εἰς τοὺς Τούρκους».

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ἄλλες ἐμπλοκές, ὅπως ἡ μυστικὴ συμφωνία Κληρίδη - Ντενκτάς κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ 5ου γύρου τῶν συνομιλιῶν, δημιούργησαν μιὰ «κρίση ἐμπιστοσύνης» γενικότερη, ἐνῶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ κ. Κληρίδη νὰ παραμείνει πρόεδρος τῆς Βουλῆς δημιουργοῦσε φόβους καὶ πολλὰ ἐρωτηματικά. Παρόλο ποὺ ὁ πρόεδρος Μακάριος στὴν πιὸ πάνω δήλωσή του δὲν θέλησε νὰ συνδέσει τὴ διεξαγωγὴ ἐκλογῶν μετὰ τὸ θέμα Κληρίδη, ἐν τούτοις εἶναι γενικὴ ἡ ἐντύπωση πὺς τὸ θέμα αὐτὸ θάρυνε σημαντικὰ στὴν ἀπόφαση τοῦ Κυπρίου προέδρου.

Ἀδιέξοδο

Οἱ διακοινοτικὲς συνομιλίες ἀποτελματώθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὸν 5ο γύρο στὴ Βιέννη μετὰ τὴν ἀρνήση τῆς «τουρκοκυπριακῆς πλευρᾶς» νὰ ὑποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις. Ἐπὶ πλέον ἡ «μυστικὴ συμφωνία» Κληρίδη - Ντενκτάς καὶ ἡ ἀποκάλυψή της, ποὺ ὁδήγησε στὴν παραίτηση τοῦ κ. Κληρίδη ἀπὸ τὴ θέση τοῦ διαπραγματευτῆ, ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν τοὺς Τούρκους νὰ «ὑποδιβάσουν» τὸ ἐπίπεδο τῶν συνομιλιῶν, ὀρίζοντας κι αὐτοὶ νέο διαπραγματευτὴ, κάποιον ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τῆς «Τουρκοκυπριακῆς Διοικήσεως». Ὁ κ. Ντενκτάς ἀρνήθηκε νὰ παραμείνει διαπραγματευτὴς δηλώνοντας πὺς εἶναι Πρόεδρος τοῦ τουρκοκυπριακοῦ κράτους καὶ ἐπομένως μόνο μετὰ τὸν πρόεδρο Μακάριο μποροῦσε νὰ συνομιλήσει.

Οἱ συνομιλίες αὐτές, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σειρὰ «σφάλματα» τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς, εἶχαν ἐντελῶς ξεφύγει ἀπὸ τὸ χαρακτῆρα τους. Ἀπὸ συνομιλίες τῶν «δυὸ ἐνδιαφερομένων μερῶν», δηλαδὴ ἑλληνοκυπρίων καὶ τουρκοκυπρίων, «κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ», ὅπως ὀρίζαν οἱ σχετικὲς αποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ ΟΗΕ, εἶχαν οὐσιαστικὰ τεθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ πίεση τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ ΝΑΤΟ, μετὰ σαφὴ στόχο τὴν ἀποδιεθνοποίηση τοῦ προβλήματος, πράγμα ποὺ ἐπιβεβαιώθηκε μετὰ τὴ συμφωνία τῶν Βρυξελλῶν, ποὺ δόθηκε τελευταία στὴ δημοσιότητα, ὕστερα ἀπὸ τὴ συνάντηση Μπίτσιου - Τσαλαγιαγκιλ στὸ Ὁσλο. Εἶναι ἐξάλλου γνωστὴ ἡ τουρκικὴ ἀποψη γιὰ τὴ σύγκληση «τετραμεροῦς διάσκεψης».

Οἱ προσπάθειες γιὰ ἀποδιεθνοποίηση καὶ ἐκτροπὴ τῶν συνομιλιῶν σὲ ἑλληνοτουρκικὸ διάλογο συνεχίστηκαν ἔντονες τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀπὸ τὴς ΗΠΑ, τὸ ΝΑΤΟ καὶ τὴν ΕΟΚ. Ἡ «σκληρὴ» στάση τοῦ προέδρου Μακάρου ἀπέναντι στὶς συνομιλίες, ποὺ συνοψίζεται στὴ θέση «ὄχι σὲ συνομιλίες χωρὶς οὐσιαστικὲς προϋποθέσεις ἐπιτυχίας», προβληματίζει φαίνεται σοβαρὰ τοὺς ἱμπεριαλιστικὸς κύκλους, γιατί ἔξερουν πὺς συνδέεται ἄμεσα μετὰ τὸν προσανατολισμὸ τῆς ἑλληνοκυπριακῆς ἡγεσίας πρὸς τὸν μακροχρόνιο ἀγώνα. Γι' αὐτὸ καὶ κατέβα-

λαν σύντονες προσπάθειες για την «επανάβαση των διακοινοτικών συνομιλιών», που τις προτιμούν βέβαια χωρίς κανένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα ή με λύση τη διζωνική: Σ' αυτές τις προσπάθειες φαίνεται να πήραν μέρος και ορισμένοι κύκλοι του ελληνικού ύπουργείου Έξωτερικών, πράγμα που εκδηλώθηκε μ' ένα τηλεγράφημα του Α.Π.Ε. σύμφωνα με το οποίο οι νέες τουρκικές προτάσεις για την εδαφική πτυχή του κυπριακού προβλήματος που υπόβαλε, στις 25 Μάη, ο νέος τουρκοκύπριος διαπραγματευτής κ. Όνάν «είναι, σύμφωνα με την άποψη διπλωματικών παρατηρητών των Αθηνών, έποικοδομητικές και παρέχουν έδαφος για συζήτηση». Τις ίδιες μέρες δυο δυτικογερμανικές εφημερίδες, με την ευκαιρία της επίσκεψης Σμίτ στην Αγκυρα, έγραφαν πως ή Τουρκία είναι διατεθειμένη να προβεί «σε σημαντικές παραχωρήσεις προς τους έλληνοκυπρίους που δεν αποκλείεται να φτάνουν το 10 τοίς εκατόν». Τα κύρια σημεία των «νέων» τουρκικών προτάσεων ήταν:

α) Η τουρκική και ελληνική περιοχή της Κύπρου πρέπει να είναι όμοιογενείς τόσο πληθυσμιακά όσο και γεωγραφικά.

β) Τα σύνορα της τουρκικής περιοχής πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης για την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

γ) Η περιοχή των τουρκοκυπρίων πρέπει να λαμβάνει υπόψη την τωρινή και μελλοντική κοινωνική και οικονομική ευημερία και ανάπτυξη των τουρκοκυπρίων.

δ) Οι δύο πλευρές πρέπει να είναι υπεύθυνες για την άμυνα των συναφών παραλιακών περιοχών και να έχουν πλήρη έλεγχο επί των χωρικών τους υδάτων καθώς και επί της ήπειρωτικής ύφαλοκρηπίδος.

Οι πολιτικοί παρατηρητές στη Λευκωσία χαρακτήρισαν άμέσως τις προτάσεις αυτές απaráδεχτες, που ίσοδυναμούν με «συγκαλυμμένη διχοτόμηση», και ο πρόεδρος Μακάριος απάντησε με πολύ σκληρή γλώσσα στις τουρκικές προτάσεις αλλά και στους... «διπλωματικούς παρατηρητές των Αθηνών», θέτοντας κάτω από μια μικρή δοκιμασία την «ταυτότητα άποψων Αθηνών - Λευκωσίας...». Είπε: «... Άρνησις και αδιαλλαξία, θρασύτης και παραλογισμός χαρακτηρίζουν την έπιστολήν αυτήν» (τις προτάσεις Όνάν). Την επομένη το Α.Π.Ε. με νέο του τηλεγράφημα διευκρίνιζε ότι «οι διπλωματικοί παρατηρητές των Αθηνών» ήταν... «ξένοι», και έγιναν, σύμφωνα, με την έρμηνεία των «Πολιτικών Θεμάτων» (τεύχος 99)... έγχωριοι ύστερα... από λάθος των μεταφραστών του Α.Π.Ε., ενώ ο κυβερνητικός εκπρόσωπος στην Αθήνα έδωσε στη δημοσιότητα δήλωση σύμφωνα με την οποία «δεν υπάρχει έδαφος διαφωνίας μεταξύ Αθηνών - Λευκωσίας» και ότι «ο Μακάριος έχει την πρωτοβουλία ενώ αϊ Αθήναι συμπαρίστανται...»

ΑΥΤΗ άκριβώς ή πορεία των διακοινοτικών συνομιλιών με τις συνεχώς αυξανόμενες πιέσεις των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της ΕΟΚ, σε συνδυασμό με το νέο τουρκικό αίτημα που άνεπίσημα υποβλήθηκε από τον κ. Τσαγκαλιάγκιλ προς τον κ. Μπίτσιο κατά την έαρινή διάσκεψη των ύπουργών Έξωτερικών των χωρών μελών του ΝΑΤΟ στο Όσλο, για «συνολική συζήτηση Αιγαίου και Κυπριακού», που σημαίνει ουσιαστικά πως το Κυπριακό είναι μια έλληνοτουρκική διαφορά κοντά στις ύ π ά ρ χ ο υ σ ε ς ά λ λ ε ς, όδήγησαν την έλληνοκυπριακή ήγεσία και τον πρόεδρο Μακάριο σε επανεκτίμηση της γραμμής τους και στο συμπέρασμα πως δεν έπρεπε να περιμένουν πολλά απ' αυτή τη διαδικασία. Μια άλλη λοιπόν έπιλογή σαν κύρια είναι αναγκαία για τον Κυπριακό Λαό.

Το «θέμα Κληρίδη»

Η «ΜΥΣΤΙΚΗ συμφωνία» Κληρίδη - Ντενκτάς δημιούργησε ένα τεράστιο ήθικό θέμα με την άπόκρυψή της από τον πρόεδρο Μακάριο και το Έθνικό Συμβούλιο, εκθέτοντας ταυτόχρονα διεθνώς την έλληνοκυπριακή πλευρά σαν άσυνεπή. Πολιτικά έπιβεβαίωσε εκείνους που επανειλημμένα είχαν εκφράσει φόβους πως ο κ. Κληρίδης ήταν ικανός να προχωρήσει μόνος έξω από τη γραμμή του Έθνικού Συμβουλίου, εφαρμόζοντας τη δική του.

Ο κ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ θεώρησε καλό να παραιτηθεί από τη θέση του διαπραγματευτή έλπίζοντας πως το θέμα θα έκλεινε. Τα κόμματα της άριστερας όμως ΕΔΕΚ και ΑΚΕΛ - το όποιο ύστερα από την άποκάλυψη της «μυστικής συμφωνίας» έγκατέλειψε την παλιά του θέση «κάλυψης» του κ. Κληρίδη - ζήτησαν την παραίτήσή του και από τη θέση του προέδρου της Βουλής, πολύ περισσότερο γιατί ο πρόεδρος της Βουλής αναπληρώνει σύμφωνα με το Σύνταγμα τον πρόεδρο της Δημοκρατίας σε περίπτωση άπουσίας του. Και πολλοί είναι εκείνοι που θα έπιθυμούσαν ή εργάζονταν, τόσο στο έσωτερικό όσο και στο έξωτερικό, για την «άπουσία» του προέδρου Μακαρίου, με άπρόδλεπτες συνέπειες για το Κυπριακό. Η συλλογιστική είναι απλή: «Φεύγει ο αδιάλλακτος Μακάριος, έρχεται ο διαλλακτικός Κληρίδης. Το ζήτημα λύεται. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες τα κόμματα της άριστερας θεωρούν άμεση ανάγκη την ύπαρξη στην προεδρία της Βουλής ενός προσώπου που να παρέχει τα έχέγγυα τήρησης της γραμμής του Έθνικού Συμβουλίου, και του προέδρου Μακαρίου. Ο κ. Κληρίδης είχε άποδείξει το αντίθετο...»

ΣΕ σχετική συζήτηση στη Βουλή για την έγγραφη «θέματος Κληρίδη» στην ήμερησία διάταξη, δεκαέντε βουλευτές ζήτησαν από τον κ. Κληρίδη να παραιτηθεί, ενώ άλλοι τόσοι του έδωσαν την έμπιστοσύνη τους. Ο ίδιος δεν πήρε μέρος στην ψηφοφορία και το θέμα δεν έγ-

γράφηκε σύμφωνα με σχετική πρόνοια του κανονισμού της Βουλής. Η άριστερά - ΕΔΕΚ και ΑΚΕΛ - αλλά και άλλες «μακαριακές» δυνάμεις φαίνεται να άνησυχούν σοβαρά για το ένδεχόμενο «άνώμαλων λύσεων», γι' αυτό θέλουν την όσο το δυνατό γρηγορότερη άποπομπή του κ. Κληρίδη από την προεδρία της Βουλής.

Οι πολιτικοί παρατηρητές στη Λευκωσία πιστεύουν πως ο κ. Κληρίδης δεν θα είναι και τον Σεπτέμβριο πρόεδρος της Βουλής, γιατί ή άναπροσαρμογή της στρατηγικής με προσανατολισμό τον μακροχρόνιο άγώνα θα «άποδυναμώσει», αν όχι θα «έξαφανίσει», και όλους εκείνους που προώθησαν τη γραμμή της «σύντομης λύσης του Κυπριακού» και έπεξεργάστηκαν την πολιτική «του ρεαλισμού και της μετριοπάθειας», με πρώτο φυσικά τον κ. Κληρίδη. Καί φανερώνεται πως και ο πρόεδρος Μακάριος έργάζεται σε κάποιο βαθμό προς αυτή την κατεύθυνση. Ένδεικτικά είναι τα πρόσφατα κονταροχτυπήματα του κυβερνητικού εκπροσώπου στη Λευκωσία με την έφημερίδα ΣΗΜΕΡΙΝΗ - που θεωρείται άμεσα προσδεμένη στον κ. Κληρίδη - με άφορμή δημοσίευμα της έφημερίδας που «άπεκάλυπτε» ότι σε γνώση της «μυστικής συμφωνίας» Κληρίδη - Ντενκτάς ήταν και οι κ.κ. Παπαδόπουλος και Τριανταφυλλίδης, που συνόδευαν τον διαπραγματευτή στη Βιέννη, καθώς επίσης και ο πρόεδρος Μακάριος. Στο δημοσίευμα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος άντέδρασε με πρωτοφανή όξύτητα κατονομάζοντας τον κ. Κληρίδη σαν την πηγή των πληροφοριών της έφημερίδας και προκαλώντας «να τα πεί όλα», σε μια προσπάθεια να παρাসύρει τον κ. Κληρίδη ουσιαστικά σε αντιδικία με τον πρόεδρο Μακάριο. Ο κ. Κληρίδης είχε τη φρόνηση να μη δώσει συνέχεια...

ΤΟ πιο σημαντικό όμως είναι ή έμφάνιση στο πολιτικό προσκήνιο ενός προσώπου, έπικεφαλής του νέου κόμματος της «Δημοκρατικής Παράταξης», που καλύπτει ή θα καλύψει το χώρο της λεγόμενης «μετριοπαθούς μακαριακής» δεξιάς: του Σπύρου Κυπριανού, τέως ύπουργου των Έξωτερικών, που παραιτήθηκε ύστερα από τελεσίγραφο της Χούντας. Κύκλοι που είναι σε θέση να γνωρίζουν πιστεύουν ότι στα παρασκήνια βρίσκονται «γνωστοί άνθρωποι» του Μακαρίου και ότι ή «Δημοκρατική Παράταξη» και ο Σπύρος Κυπριανού προορίζονται για να «χτυπήσουν» τον κ. Κληρίδη στο χώρο της δεξιάς, συσπειρώνοντας όλες εκείνες τις μάξες που ύποστήριξαν και ύποστηρίζουν τον πρόεδρο Μακάριο, σπρώχνοντας έτσι τον κ. Κληρίδη ακόμα πιο δεξιά, στο χώρο της πραξικοπηματικής δεξιάς, όποτε ή άπομόνωσή του είναι σίγουρη.

Το έκλογικό σύστημα

Οι έκλογές θα διεξαχθούν σύμφωνα με όλες τις ένδείξεις με το πλειοψηφικό σύ-

στημα που καθιερώνει το Κυπριακό Σύνταγμα, αφού προσπάθεια των κομμάτων της αριστεράς για τροποποίηση του εκλογικού νόμου και καθιέρωση της απλής αναλογικής, απέτυχε ύστερα από την έπιμονή στο πλειοψηφικό του Υπουργικού Συμβουλίου και του ίδιου του Προέδρου Μακάριου. Το σύστημα αυτό φαίνεται να ευνοεί περισσότερο τα σχέδια του Κυπρίου προέδρου.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ τα κόμματα της αριστεράς πρότειναν την καθιέρωση της απλής αναλογικής και τη θεώρηση της Κύπρου σαν μιάς και μόνης εκλογικής περιφέρειας σε αντικατάσταση του πλειοψηφικού, που το κατήγγειλαν σαν βαριά αντιδημοκρατικό. Γιατί, συνδυάζεται με την εὐρεία περιφέρεια, πράγμα που σημαίνει πως τα ισχυρά κόμματα θα μονοπωλήσουν τις έδρες, ενώ κόμματα με μικρή εκλογική δύναμη θα εξαφανιστούν. Αυτό το σύστημα ευνοεί τους «συνασπισμούς κομμάτων» και φαίνεται να είναι αυτός ο κύριος λόγος της έπιμονής του Κυπρίου προέδρου στο πλειοψηφικό. Θέλει να έχει γύρω του «συνδεδεμένο», όσο γίνεται μεγαλύτερο ποσοστό του κυπριακού πολιτικού φάσματος, και το εκλογικό σύστημα είναι ένας έμμεσος εξαναγκασμός προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν είναι άσχετο το γεγονός πως τόσο ο πρόεδρος της ΕΔΕΚ Βάσος Λυσσαρίδης όσο και ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ Έζεκίας Παπαϊωάννου μίλησαν στις τελευταίες δημόσιες εμφανίσεις τους για «αντιπραξικοπηματική πατριωτική συνεργασία» στις εκλογές.

Τα κόμματα

ΚΑΙ μόνη ή δήλωση του προέδρου Μακάριου που αναφέραμε στην αρχή για τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών, έδωσε το σήμα για την έναρξη της προεκλογικής περιόδου. Μέσα σ' ελάχιστο χρόνο συντελέστηκαν στο κυπριακό πολιτικό φάσμα ζυμώσεις, διαβουλεύσεις και παρασκήνια που κατάληξαν σε μεταλλαγές, κυρίως αν όχι αποκλειστικά, στο χώρο της δεξιάς, ενώ τα πράγματα στο χώρο της αριστεράς παράμειναν αναλλοίωτα:

1. Το Κόμμα της παραδοσιακής αριστεράς, το ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Έργαζομένου Λαού), είναι ένα κόμμα αρκετά ισχυρό, το ισχυρότερο ίσως σε εκλογική δύναμη, ώστε μερικοί να έχουν την άποψη πως αν αποφάσιζε ν' αποκτήσει τον έλεγχο της Βουλής, θα το πέτυχανε σίγουρα. Όμως ο στόχος αυτός ποτέ και σε καμιά περίπτωση δεν αντιμετωπίστηκε, έστω και σαν ενδεχόμενο, από τα καθοδηγητικά όργανα του ΑΚΕΛ. Η τακτική του ΑΚΕΛ υπήρξε πάντα τα τελευταία χρόνια ή τακτική της «πλατιάς συσπειρώσης γύρω από τον πρόεδρο Μακάριο» και ή με κάθε θυσία αποτροπή της πόλωσης στο έσωτερικό για να μη δοθούν τα προσχήματα του «κομμουνιστικού κινδύνου» στις αντι-

Σε περίπτωση που θα επικρατήσει στις εκλογές

ΛΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Λαϊκά Δικαστήρια προβλέπει η «Μάχη» του Σαμπών, αν επικρατήσει το Λαϊκό Μέτωπο. Αθήνα - Λευκωσία, ίδια γεύση - άλλοτε και τώρα.

Θα στήσει το Λαϊκό Μέτωπο

Το Λαϊκό Μέτωπο των κομμουνιστών και συνολιστών, σε περίπτωση που θα επικρατήσει στις εκλογές, θα δώσει δραστική λύση στην Κυβέρνηση για να την εξαναγκάσει να στήσει λαϊκά δικαστήρια με σκοπό την παραπομπή της δεξιάς, αν είναι της ευκαιρίας, και της «παραδοσιακής» αριστεράς. Τα δικαστήρια αυτά έγκειται να τα στήσει ο λαός, οι οποίοι νυνείων πολύ καλά τις ενστάσεις και συζητήσεις που γίνονται στη παραπομπή της λαϊκής δικαιοσύνης. Λαϊκό Μέτωπο έ-
κπαιδεύει τις προ-
βλεπόμενες του συ-
νεντήσεις, σπου-
δαί τον ένοχον
καταδίκην

ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Επιβεβαίωση της «ΜΑΧΗΣ»

ΔΙΑΦΩΝΟΥΝ

δραστικές δυνάμεις. Πιστό σ' αυτή την τακτική το Πολιτικό Γραφείο του ΑΚΕΛ λίγες μόνο μέρες μετά τη δήλωση του προέδρου Μακάριου έσπευσε να διασκεδάσει όποιες έντυπώσεις ή φρόβους από τη μεγάλη του δύναμη, δηλώνοντας ξεκάθαρα πως στόχος του ΑΚΕΛ δεν είναι ή κομματική επικράτηση, αλλά ή πλατιά αντιπραξικοπηματική ένότητα πάνω στη γραμμή του 'Αρχ. Μακαρίου («...Το ΑΚΕΛ θα κατέλθει στις βουλευτικές εκλογές και θα επιδιώξει συνεργασία με όλες τις δημοκρατικές, αντιπραξικοπηματικές πολιτικές δυνάμεις, που υποστηρίζουν τη γραμμή Μακαρίου, την κάθαρση και τον ενιαίο κοινό αγώνα για τη λευτεριά της Κύπρου... Το ΑΚΕΛ... δεν θέτει θέμα κομματικής επικράτησης αλλά θέμα ειλικρινούς συνεργασίας όλων των πατριωτικών, δημοκρατικών δυνάμεων του τόπου με βάση τις διακηρυγμένες και έγκριμένες από το λαό αρχές... οι εκλογές θα πρέπει να συσπειρώσουν όλες τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου και όχι να τις εξασθενίσουν...»). Το ΑΚΕΛ διαθέτει έναν τεράστιο μηχανισμό, που μπορεί να χαρακτηριστεί σαν «πρωτοφανής», αν συγκριθεί με τους μηχανισμούς των άλλων κομμάτων, που είναι στοιχειώδεις. Έπιπρόσθετα, και σαν αποτέλεσμα της οργανωτικής του δομής, έλέγχει τις μεγαλύτερες μαζικές οργανώσεις του νησιού, όπως ή Παγκύπρια Έργατική Όμοσπονδία (ΠΕΟ), ή Παγκύπρια Όμοσπονδία Γυναικών Όργανώσεων (ΠΟΓΟ), ή Ένωση Κυπρίων Άγροτών (ΕΚΑ) κ.ά. Πολλοί αμφιβάλλουν αν θα μπορέσει και στις εκλογές του Σεπτεμβρίου να πραγματοποιήσει το ποσοστό του 41 τοις εκατόν που πέτυχε στις εκλογές του 1970. Όπως όμως και νάχει το πράγμα, πριμοδοτώντας τα κόμματα και τους υποψηφίους που θέλει στο πλαίσιο της «δημοκρατικής αντιπραξικοπηματικής πατριωτικής ενότητας», είναι σχεδόν σίγουρο πως θα καταφέρει να είναι ξανά ο ρυθμιστικός παράγοντας.

2. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα Κύπρου ΕΔΕΚ, με πρόεδρο το Βάσο Λυσσαρίδη, συγκέντρωσε στις εκλογές του 1970 ποσοστό περίπου 13 τοις εκατόν και έστειλε στη Βουλή με πλειοψηφικό δυο βουλευτές. Μικρό σε ηλικία κόμμα δεν

κατάφερε ακόμα να ξεπεράσει έγγενείς οργανωτικές αδυναμίες και ν' αποκτήσει γερό οργανωτικό μηχανισμό απλώνοντας έτσι στους μαζικούς χώρους. Πολλοί όμως είναι εκείνοι που πιστεύουν πως ή συνέπεια της αγωνιστικής του γραμμής καθώς επίσης και ή δικαίωση της σε πολλά σημεία, όπως στο «θέμα Κληρίδη» και στο θέμα των εκλογών, αλλά και το γεγονός πως το τρίπτυχο για την εθνική σωτηρία που πρότεινε (διεθνοποίηση - αξιοποίηση κάθε ξένης άρραγής - αγώνας στο έσωτερικό) γίνεται σχεδόν κοινά αποδεκτό, έχουν αυξήσει σημαντικά τη δύναμή του. Υποστηρίζει με θέρμη την αλλαγή του εκλογικού συστήματος και την καθιέρωση της απλής αναλογικής, θέλοντας να διαφυλάξει την αυτονομία του και την καθαρότητα των πολιτικών του θέσεων. Η διατήρηση όμως του πλειοψηφικού θα το αναγκάσει καθώς φαίνεται σε κάποιας μορφής συνεργασία με τις άλλες «μακαριακές» δυνάμεις.

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ, όμως, μεταλλαγές συντελέστηκαν στο χώρο της δεξιάς, όπου ένα κόμμα, ή «Προοδευτική Παράταξη», εξαφανίστηκε μέσα σε μιά μέρα κι ένα άλλο, το «Ενιαίο Κόμμα» του κ. Κληρίδη, κάτω από το βάρος των πολλών, όπως φαίνεται, ανωμαλιών του, μεταβλήθηκε σε «Δημοκρατικό Συναγερμό», γιατί νόμισε ή ήγεσία του πως έτσι θα δινόταν ή έντυπωση μιάς «ανάνεωσης» μετά την τελευταία διαγωγή του άρχηγού του, που προκάλεσε στο λαό δυσάρεστες αντιδράσεις. Η μεταλλαγή όμως στο «Ενιαίο Κόμμα» δεν φαίνεται να στερείται και ουσιαστικών εξελίξεων στο χώρο αυτό και ίσως κάποια αλλαγή της μέχρι τώρα πολιτικής του.

Η «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Παράταξη» στην ουσία δεν υπήρξε ποτέ κόμμα αλλά προεκλογικό μέτωπο στιγμής για τις εκλογές του 1970, που δημιουργήθηκε από γνωστές «μακαριακές προσωπικότητες» στο παρασκήνιο, με στόχο την αποδυνάμωση του Ένιαίου Κόμματος, το οποίο θα μονοπωλούσε σε αντίθετη περίπτωση τις ψήφους της δεξιάς, γιατί ήταν το μόνο κόμμα στο χώρο αυτό. Στην αρχή γία του Ένιαίου, εκτός από τους κ.κ. Κληρίδη και Παπαδόπουλο, βρισκόταν

και ο Πολύκαρπος Γεωργιάδης, με τον οποίο ο πρόεδρος Μακάριος είχε τις γνωστές «σοβαρές διαφωνίες» του. 'Αλλά και σαν «μακαριακή κατάσταση» ή Π.Π. απέτυχε, γιατί μέσα από τους κόλπους της ξεπήδησε ο «πρόεδρος Σαμπών» και άλλοι «ύπουργοι» του πραξικοπήματος. 'Η κατάργησή της λοιπόν ήταν επιβεβλημένη από τα ίδια τα γεγονότα, γιατί είχαν αποδείξει τη χρεωκοπία της. 'Από την άλλη, το σχήμα αυτό δεν ήταν σε θέση να παίξει το ρόλο της «άνανευτικής δύναμης» και να περιορίσει την επιρροή του κ. Κληρίδη, γιατί απλούστατα ήταν και το ίδιο συνένοχο.

3. 'Η «Δημοκρατική Παράταξη» του κ. Σπύρου Κυπριανού ήρθε να πάρει τη θέση της Π.Π. και να καλύψει το χώρο αυτό, αλλά όχι μόνον αυτό, γιατί πολλοί παράγοντες του 'Ενιαίου που συγκροτούσαν τη μακαριακή του πτέρυγα φαίνεται να προσανατολίζονται προς τη Δ.Π. 'Όπως δείχνουν τα πράγματα, με την υποστήριξη των κομμάτων της αριστεράς, ή Δημοκρατική Παράταξη θα είναι ύστερα από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου ή κύρια πολιτική δύναμη στη Βουλή και ο κ. Σπύρος Κυπριανός θα είναι σίγουρα ο πρόεδρος της. Στις 11 'Ιούλη θα συνέλθει το Συνέδριο της Δ.Π. για να επεξεργαστεί τις θέσεις και την οργανωτική της διάρθρωση. Δεν μπορεί βέβαια να μιλήσει κανένας για ιδεολογική γραμμή της Δ.Π. γιατί τα πράγματα είναι αρκετά συγκεχυμένα και άσαφη με επικρατούντα τα δημοκρατικά φιλελεύθερα στοιχεία. 'Εκείνο που είναι βέβαιο είναι το γεγονός πως θα δώσει την άμεριστη υποστήριξή της στον πρόεδρο Μακάριο και θα κατοχυρώσει σαν πολιτικές θέσεις της Δ.Π. τη γραμμή του μακροχρόνιου αγώνα.

4. Τα πράγματα φαίνονται να είναι δύσκολα στο χώρο του «Δημοκρατικού Συναγερμού» ή «'Ενιαίου», όπου, σύμφωνα με μία έρμηνεία, κυριαρχεί πανικός μπροστά στο ενδεχόμενο του καταποντισμού του και πρέπει να αναμένονται ακόμα πιο έντυπωσιακές μεταβολές, χωρίς ν' αποκλείεται και αυτός ο παραμερισμός του κ. Κληρίδη από την ήγεσία του, για να διασωθεί το κόμμα - όπως πιστεύουν μερικοί παράγοντές του - από την πολιτική εκμηδένιση. 'Η γνωστή «συμφωνία» Κληρίδη-Ντενκτάς, ή εμφάνιση στο πολιτικό προσκήνιο του Σπύρου Κυπριανού και της Δ.Π., ή έντονη πολεμική των κομμάτων της αριστεράς, συμπίπτουν τον κ. Κληρίδη και το Δ.Σ. προς το χώρο της άκρας δεξιάς, πράγμα που ο ίδιος και οι φίλοι του προσπαθούν μάταια ν' αποφύγουν, ενώ την ίδια στιγμή ομάδες πραξικοπηματιών αναζητούν επίμονα πολιτική στέγη κάτω από την ήγεσία του. 'Ο Δ.Σ. ή το 'Ενιαίο Κόμμα, έκφραση της οικονομικής ολιγαρχίας του νησιού, αποτέλεσε και αποτελεί το κύριο κανάλι απ' όπου διοχετεύθηκε παλιά αλλά και σήμερα ή γραμμή της 'Αθήνας και επόμενο είναι ή 'Αθήνα να δείχνει

κάποιο ενδιαφέρον για να περισώσει τα «χαρτιά» της. 'Ηδη στην Κύπρο γίνεται λόγος για κάποια «αντιστοιχία» μεταξύ «Νέας Δημοκρατίας» και «Δημοκρατικού Συναγερμού», ενώ μια διακήρυξη τοποθετούσε σαν ιδεολογικό μπακράουντ του Δ.Σ. τον «αντικομμουνισμό», προσπαθώντας να δώσει σαν περιεχόμενο των προσεχών εκλογών την «ιδεολογική αναμέτρηση» κομμουνισμού και εθνικοφρόνων. Στο πλαίσιο αυτό ακριβώς του ενδιαφέροντος της 'Αθήνας για τη διάσωση των «χαρτιών» της δεν αποκλείεται κάποια πίεση ελληνικών κύκλων για την αποκατάσταση της «ενότητας» στους κόλπους του Δ.Σ. Πολλοί είναι εκείνοι που μιλούν για δυο γραμμές μέσα στους κόλπους του Δ.Σ., που εκφράζονται αντίστοιχα από τον «αντιμακαριακό» κ. Κληρίδη και το «μακαριακό» κ. Παπαδόπουλο. Λέγεται μάλιστα πως ο κ. Παπαδόπουλος έθεσε σαν όρο για την παραμονή του στο Δ.Σ. την πιστή εφαρμογή της γραμμής Μακαρίου, ενώ ο κ. Λέλλος Δημητριάδης, δήμαρχος Λευκωσίας, με επώνυμη δήλωσή του είπε πως «συνέσπρεσε στον κ. Κληρίδη να αποσυρθεί από την ήγεσία του Δ.Σ. τόσο για το συμφέρον του κόμματος όσο και για το δικό του». Είναι σαφές πως αυτή τη στιγμή γίνονται και στη Λευκωσία και στην 'Αθήνα διάφορες σταθμίσεις που αφορούν το πόσο «μετράει» ακόμα ο κ. Κληρίδης.

Οι πρόσφατες όμως «διακηρύξεις» του κ. Κληρίδη που έγιναν κατά τη διάρκεια προεκλογικής όμιλίας του, ως άρχηγός του «Δημοκρατικού Συναγερμού», σε συγκέντρωση του Συνδέσμου 'Εφέδρων 'Αξιωματικών στη Λευκωσία στις 16.6.76, έχουν μια ιδιαίτερη βαρύτητα, γιατί «οριστικοποιούν» σε κάποιο βαθμό όρισμένες εκκρεμότητες.

ΕΙΠΕ συγκεκριμένα ο κ. Κληρίδης ότι «τάσσεται εναντίον του μακροχρόνιου αγώνος ως πολιτικού προσανατολισμού» και ότι «ο Δυτικός παράγων είναι ο μόνος ο οποίος ήμπορεί να δώσει λύση εις το Κυπριακό». Και πρόσθεσε: «εις το σημείον αυτό αι απόψεις μου συμπίπτουν απολύτως με τας απόψεις του κ. Καραμανλή», και κατέληξε στην «ανάγκη για ριζική αλλαγή της κυπριακής εξωτερικής πολιτικής».

ΕΙΝΑΙ σαφές ότι αρκετά πράγματα ξεκαθαρίζουν:

● α) Οι διάφορες σκέψεις για την αντικατάσταση του κ. Κληρίδη από τον κ. Παπαδόπουλο στην ήγεσία του «Δημοκρατικού Συναγερμού», οι οποίες γίνονταν τόσο στη Λευκωσία, όσο και στην 'Αθήνα, και προς την κατεύθυνση των οποίων είχαν ρίξει το βάρος τους όρισμένοι «μακαριακοί» βουλευτές του πρώην 'Ενιαίου Κόμματος, ναυαγούν οριστικά. Δεν πρέπει ν' αποκλείονται συνεπώς «μικροδιασπάσεις».

● β) 'Αντίθετα, και σαν αποτέλεσμα του αποκλεισμού αυτών των σκέψεων, ο κ. Κληρίδης θα παραμείνει «το πρώτο

χαρτί» και θα δώσει «όλοκληρωτική μάχη» υπερασπίζοντας τη γραμμή της «σύντομης ρεαλιστικής λύσης που θα είναι αποτέλεσμα του προσανατολισμού της κυπριακής εξωτερικής πολιτικής προς τη Δύση».

● γ) Δεν αποκλείεται ο κ. Κληρίδης, για να ισχυροποιήσει τη θέση του, ν' αρχίσει «να μιλά» και να προβεί σε «αποκαλύψεις» που αφορούν το χειρισμό του Κυπριακού στα τελευταία χρόνια και που θα στρέφονται εναντίον του προέδρου Μακαρίου. Την απειλή αυτή έκτοξευσε ήδη ο κ. Κληρίδης προς τη Βουλή όταν του ζήτησαν να εγγράψει θέμα για τη συμπεριφορά του κατά τις συνομιλίες της Βιέννης, όπου, όπως είναι γνωστό, υπογράφηκε από τον ίδιο και τον κ. Ντενκτάς ή «μυστική συμφωνία» που οδήγησε στην παραίτησή του από τη θέση του διαπραγματευτή.

● δ) 'Ο ίδιος ο κ. Κληρίδης και το κόμμα του, θα προσπαθήσουν, καλλιεργώντας έναν έντονο «αντικομμουνισμό», να προκλέσουν διασπάσεις στο «μακαριακό μέτωπο», που το αποτελούν το Σόσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ, το ΑΚΕΛ και ή Δημοκρατική Παράταξη του κ. Σπύρου Κυπριανού.

ΠΙΣΩ όμως απ' αυτά τα επιφαινόμενα συντελείται ίσως το πιο σημαντικό πολιτικό γεγονός, μεταχουντική, που αφορά την ελληνική πολιτική πάνω στο Κυπριακό και που δεν αποκλείεται να έχει τεράστιες επιπτώσεις στο «εσωτερικό μέτωπο» και κατ' επέκταση στην τύχη του κυπριακού λαού. Για πρώτη φορά αντιπαράσσεται ανοικτά στην πολιτική του προέδρου Μακαρίου ή γραμμή της 'Αθήνας για «σύντομη λύση μέσα στα Δυτικά πλαίσια» με κύριο εκφραστή τον κ. Κληρίδη και το κόμμα του. 'Αν σκεφθούμε το που οδήγησε κάθε φορά ή διαφωνία του «εθνικού κέντρου», δεν θα πρέπει να εκπλαγούμε αν βρεθούμε σύντομα μπροστά σε δυσάρεστες εξελίξεις.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ακόμα στον κυπριακό πολιτικό χώρο διάφοροι φορείς, που στο παρελθόν υπήρξαν ή έκφραση των διαφόρων «ένωτικών» αποκλίσεων.

● Το Δημοκρατικό 'Εθνικό Κόμμα (ΔΕΚ), ή μερίδα εκείνη που διαφώνησε με τη χρήση ένοπλης βίας από την ΕΟΚΑ Β', μετά την παραίτηση του αρχηγού του κ. Τάκη Ευδόκα, δεν αναμένεται να διαδραματίσει κάποιο ρόλο. Στη Λευκωσία ψιθυρίζεται πως ή Διοικούσα 'Επιτροπή του θα ένταχθεί σύντομα στο Δημοκρατικό Συναγερμό.

● 'Η ΕΣΕΑ, ή πολιτική έκφραση της ΕΟΚΑ Β', έθεωρείτο μέχρι πριν λίγες μέρες νεκρή, όποτε δόθηκε στη δημοσιότητα μια ανακοίνωσή της με την οποία τασσόταν εναντίον της διεξαγωγής εκλογών. Καλούσε όμως τους εθνικοφρόνες να συσπειρωθούν στη Ριζοσπαστική 'Εθνικήφφωνα Παράταξη (ΡΕΠ) που

Ίδρυνε πριν ένα μήνα ο κ. Άλκης Δημητρίου, συγγενής του πραξικοπηματία «ύπουργού των έσωτερικών» Παντελή Δημητρίου.

ΤΑ σχήματα και οι φορείς αυτοί δεν αναμένεται να διαδραματίσουν κανένα ρόλο, γιατί είναι σίγουρο πως ή παλλαϊκή δημοκρατική κινητοποίηση που άρχισε ήδη στην Κύπρο θα τους εξαφανίσει.

Οί κίνδυνοι

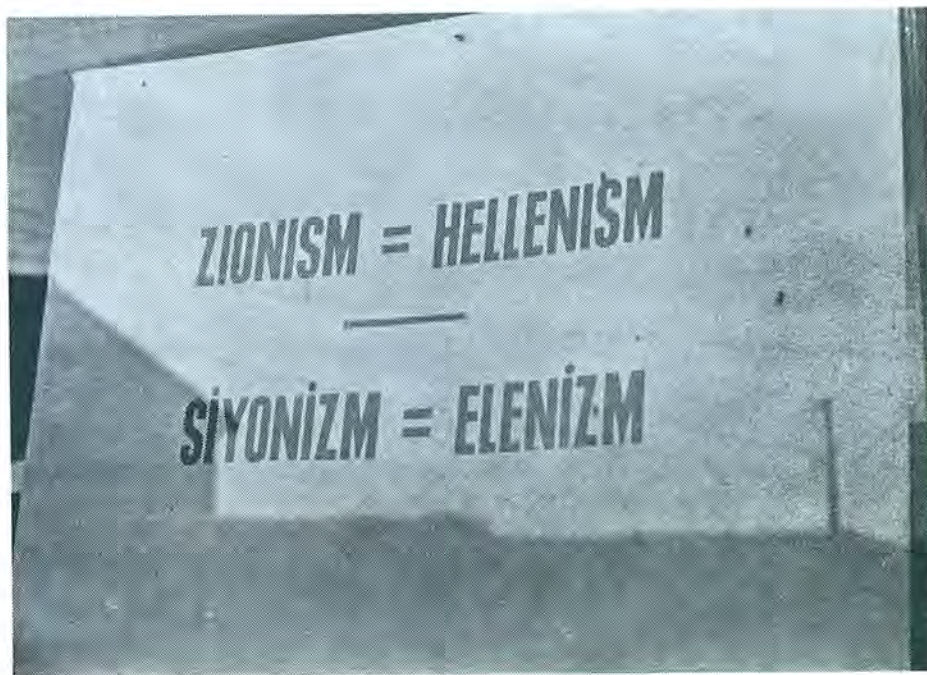
Ο ΓΕΝΙΚΟΣ Γραμματέας του ΑΚΕΛ κ. Έξεκίας Παπαϊωάννου και ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Κύπρου ΕΔΕΚ Βάσος Λυσσαρίδης αποκάλυψαν και κατάγγειλαν πρόσφατα την ύπαρξη οργανωμένου σχεδίου για την πρόκληση «άνωμάτων εξέλιξεων», με στόχο την παρεμπόδιση και ματαίωση των εκλογών. Στις αποκαλύψεις των δύο ήγετων της αριστεράς αναφέρονταν σαν στόχοι των «σκοτεινών κύκλων», που καθοδηγούνται - σύμφωνα με τις καταγγελίες - από τη CIA, ο πρόεδρος Μακάριος και η δημοκρατική ήγηση. Ταυτόχρονα ζητούσαν την επίσπευση των εκλογών. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος με δήλωσή του είπε πως «θα πρέπει να σταματήσει η κινδυνολογία» και ότι «οι διάφορες φήμες στερούνται οίσαδήποτε βάσεως». Παράλληλα το ύπουργικό συμβούλιο υπό την προεδρία του Μακάριου όριζε την 5η Σεπτέμβρη σαν ήμερομηνία διεξαγωγής των εκλογών, αντί της 3ης Οκτώβρη που είχε όριστεί αρχικά. Έξ άλλου σέ συγκέντρωση του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ στο χωριό Παρεκκλησιά μια δόμβα έξεργάη σέ μικρή απόσταση από τον χώρο της συγκέντρωσης, ενώ οι όμιλητές αναχώρησαν από το χωριό με τη συνοδεία της άστυνομίας.

ΥΠΑΡΧΕΙ πάντα ο κίνδυνος για μια «εϋρύτερη άνωμαλία» ύποστηρίζουν πολιτικοί κύκλοι στη Λευκωσία, με πιθανή έπαναδραστικοποίηση εκείνων των πυρήνων της ΕΟΚΑ Β' που παραμένουν ακόμα άμετανόητοι και πιστεύουν ότι ο Μακάριος είναι ο «δαίμονας» της Κύπρου, με την παρότρυνση και ύποστήριξη, ήθικη και ύλική, των γνωστών «έξωτερικών» κύκλων. Πολλοί συνδέουν την έπίμονη άρνηση του κ. Κληρίδη να παραιτηθεί από την προεδρία της Βουλής, με αυτό άκριβώς το ένδεχόμενο, την περίπτωση δηλαδή «άπουσίας» του προέδρου Μακαρίου. Οί «έξωτερικοί» κύκλοι έχουν κάθε συμφέρον να έπιθυμούν τη ματαίωση των εκλογών, γιατί αυτή τη στιγμή είναι σίγουρο πως θα όδηγήσουν στην ίσχυροποίηση του έσωτερικού μετώπου πάνω σέ μια «άδιάλλακτη» γραμμή, πράγμα που σίγουρα θα άποτελέσει άνασχετικό παράγοντα στην προώθηση και συμπλήρωση των σχεδίων τους.

ΟΠΩΣ και νά 'χουν τά πράγματα και παρ' όλους τους πιθανολογούμενους κινδύνους, ή Κύπρος όδηγείται στις 5 Σεπτέμβρη μπροστά στις κάλπες. Ήδη

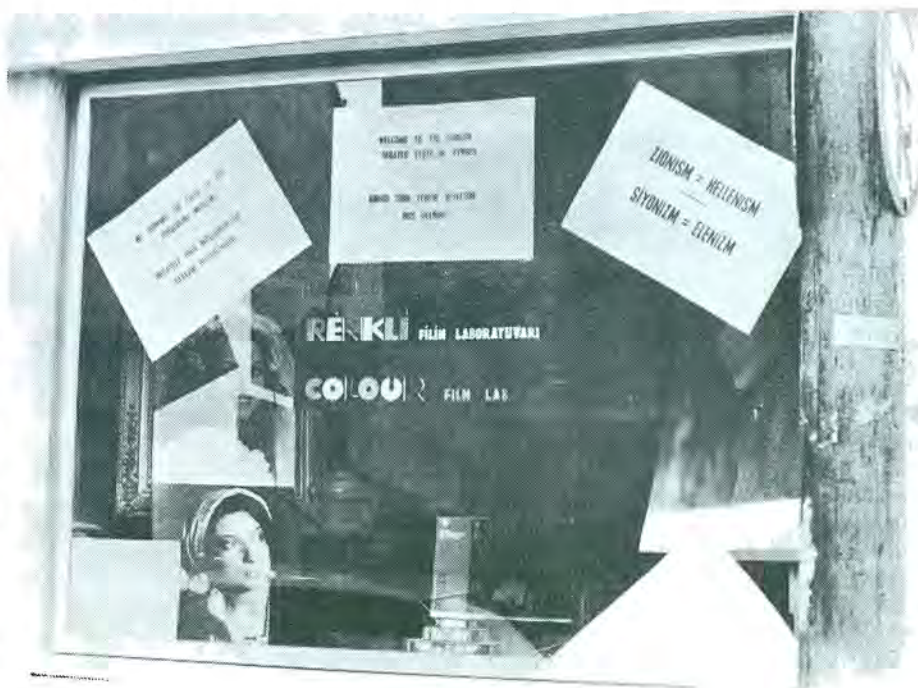
στη Λευκωσία θεωρείται σίγουρο - και λέγεται πως άρχισαν και οι σχετικές συζητήσεις για τη διανομή των έδρών - ότι τελικά θα έπιτευχθεί ένας εϋρύς δημοκρατικός συνασπισμός που θα περιλαμβάνει το ΑΚΕΛ, το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ και τη Δημοκρατική Παράταξη, όλες εκείνες τις δυνάμεις που στάθηκαν ένάντια στη συνωμοσία, το πραξικόπημα και το μεταπραξικόπημα, με κοινή πλατφόρμα την ύποστήριξη της γραμμής του προέδρου Μακαρίου, την κάθαρση, τον άγώνα για τη λευτεριά του νησιού.

Είναι δέβαιο πως σέ μια τέτοια περίπτωση οι «ένδοτικές» δυνάμεις που εκφράζονται με τον κ. Κληρίδη και το κόμμα του θα εξαφανιστούν, πολύ περισσότερο ακόμα οι δυνάμεις εκείνες που έμφανίστηκαν άνοικτά πραξικοπηματικές. Καταλαβαίνει κανένας εύκολα τη μεγάλη πολιτική σημασία που θα έχει ή επικράτηση αυτών των δυνάμεων και οι εκλογές θα πρέπει να θεωρούνται ή αρχή μιας νέας πορείας του κυπριακού προβλήματος.

Ή Προσφατη άπόφαση της Πανισλαμικής Διάσκεψης στην Πόλη να υίοθετήσει για το Κυπριακό τις άπόψεις των Τουρκοκυπρίων και να τους ένισχύσει οικονομικά, τους έδωσε την εύκαιρία να γεμίσουν το τουρκοκρατούμενο τμήμα της Κύπρου με άφίστες που, όπως φαίνεται από τις φωτογραφίες, αναφέρουν: ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ-ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ-ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ.

ΣΤΟ μεταξύ πληροφορίες διπλωματικές αναφέρουν πως ύστερα από την άπόφαση της Πανισλαμικής Διάσκεψης, ή χώρα μας μελετά την άναθεώρηση της δομής των σχέσεών της με το Ίσραήλ. ΑΛΗΘΕΙΑ, τί γίνεται στην Κύπρο;

Του Β. Ζαρίφη

την πίεση των Η.Π.Α. να «συνειδητοποιούν» ότι η ύπαρξη της Παλαιστινιακής Έπανάστασης, διασπαρμένης στα εδάφη των αραβικών κρατών, αποτελεί ένα διαρκή «πονοκέφαλο» και εστία αναταραχής που απειλεί και τα ίδια τα αραβικά καθεστώτα, εξαιτίας του ριζοσπαστικού προοδευτικού επαναστατικού πνεύματος που διέπει την Παλαιστινιακή Έπανάσταση. Αποτέλεσμα αυτής της αντίληψης, που άρχισε να προκαλεί ρήγματα στο δόγμα της «παναραβικής ενότητας»: οδήγησε την Αίγυπτο, μεμονωμένα, στη σύναψη της συμφωνίας του Σινά. Οι Η.Π.Α. προσπάθησαν σύντομα να πείσουν και τα άλλα αραβικά κράτη να συνάψουν παρόμοιες συμφωνίες με το Ισραήλ με το επιχείρημα της διαφύλαξης των ιδίων τους κρατικών συμφερόντων. Η συμφωνία Συρίας - Ισραήλ για την απαγκίστρωση και την εγκατάσταση ειρηνευτικής δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στα ύψωματα του Γκολάν υπήρξε ένας ακόμα καρπός αυτής της αντίληψης.

ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΝΤΑΣ οι Η.Π.Α. την τακτική της «άνοικτης αντιπαράθεσης» προς τα αραβικά κράτη εγκαίνισαν μια διαδικασία «προσέγγισης» με στόχο ακριβώς την καλλιέργεια των αντιφάσεων στον αραβικό κόσμο και την επίταση των σημείων διάσπασής τους. Σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσονται και οι διάφορες συμφω-

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ

Η συριακή εισβολή στο Λίβανο και οι άγριες στην κυριολεξία μάχες που συνήψαν τα συριακά στρατεύματα με τους αντάρτες του Ρ.Λ.Ο. ήταν ένα γεγονός που ξάφνιασε την ελληνική κοινή γνώμη. Ακόμα περισσότερο τους λεγόμενους προοδευτικούς κύκλους, γιατί η έντύπωση ή όποια κυριαρχούσε και ήταν αποτέλεσμα της έλλιπούς πληροφόρησης έδινε τη Συρία σαν τον πιστό σύμμαχο και συμπαραστάτη της Παλαιστινιακής Έπανάστασης. Δικαιολογημένα ερωτήματα γεννήθηκαν:

● Γιατί η Συρία, που το 1970 επενέβη στρατιωτικά στην Ιορδανία στο πλευρό των Παλαιστινίων «φενταγίν» για να σταματήσει την άγρια σφαγή τους από το στρατό του Χουσεϊν, αναλαμβάνει το 1976 να παίξει ή ίδια αυτό το ρόλο στο Λίβανο;

● Τι επιδιώκει και τί ελπίζει να κερδίσει η Συρία με την εισβολή στο Λίβανο;

● Γιατί δεν άφησε την έσωτερική διαμάχη στο Λίβανο να εξελιχθεί, αφού η νίκη έγερνε προς την πλευρά των προοδευτικών αριστερών και των Παλαιστινίων;

νίες των Η.Π.Α. με την Αίγυπτο για οικονομική και στρατιωτική βοήθεια, σπρώχνοντας τον πρόεδρο Σαντάτ να διαρρήξει τους δεσμούς του με τη Σοβιετική Ένωση, όπως επίσης και οι στενές σχέσεις που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στις Η.Π.Α. και το βασίλειο Χουσεϊν της Ιορδανίας. Θα πρέπει να σημειωθεί πως αυτή η τακτική της «προσέγγισης» είχε τους καρπούς της και σε σχέση με τη Συρία, πράγμα που δύσκολα θα μπορούσε να υποθέσει κανένας. Για πρώτη φορά από το 1948 Συρία και Η.Π.Α. διατηρούν σήμερα διπλωματικές σχέσεις σε προξενικό επίπεδο, και αυτό επί προεδρίας του Χαφέζ Έλ Άσαντ. Ίσως δεν είναι άσχετο το γεγονός ότι, παρά την αντίθετη επικρατούσα αντίληψη στην κοινή γνώμη, η Συρία μετά το 1973 «έκλεισε» τα σύνορά της μη επιτρέποντας στους «Φενταγίν» να εξορμήσουν από το έδαφός της για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων ενάντια στο Ισραήλ παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις και για σκοπούς τροφοδοσίας. Σήμερα 500 τουλάχιστον διανοούμενοι και προοδευτικοί άνθρωποι είναι κλεισμένοι στις φυλακές της Δαμασκού γιατί διαφωνούν με τη συριακή εισβολή στο Λίβανο...

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ που εδώ και δεκατέσσερις μήνες συμβαίνουν στο Λίβανο αποτελούν μέρος του γενικότερου ιμπεριαλιστικού σχεδίου για την περιοχή και ίσως μια προσπάθεια «τελικής ρύθμισης» του

ΣΤΗΝ πραγματικότητα η συριακή εισβολή στο Λίβανο και οι αντιδράσεις των άλλων αραβικών κρατών που προκλήθηκαν από την εισβολή επιδεινώνουν τις βαθιές αντιφάσεις που επικρατούν στον αραβικό κόσμο, αντιφάσεις που με πολύ μαεστρία εκμεταλλεύεται η Κισσινγκερική πολιτική για να υποβάλει «ξεχωριστά κρατικά συμφέροντα» για κάθε μία από τις αραβικές χώρες, διευρύνοντας έτσι το «χάσμα» ανάμεσά τους, προωθώντας την «απομόνωση» των αραβικών κρατών με στόχο την «αραβικοποίηση» του πολέμου στη Μέση Ανατολή, ενώ το Ισ-

ραήλ, παραμένοντας διακριτικά έξω από τις «διαμάχες», χάνεται ολοένα περισσότερο σαν στόχος μιας κοινής αραβικής προσπάθειας. Δεν αποκλείεται μάλιστα σε κάποιο στάδιο των μετέπειτα εξελίξεων κάποιο από τα αραβικά κράτη να καλέσει το Ισραήλ σε βοήθεια εναντίον κάποιου άλλου αραβικού κράτους... Είναι σαφές πως μια τέτοια «διαμόρφωση» της περιοχής διευκολύνει τον έλεγχο της από την Κισσινγκερική πολιτική και τις Η.Π.Α.

ΥΣΤΕΡΑ από τον πόλεμο και την ήττα του 1967, τα αραβικά καθεστώτα, με πρώτο την Αίγυπτο, αρχίζουν κάτω από

Μεσανατολικού στην οποία παίρνουν μέρος και αραβικά κράτη, όπως η Συρία, για τους δικούς της λόγους. Βασικός στόχος της νέας επίθεσης είναι η εξεύρεση λύσης για το Μεσανατολικό σύμφωνα με τους αμερικανικούς σιωνιστικούς όρους, που θα εγγυάται μακροπρόθεσμα την ασφάλεια του Ισραήλ. Απαραίτητο για το σκοπό αυτό είναι να χτυπηθεί σε πρώτη φάση η Παλαιστινιακή Έπανάσταση, να αποδυναμωθεί, και σε μια δεύτερη να εξαφανισθεί. μαζί και ο καταλυτικά προοδευτικός της ρόλος στον αραβικό χώρο, αφού εξαναγκασθεί να δεχθεί την παραχώρηση κάποιας εδαφικής έκτασης για τη δημιουργία Παλαιστινιακού κρατιδίου το οποίο θα είναι κάτω από άμεσο έλεγχο γιατί θα συμπίπτει μέσα σε άλλα ελεγχόμενα κράτη που πιθανόν να είναι το Ισραήλ ή η Ιορδανία. Μ' αυτό τον τρόπο υπολογίζει ο Κίσινγκερ θα όμαλοποιηθεί ή κατάσταση στην περιοχή.

ΟΙ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΙΣ που έγιναν είναι τέτοιες ώστε να μπορούν να προσαρμοστούν και κάθε φορά στα τέσσερα κύρια σχέδια που υπάρχουν εναλλακτικά αυτή τη στιγμή:

1. Να διχοτομηθεί ο Λίβανος με ένα κράτος για τους Χριστιανούς Φαλαγγίτες στο Βορρά και ένα για τους Παλαιστίνιους στο Νότο. Είναι σαφές πως εφαρμογή ενός τέτοιου σχεδίου σημαίνει πως οι Παλαιστίνιοι θα βρίσκονται «ανάμεσα σε δυο Ισραήλ».

2. Το παλιό σχέδιο Χουσεϊν - Άλντ - Σίκο, που τώρα επαναφέρεται, το οποίο προβλέπει τη δημιουργία «Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Ιορδανίας» που θα περιλαμβάνει και τη Δυτική όχθη του Ιορδάνη που θα παραχωρηθεί από το Ισραήλ για τους Παλαιστίνιους και τη λωρίδα της Γάζας. Και του σχεδίου αυτού είναι προφανής ο στόχος. Η εξαφάνιση της Παλαιστινιακής Έπανάστασης και του P.L.O. σαν του μόνου εκπροσώπου της και η ένσωμάτωση των Παλαιστίνιων στην Ιορδανία κάτω από το βασίλειο Χουσεϊν.

3. Το σχέδιο - πρόταση του Ισραηλινού πρωθυπουργού Ραμπίν, το οποίο προβλέπει την παραχώρηση της Δυτικής όχθης του Ιορδάνη στους Παλαιστίνιους για το σχηματισμό κράτους και στη συνέχεια σύμπυξη Συνομο-

σπονδίας μεταξύ Ισραήλ, Ιορδανίας, μελλοντικού Παλαιστινιακού κράτους.

4. Σαν τέταρτο σχέδιο προωθείται μια φόρμουλα που προνοεί την παραχώρηση μέρους του Νοτίου Λιβάνου, μερικών κοντινών συριακών εδαφών και της δυτικής όχθης του Ιορδάνη για την ίδρυση Παλαιστινιακού κράτους το οποίο θα προσχωρήσει στη συνέχεια στην ήδη αναγγελθείσα «ένωση» Συρίας - Ιορδανίας, με «άνωτατο συμβολικό άρχοντα» τον Χουσεϊν και πρόεδρο τον πρόεδρο της Συρίας Χαφές Έλ Άσάντ.

ΕΙΝΑΙ διαφανές ότι όλα τα σχέδια - και δεν είναι μόνον αυτά - που αναφέραμε, αποσκοπούν, με το πρόσχημα της «αποκατάστασης» των Παλαιστίνιων, να αποδυναμώσουν και να ποδηγητήσουν την Παλαιστινιακή Έπανάσταση αφαιρώντας την αυτονομία της, για να εκλείψει μια επικίνδυνη επαναστατική έστια που μπορεί να προοδεύει ολόκληρο το εθνικοαπελευθερωτικό αραβικό κίνημα.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ που άρχισαν και συνεχίζονται εδώ και δεκατέσσερις μήνες στο Λίβανο, αλλά και ο άγριος διωγμός που εξαπέλυσαν οι ισραηλιτικές αρχές κατοχής με άφορη την εξέγερση των Παλαιστίνιων στα κατεχόμενα εδάφη, ύπηρεζαν τα δυο κύρια μέτωπα που εξαπολύθηκε η επίθεση για να περάσει κάποιο από τα σχέδια. Όμως η άρτια οργάνωση των παλαιστινιακών δυνάμεων και το γρήγορο δυνάμωμα του αριστερού λιβανικού κινήματος στάθηκαν, με τη νίκη τους, στην πρώτη φάση, πριν δηλαδή από τη συριακή εισβολή, εμπόδιο στην εφαρμογή αυτών των σχεδίων. Άς δούμε πολύ χοντρικά πως εξελίχθηκαν τα γεγονότα στην πρώτη φάση:

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ειδήσεις που έφτασαν πριν δεκατέσσερις μήνες για τις συγκρούσεις στο Λίβανο μιλούσαν για «θηρσκευτική διαμάχη» ανάμεσα στους Χριστιανούς Φαλαγγίτες και τους Μουσουλμάνους. Ήταν μια έξυπνη μεθόδευση που αποσκοπούσε να αποδείξει σαν ανεδαφικό και ανεπαρκές το βασικό αίτημα της P.L.O. για μια Δημοκρατική Παλαιστίνη ανεξάρτητα από φυλή και γλώσσα, προωθώντας τη διχοτόμηση στο Λίβανο. Το προηγούμενο ήδη υπήρχε στην Κύπρο. Γρήγορα όμως το προσωπείο κατέρρευσε.

με τις πρώτες νίκες των προοδευτικών δυνάμεων. Η συγκρότηση των αντιπάλων δυνάμεων ήταν:

● Προοδευτικές δυνάμεις:

α. Οι δυνάμεις της Παλαιστινιακής Έπανάστασης.

β. Το Έθνικό Κίνημα του Λιβάνου και οι αριστεροί Μουσουλμάνοι με επικεφαλής τον πρόεδρο του Σοσιαλιστικού Κόμματος του Λιβάνου κ. Καμάλ Τζουμπλάτ.

γ. Μερικά προοδευτικά κόμματα από το αραβικό εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα.

● Αντιδραστικές δυνάμεις

α. Τοπικές δυνάμεις της οικονομικής ολιγαρχίας με επικεφαλής τον πρόεδρο Φράντζη και στήριγμα το στρατό.

β. Οι Χριστιανοί Φαλαγγίτες με πρόεδρο τον Πιέρ Τζεμαέλ.

γ. Το φασιστικό κόμμα του Λιβάνου «Αλ Άχράρ» (Φιλελεύθεροι).

ΕΚΤΙΜΩΝΤΑΣ σωστά το προηγουμένο της Ιορδανίας, οι Παλαιστίνιοι φρόντισαν να αποφύγουν το ίδιο λάθος, και αντί να διεκδικούν οι ίδιοι για λογαριασμό του λιβανικού προοδευτικού κινήματος τα λαϊκά αιτήματα, όπως είχαν κάμει το 1970 στην Ιορδανία, δίνοντας έτσι το πρόσχημα στον Χουσεϊν να αρχίσει τη σφαγή, έριξαν όλες τις δυνάμεις τους στο να βοηθήσουν το προοδευτικό κίνημα του Λιβάνου να οργανωθεί σωστά και να αποκτήσει αυτοδυναμία, πράγμα που πέτυχαν. Έτσι λοιπόν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα το προοδευτικό κίνημα στο Λίβανο ήταν ικανό να διεκδικήσει από μόνο του τα αιτήματά του. Όπως φαίνεται, αυτό ήταν ένας παράγοντας που δεν εκτιμήθηκε σωστά από την ιμπεριαλιστική πολιτική.

Ο ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ σε παραίτηση του προέδρου Φράντζη, ο οποίος επέμενε να προπαγανδίζει τις συγκρούσεις σαν διαμάχη ανάμεσα στο λιβανέζικο λαό από τη μια και τους «ξένους» Παλαιστίνιους από την άλλη, γίνεται παλλαϊκό αίτημα και εκπληρώνεται με τη σύναψη μιας πολιτικής συμφωνίας που συνοδεύει τη συμφωνία για κατάπαυση του πυρός και αφού οι προοδευτικές δυνάμεις ελέγχουν ήδη το 75% του λιβανικού εδάφους.

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ύστερα από συγκρούσεις 12 μηνών είναι συντριπτικά υπέρ των προοδευτικών δυνάμεων:

α. Το ισοζύγιο στρατιωτικών δυνάμεων αλλάζει ριζικά υπέρ του προοδευτικού κινήματος με την ίδρυση του 'Αραβικού Λιβανικού Στρατού, που διαχωρίζεται από τον τακτικό λιβανικό στρατό και υπακούει στην ήγηση του προοδευτικού κινήματος.

β. 'Η εικόνα στο πολιτικό επίπεδο διαφοροποιείται έντονα. Ένας νέος πολιτικός χάρτης σχηματίζεται με το λαϊκό κίνημα σε κυρίαρχο ρόλο.

γ. 'Η άποτυχία του ιμπεριαλιστικού σχεδίου και η ήττα των Φαλαγγιτών προκαλεί πανικό στις ανώτερες τάξεις του Λιβάνου, που αρχίζουν να εγκαταλείπουν το Λίβανο μαζί με τα κεφάλαιά τους.

δ. 'Αναγκάζονται οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις και οι τοπικές εξαρτημένες δυνάμεις να σταματήσουν την επίθεση ενάντια στο προοδευτικό κίνημα.

ΥΣΤΕΡΑ απ' αυτή τη άπροσδόκητη για τους ιμπεριαλιστικούς κύκλους εξέλιξη το σχέδιο για διχοτόμηση του Λιβάνου σύμφωνα με το αρχικό σενάριο, με την επιβολή της δηλαδή δια μέσου μιας στρατιωτικής επικράτησης των Φαλαγγιτών, καταργείται. Έπομένως άλλες τροποποιήσεις ή προσαρμογές ήταν αναγκαίες. Τα ένδεχόμενα που υπήρχαν ήταν δύο:

α. Να «ξαναχτιστούν» από την αρχή οι αντιδραστικές δυνάμεις στο Λίβανο, πράγμα που χρειαζόταν όμως χρόνο, και

β. 'Η εξωτερική επέμβαση.

ΘΑ ήταν σίγουρα υπερβολή να ισχυριστεί κάποιος ότι η Συρία εισέβαλε στο Λίβανο για να επιβάλει τα ιμπεριαλιστικά

σχέδια. Όμως η ενέργειά της θα έχει σίγουρα κάποιες επιπτώσεις και κάποια αποτελέσματα που δεν αποκλείεται να λειτουργήσουν παράλληλα με τα ιμπεριαλιστικά σχέδια. Οι άγριες μάχες ανάμεσα στα συριακά στρατεύματα εισβολής και στους Παλαιστίνιους «Φενταγίν» άπαιτούν μια εξήγηση, γιατί μέχρι χτες οι Παλαιστίνιοι αγωνιστές ήταν «άδελφοί» για τους Σύρους στρατιώτες.

● Για ποιο λόγο και τί επιδιώκει η Συρία με την πραγματοποίηση της εισβολής στον Λίβανο;

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ είναι άμεση συνάρτηση ορισμένων σύνθετων εξελίξεων που σημειώνονται στη Συρία και που αφορούν την έσωτερική της κατάσταση, το ρόλο της στο Μεσανατολικό και τις σχέσεις της με το Ρ.Λ.Ο. και την «'Αλ Φατάχ».

ΚΥΚΛΟΙ που παρακολουθούν τις εξελίξεις στη Συρία σημειώνουν εδώ και αρκετό καιρό πως άρχισε μια διαδικασία «έσωτερικών ανακατατάξεων» στο κυβερνητικό κόμμα Μπάαθ που οδηγεί στην ισχυροποίηση των δεξιών συντηρητικών στοιχείων, με άμεσο αποτέλεσμα μια «στροφή προς τα δεξιά» της συριακής πολιτικής. Οι συζητήσεις με την 'Ιορδανία και το βασιλιά Χουσεΐν, πολύ περισσότερο η κήρυξη της «ένωσης» Συρίας - 'Ιορδανίας, αποτελούν επιβεβαίωση αυτής της στροφής. Τα ίδια συντηρητικά στοιχεία ήταν εκείνα που σταμάτησαν τα συριακά στρατεύματα μπροστά στα ανάκτορα του Χουσεΐν, το 1970, όταν είχαν εισβάλει στην 'Ιορδανία για να προστατεύσουν τους Παλαιστίνιους από τη «σφαγή». Άμεση επίπτωση αυτών των

«διεργασιών» στο έσωτερικό της Συρίας είναι η εγκατάλειψη της μέχρι τώρα «σκληρής γραμμής» της σε ό,τι αφορά το Μεσανατολικό και ο προσανατολισμός προς μια «πολιτική Σαντάτ». Είναι σαφές πως το «χάσμα» ανάμεσα στην επίσημη συριακή πολιτική και τη γραμμή του φορέα της Παλαιστινιακής Έπανάστασης, του Ρ.Λ.Ο., διευρύνεται.

ΣΑΝ κύριος λόγος της συριακής εισβολής στο Λίβανο, θεωρείται από πολλούς ένας πιθανός εκδαισμός πολέμου της Συρίας από τις Η.Π.Α. και το 'Ισραήλ. Το προοδευτικό κίνημα στο Λίβανο έπρεπε να αναχαιτισθεί. Μια άπευθείας όμως επέμβαση του 'Ισραήλ θα είχε πολύ γενικότερες επιπλοκές και ίσως να προκαλούσε «ένωμένες» αραβικές αντιδράσεις, πράγμα που ό Κίσσιγγκερ σε καμία περίπτωση δεν θα επιθυμούσε. Επιλέγεται λοιπόν και εκδιάζεται με πόλεμο η Συρία, της οποίας η ενέργεια θα μπορούσε εύκολα να καλυφθεί σαν μια «επιχείρηση του επικεφαλής του αραβικού κόσμου κράτους για την αποτροπή του εμφυλίου πολέμου στο Λίβανο».

ΜΠΡΟΣΤΑ, λοιπόν, στον κίνδυνο των «κρατικών της συμφερόντων» η Συρία προτιμά να παίξει το ρόλο του δήθεν ειρηνοποιού στο Λίβανο, αλλά στην ουσία του «σφαγέα» του προοδευτικού κινήματος και των «άδελφών» Παλαιστινίων.

ΟΙ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ μεταξύ Συρίας και Ρ.Λ.Ο., που λέγεται από την «'Αλ Φατάχ» και τον Γιασέρ 'Αραφάτ, αλλά και η πιθανή αμφισβήτηση του «ήγεμονικού» ρόλου της στον αραβικό χώρο από ένα άριστερό προοδευτικό Λίβανο, ενίσχυσαν

Αναδίωξη της «Μεγάλης Συρίας»;

ΣΤΗ διάρκεια της 'Οθωμανικής κατοχής, ή σημερινή Συρία, ό Λίβανος, ή Παλαιστίνη (τόσο η δυτική όσο και η ανατολική όχθη του 'Ιορδάνη), καθώς επίσης και η ζώνη της 'Αλεξανδρέτας και μέρος της Κιλικίας (που σήμερα ανήκουν στην Τουρκία), έθεωρούντο ως συριακές επαρχίες. Με το τέλος του 1ου παγκόσμιου πολέμου και τη διάλυση της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δημιουργήθηκαν στην περιοχή μια σειρά ανεξάρτητα κρατίδια, κάτω από βρετανική ή γαλλική έντολη. Σε αντίδραση σ' αυτό τον κατακερματισμό της περιοχής, αναπτύχθηκαν, τόσο στη Συρία όσο και στις άλλες χώρες, διάφορες εθνικιστικές ιδεολογίες που επιζητούσαν την ανασύσταση της «Μεγάλης Συρίας» ή «Εύφορης 'Ημισελήνου».

● Όμως, ως το 1963, που το Μπάαθ αναλαμβάνει την εξουσία, η Συρία όχι μόνο δεν είχε την δυνατότητα να προωθήσει παρόμοια σχέδια, αλλά αντίθετα ό έλεγχε και η κηδεμόνευσή της αποτελούσε αντικείμενο διαμάχης για τα ισχυρότερα αραβικά κράτη ('Αίγυπτος, 'Ιράκ) και τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Το ισχυρό καθεστώς «αραβικού σοσιαλισμού» που εγκαθιδρύθηκε το 1963 είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία της απαραίτητης οικονομικής, διοικητικής και στρατιωτικής υποδομής που οδήγησε σταδιακά στην αλλαγή του ενδοαραβικού συσχετισμού δυνάμεων.

● 'Ιδιαίτερα μετά την άνοδο στην εξουσία του Χαφές 'Ελ 'Ασάντ (1970), η Συρία γνώρισε μια έντονη καπιταλιστική ανάπτυξη, τόσο του κρατικού τομέα, που εξακολουθεί να καλύπτει το 80% της οικονομίας (π.χ. κατασκευή, με συμμετοχή της ΕΣΣΔ, του φράγματος του Εύφρατη, σημαντική αύξηση της παραγωγής πετρελαιοειδών και γενικότερα πρώτων ύλων κ.λπ.), όσο και του ιδιωτικού. 'Η οικονομική «φιλελευθεροποίηση», με τις διευκολύνσεις που πρόσφερε στον ιδιωτικό τομέα, άνοιξε τις πόρτες στα κεφάλαια, τους επιχειρηματίες και τους κερδοσκόπους των πάλμπουτων πετρελαιοπαραγωγών χωρών. Για να καθουχάσει το ντόπιο και ξένο

κεφάλαιο ή κυβέρνηση σκέφτεται μάλιστα να άποζημιώσει τοίς μετόχους μερικών μεγάλων εταιριών που εθνικοποιήθηκαν μετά την άνοδο του Μπάαθ στην εξουσία. Σε αντίλλαγμα οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες έχουν προσφέρει στη Συρία, ως συμβολή στην «πολεμική προετοιμασία», περισσότερα από 50 δισεκ. δολ., μόνο τα δύο τελευταία χρόνια (1974-75).

● Ταυτόχρονα οι έμπορικές ανταλλαγές με τις ΗΠΑ όκταπλασιάστηκαν σε σχέση με το 1972 και παράλληλα ενισχύθηκαν οι οικονομικοί δεσμοί με τις χώρες της Ε.Ο.Κ. (π.χ. οι εισαγωγές από την ΕΟΚ αντιπροσωπεύουν το 40% των συριακών εισαγωγών).

● 'Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα οδήγησε στον εύκολο πλουτισμό μιας σημαντικής κατηγορίας επιχειρηματιών. Όπως παραδέχεται, σε συνέντευξή του στη Monde (4.6.76), ό αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπεύθυνος για την οικονομία Μοχαμέντ Χαϊντάρ «είναι γεγονός ότι μια καινούργια άστική τάξη αναπτύχθηκε κάτω από τη σκιά του κόμματος Μπάαθ. Έχοντας την εύγνία να προσαρμοστεί στο σύστημα που εγκαθιδρύσαμε, είναι σήμερα πλουσιότερη και πιο πολυάριθμη από την παλιά κυρίαρχη τάξη». Παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη ισχυροποιήθηκε σημαντικά και το στρατιωτικό δυναμικό της Συρίας, που διαθέτει σήμερα έναν από τους καλύτερους αραβικούς στρατούς στη Μέση Ανατολή. Στον τομέα αυτό βασικό ρόλο έπαιξε και παίζει η ΕΣΣΔ που εκπαιδεύει και εκπαιδεύει το συριακό στρατό.

● Με την αύξηση της οικονομικής και στρατιωτικής της δύναμης η Συρία τείνει και επιδιώκει να καταλάβει μια σημαντική θέση στη Μέση Ανατολή, θέση που θεωρεί ότι της ανήκει παραδοσιακά. 'Η συνεργασία με το Χουσεΐν της 'Ιορδανίας και η στάση που κράτησε στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στο Λίβανο, αποτελούν δύο από τις κυριότερες εκφράσεις αυτής της πολιτικής.

Η. Κ.

ΤΡΕΙΣ είναι οι κύριες «τάσεις» μέσα στο συριακό καθεστώς οι οποίες αντιμάχονται αυτή τη στιγμή για το ποιά θα μπορέσει τελικά να χαράξει τη συριακή πολιτική:

1. Η χαρακτηρισζόμενη σαν «σκληρή τάση», με δεξιά συντηρητική απόκλιση, που υποστηρίζεται κυρίως από την εμπορική μπουρζουαζία και εκφράζεται από τον Ριφάτ 'Ελ 'Ασάντ, αδελφό του προέδρου της Συρίας Χαφές 'Ελ 'Ασάντ. Ο Ριφάτ 'Ελ 'Ασάντ διαθέτει «προσωπικές δυνάμεις» 25.000 αντρών, τις λεγόμενες «Σαράγια 'Αλ Ντιφάα», που σημαίνει «Ταξιαρχίες 'Αμυνας». Η εισβολή στο Λίβανο θεωρείται σαν αποτέλεσμα «επικράτησης» αυτής της τάσης, που θέλει να «τελειώνει» με τη χαώδη κατάσταση που επικρατεί στον άραβικό χώρο και να εγκαταστήσει ένα

στάτους κθδ με προϋποθέσεις διάρκειας. Στην τάση αυτή ανήκει και ο άρχηγος του Συριακού Γενικού 'Επιτελείου, Χικμάτ Σιεχαπί, ενώ πολύ στενές θεωρούνται οι σχέσεις των ανθρώπων της τάσης αυτής με τον Ζοχέρ Μοχσέν, άρχηγό της φιλοσυριακής «παλαιστινιακής» οργάνωσης «'Αλ Σάικα».

2. Η δεύτερη τάση χαρακτηρίζεται από μια «επιφυλακτικότητα» απέναντι στα «ανόγματα των Η.Π.Α. και της Σαουδικής 'Αραβίας προς τη Συρία. 'Επικεφαλής της τάσης αυτής βρίσκεται ο 'Αλή Χαϊντέρ, διοικητής των «έπιλεκτων μονάδων» του συριακού στρατού, οι οποίες υπολογίζονται σε 10.000 άντρες. Η τάση αυτή έκφρασε δημόσια τη διαφωνία της για τη συριακή εισβολή στο Λίβανο, φροντίζοντας όμως να κρατηθεί σε

«έπιπεδο κριτικής», σε ό,τι αφορά τους «τρόπους επέμβασης».

3. Ο ίδιος ο πρόεδρος Χαφές 'Ελ 'Ασάντ εκφράζει την τρίτη τάση, που εμφανίζεται σαν «διαιτητής» μεταξύ των άλλων δυό. Στην τάση αυτή ανήκουν ο ύπουργός 'Αμυνας Τλές και ο ύπουργός 'Εσωτερικών 'Αλή Ζάζα, που θεωρείται υπεύθυνος για τις συνεχείς συλλήψεις που άρχισαν από τον περασμένο Μάιο στη Δαμασκό, με αφορμή τις διαφωνίες για τη συριακή εισβολή στο Λίβανο, και οι οποίες έφτασαν, σύμφωνα με πληροφορίες, και σε άνοικτες συγκρούσεις στο κέντρο της Δαμασκού. Τό ένδεχόμενο αυτές οι διαφωνίες να φτάσουν μέχρι άνοικτό πραξικόπημα για «όριστικές» άλλαγές στο συριακό καθεστώς, δέν αποκλείεται από τους ξένους παρατηρητές.

την απόφαση των Σύρων ήγετών για την εισβολή. Είναι γνωστό πως μέσα από τό Ρ.Λ.Ο. διοχετεύεται ή γραμμή της «'Αλ Φατάχ», ή οποία δέν συμφωνεί ούτε με τη γραμμή του κόμματος Μπάαθ της Συρίας άλλ' ούτε με του Μπάαθ του 'Ιράκ, γιατί σε πολλά της σημεία και κυρίως στο θέμα του «ίμπεριαλισμού» είναι πολύ πιο προωθημένη. 'Ακριβώς γι' αυτό τό λόγο, ή Συρία, θέλοντας να ελέγξει τό Ρ.Λ.Ο., δημιούργησε την οργάνωση «'Αλ Σάικα» με επικεφαλής τον Ζοχέρ Μοχσέν και στην οποία ένταξε πολλούς Σύρους στρατιώτες. 'Επανειλημμένες άποπειρες της φιλοσυριακής «Σάικα» για την άπομάκρυνση του Γιασέρ 'Αραφάτ από την προεδρία της 'Εκτελεστικής 'Επιτροπής του Ρ.Λ.Ο. και την άντικατάστασή του από τον Ζοχέρ, άπέτυχαν. Τη γραμμή του κόμματος Μπάαθ του 'Ιράκ εκφράζει ή παλαιστινιακή οργάνωση «Μέτωπο 'Απόρριψης» του Ζωρζ Χαμπάς, που όμως είναι πολύ περιορισμένου βεληνεκούς. Είναι χαρακτηριστικό πως άμέσως μετά την ένταξη της συριακής εισβολής μέλη της «Σάικα» εγκαταλείπουν όμαδικά την οργάνωσή τους και έντάσσονται στη «Φατάχ». Τό γεγονός ότι ή νίκη τελικά έγερνε στο πλευρό των προοδευτικών δυνάμεων και των Παλαιστινίων την ώρα που έκδηλώνεται ή συριακή εισβολή, έφερε πολύ κοντά την προοπτική της έκφρασης αυτής

της ιδεολογικής αντίθεσης στην περιοχή, ίσως και μέσα στην ίδια τη Συρία, από κρατικό φορέα. Η Συρία θέλησε, σύμφωνα μ' αυτή τη συλλογιστική, να διατηρήσει τό «στάτους κθδ» και να κρατήσει τον «πρώτο ρόλο» ανάμεσα στα άραβικά κράτη, που σε αντίθετη περίπτωση «κινδύνευε» να περιέλθει σ' έναν προοδευτικό Λίβανο. Παράλληλα, με την εισβολή έπικείρησε να θέσει δυναμικά κάτω από τον έλεγχο της ή ν' αποδυναμώσει τις παλαιστινιακές δυνάμεις για να δάλει τέρμα στα «τετελεσμένα» του Γιασέρ 'Αραφάτ και του Ρ.Λ.Ο.

Η ΣΥΡΙΑΚΗ εισβολή στο Λίβανο θρίσκει σε εξέλιξη και δέν προβλέπεται να ξεκαθαρίσει σύντομα ή κατάσταση. Οι προοδευτικές δυνάμεις και οι Παλαιστίνιοι μάχονται άπεγνωσμένα έναντίον των υπέρτερων συριακών στρατευμάτων. Η έμπλοκή στα γεγονότα του Λιβάνου του συνόλου σχεδόν του άραβικού κόσμου και του 'Αραβικού Συνδέσμου δέν προβλέπεται να έπηρεάσει σοβαρά τις εξελίξεις. Η θέση του 'Ιράκ θα είχε ίσως μία ιδιαίτερη βαρύτητα, αλλά φαίνεται τελικά πως και αυτό προσανατολίζεται προς τη συριακή γραμμή. Τα ιρακινά στρατεύματα που μετακινήθηκαν προς τό σύνορα με τη Συρία δέν έχουν «έχθρικές» διαθέσεις, άφου ζήτησαν έπίσημα άδεια διέλευσης από τό έδαφος της Συρίας για να καταλάβουν θέ-

σεις στα ύψώματα του Γκολάν, «προς έπιτέλεση του έθνικού τους καθήκοντος». Όπως έλεγε έπίσημη ιρακινή ανακοίνωση. Για να προστατέψουν δηλαδή τό συριακό έδαφος από μία ένδεχόμενη ένέργεια του 'Ισραήλ, μια και μεγάλο μέρος των συριακών δυνάμεων είναι «άπασχολημένο» στο Λίβανο. Η Σοβιετική 'Ενωση, ή οποία μπορούσε να έπηρεάσει σοβαρά τις εξελίξεις στο Λίβανο, περιορίστηκε σε μία ανακοίνωση του ΤΑΣΣ με την οποία ζήτησε «τήν άμεση κατάπαυση του πυρός» και σε μία θεαματική ένίσχυση της ναυτικής της δύναμης στην 'Ανατολική Μεσόγειο. Πάντως για την ώρα δέν φαίνεται να έπεμβαίνει ή Σοβιετική 'Ενωση ένεργά στην κρίση του Λιβάνου.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ της συριακής εισβολής στο Λίβανο φαίνεται να συμπίπτουν με την ίμπεριαλιστική πολιτική στην περιοχή και είναι γι' αυτό ίσως που Η.Π.Α. και 'Ισραήλ περιορίζονται στη διακριτική παρακολούθηση των εξελίξεων. 'Υστερα από την ήττα των τοπικών προγεφυρωμάτων τους, ή άναχαίτηση των προοδευτικών δυνάμεων του Λιβάνου και των δυνάμεων της Παλαιστινιακής 'Επανάστασης από τη Συρία είναι μία «σπουδαία ύπηρεσία» για τα σχέδιά τους στο Λίβανο. 'Εκείνο που άπομένει είναι μια νέα μεθόδευση...

στις επάλξεις της Δημοκρατίας

ή ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ή απογευματινή σου εφημερίδα

Έρυθροδέρμων ὡσαννὰ στὴν ἀμερικανικὴ ἀνεξαρτησία

τοῦ Παντελῆ Τρωγάδη

● Στις 4 Ἰουλίου οἱ Η.Π.Α. γιορτάζουν τὴ 200ῃ ἐπέτειο τῆς ἀνεξαρτησίας τους. Τῆς δικῆς τους. Γιατί, συνάμα, συμπληρώνουν τὴν ἀντίστροφη διαγραφὴ ἐνὸς ιστορικοῦ κύκλου: Ἐγίναν πολυλαπλάσια ἀποικιακὴ καὶ ἐπεκτατικὴ δύναμη ἀπὸ τοὺς ὁμοσάιματους Βρετανούς «κυρίους» τοὺς ἐναντία στοὺς ὁποίους ἐπαναστάτησαν, ὑπογράφοντας τὴ Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας στὴ Φιλαδέλφεια, στίς 4 Ἰουλίου 1776. Ἐκτότε οἱ «ἐπαναστάτες» συμπλήρωσαν τὴν ἀρπαγὴ τῆς ἀπέραντης γῆς ἀπὸ τοὺς ἀθώους αὐτόχθονες Ἐρυθροδέρμους – καὶ ὄχι «ινδιάνους» ἀπὸ τὴ γνωστὴ γκάφα τῶν ἀπεσταλμένων τῶν βασιλιάδων γιὰ ἰνδικὰ μπαχάρια καὶ χρυσάφια – τοὺς λήστεψαν, τοὺς βίασαν, τοὺς ταπεινώσαν, τοὺς μακέλεψαν μέχρι ξολοθρεμοῦ, γιὰ νὰ γίνουν ἐτούτοι οἱ «Μεγάλοι» ἀπόγονοι τῶν ἐξώλης καὶ προώλης ἀνεπιθύμητων στοιχείων τῆς ἀγγλοσαξονικῆς κοινωνίας.

Στὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ ἀρχῆς τοῦ 20οῦ αἰώνα, μιά καὶ δὲν ἀρκοῦσαν οἱ μαῦροι σκλάβοι τοῦ κουβαλοῦσαν δεμένους ἀπὸ τὴν Ἀφρική, κι ἔχοντας ἀνάγκη ἀπὸ φτηνὰ ἐργατικὰ χέρια γιὰ νὰ στῆσουν πάνω στὴν κλεμμένη γῇ τῶν Ἐρυθροδέρμων τὸ βιομηχανικὸ κολοσσὸ τῶν λίγων ἐταιριῶν καὶ οἰκογενειῶν μαμούθ, καταβρόχθισαν τοὺς μισοὺς Ἰρλανδοὺς καὶ ὀλόκληρους πληθυσμούς τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης μὲ δέλεαρ τὸν εὐκολοπλουτισμό. Ἔτσι γιγαντῶθηκε ὁ βιομηχανικὸς δεινόσαυρος γιὰ νὰ ποδοπατήσῃ στὴν ἐποχὴ μας τὴ μισή γῆς, ρουφώντας πρῶτες ὕλες, ἰδρώτα καὶ αἷμα λαῶν κι ἐπιβάλλοντας, μὲ κοντοτιέρους τύπου Τζὼν Φόστερ Ντάλλες καὶ Χένρυ Κίσσιγκερ, τὴν ἀκόρεστη PAX AMERICANA.

● Νότια, ἀπὸ τὸ Μεξικὸ μέχρι τὴ Γῇ τοῦ Πυρὸς (Ἀζτέκοι, Μάγια, Ἰνκας, Ἀραουκάνια κ.λπ.) τοὺς μακέλεψαν οἱ Σπανιόλοι τῆς Ἰσαβέλλας – πάντα ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ – ἀλλὰ ἀπόμειναν κάμποσες χιλιάδες, πολλοὶ νὰ σμίξουν μὲ τοὺς προλεταρίους ἀποίκους καὶ ὅλοι μαζί, σ' ὅλες τὶς Δημοκρατίες τῆς Μπαρνασ, ἔγιναν σκλάβες τοῦ Δεινόσαυρου καὶ τῶν χουντῶν τῆς Οὐάσιγκτον. Ἀλλὰ, μὲς στὴ σκλαβιά καὶ τὴν ἀθλιότητα, συνεχίζουν τὶς θαυμάσιες λαϊκὲς παραδόσεις τους καὶ δὲν εἶναι τυχαία ἡ παγκόσμια ἀνάτασή τους στὴν ποίησιν τοῦ Πάμπλο Νερούδα.

Ποιοὶ εἶναι – οἱ λευκοί;

Ὁμορφὴ γῆ κι ἀπέραντη ἦταν ἡ ἀνατολικὴ
Γῆ χωρὶς φίδια, πλούσια γῆς κι εὐχάριστη.
Στὰ βορινὰ ἦταν φύλαρχος ὁ Μέγας Πολεμιστῆς

Στὸν ἴσιο ποταμὸ φύλαρχος ἦταν ὁ Ἀγαποποταμίτης.
κατὰ μεριὰ Σασάφρας ἀρχηγὸς ἦταν ὁ
Χοντρόκορμος...

Φύλαρχος ἦταν ὁ Καλόκαρδος κι εἰρήνεψε
μὲ ὅλους.
Βλάμηδες ἦταν ὅλοι, ἐνωμένοι κάτω ἀπὸ
μένα ἡγέτη.

κι ὁ Μέγας Κάστορας διαφέντευε στὰ μέρη
τῆς Σασάφρας,
Ὁ Ἀσπρόκορμος φύλαρχος ἦταν στὴν
ἀκρογιαλιά

Ὁ Εἰρηνοποιὸς ἦταν ἡγέτης, μ' ὅλους φίλος.
Καὶ ὁ Λαθιάρης ἦταν ἀρχηγός, φτάνοντας
θιαστικά...

Ὁ Φιλερχόμενος ἦταν ἀρχηγός· στίς Μεγάλες
Λίμνες πῆγε νὰ ἰδεῖ τὰ τέκνα κι ὅλους τοὺς φίλους
του.

Φύλαρχος ἦταν κι ὁ Μαυροφάγος, φίλος
τῶν Ὀτταουά.

Ὁ Βορειοπόρος ἦταν φίλος κι ἔκανε μεγάλα
πανηγύρια.
Καὶ ὁ Σιγομαζώχτης ἦταν φύλαρχος στὴν
ἀρχή...

Ὁ Ἀσπροκάθουρας ἦταν φύλαρχος. Φίλος
τῆς ἄχτης
Φύλαρχος ἦταν ὁ Δραγάτης κι ὅλο ἀγνάντευε
τὸ πέλαγο.

Καὶ νάσου ἀπὸ βορρὰ καὶ νότο φτάσαν οἱ
λευκοί.

Ἦσαν οἱ δείχνουν. Καλὴ πραμάτεια ἔχουν.
Ποιοὶ εἶναι;

○

Δυὸ θούρια

α'
Ἀγωνιστὲς
Χαθῆκατε.
Ὡς κι ὁ ἀητὸς πεθαίνει.
β'
Σύντροφοι,

Μὲ μύριες δυσκολίες
Μὲ πῆρνε ξωπίσω.
Γι' αὐτὰ δὲ χολοσκάω.
Ἀκόμη
Ζωντανὸς εἶμαι.

○

Στερνὸ τραγοῦδι
τοῦ Καθιστοῦ Ταύρου*

Ἀγωνιστῆς
Ἦμουν κι ἐγώ.
Τώρα
Τοῦ τέλους ὥρα.
Σκληροὶ
Μὲ θρῆκανε καιροί.

* Καθιστὸς Ταῦρος, ὁ θρυλικὸς φύλαρχος
τῶν Σιού. Τὸ τραγοῦδῃσε, στερνὴ φορὰ στὴ
ζωὴ του, δέσμιος τῶν Γιάνκηδων, ἀφοῦ
παραδόθηκε στίς «Ἀρχές» τῶν κατακτητῶν
τῆς γῆς του, λίγο μετὰ τὸ μακελιὸ τοῦ Κά-
στερ.

Ξημέρωσε

Γλυκοχάραξε
Πάω νὰ κρατήσω τὴν αὐγὴ.
Ἄχ, κόρες!
Βαστάτε τὴν αὐγὴ.
Τὴ λευκογέννητη.
Τὴ χρυσογέννητη.
Γεννήθηκε τὸ φῶς.

○

Προσευχὴ στὸ χορὸ τοῦ ἡλίου

Πρόγονε!
Κραυγὴ θὰ στείλω,
Ἄκου με!
Σ' ὅλο τὸν κόσμον γύρω
Κραυγὴ θὰ στείλω,
Ἄκου με
Πρόγονε!
Θὰ ζήσω!
Τὸ εἶπα...

○

Τραγοῦδι γιὰ καλὸ καιρὸ

Σὺ ποὺ ὀρίζεις τὴν ἡμέρα, ὁμόρφην ἐν.
Βγάλε τὰ χρώματα τοῦ οὐράνιου τόξου
Νὰ γίνουν ὅλα ὁμορφα.

○

Φοβιταίρῃς

Λύκος
Ἔλεα πῶς εἶμαι
Μὰ οἱ κουκουβάγιες
Θρηνοῦνε καὶ τὴ νύχτα
Φοβοῦμαι.

● Οί απόγονοι των νέγρων σκλάβων εξακολουθούν να είναι θ' και γ' κατηγορίας πολίτες των Η.Π.Α. – όπως και οι πρωτοπόροι Έλληνες και Ιταλοί μετανάστες στις αρχές του αιώνα μας – αλλά, με τη δύναμη της ράτσας τους, εκδικούνται δημογραφικά τους εκμεταλλευτές τους: πληθαίνουν εκπληκτικά και διακρίνονται κυρίως στα σπόρ και στη μουσική.

● Μόνο οι ιδιοκτήτες της απέραντης αμερικανικής γής δεν υπάρχουν ούτε να διαμαρτυρηθούν για τη 200ή επέτειο της ιστορικής απάτης και γενοκτονίας εις βάρος τους – συγκινητικές κραυγές σαν του Μπάνκς, του Μάρλον Μπράντο και τὰ «Λαθωμένα Γόνата» ούσιαστικά είναι ζωντανή τηλεοπτική ψυχαγωγία για τους Γιάνκηδες. Καί σα να μην έφτανε στους δύστυχους Έρυθρόδερμους ή γενοκτονία, ήρθε ή με το άζημιωτο διαστροφή της ιστορίας από τους φονιάδες τους να τους διασύρει στα πέρατα της γής. Έτσι, μιὰ από τις επικερδέστερες βιομηχανίες του Δεινόσαυρου, ο κινηματογράφος, καθιέρωσε τους Έρυθρόδερμους σαν άγριους, αιμοδιψείς, ήλιθιους, απειλίτιστους, άτίθασους, άπιστους, πού... ταλαιπώρησαν τάχα τους «φιλήσυχους» πρώτους άποίκους. Η ιστορική αλήθεια είναι αντίθετη. Οί «φιλήσυχoi» πρώτοι άποίκoi ήταν όπλισμένοι άρπασες και φονιάδες, γυρεύοντας άφορμές να ξελοθρέψουν τους Έρυθρόδερμους και ν' άρπάξουν τη γή τους. Όπως έγινε. Η ιστορική αλήθεια είναι ότι οι Έρυθρόδερμοι, χιλιάδες χρόνια εκεί, ζούσαν ήσυχα, κυνηγώντας, ψαρεύοντας και καλλιεργώντας την πλούσια γή (καλαμπόκι, κολοκύθι, κ.λπ.). Είναι οι «φιλήσυχoi» Γιάνκηδες που τους πούλησαν όπλα και πιστό για να τους ξεκάμουν γρηγορότερα. Αιώνες προτού τους ξεκάμουν εν όνόματι του Χριστού και του «πολιτισμού», οι Έρυθρόδερμοι, μολονότι λίγοι και άποκομμένοι από την «πολιτισμένη» γή, είχαν άναπτύξει έναν αξιοζήλευτο και γνήσιο πολιτισμό. Η λαϊκή τέχνη και τὰ τραγούδια τους άποκαλύπτουν την παλληκαριά, την περηφάνεια, τη φιλία, την άγάπη, το λυρισμό και τη μεταφυσική ακόμη άγωνία. Απόδειξη της έκτασης της γενοκτονίας είναι ότι ή λογοτεχνία και κάθε λείψανο του πολιτισμού των Έρυθρόδερμων στις σημερινές Η.Π.Α. υπάγονται στην επι-

στήμη της Άνθρωπολογίας! Ένώ πρόκειται για πολιτισμό ζωντανό μέχρι πριν 100 χρόνια!

● Στη μνήμη αυτής της γενοκτονίας δίνουμε, στη γλώσσα μας, λίγα τραγούδια – από χιλιάδες χρόνια μέχρι που φτάσαν οι λευκοί – αυτών των «άγριων, άπίστων και άπολιτίστων» που φρόντισαν να εξαφανίσουν οι άγγλοσάξονες με τὰ κουμπούρια, για να τους τιμὰ σήμερα ο «Πολιτισμένος Κόσμος» στη γιορτή της Άστερέσσας – με τόνους άθωο αίμα για κάθε άστρο της.

Με τὰ παρακάτω λιγόστιχα τραγούδια – σαν χαι και με έσωτερική έκρηξη – διαλεγμένα για λόγους οικονομίας χώρου, δε σημαίνει πως ή λογοτεχνία των Έρυθρόδερμων ήταν μόνο λακωνική. Υπάρχουν μεγάλα, σύνθετα τραγούδια και ολόκληρα έπη. Τὰ παρακάτω ανήκουν στις φυλές Σιού, Κρόου, Ντελαγουέρ, Χοπί, Ομάχα, Άραπάχο, Ταϊπέουα, κ.ά.

Έρυθρόδερμων – πρὸ τῆς ξολοθρέψαν τῶν ἡμέρων καὶ τῶν πικρῶν Γιάνκηδες

Όνειροτρόγουδα

Πού θὰ πλαγιάσουμε εσύ κι εγώ;
Κεὶ στήν ἀναστραμμένη
Άκρη τ' οὐρανοῦ, τῇ δοντιασμένη,
Θέ νὰ πλαγιάσουμε εσύ κι εγώ.

Καθώς τὰ μάτια μου
Χτενίζουνε
Τὸν κάμπο
Τὸ καλοκαίρι νιώθω
Νὰ ξεπροβαίνει.

Στὸν οὐρανὸ
Πηγαίνω
Συντροφεύοντας
Ένα πουλί.

Ό οὐρανὸς θὰ κλάψει
Ό οὐρανὸς
Στῆς γῆς τὴν ἄκρη
Ό οὐρανὸς θὰ κλάψει.

Εἶναι φορὲς
Όπου για λόγου μου λυπᾶμαι
Καθὼς ὁ ἄνεμος με ταξιδεύει
Ίσα στὸν οὐρανό.

Φρούτα τοὺς ἔδωσα

Παιδιά μου, στήν ἀρχὴ δέχτηκα τοὺς λευ-
κοὺς,
Φρούτα τοὺς ἔδωσα – τοὺς ἔδωσα καρ-
πούς.

Πάτερ, λυπήσου με, πνίγομαι ἀπὸ δίψα.
Τὰ χάσαμε ὅλα, καὶ ψωμὶ δὲν ἔχω μιὰ
μπουκιά,
Όλα πάνε, κραυγάζω, νερὸ δὲν ἔχω μιὰ
γουλιά.

Ξημέρωσε

Ξημέρωσε
Πᾶν νὰ κρατήσω τὴν αὐγή.
Άχ, κόρες!
Βαστάτε τὴν αὐγή.
Τῇ λευκογεννήτῃ.
Τῇ χρυσογεννήτῃ.
Γεννήθηκε τὸ φῶς.

Έρωτικό

Όσο σκληρά κι ἂν προσπαθῶ
Γιὰ νὰ σὲ λημονήσω
Πάντα εἰς
Ξανάρχεσαι στὸ νοῦ μου
Κι ὅταν ἀκούς νὰ τραγουδῶ
Μπορεῖς νὰ ξέρεις
Ότι για σένα κλαίω.

Τραγούδι πάνω σὲ ψυχορραγούντα

Εἰς ἕνα πνεῦμα
Πνεῦμα σὲ κάνω
Όρθὸς ἀποπάνω
Σὲ κινῶ παντοῦ.

Τραγούδι πολεμιστῇ

Έγὼ θὰ πέσω καὶ θ' ἀφανισθῶ
Μὰ ἡ γῆς που τώρα τὴν πατῶ
Θὰ μείνει
Δὲ θ' ἀλλάξει.

Παράπονο για τὴν καταχνιά

Ποτέ σου
Έσύ ψηλὰ στὸν οὐρανό,
Ποτέ σου δὲν ἀπόκαμες
Νέφη νάχεις
Άνάμεσα σ' ἐμένα καὶ σ' ἐμὰς;

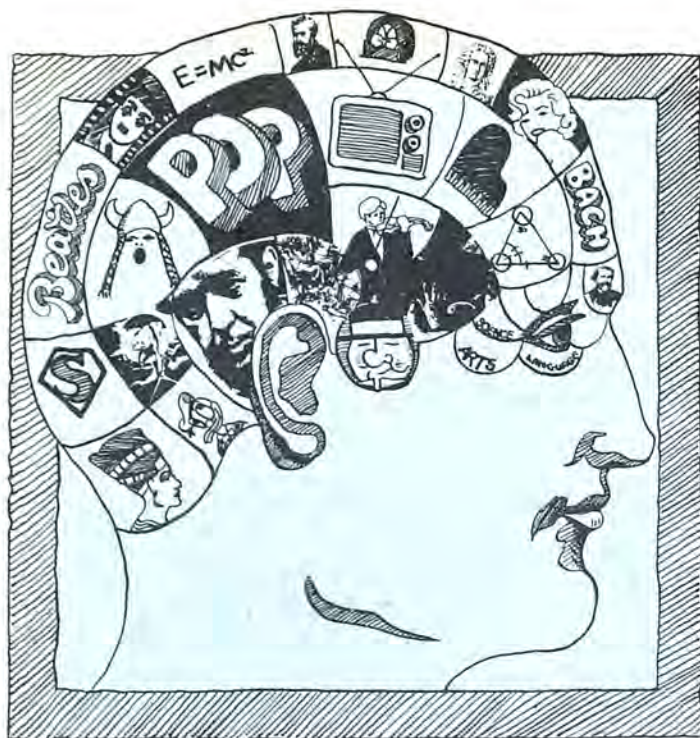
Χάδια

Τὴν ἄνοιξη καθὼς πλαγιάζουμε
Κάτω ἀπὸ νέες κερασιές
Μὲς στήν πρασιὰ καὶ ἥλιος λίγο ζεστός
Ύπνος μᾶς ἔρχεται – ἡ ὄχι;
Τὸ χινόπωρο πόχει ψιλὸ ἀγιάζι
Καὶ πλαγιάζουμε σὲ μιὰ καλύθα
Άκούοντας τ' ἀγριόχορτα νὰ χτυπιοῦνται,
Νύστα μᾶς πιάνει – ἡ ὄχι;

Τὴν ἡμέρα, καθὼς ψυχάλα πέφτει
Κι ἐμεῖς ζεσταίνουμε τίς πατούσες μας
Ύπνος μᾶς παίρνει – ἡ ὄχι;

Τὴ νύχτα σὺν πλαγιάζουμε
Άκούοντας τὸν ἄνεμο νὰ τρίζει λευκὰ δέντρα
Δὲν ξέρουμε πῶς νὰ κοιμηθούμε
Άλλὰ μᾶς παίρνει ὁ ὕπνος – ἡ ὄχι;

Ψάχνοντας γι' ἄνοιγμα στὰ πιὸ πυκνὰ πεύκα
Στήνουμε ἕνα τσαρδί. Ό ἄνεμος
Μᾶς δέρνει, κι ἐμεῖς ἀποσταμένοι
Πλαγιάζουμε κι ἀφουγκραζόμαστε
Τὸ σφυριγμὰ τῶν πευκιν ὥσπου μᾶς παίρνει
ὁ ὕπνος.

γλώσσα και κοινωνία

Της 'Ελένης 'Ιωαννίδου

«Υποπολιτισμοί» και πολιτισμός.

«Κληρονομημένα έργα τέχνης, αγαθά, τεχνικές διαδικασίες, ιδέες, συνήθειες και αξίες» είναι - κατά τον ανθρωπολόγο Μαλινόφσκι - τα στοιχεία που συνθέτουν κάθε πολιτισμό.

Όμως όπως παρατηρεί και ο Ντένις Λώτον - μέσα στο γενικό πλαίσιο ενός πολιτισμού διακρίνουμε ομάδες, που χαρακτηρίζονται από διαφορές στην πολιτισμική τους συμπεριφορά. Οι διαφορές αυτές είναι δυνατό να προέρχονται είτε από την κατάσταση είτε από το πλαίσιο αναφοράς των ομάδων αυτών. Διάφορες δηλαδή ομάδες είναι δυνατό ν' αντιμετωπίζουν διαφορετικά προβλήματα ή να εξαιτίας της διαφορετικής σχέσης τους προς τα «αγαθά» και τις «τεχνικές διαδικασίες», όπως είναι επίσης δυνατό ν' αντιμετωπίσουν τα προβλήματα αυτά. Κάθε ένας από τους παράγοντες αυτούς (κατάσταση και πλαίσιο αναφοράς) όπως και μία σύνθεση των δυο αυτών παραγόντων προκαλεί πολιτισμικές διαφοροποιήσεις, καταστάσεις δηλαδή που θα ήταν σωστό να τις χαρακτηρίσουμε σαν υποπολιτισμούς (1).

Διαπιστώθηκε πως η σχέση προς τις «τεχνικές διαδικασίες» (π.χ. διαδικασία παραγωγής αγαθών) και προς τα «αγαθά» (π.χ. επίπεδο μόρφωσης, δυνατότητας και βαθμός ικανοποίησης των λεγομένων υλικών αναγκών κ.λπ.) είναι καθοριστικής σημασίας για την εμφάνιση υποπολιτισμών.

Σε μία κοινωνία όπου η σχέση των ανθρώπων προς τις παραγωγικές διαδικασίες και τ' αποτελέσματά τους είναι καθαροισμικές, βασικής σημασίας είναι εκείνες οι μορφές υποπολιτισμών, οι οποίες προκύπτουν από την κοινωνία των ατόμων απέναντι στις καθορισμένες αυτές σχέσεις.

Αν η διακρίση στην σχέση των ανθρώπων απέναντι στους δυο αυτούς καθοριστικούς πολιτισμικούς παράγοντες (διαδικασίες - αγαθά) αποτελεί πρόβλημα για την ύπαρξη και λειτουργία μίας ορισμένης μορφής κοινωνίας, τότε και η εμφάνιση και αναπαραγωγή υποπολιτισμών στα πλαίσια του γενικού πολιτισμού αυτής της κοινωνίας είναι αναπότρεπτη. Αναπότρεπτη είναι η διαφοροποίηση ανάμεσα στα προβλήματα που πηγάζουν από τις διαφορετικές αυτές σχέσεις, όπως και η δημιουργία διαφορετικών τρόπων αντίληψης αυτών των προβλημάτων, και κατά συνέπεια διαφορετικών τρόπων αντιμετώπισής τους, διαφορετικής κοινωνικής συμπεριφοράς.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα υποπολιτισμών:

αξίες και κανόνες

Κάθε πολιτισμός διακρίνεται από ένα σύστημα αξιών και κανόνων, που καθορίζει τα πλαίσια και την τάξη των ανθρώπινων σχέσεων, πράξεων και σκοπών. Αξίες και κανόνες είναι πολιτι-

σμικά μεγέθη και μέτρα, προς τα οποία προσανατολίζονται άνθρωποι και ομάδες. Αξίες και κανόνες διέπουν τη συμπεριφορά των ατόμων. Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν για τον πολιτισμό γενικά.

Διαπιστώθηκε, εντούτοις, πως η σχέση των ανθρώπων απέναντι σε ορισμένα πολιτισμικά στοιχεία κι ιδιαίτερα απέναντι στις «τεχνικές διαδικασίες» και στ' «αγαθά» επηρεάζουν καθοριστικά την κοινωνική συμπεριφορά των ατόμων· πως στο βαθμό που οι σχέσεις αυτές είναι διάφορες, διακρίνουμε πολιτισμικές καταστάσεις χαρακτηριζόμενες σαν υποπολιτισμούς· πως, δηλαδή, ανάμεσα στο σύστημα αξιών και κανόνων ενός πολιτισμού γενικά και σ' αυτά των υποπολιτισμών που δημιουργούνται στα πλαίσιά του, υπάρχουν διαφορές. Διαφορές υπάρχουν εννοείται και ανάμεσα στα συστήματα αξιών και κανόνων των υποπολιτισμών ενός γενικού πολιτισμού.

Σε μία κοινωνία όπου η σχέση των ανθρώπων προς τις παραγωγικές διαδικασίες και τ' αποτελέσματά τους είναι καθαροισμικές, σημαντικά είναι εκείνα τα συστήματα αξιών και κανόνων, που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες των ατόμων απέναντι στις καθορισμένες αυτές σχέσεις.

Όσο πιο όμοιογενής ή συμμετοχή ατόμων στην κοινότητα σχέσεων προς τους δυο αυτούς βασικούς πολιτισμικούς παράγοντες, τόσο πιο ένια και η κοινωνική πολιτισμική τους συμπεριφορά. Αντίθετα, όσο πιο διαφοροποιημένη υποκειμενικά ή κοινωνική συμπεριφορά των ατόμων, τόσο πιο ανομοιογενής και η συμμετοχή τους σε μία κοινότητα σχέσεων προς τις παραγωγικές διαδικασίες και τ' αποτελέσματά τους.

Κοινωνικές δομές - κώδικες - υποπολιτισμοί

Με βάση τη σχέση τους προς τις παραγωγικές διαδικασίες και τ' αποτελέσματά τους διακρίνουμε τα μέλη μίας κοινωνίας σε τάξεις και στρώματα (κοινωνικές δομές). Με βάση την ίδια σχέση διακρίνουμε πολιτισμικά διάφορες καταστάσεις των τάξεων και στρώματων (υποπολιτισμούς).

Όπως κοινωνικές τάξεις και στρώματα ανήκουν σε μία ορισμένη μορφή κοινωνίας έτσι κι οι υποπολιτισμοί που τις διακρίνουν συναποτελούν τον πολιτισμό της κοινωνίας αυτής.

Κοινωνικές δομές παράγουν γλωσσικούς κώδικες. Οι κώδικες αυτοί διέπονται από κανόνες και παράγονται στα πλαίσια ενός γενικού κώδικα, της γλώσσας. Οι κοινωνικά διαφοροποιημένοι κώδικες ανήκουν στην ίδια γλώσσα μίας δομικά διαφοροποιημένης κοινωνίας, όπως και οι υποπολιτισμοί, χαρακτηρίζουν τις δομές της, ανήκουν στον γενικό πολιτισμό της κοινωνίας αυτής.

Οι κοινωνικά καθορισμένοι γλωσσικοί κώδικες είναι «φορείς» και «μεσείτες» υποπολιτισμών.

Τὸ ἐρώτημα πὺν γεννιέται ἐδῶ εἶναι «... κατὰ πόσον ὑπάρχουν οὐσιαστικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ κοινῶν πολιτισμοῦ, στὰ ὁποῖα μετέχουν ἐξ ἴσου ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας καὶ τὰ ὁποῖα καθορίζονται ἀπὸ τὶς ἰδιομορφίες τοῦ γενικοῦ κώδικα, τῆς κοινῆς δηλαδὴ γλώσσας, ἐκφρασμένες στὸ συντακτικὸ καὶ μορφολογικὸ τῆς ἐπίπεδο».

Δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐρωτήματος αὐτοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ καταπιανοῦμε διεξοδικὰ ἐξετάζοντας προβλήματα γλώσσο - πολιτισμικῆς ἐξάρτησις στὰ πλαίσια τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, παρὰ μόνον σὲ συσχετισμὸ μὲ τὸ προβλημα τῆς ἐκπαίδευσις μὲ τὴν τ.σ.

Ἔτοπα καὶ παρὰδοξα

Ἔτορα ἀπὸ τὶς ἀναφορὰς πὺν κάναμε στὶς χαρακτηριστικὰς ἰδιομορφίες τῶν γλωσσο-κοινωνικῶν κωδίκων, τῶν πολιτισμικῶν κανόνων καὶ ἀξιών καὶ τῶν οἰκονομικο - κοινωνικῶν καθορισμένων (αὐθόρμητων καὶ συνειδητῶν) παιδαγωγικῶν τάσεων, πὺν διακρίνουν τὴν ἐργατικὴν τάξιν (καὶ τὰ «κατώτερα» γενικά στρώματα) ἀπὸ τὴν «μεσαία τάξιν», καὶ ἀφ' οὗ διαπιστώσαμε πὺν τὸ σχολεῖο στὴν μοντέρνα βιομηχανικὴν καπιταλιστικὴν κοινωνία εἶναι, γλωσσικὰ - πολιτισμικὰ ἰδιωμένο, ἕνα «ἴδρυμα τῶν μεσαίων στρωμάτων», εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μελετήσουμε, πὺν ὁ Β. Μπερνστάιν περιγράφει καὶ πὺν ἀνάγει τελικά τὶς δυσκολίες καὶ τὰ προβλήματα τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν «κατώτερην» τάξιν μέσα στὸ ἴδρυμα αὐτό.

Τὸ ἐπιστημονικὸν ξεκαθάρισμα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τῶν διαφορῶν καὶ προβλημάτων αὐτῶν στὰ σχολικά πλαίσια εἶναι ἀπορροστικὴς σημασίας, καθὼς πολλοὶ ἐρευνητές, κυρίως Ἀμερικανοὶ ψυχολόγοι, διαπιστώνοντας τὶς γλωσσικὰς καὶ πολιτισμικὰς ἰδιομορφίες τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὰ φτωχὰ ἐργατικὰ στρώματα, δημιούργησαν ἔννοιες ὅπως οἱ «πολιτισμικὰ ὑποδεέστεροι», οἱ «γλωσσικὰ καθυστερημένοι» κ.λπ. καὶ ἐπινόησαν «λύσεις» τοῦ προβλήματος στὰ σχολικά πλαίσια, ὅπως τὴν λεγόμενη «μέθοδο τῆς συμβιβαστικῆς ἀγωγῆς».

Τὰ ἀποσπάσματα, πὺν μεταφῶν παρὰκάτω, εἶναι παρμένα ἀπὸ ἄρθρο - πολεμικὴν τοῦ συγγραφέα ἐναντὶα στὰ ἐπιστημονικά αὐτὰ ΑΤΟΠΑ καὶ ΠΑΡΑΔΟΞΑ, ὅπως ὁ ἴδιος τὰ χαρακτηρίζει. (2)

«Τὸ σχολεῖο προσπαθεῖ ἀναγκαστικὰ νὰ ἀναπτύξει στὰ παιδιά συστήματα ἔννοιῶν καὶ σχέσεων μὲ πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα, καὶ τὰ συστήματα αὐτὰ δὲν εἶναι βέβαια ἐκεῖνα πρὸς τὰ ὁποῖα κινῶνται ἀρχικῶς αὐθόρμητα τὰ παιδιά. Εἴτε βρισκόμαστε στὴν Εὐρώπην καὶ στὶς Ε.Π.Α., εἴτε στὶς ἀναπτυσσόμενες ἀκόμα χώρες, τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτυχίας μὲν νὰ κατανοηθεῖ πᾶντοῦ σὺν μιᾷ σύγκρουσιν ἀνάμεσα α) στὰ συστήματα καθολικῶν ἔννοιῶν τοῦ σχολείου καὶ στὶς κοινωνικὰς σχέσεις πὺν τὰ δημιουργοῦν, καὶ β) στὰ συστήματα μερικῶν ἔννοιῶν καὶ τὶς κοινωνικὰς σχέσεις πὺν βρίσκονται στὴν βάση τους, πὺν τὰ παιδιά φέρνουν μαζί τους στὸ σχολεῖο. (Ἰ.Πορτ. Ε.Ι.).

Τὸ σχολεῖο προσπαθεῖ νὰ μεταδώσει γνώσεις πὺν ξεπερνῶν τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, γνώσεις δηλαδὴ κοινωνικὰ ἀναγνωρισμένες, πὺν τὶς διατυπώνει σὲ διάφορες «μετα-γνώσεις». Τὶς γνώσεις αὐτὰς τὶς ὀνόμασα καθολικὰς. Τὸ σχολεῖο μεταδίδει ὅμως - ἔμμεσα καὶ ἄμεσα - καὶ ἀξίες, καθὼς καὶ τὴν ἐκάστοτε ἰσχύουσα ἠθική, πράγμα πὺν ἔχει ἐπιπτώσεις πᾶντο στὰ περιεχόμενα καὶ στοὺς συσχετισμοὺς μέσα στοὺς ὁποῖους διεξάγεται ἡ σχολικὴ ἀγωγή.

Δημιουργοῦνται ἔτσι κριτήρια, μὲ βάση τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζεται ὅαν (κανονιστικὴ) ἢ μὴ ἢ συμπεριφορὰ δασκάλων καὶ μαθητῶν. Οἱ ἀξίες καὶ οἱ ἠθικὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις ἐπιρεάζουν ἐπίσης καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν γνώσεων πὺν μεταδίδονται στὸ σχολεῖο, πράγμα πὺν γίνεται καταφανέστατο στὴν ἐκλογὴν τῶν βιβλίων, τῶν κειμένων, τῶν φίλμων, ὅπως καὶ στὴν χρησιμοποίησιν μεθόδων (παρὰδειγμάτων καὶ ἀναλογιῶν) πρὸς ὑποδοχὴν τῶν μαθητῶν στὴν ἀφομοίωσιν τῶν «γενικῶν» γνώσεων (καθολικῶν ἔννοιῶν).

Τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἐργατικὴν τάξιν βρίσκεται σὲ σημαντικὰ μειονεκτικὴν θέσιν ἐρχόμενο σ' ἐπαφὴν μὲ τὸ σύστημα ἀξιών πὺν κυριαρχεῖ στὸ σχολεῖο. Ὁλόκληρος αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς δὲν εἶναι φτιαγμένος γιὰ τὸ ἐργατὸπαιδί. Ἔτσι καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ διεισδύσει σ' αὐτὸν οὔτε ν' ἀναπτυχθεῖ στὰ πλαίσια του».

Τὸ βάρος πέφτει καὶ ἐδῶ στὶς κοινωνικο - πολιτισμικὰς συνθήκες κοινωνικοποίησης τοῦ παιδιοῦ στὴν οἰκογένεια καὶ τὸ περιβάλλον.

«Ἄς ἐξετάσουμε ἕνα παρὰδειγμα. Μιὰ μητέρα, ὅταν «ἐλέγχει» τὸ παιδί της, δίνει ἴσως μεγάλην σημασίαν στὴν γλώσσαν, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ δώσει στὸ παιδί νὰ καταλάβει καλὰ ὅτι ὑπάρχουν ὁρισμένοι κανόνες (ζωῆς) ὅπως καὶ αἷτια πὺν προκαλοῦν τοὺς κανόνες αὐτοὺς μὲ τὶς συνέπειας τους. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, τὸ παιδί ἐρχεται μὲσω τῆς γλώσσας σ' ἐπαφὴν μὲ τὴν σχέση ἀνάμεσα στὴ δικὴν του μεμονωμένην ἐνέργειαν, πὺν ἐπέφερε τὸν μητρικὸν ἔλεγχον, καὶ ὁρισμένες γενικὰς ἀρχὰς, αἷτιας καὶ συνέπειας, πὺν ἐπιτρέπουν τὴν γενικοποίησιν τῆς μεμονωμένης ἐνέργειας.

Μιὰ ἄλλη μητέρα δίνει λιγότερη σημασίαν στὴν γλώσσαν, ὅταν «ἐλέγχει» τὸ παιδί της. Τὴν ἀπασχολεῖ μόνον ἡ μεμονωμένη ἐνέργεια τοῦ παιδιοῦ, τὴν ὁποῖαν δὲν συνδέει μὲ γενικὰς ἀρχὰς καὶ μὲ τὸ νοητικὸ ὑπόβαθρον καὶ τὶς συνέπειας τῶν ἀρχῶν αὐτῶν.

Καὶ τὰ δύο παιδιά μαθαίνουν πὺν ὑπάρχει κάτι πὺν πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ κάνουν. Τὸ πρῶτον ἐντούτοις παιδί ἔχει μάθει πολὺ περισσότερα. Οἱ βάσεις τῶν μητρικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἔχουν γίνεσιν κατανοητὰς, ἐνῶ ἀντίθετα τὰ κίνητρα τῶν ἐνεργειῶν τῆς δευτέρας μητέρας παραμένουν γιὰ τὸ παιδί της ἀντικειμενικὰ συννεφεσμένα καὶ ἀνέκφραστα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν μας ἐπαληθεύουν ἀκριβῶς τὸ συμπέρασμα αὐτό. Τὰ κοινωνικὰ στρώματα διαφέρουν ὅσον ἀφορᾷ στὴν σχέση τοὺς πρὸς «περιβάλλοντα» πὺν προκαλοῦν ὁρισμένες γλωσσικὰς δημιουργίες. Πολλὰς μητέρας ἀπὸ τὰ μεσαία στρώματα (καὶ εἶναι σημαντικό νὰ τονίσω: ὅχι ὅλες) δίνουν σ' ἀντίθεσιν μὲ τὶς μητέρας ἀπὸ τὴν ἐργατικὴν τάξιν (καὶ πάλιν πρέπει νὰ συμπληρώσω: ὅχι μὲ ὅλες), μεγαλύτερη σημασίαν στὴν χρῆσιν τῆς γλώσσας κατὰ τὴν περίοδον εἰσαγωγῆς τοῦ παιδιοῦ στὸ σύστημα ἀξιών τῆς ὁμάδας, ὅταν τὸ μαθαίνουν νὰ πειθαρχεῖ, ὅταν ἐπικοινωνοῦν μαζί του ἢ ὅταν ἀναγνωρίζουν τὰ συναισθήματά του. Μποροῦμε δηλαδὴ καὶ σ' αὐτὰς τὶς περιπτώσεις νὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὸ ἕνα παιδί κατευθύνεται σὲ νοήματα καθολικά, πὺν ξεπερνῶν δηλαδὴ ἕνα δοσμένο ἀντικειμενικὸν συσχετισμὸν, ἐνῶ τὸ δεύτερον παιδί κατευθύνεται σὲ νοήματα μερικά, πὺν εἶναι σφιχτοδεμένα μ' ἕνα δοσμένο ἀντικειμενικὸν συσχετισμὸν, τὸν ὁποῖον καὶ δὲν ξεπερνῶν.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὺν στὴν ἐργατικὴν τάξιν οἱ μητέρες δὲν ἐκφράζονται λεκτικὰ, ἀλλὰ πὺν γι' αὐτὰς - διαφορετικὰ ἀπ' τὶς μητέρας στὴν μεσαία τάξιν - οἱ καθολικὰς ἔννοιες δημιουργοῦνται στὰ πλαίσια διαφορετικῶν συσχετισμῶν. Οὔτε αὐτὰς, οὔτε τὰ παιδιά τους εἶναι γλωσσικὰ «καθυστερημένα».

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ γενικεύσουμε τὰ παρὰπάνω δύο παρὰδείγματα καὶ νὰ διαπιστώσουμε πὺν ὁρισμένες ὁμάδες παιδιῶν - μέσω τῶν μορφῶν κοινωνικοποίησίν τους - καθοδηγοῦνται στὴν σύλληψιν καὶ παραγωγὴν καθολικῶν νοημάτων μέσα σ' ὁρισμένους συσχετισμοὺς, ἐνῶ ἄλλες ὁμάδες παιδιῶν κατευθύνονται πρὸς μερικὰ νοήματα. Ἡ γλωσσικὴ πραγματοποίησιν καθολικῶν νοημάτων διαφέρει πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν πραγματοποίησιν μερικῶν νοημάτων καὶ ἀνάλογα διαφέρουν μεταξύ τους καὶ τὰ εἶδη τῶν κοινωνικῶν σχέσεων (π.χ. σχέσεις ἀνάμεσα στὴν μητέρα καὶ τὸ παιδί) πὺν προκαλοῦν τὶς γλωσσικὰς αὐτὰς διαφορὰς.

Μποροῦμε ἀκόμα νὰ πούμε πὺν καὶ τὰ περιεχόμενα τῶν διαδικασιῶν μάθησιν τοῦ παιδιοῦ, οἱ μορφὰς πὺν παίρνουν οἱ διαδικασίαις μάθησιν, καθὼς καὶ τὰ πρότυπα κοινωνικῶν σχέσεων, πᾶντο στὰ ὁποῖα αὐτὰς στηρίζονται, εἶναι μεταξύ τους πολὺ διάφορα».

Ἡ ἔλλειψιν προσαρμοστικότητος ἀπὸ μέρους τοῦ σχολείου

«Ἄν τώρα παρακολουθήσουμε τὰ παιδιά στὰ πλαίσια τοῦ σχολείου, διαπιστώνουμε, ὅτι ἐκεῖ εἶναι πιθανὸ νὰ ἐμφανιστοῦν δυσκολίες. Γιατὶ τὸ σχολεῖο καταπιάνεται ἀναγκαστικὰ μὲ τὴν μετάδοσιν καὶ ἐξέλιξιν καθολικῶν ἔννοιῶν συστημάτων.

Τὸ σχολεῖο ἔχει ὅσον σκοπὸ νὰ ἐξηγῇ κανόνες καὶ διαδικασίαις ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων αὐτῶν πᾶντο σὲ ἀντικείμενα (ὅπως οἱ φυσικὰς ἐπιστήμες) καὶ πᾶντο σὲ ἄτομα (ὅπως οἱ πνευματικὰς ἐπιστήμες) καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποδίδει σὲ μιὰ διαφοροποιημένη γλώσσαν.

Τὸ πρῶτον παιδί εἶναι - βάσει τῆς κοινωνικοποίησίν του - ἡδὴ προετοιμασμένο γιὰ τὴν πρόσληψιν τῶν συμβολικῶν ἔννοιῶν πὺν τοῦ μεταδίδονται στὸ σχολεῖο. σ' ἀντίθεσιν μὲ τὸ δεύτερον, πὺν ἡ προετοιμασία του γιὰ τὴν πρόσληψιν καθολικῶν ἔννοιῶν συστημάτων εἶναι πολὺ περιορισμένη. Τὸ δεύτερον παιδί ἔχει κατευ-

θιν'θεϊ πρὸς συστήματα μερικῶν νοημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι συν-
ν'η αιμένα μὲ τὸ ἄμεσο περιβάλλον καὶ στὰ ὁποῖα ἐμπεριέχονται
οἱ κανόνες καὶ οἱ τρόποι τῶν διαδικασιῶν ἐφαρμογῆς τῶν, καὶ
κατ' ἀνάγκη, πρὸς μιὰ μορφή ἢ χρήσης τῆς γλώσσας, μὲ τὴν ὁποία
ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγή τέτοιων νοημάτων».

Ἄν τὸ σχολεῖο εἶναι, ἀντικειμενικά, ὑποχρεωμένο νὰ μεταδώ-
σει γενικὲς γνώσεις καὶ καθολικὲς ἔννοιες, ποῦ βρίσκεται τότε ἡ
ἐλλειψη προσανατολιστικότητός του; Κατὰ τὸν Μπερνστάιν, στὸ
γεγονός, ἐνὸς ἀποτελεῖ ἴδρυμα ἐκπαίδευσης «γὰ ὅλους»,
ἀγνοεῖ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν.

«Ὁ εἰσαγωγὴ τοῦ παιδιοῦ στὶς καθολικὲς σημασίες κοινωνικὰ
παραδεχτῶν μορφῶν σκέψης δὲν εἶναι «συμβιβαστικὴ ἀγωγή»,
εἶναι ἀγωγή (στὴν κυριολεξίαν). Δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ κατασκευ-
άσει ἀπὸ τὰ παιδιά μέλη τῆς μεσαίας τάξης, ἀν καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα
παιδαγωγικὴ θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσῃ ἀκόμα κι αὐτὸ
τὸ σκοπὸ, μέσῳ τῶν ἀξιών ποῦ εἶναι συννησμένες βασικά στὴ
μορφὴ καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ παιδαγωγικοῦ περιβάλλοντος.

Πρέπει νὰ ξεχωρίζουμε ἀνάμεσα στὶς ἀρχὲς καὶ στοὺς τρόπους
ἐνεργείας ποῦ μεταδίδουν κι ἀναπτύσσουν οἱ δάσκαλοι στὰ παι-
διὰ καὶ στὶς ἐννοιακὲς ἐνότητες ποῦ κατασκευάζουν γιὰ νὰ πετύ-
χουν τὸ σκοπὸ τους. Πρέπει ἐπιτέλους νὰ πάρουμε ὑπ' ὄψιν μας
πὼς οἱ κοινωνικὲς ἐμπειρίες ποῦ ἔχει κάνει ἡδὴ τὸ παιδί εἶναι
πολύτιμες καὶ σημαντικὲς καὶ πὼς οἱ ἐμπειρίες αὐτὲς θὰ ἔπρεπε
νὰ τοῦ ἐξηγοῦνται καὶ νὰ τοῦ ἀποδεικνύονται στὴν πολυτιμότητα
καὶ σημαντικότητά τους. Κι αὐτὸ εἶναι τότε καὶ μόνον δυνατό, ἀν
οἱ ἐμπειρίες αὐτὲς ἀποτελοῦν μέρος τῶν ἐμπειριῶν μάθησης ποῦ
ἐπιδιώκουμε...

Πρέπει νὰ ἐρευνήσουμε τίς κοινωνικὲς προϋποθέσεις ποῦ θρί-
σκονται στὴ βάση (τοῦ συστήματος) ὀργάνωσης, κατανομῆς καὶ
ἀξιολόγησης τῶν γνώσεων, γιατί δέβαια ὑπάρχουν περισσότερες
τῆς μιᾶς λύσεις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Οἱ σχέσεις ἐξουσίας,
ποῦ ἔχουν δημιουργηθεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ σχολείου, ἐπι-
ρεάζουν διὰ μέσον τῆς κοινωνικῆς σχέσης τὴν ὀργάνωση, κατα-
νομή καὶ ἀξιολόγηση τῶν γνώσεων. Ὁ ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας «ἐκα-
νότητα διαπαιδαγώγησης» εἶναι σὲ κάθε ἐποχὴ μιὰ - ἀν καὶ
προορισμένη - ἐκτίμηση τῶν σχέσεων αὐτῶν ἐξουσίας.

Ἄς ἐναποθέσουμε τὸ ερώτημα τοῦ R. Lynds : «Γνώσεις -
γιὰ ποιο σκοπὸ; Ἡ ἀπάντησή του δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶται
δέβαια μόνον ἀπὸ τὸ ἀν ἐξάχρονα παιδιά θάπρεπε νὰ ξέρονται
διαφοροῦν, νὰ ἀριθμοῦν καὶ νὰ γράφουν...»

Μερικὲς κριτικὲς παρατηρήσεις

Ὅπως ἀνάφερα ἤδη ἐπανειλημμένα, ἡ γλωσσικοκοινο-
νολογικὴ θεωρία τοῦ Β. Μπερνστάιν ἔγινε θέμα πλατιάς
συζήτησης καὶ ὁδήγησε σὲ κριτικὲς ἐρευνες ἀλλὰ καὶ πολεμικὲς
γύρω ἀπ' τὸ πρόβλημα: κοινωνία - γλώσσα - κοινωνικὴ συμπερι-
φορὰ καὶ συνείδηση. Τὸ ἴδιο κριτικὰ θὰ πρέπει νὰ μελετηθεῖ τὸ

πρόβλημα καὶ στὰ πλαίσια τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, τῆς ὁποίας
οἱ γλωσσο - πολιτισμικὲς συνθήκες εἶναι ἰδιαίτερα ἐπιβαρυνμένες
ἀπὸ τὸ παρελθόν. Ἡ μελέτη τῶν ἀπόψεων τοῦ Μπερνστάιν θὰ
μποροῦσε νὰ βοηθήσῃ θετικὰ στὸν ἐλληνικὸ προβληματισμό, ἀν
ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν σοβαρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ συγγραφεὺς ξεκίνησε
ἀπὸ συγκεκριμένες, διαπιστωμένες καταστάσεις κι ἀνάγκης μιᾶς
στρωματικῆς διαμορφωμένης, μιᾶς ἀστικῆς καπιταλιστικῆς κοι-
νωνίας, ποῦ σὲ μιὰ ὁρισμένη ἱστορικὴ περίοδο ἀντιμετώπιζε τὸ
πρόβλημα ποσοτικῆς διεύρυνσης καὶ ποιοτικῆς ἀνύψωσης τοῦ
μορφωτικοῦ ἐπίπεδου τοῦ πληθυσμοῦ της. Ἔμεινε μέσα στὰ
πλαίσια - δομῆς, ἀνάγκες ἀλλὰ καὶ δυνατότητες - τῆς κοινωνίας
αὐτῆς, κι ἂν τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του, διατυπωμένα σὲ
θεωρία, ἀποκτήσιν ἀξία γενικὴ, αὐτὸ ὅφ' εἴλεται τόσο στὴν ἐπι-
στημονικὴ συνέπεια τοῦ ἐρευνητῆ, ὅσο καὶ στὸ γεγονός ὅτι παρό-
μοιες δομῆς ἀλλὰ καὶ μορφωτικὲς ἐλλείψεις χαρακτηρίζουν ὅλες
τίς μοντέρνες ἀστικὲς, καπιταλιστικὲς κοινωνίες.

Ἡ θεωρία τοῦ Μπερνστάιν εἶναι μιὰ θεωρία ρεφορμιστικὴ. Οἱ
ἐρευνῆς του δὲν ἀποβλέπουν στὴν ἀπάντηση τοῦ ἐρωτήματος,
πὼς εἶναι δυνατὴ μιὰ ριζικὴ μεταβολὴ τῆς δομῆς τῆς κοινωνίας.
Ἀντίθετα - παρ' ὅλη τὴν κριτικὴ διατύπωσή τους - ἀφήνουν
καθαρὰ τὴν ἐντύπωση τῆς δυνατότητας ἐξέλιξης καὶ ἐκδημοκρα-
τικοποίησης τοῦ ἀστικοῦ ἐποικοδομήματος. Ἰδωμένες στὰ πλά-
σια αὐτὰ οἱ μελέτες του πάνω στὴ γλώσσα, τὸν πολιτισμό, τὴ
δημιουργία τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς συνείδησης, θὰ μπορού-
σαν ἐντούτοις νὰ γίνουν ἀφετηρία σκέψεων γύρω ἀπὸ τὸ ἐλλη-
νικὸ ἐποικοδόμημα καὶ τὰ προβλήματά του.

Μιὰ μικρὴ συμβολὴ στὴν προσπάθεια αὕτη θὰ ἐπιχειρήσουμε
στὰ πλαίσια τῆς ἀρθρογραφίας αὐτῆς. Ἡ προσωπικὴ μου ἐν-
ασχόληση μὲ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τῆς Ἑλλάδας⁽¹⁾ μ' ὁδήγησε στὸ
συμπέρασμα πὼς - σὲ σχέση μὲ τὸ πρόβλημα τῆς καθαρεύουσας
ἀλλὰ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτὸ - ἡ μελέτη τῶν γλωσσο-
πολιτισμικῶν μας προβλημάτων μπορεῖ νὰ τεθεῖ σὲ νέες βάσεις,
κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν πορισμάτων τῆς μοντέρνας ἐρευνας.

Ἡ ἐπιμονή μου στὸν τονισμὸ τῶν γλωσσο - κοινωνικῶν κωδί-
κων, τῶν γλωσσο - πολιτισμικῶν - ταξικῶν διαμορφούμενων -
διαφορῶν, τῆς σχέσης: ἐθνικὴ γλώσσα - ταξικὴ κοινωνικοποίηση
πολιτισμικῆς ἐξέλιξης, δὲν εἶχε βέβαια σὰ σκοπὸ νὰ κουράσῃ τὸν
ἀναγνώστη μὲ... ἐπιστημονικὲς λεπτομέρειες, ἀλλὰ νὰ εἰσαγάγῃ
σ' ὁρισμένα ἐρωτήματα τοῦ γλωσσικοῦ μας προβληματισμοῦ, ποῦ
ἔχουν τεθεῖ ἐδῶ κι 70 χρόνια στὴ χώρα μας, χωρὶς νὰ πάρουν ποτὲ
τὴ βαρύτητα καὶ τὴ σημασία - ποῦ κατὰ τὴ γνώμη μου - τοῖς
ἀξίζει.

1) D. Lawton κ.ά. : *Sprache und Erziehung*, Schwann, Dusseldorf, 1970 ο.
25 κ.π.

2) B. Bernstein κ.ά. : *Der Unfug Mit Der «Kompensatorischen» Erziehung*,
Schwarze Reihe 9, σελ. 34 κ.π.

3) H. Joannidou : *Die Sprachfrage in Griechenland* (διδασκαρικὴ ἐργασία)
Hamburg, 1974.

IL MANIFESTO

γράμμα στον μπερλιγκουέρ

ἡ πράγα εἶναι μόνη

το κίνημα τῶν ἀντιπροσώπων

θέσεις γιὰ τὴν παιδεία

θέσεις γιὰ τὸν κομμουνισμὸ

IL MANIFESTO

IL MANIFESTO

ἐξάντας

ΘΟΥΡΙΟΣ

κεντρικὸ ὄργανο

τοῦ

‘ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ’

ἡ φωνὴ τῆς εργαζόμενης

καὶ

σπουδάζουσας νεολαίας

Χρησιμοποιεῖτε τὸν ὄρο «ὁ λαϊκὸς μας πολιτισμὸς»; "Αν ὄχι, γιατί; "Αν ναί, ποῖο εἶναι τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο πού τοῦ δίνετε;

Τὸ ΑΝΤΙ, μὲ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ —πού ἔθεσε σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ εἰδικούς— ἐλπίζει πὺς θὰ προωθήσει τὸν διάλογο γιὰ τὸν καθορισμὸ ἑνὸς ὅρου πού χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ἀλλὰ καὶ μὲ διαφορετικὸ περιεχόμενο.

Στὰ προηγούμενα τεύχη εἶχαμε δημοσιεύσει τὶς ἀπαντήσεις τῶν Κ. Μοσκῶφ, Σπ. Ἀσδραχᾶ, Ἀλκης Κυριακίδου-Νέστορος, Χρ. Γιανναρᾶ, Γ. Ἰωάννου, Ἀλ. Πολίτη, Μ. Ἀλεξανδρόπουλου καὶ Δ. Παναγόπουλου, τὴν κριτικὴ παρεμβολή τῆς Ἐριφύλης Σαμουηλίδου-Βλάχου, τῆς Βέτας Μπέσιλα-Στάγκου, Θανάση Φωτιάδη καὶ Παναγιώτη Κουβελάκη.

Σήμερα, κλείνουμε τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἔρευνας, μὲ τὸν Δημήτρη Χατζῆ, πού γράφει γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ιδεολογία.

13. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

Ἀσαφῆς καὶ πολυσήμαντος ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ παντοῦ καὶ πάντοτε, ὁ ὅρος τοῦ «λαϊκοῦ» εἶναι σὲ μᾶς, ἀπὸ λόγους δικούς μας, ἀκόμα πιὸ συγκεκριμένος.

Σὰν ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς αὐτὸ τὸ «λαϊκὸ» — «λαϊκὸς» σημαίνει κάθε τι πού ἀναφέρεται στὸ λαό, ἀπευθύνεται στὸ λαὸ ἢ προέρχεται ἀπὸ τὸ λαό. Καὶ ἐπειδὴ θέβαια καὶ ἡ ἀναφορὰ καὶ ἡ προέλευση καὶ κυριότητα ὁ ἴδιος ὁ «λαὸς» εἶναι ἔννοιες πολὺ ἀκαθόριστες, ἡ σημασία πού παίρνουν μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὴ γιὰ τὸν καθένα πού τὶς χρησιμοποιεῖ. Ὁ ὅρος τοῦ «λαϊκοῦ» μπορεῖ ἔτσι νὰ προσδιορίζει εἰδικὰ καὶ μόνο τὰ προϊόντα καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ — πού, ὡστόσο, καὶ πάλι τὰ ὅριά του τὰ τοπικὰ ἢ τὰ χρονικὰ, ἢ ἔκτασθ του ἢ κοινωνικὴ, μένει πάντοτε νὰ καθοριστοῦν συγκεκριμένα. Γιὰ τὴν «λογίαν παράδοσιν» μας «λαϊκὸ» εἶναι κάθε τι πού δὲν ἀνήκει σ' αὐτήν. Μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο καὶ γιὰ τὸ λαϊκισμό μας κάθε τι πού δὲν ἀνήκει στὴν «λογίαν παράδοσιν» μπορεῖ νὰ τσουβαλιάζεται μέσα στὴ γενικὴ καὶ ἀκαθόριστη αὐτὴ ἔννοια τοῦ «λαϊκοῦ». Ἐνα βῆμα πιὸ πέρα: Ταυτίζοντας κανέναν — ὅπως εἶναι σωστὸ — τὴν «λογίαν παράδοσιν» μὲ τὶς δυνατόσεις πού ἐκπροσωποῦν καὶ πραγματώνουν τὴ συντήρηση, μπορεῖ νὰ δίνει καὶ ἀξιολογικὴ ἀκόμα σημασία στὸ «λαϊκό», ἐννοώντας μ' αὐτὸ τὸ ὑγιές, τὸ γνήσιο, τὸ ἐθνικὸ, τὸ προσοδευτικὸ καὶ ὅ, τι ἄλλο τοῦ χρειάζεται καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ προσδιορίσει μὲ τρόπο πιὸ συγκεκριμένο.

Υπάρχει, λοιπόν, ἕνας γενικὸς, ἀκαθόριστος ὅρος «λαϊκός». Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν ὑπάρχει καὶ κάτι συγκεκριμένο πού σ' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποδώσουμε τὴ σημασία τοῦ λαϊκοῦ.

"Αν ἤθελα — γιὰ τὸν ἑαυτό μου φυσικὰ — νὰ βάλω μιὰ τάξη σ' αὐτὰ τὰ πολλὰ καὶ ἀκαθόριστα πού σημαίνει τὸ «λαϊκὸ» — «λαϊκός» θὰ περιόριζα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη αὐστηρότητα τὸ περιεχόμενο τοῦ ὅρου ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὰ φαινόμενα

τα, τὰ προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπὸ καμιάν ὑπερβολικὴ σχολαστικότητα οὔτε κὰν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς μεθοδικότητος — μὰ γιὰ τὴν πολὺ στενὴ σχέση, πού, ἐγὼ νομίζω πὺς ὅλο αὐτὸ τὸ θέμα τοῦ «λαϊκοῦ», ἔχει σὲ μᾶς μὲ τὴν αὐτὴ ἢ μὲ κίνη τὴν ἐλληνικὴ μας ιδεολογία.

Γιὰ νὰ ἀποφασίσω νὰ ἀποδίνω αὐτὸ ἀποκλειστικὰ τὸ περιεχόμενο στὸν ὄρο τοῦ «λαϊκοῦ» δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ ἐπιδοθῶ στὴ μελέτη τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τοῦ δικοῦ μας λαϊκοῦ πολιτισμοῦ: Ὅριά του χρονικὰ καὶ ὅρια τοπικὰ, ἢ ἔκτασθ του ἢ κοινωνικὴ, ἢ ἐνότητα καὶ ἡ διαφορότητα τῶν φαινομένων του μέσα στὸν γεωγραφικὸ καὶ γιὰ πολλοὺς αἰῶνες καὶ πολιτικὰ διασπασμένο χῶρο τοῦ δικοῦ μας λαοῦ, ἢ ἐλληνικὴ ἐθνικότητα καὶ ἡ ἀναμφισβήτητη πολυεθνικότητα τῶν στοιχείων του — ἢ στοιχείων του — ἢ ἱστορικὴ προέλευση τῶν στοιχείων αὐτῶν συγκροτημένων σὲ ἐνιαῖο σύνολο, εἶναι, ὅπως παντοῦ καὶ πάντοτε, τὸ ἀντικείμενο τῶν εἰδικῶν μελετῶν πού συγκροτοῦν τὴν ἐπιστῆμη τῆς λαογραφίας καὶ ἐξετάζονται ἀπ' αὐτὴν μέσα ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα φαινόμενα καὶ δημιουργήματά του.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα: Αἷτια, παράγοντες καὶ διαδικασία τῆς καταστροφῆς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀδυναμία του νὰ ἐπιζήσει σὰν ἐνιαῖο σύνολο πέρα ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς κλειστῆς, μεσαιωνικῆς κοινότητος πού ἦταν ὁ φορέας του — ἢ ἴδια ἡ ἔννοια τῆς «κοινότητος», τόσο γενικὰ ὅσο καὶ συγκεκριμένα σὲ μᾶς, μαζί καὶ μὲ τὴν ἀντοχή τῶν στοιχείων του — ἢ στοιχείων του — πάνω ἀπὸ τὶς ἀλλαγές τῶν καιρῶν, συνθέτουν τὸ πρόβλημα: Λαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ἀστικὸς μετασχηματισμὸς τῆς κοινωνίας, τόσο γενικὰ ὅσο καὶ συγκεκριμένα σὲ μᾶς, τὸ πρόβλημα δηλαδὴ: Λαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ἐθνικὸς πολιτισμὸς, σὰν ἔννοιες ταυτόσημες ἢ ἔννοιες ἀντιθετικές. Προβλήματα τῆς ἐπιστῆμης τῆς λαογραφίας καὶ αὐτά, εἶναι ταυτόχρονα τὸ ἀντικείμενο εὐρύτερου κύκλου ἱστορικῶν μελετῶν. Καὶ οἱ μελέτες αὐτὲς εὐοίωνα προχώρησαν καὶ προχωροῦν καὶ σὲ μᾶς τὶς

τελευταίες δεκαετίες – από πολλές μεριές προς πολλές κατευθύνσεις (έρημην βέβαια της κουλτουριάρικης διανόησής μας).

Δέν έχω για τις μελέτες αυτές την αρμοδιότητα του ειδικού. Μά δέν είναι ανάγκη νά είμαι ειδικός μελετητής-λαογράφος για νά περιορίσω τὸ περιεχόμενο τοῦ ὅρου «λαϊκός» ἀποκλειστικά καὶ μόνο στὰ φανερώματα καὶ τὰ προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ χαρακτήρας τῶν προϊόντων καὶ τῶν φανερωμάτων αὐτῶν εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ ἴδιος, εἶναι τὸ «ἰδιόζον» γνῶρισμα κάθε λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Για τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου: Ἀνώνυμη - προφορική (ἄγραφη) λογοτεχνία. Για τὴ μουσική: μουσικὴ ὀργανικά συνδεμένη μετὰ τὴν ἀνώνυμη προφορικὴ ποίηση τῆς λογοτεχνίας αὐτῆς (– τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ὅπως καθιερώθηκε σὲ μᾶς νὰ ὀνομάζουμε τὴν ποίηση αὐτή). Καὶ γιὰ τὴν τέχνη: Ἀνώνυμη, κυριότατα ἐφαρμοσμένη, συνδεμένη δηλαδὴ μετὰ τὸν πρακτικὸ βίον καὶ κυριότατα διακοσμητικὴ τέχνη, κλειστὴ μέσα στὶς ἀμετακίνητα παραδοσιακὲς τῆς μορφές.

Ὁ τέτοιος περιορισμὸς τῆς ἔννοιας τοῦ «λαϊκοῦ» ἀποκλειστικά καὶ μόνο σὲ αὐτὰ τὰ φανερώματα καὶ αὐτὰ τὰ προϊόντα ἔχει τὴν ἰδεολογικὴ σημασίαν τοῦ διαχωρισμοῦ τοῦ λαϊκοῦ ἀπὸ τὸ νεοελληνικόν.

Τὸ μεγάλο κατόρθωμα τῆς «λογίας παραδόσεως» (δηλαδὴ τῶν δυνάμεων τοῦ μεσαίωνα, ποῦ «παρ' ἡμῖν παρατείνεται καὶ πέραν τοῦ Μεσαίωνα», ὅπως τὸ εἶπε ὁ Νικόλαος Πολίτης) ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀπελευθέρωσης, ἦταν νὰ στήσει τὴ δική της μεσαιωνικὴ παράδοση στὸ θάβρο τῆς ἐθνικῆς παράδοσης. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀμετακίνητη σκοπιὰ ὅκτῳ αἰῶνες νεοελληνισμοῦ μπορούσαν – μποροῦν – νὰ θεωροῦνται μιὰ ἀσήμαντὴ λαϊκὴ ἐκτροπὴ τῆς ἀπλοϊκότητος καὶ τῆς ἀμάθειας, μιὰ παρέκκλιση ἀπὸ τὸ μοναδικὸ δρόμο τοῦ ἔθνους – τὸ δρόμο τῆς «αἰωνίας ἐλληνικότητος», ποῦ αὐτὴ ἡ μεσαιωνικὴ (βυζαντινὴ –

φαναριώτικη) παράδοση ἔχει τὸ αἰώνιο προνόμιο νὰ τὴν ἐνσαρκώνει καὶ ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλλει καὶ μετὰ τὴν βία: Ἡ Ἑλλὰς τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Αὐτὸ ἦταν στὰ ἑκατὸν πενήντα χρόνια τῆς ἐλεύθερης ζωῆς μας, αὐτὸ μένει καὶ σήμερα τὸ πνευματικὸ μας καταστημένο: Ἡ ἐπίσημη, ἐθνικὴ μας ἰδεολογία, τὸ πνεῦμα, τὸ ἱστορικὸ καὶ ἰδεολογικὸ ἦθος τῶν ἀνώτατων πνευματικῶν ἰδρυμάτων μας, ἡ ἀντίληψη καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς παιδείας μας, ἡ ἀντίληψη, τὸ περιεχόμενο (καὶ ἡ παράταξη – νὰ μὲ συγχωροῦν οἱ πανηγυριστὲς τῆς «νίκης τῆς δημοτικῆς») τῆς διγλωσσίας μας.

Γι' αὐτὴν τὴν ἀντίληψη, αὐτὴ τὴν ἰδεολογικὴ τοποθέτηση, κάθε τι ποῦ δὲν ἀνήκει στὴν «λογίαν παραδόσιν», εἶναι «λαϊκόν», «δημοτικόν», «δημῶδες» – εἴτε προέρχεται ἀπὸ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ καὶ εἶναι φανερῶμά του εἴτε ὄχι: «Δημῶδες λογοτεχνία» εἶναι ὀλόκληρη ἡ ἐθνικὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. «Δημῶδες» ὀλόκληρη ἡ πνευματικὴ παραγωγή καὶ προσπάθεια τοῦ ἔθνους ὅκτῳ ὀλόκληρους αἰῶνες: Ἀπλὴ παρέκκλιση ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ αἰωνιότητα τῆς «λογίας παραδόσεως».

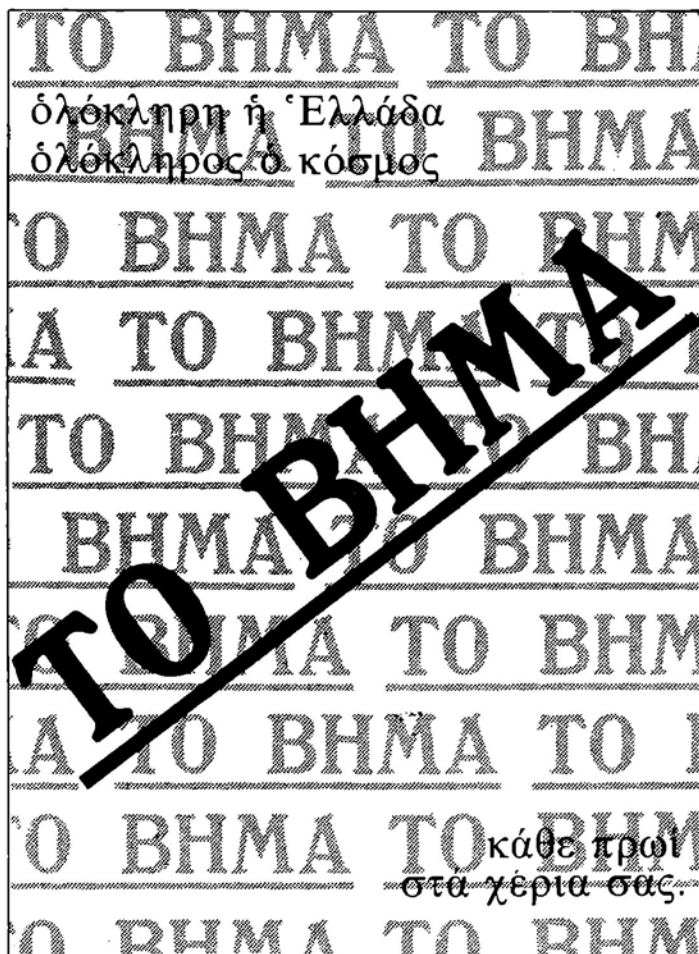
Γι' αὐτὴν τὴν ἀντίληψη, γι' αὐτὴν τὴν ἰδεολογικὴ τοποθέτηση, ὁ αὐστηρὸς περιορισμὸς τῆς ἔννοιας τοῦ «λαϊκοῦ» μονάχα στὰ φανερώματα καὶ τὰ προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, θὰ σήμαινε τὴν ὑπαρξὴ, τὴν κατ' ἀρχὴν ἀναγνώριση τῆς ὑπαρξῆς καὶ μιᾶς ἄλλης, μιᾶς τρίτης γραμμῆς μέσα στὴν ἱστορία τοῦ νέου ἐλληνισμοῦ – πέρα ἀπὸ τὶς δύο μεσαιωνικὲς του παραδόσεις τὴν «λογίαν παραδόσιν» καὶ τὴν παράδοση τοῦ λαϊκοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐθνικῆς γράμης τοῦ νέου ἐλληνισμοῦ. Μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια κατ' ἀρχὴν ἀναγνώριση, ἡ «λογία παραδόσεως» παύει νὰ ἔχει τὴ σημασίαν μιᾶς ἐθνικῆς αἰωνιότητος καὶ περιορίζεται στὶς φυσικὲς, τὶς ἱστορικὰ πραγματικὲς τῆς διαστάσεις: Τῆς ἀνασταλτικῆς ἐκείνης δυνάμεως ποῦ ρόλος της μέσα στὴν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους καὶ ἐπιδίωξή της μέχρι σήμερα εἶναι ἡ παράταξη τοῦ μεσαίωνα.

Ὁ λαϊκισμὸς, σημαίνοντας καὶ σὲ μᾶς αὐτὸ ποῦ σημαίνει παντοῦ – ρομαντικὴ στροφή πρὸς τὸ παρελθόν, ἐξιδανίκευση τοῦ παρελθόντος καὶ ἐξιδανίκευση τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου τοῦ παρελθόντος – μιὰ τάση τοῦ πνεύματος οὐσιαστικὰ συντηρητικὴ, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίφασιν τοῦ ἀντι-αρχοντισμοῦ, τῆς προοδευτικότητος καὶ μάλιστα καὶ τῆς ἐπαναστατικότητος – σὲ μᾶς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα σημαίνει ἐπιπρόσθετα τὴν ἴδια ταύτιση τοῦ λαϊκοῦ μετὰ τὸ νεοελληνικόν. Καὶ συμπληρώνει ἔτσι αὐτός, ὀλοκληρώνει τὴ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὸ «λαϊκόν».

Φορέας αὐτοῦ τοῦ λαϊκισμοῦ εἶναι ἡ προοδευτικὴ ἀστικὴ μας διανόηση. Ἀκόμα κι ἂν κάποτε, μετὰ τὴ σωστὴ μέθοδο ἢ τὴν καλὴ γνώση τοῦ θέματος, κάποιοι ἐκπρόσωποι τῆς ἔφτασαν ἢ φτάνουν ὥς τὸ κράσπεδο τῆς ἀλήθειας, ἡ συνολικὴ τῆς προσφορᾶς δὲν βγήκε ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ λαϊκισμοῦ – συμπίπτοντας ἔτσι μετὰ τὴν «λογίαν παραδόσιν» στὴν παραποίηση τοῦ νεοελληνισμοῦ.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀντιταχθεῖ στὴν «λογίαν παραδόσιν», περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια τώρα, δηλαδὴ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Δημοτικισμὸ, ἀντιπρόβαλε σ' αὐτὴν τὸ «λαϊκόν» – καὶ τὸ λαϊκὸ θεώρησε κάθε τι ποῦ δὲν ἀνήκει σ' αὐτὴν. Ἀπὸ τὴν ἀντίθετη ἄκρην ξεκινώντας ἔφτασε καὶ αὐτὸς σὲ κεῖνο ἀκρίβως ποῦ ἡ «λογία παραδόσεως» ἔχει θεσπίσει: Μιὰ παράδοση αἰώνια ἐλληνικὴ – ἡ δική της – καὶ μιὰ λαϊκὴ παρέκκλιση ἀπ' αὐτὴν, ὁ «λαὸς» καὶ τὰ δημιουργήματα τοῦ λαϊκοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὁ νεοελληνισμὸς δὲν ὑπάρχει πάλι πουθενά, ἡ ἐθνικὴ του ἱστορία. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἔξω ἀπὸ τὶς δύο μεσαιωνικὲς του παραδόσεις.

Μὲ τὴν ἀπλὴ ἀναγωγὴ τοῦ λαϊκισμοῦ: ὅ,τι δὲν ἀνήκει στὴν «λογίαν παραδόσιν» εἶναι λαϊκόν – ὅκτῳ αἰώνων ἔντεχνη προσωπικὴ δημιουργία τοῦ νεοελληνισμοῦ μένει πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια κάποιου γενικὰ νοούμενου «λαϊκοῦ», τὴν ἴδια ὥρ' αὖ ποῦ γιὰ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον ἡ ἔντεχνη-προσωπικὴ δημιουργία εἶναι ἡ διακοπὴ, ἡ ἀναίρεση, ἡ ἀπάρνηση τοῦ λαϊκοῦ, (ὅσο κι ἂν συνθῆκες κοινωνικὲς ἐπιβάλλουν τὴ συν-ὑπαρξὴ τους γιὰ πολὺν καιρὸ ἀκόμα). Ἔτσι γιὰ τὸ λαϊκισμὸς μας: Τὰ Φτωχοπροδρομικὰ ποιήματα τοῦ 13ου καὶ τοῦ 14ου

αιώνια δὲν εἶναι νεοελληνική ἐθνική λογοτεχνία ἀλλὰ «βυζαντινὴ λαϊκὴ λογοτεχνία». Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα ποὺ εἰσαγονται ἀπὸ τὴ Δύση δὲν εἶναι νεοελληνικές διασκευές καὶ μιμήσεις τους, ἀλλὰ «βυζαντινὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα». Τὸ Βιβλίον ἱστορικὸν (ὁ Χρονογράφος) εἶναι καὶ αὐτὸς «λαϊκὸς» καὶ ὄχι ἔργο μιᾶς νέας ἐλληνικῆς διανόησης, ποὺ μὲ ἐπίκεντρο τὴ Βενετιὰ μεταφέρει στὴ βενετοκρατούμενη, καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα, τὶς ιδέες, τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἔργα τῆς Ἀναγέννησης. «Λαϊκὸς» εἶναι καὶ ὁ γενναῖος καὶ φωτισμένος ὀρθόδοξος διαφωτισμὸς ποὺ καταλήγει στὴ μετάφραση τῶν Εὐαγγελίων – ἐκατὸ χρόνια ἀγῶνας – καὶ ὄχι ἔργο τῆς ἴδιας αὐτῆς διανόησης. Καὶ «λαϊκὰ» γίνονται ἔτσι καὶ τὰ ἔργα τῆς κρητικῆς Ἀναγέννησης – ἡ Ἑρωφίλη, ὁ Ἑρωτόκριτος, ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ – καὶ ὄχι ἔργα μιᾶς προχωρημένης ἀστικῆς ἀνάπτυξης στὰ βενετοκρατούμενα νησιά. Καὶ «λαϊκὸς» τότε, μὲ στοιχειώδη λογικὴ συνέπεια, καὶ ὁ Σολωμός.

Γιὰ τὴ δική μου, λοιπόν, τὴν ἀντίληψη, ἡ ἰδεολογικὴ σημασία ποὺ ἔχει ὁ αὐστηρὸς περιορισμὸς τῆς ἔννοιας τοῦ λαϊκοῦ μονάχα στὰ φανερῶματα καὶ τὰ προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, θρίσκεται σ' αὐτὸν τὸν διαχωρισμὸ τοῦ ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ: «Ἔτσι μονάχα καθαρίζει τὸ θολωμένο, κακοποιημένο καὶ ἀπὸ τὴν «λογίαν παράδοσιν» καὶ ἀπὸ τὸ λαϊκισμὸ πρόσχωπο τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Ἡ «λογία παραδόσεις» καὶ ἡ λαϊκὴ τοῦ παράδοσης παίρνουν τὸν πραγματικὸ τους χαρακτήρα – οἱ δύο μεσαιωνικὲς τοῦ παραδόσεις. Καὶ προβάλλει τότε μέσα ἀπὸ τὴν ἀγωνιώδη πορεία τοῦ ὀκτῶ αἰώνων, ἡ δική του ἐθνικὴ φυσιογνωμία: ἡ ἐλληνικότητά του, ποὺ δὲν εἶναι ἡ ἐλληνικότης τῆς «λογίας παραδόσεως», ἡ λαϊκότητά του ποὺ δὲν εἶναι τῆς κλειστῆς μεσαιωνικῆς κοινότητος ἡ ἀμετακίνητα παραδοσιακὴ ἔκφραση.

Ἀπὸ πολλὰς μεριὲς οἱ μελέτες προχωροῦν πρὸς αὐτὴ τὴν ἀποκάθαρση τῆς φυσιογνωμίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Μὲ ὅλες μαζί πλησιάζουμε ὅλο καὶ περισσότερο σὲ μιὰ νέα συνολικὴ ἀντίληψη τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ – στὴ σωτήρια ἐθνικὴ αὐτογνωσία: Ἡ ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους ταυτίζεται μὲ τὴν τάση του, τὴν προσπάθειά του, τοὺς ἀγῶνες του νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ μεσαίωνα. Καὶ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ μεσαίωνα θὰ πεί: νὰ ἀναχωνεῖ τις δύο μεσαιωνικὲς τοῦ παραδόσεις, τὴν «λογίαν» καὶ τὴ λαϊκὴ, σὲ μιὰ σύνθεση δική του, μπουλιασμένη μὲ τις ιδέες τῆς Εὐρώπης.

Ἡ βαρύτερη ἰδεολογικὴ ἔκτροπὴ τοῦ λαϊκισμοῦ εἶναι ἡ ἀναγωγή τοῦ «λαϊκοῦ» σὲ σημερινὴ ἰδεολογία. Μὲ τὸν αὐστηρὸ περιορισμὸ τοῦ λαϊκοῦ στὰ ἔργα-φανερῶματα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι φυσικὸ πὼς περιορίζεται καὶ ὁ λαϊκισμὸς στὰ πραγματικὰ ἰδεολογικά του πλαίσια: Εἶναι ἡ ρομαντικὴ - συντηρητικὴ προσήλωση, ὄχι στὴν παράδοσης τοῦ νεοελληνισμοῦ, ἀλλὰ στὴ μεσαιωνικὴ παράδοσης τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ «ρίζες» ποὺ τὶς ἀναζητοῦμε ὅλοι; Ἡ «ἐπιστροφὴ στὶς ρίζες»;

Οἱ ρίζες δὲ μπορεῖ θέβαια νὰ ξαναβρεθοῦν σὲ κάποιες κοινότητες κεφαλοχωριῶν ἢ σὲ συνοικισμοὺς θλαχοποιμένων ποὺ πρέπει νὰ ξαναφτιάσουμε. Οἱ πνευματικὲς ρίζες δὲν εἶναι θέβαια ἐκεῖνες ποὺ ἀρνῆθηκε ἤδη ὁ Σολωμός – γιὰ νὰ γίνει ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδας. Στὴν τέχνη ἐπίσης δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ σχέδια, τὰ «μοτίβα» τῆς λαϊκῆς μας τέχνης (–εἶναι ὡραιότατα καὶ μποροῦν πάντοτε νὰ κοσμοῦν τὰ σπιτία μας, τὶς μπλουζὲς τῶν γυναικῶν, μὰ μένουν πάντοτε ἐξωτερικά, δὲν εἶναι ἐπιστροφὴ).

Εἶναι θέβαιο πὼς ἡ κλειστὴ κοινότητα ποὺ ἦταν ὁ φορέας τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἔργα τῆς, φανερῶματα, δημιούργησε ἕναν τρόπο ζωῆς, μὲ ὅλες τὶς ἀσφαλιστικὲς δικλίδες ποὺ ἔχει καὶ ποὺ παρέχει μιὰ κοινωνία ποὺ λειτουργεῖ ὀργανικά, δημιούργησε γιὰ τὰ μέλη τῆς ἑνᾶ «ἀνθρώπινο ἦθος». Εἶναι ὅμως θέβαιο πὼς καὶ σ' αὐτὸ δὲ μπορούμε νὰ

ἐπιστρέψουμε σήμερα. Οὔτε στὰ εἰδῶλα ποὺ τὰ ἔσπασε ἡ «ἐπικατάρτη Ἀναγέννηση», λευτερώνοντας τὸ ἄτομο – καὶ μαζὶ μὲ τὸ ἄτομο καὶ τὶς κακίες του – ἀφοῦ ὁ δρόμος τῆς ἀνθρωπότητος ἦταν αὐτὸς καὶ μόνο αὐτός: ἡ Ἀναγέννηση, τὸ σπάσιμό τους, ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀτόμου. Ἄν ἡ Ἀναγέννηση καὶ ὁ μέγας τῆς πολιτισμὸς, τὸν ἔχουν πιά διανύσει τὸν ἱστορικὸ τους δρόμο – τότε, δὲν εἶναι τὸ ζήτημα νὰ γυρίσουμε κάπου πίσω, μὰ νὰ φτιάξουμε ἐμεῖς τὶς νέες κοινότητες ποὺ θὰ μαζέψουν στὴν κυψέλη τους τὰ σκορπισμένα, ἀλλοτριωμένα σήμερα ἄτομα, θὰ φτιάσουν αὐτὲς μέσα στὴ νέα τους κοινωνία τὸ νέο ἀνθρώπινο ἦθος καὶ – ἂν τοὺς χρειάζεται – θὰ φτιάξουν καὶ τὰ νέα τους εἰδῶλα.

Τί εἶναι τότε ἡ ἐπιστροφὴ – ὅταν δὲν εἶναι ἀναχρονισμὸς, οὐτοπία, ἀντικοινωνικὴ, συντηρητικὴ-ἀντιδραστικὴ ἀντιιδεολογία;

Γιὰ μένα τουλάχιστο, ὅσο κι ἂν τὸ σκέφτομαι, ὅσο θέλω νὰ τὸ σκέφτομαι καὶ τὸ μιλάω κάποτε καὶ μὲ κάποιους ἄλλους ποὺ ἐπίσης θέλουν νὰ τὸ σκέφτονται (ἂς ποῦμε γιὰ παράδειγμα τὴ μεγὰλῃ μας λαογράφου Ἀλκῆ Νέστορος - Κυριακίδου, ποὺ θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τῆς εἶναι ἀφιέρωμα αὐτὸ τὸ κομμάτι, ἂν ἦταν ἀντάξιο τῆς), δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο παρά: Ἡ συνείδηση τοῦ νεοελληνισμοῦ καὶ ἡ ἀναγωγή τῆς δικῆς του παραδόσεως σὲ νεοελληνικὴ ἰδεολογία. Ἄλλῃ ἐπιστροφὴ ἐγὼ δὲν βλέπω τί θὰ ἦταν.

Ὁ φορέας αὐτῆς τῆς ἰδεολογίας δὲν θὰ εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς ἀστικῆς προοδευτικῆς διανόησης. Ἀποκλείεται θέβαια νὰ εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς τῶν σημερινῶν πολιτικῶν σχηματισμῶν. Θὰ εἶναι ἡ διανόηση τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων μιᾶς νέας Ἀριστερᾶς.

**Ὁδοντιατρικὰ καὶ ἱατρικὰ μηχανήματα
CHIRANA - ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ**

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι γιὰ τὴν Ἑλλάδα
ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ & Υἱοὶ Ε.Π.Ε.
Χαλκοκονδύλη 13 Ἀθήνα, Τηλ. 536029

Διάθεση γιὰ τὴ Β. Ἑλλάδα
ΟΔΟΝΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Π.Ε.
Βασ. Ἡρακλείου 28Α, Θεσσαλονίκη, Τηλ. 276608

Η ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ἡ συντριβὴ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων στὶς ἐκλογὲς τῆς ΕΣΗΕΑ (ὁ μοναδικὸς ὑποψήφιος πού βγήκε, ὁ Ν. Καραντηνός, ταμίας, ἀνήκει στὴν «ἀντικυβερνητικὴ» παράταξη, ἀλλὰ σ' ὅλες σχεδὸν τίς ἄλλες θέσεις κυριάρχησαν οἱ «ἄλλοι») δὲν σημαίνει καὶ ὀριστικὴ ἥττα. Οἱ ἐπαναληπτικὲς ἐκλογὲς τῆς ἄλλης ἐβδομάδας μποροῦν νὰ ἀναδείξουν ἓνα προοδευτικὸ στὴν πλειοψηφία τοῦ Δ.Σ. ἂν δὲν ἐπαναλειφθοῦν τὰ λάθη τῆς προεκλογικῆς περιόδου τῆς ἂν γίνουν οἱ κατ'ἀλλήλες ἀλλαγές στὰ διάφορα πόστα.

Ἡ ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση ἔδειξε χειροπιαστὰ τὴν τρομακτικὴ ἀνομοιογένεια τῶν μελῶν τῆς ΕΣΗΕΑ, πού ὅμως καλοῦνται νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους γιὰ τὸ Δ.Σ. Ἐπαγγελματίες δημοσιογράφοι ἐφημερίδων, συντάκτες δεμένοι μὲ κρατικὰ μέσα ἐνημερώσεως ἢ τὸ Ὑπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ συνταξιούχοι, στὰ αὐτά, περίπου, ἀριθμητικὰ ἐπίπεδα, πρέπει νὰ «ταυτισθοῦν». Καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι πάντα τὸ ἴδιο: σὲ τί ποσοστὸ μποροῦν νὰ κινητοποιηθοῦν οἱ δύο τελευταῖες κατηγορίες.

Οἱ ἐκλογὲς τῆς Τρίτης ἔδειξαν ὅτι τὸ ποσοστὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ φθάσει σχεδόν... 100%! Κι ἔβαλαν «ἐκ τῶν πραγμάτων» τὸ πρῶτο μέλημα τῆς νέας Διοικήσεως: ἀναθεώρηση τοῦ Καταστατικοῦ.

Ἀλλὰ, ἡ ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση τῆς ΕΣΗΕΑ ἦταν τούτη τῇ φορᾷ ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὴ γενικά γιὰ τὴν τάξη τῶν δημοσιογράφων. Ἡ (θεωρητικὰ, τουλάχιστον) Τετάρτη Ἐξουσία, «φώτισε» τὸ πρόσωπό της. Κι ἔχει ἐνδιαφέρον αὐτὸ τὸ ἀναγκαστικὰ φωτισμένο πρόσωπο.

Ἄξιος!

Πολιτικὸ περιοδικὸ πού πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐξεθεῖαζε ἐπίμονα τὸν ὑπουργὸ Ἐργασίας, τώρα πλέκει τὸ ἐγκώμιο τοῦ κ. Κ. Παπακωνσταντίνου, ἐξαίροντας τὴ συμβολή του «στὴν εὐρυθμὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς». Λέει: «Μὲ τίς παρεμβάσεις του, μὲ τίς συστάσεις του, μὲ τὸ μετρίχιον ὕψος του, μὲ τὴν ἀντικειμενικότητά του, μὲ τίς παραινέσεις του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν αὐστηρότητά του, ἐπέτυχε νὰ ἐπιβάλῃ διαδικασίαν καὶ κυρίως ἓνα πνεῦμα εἰλικρινοῦς συνεργασίας». Γι' αὐτὸ «ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῇ ἀπ' ὅλους σὰν ὑπερκομματικὸς πρόεδρος».

Αὐτὰ, τὰ εἰδυλικά... Τὸ περιοδικὸ τελειώνει μὲ μιὰ προφητεία, ἐκπληκτικὴ εἰλικρινά: προδίδει ὅτι «καὶ στὴ νέα περίοδο (ὁ κ. Παπακωνσταντίνου) θὰ παρακληθῇ ἀπ' ὅλες τίς πτέρυγες νὰ προεδρεύσῃ»!! Τὸ φανταζόσαστε;

Μά, γιατί ὅλα αὐτά; Δὲν ξέρουμε! Στὸν ἴδιο χῶρο πάντως τοῦ κεμένου (πού κοσμεῖται μὲ φωτογραφία – καὶ λεζάντα: «πρόεδρος ὄλων τῶν βουλευτῶν») ὑπάρχει ἡ ἀφήγηση ἐνὸς βιολίου (μὲ τίτλο... «Ἡ λεηλασία

τοῦ τρίτου κόσμου») καὶ ἡ ἀφήγηση τῶν «NEW GREECE». Τὸ ... ἄλλο;

ΤΟ «ΣΥΣΤΗΜΑ»

«Καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ σοφὸν εἶναι μιὰ καθ' ὅλα πρακτικὴ ἐργασία»

Μιχ. Κατσαρὸς

Ὁ ποιητὴς Μιχάλης Κατσαρὸς ἀποφάσισε πὼς μόνο ὁργανώνοντας ἓνα δικό του ΣΥΣΤΗΜΑ μπορεῖ νὰ ἀνασκευάζει τὸ Σύστημα πού ἐντασσόμαστε. Ἔτσι, ἀπὸ καιρὸ τώρα ἐκδίδει τὸ «Σύστημα», μὲ τὴ βοήθεια φίλων του ἐκδοτῶν. Μὲ ποιήματά του, σκίτσα του καὶ κείμενά του παραλαμβάνει τοὺς πάντες...

Γράφει: «Ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης... Εἶναι ἀπέναντι τῆς προθέσεώς του καὶ συνεπῆς καὶ ἀληθινὸς ὅταν ἡ ἴδια ἡ πρόθεσή του εἶναι σὲ θέση νὰ τὸν βγάλει ἀσπροπρόσωπο. Ὅταν ἡ πρόθεσίς του εἶναι τοιςματὴν σὲ Φά δὲν δύναται νὰ παίξῃ σὲ Σόλ, ἂν δὲν τὰ χεῖ ὅλα ὅσα τοῦ λείπουν. Μιὰ ὅμως εἰδικὴ θέση δὲν χαρακτηρίζει τὸ σύνολον τῶν ἀπαιτησέων του».

Στὴν περίπτωσιν, ἡ πρόθεσις τοῦ ποιητῆ εἶναι σαφής.

«ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΧΕΙΡ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ»

Οἱ γνώσεις μας καὶ ἡ γνωριμία μας μὲ τίς λαϊκὲς ζωγραφιὲς πού χρωστάμε στὴ συνεργασία τοῦ Μακρυγιάννη μὲ τὸν Παναγιώτη Ζωγράφο, ἔχει ἀνανεωθεί οὐσιαστικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἡ σημαντικὴ μελέτη τοῦ Σπ. Ἀσδραχὰ γιὰ τὸν «Μακρυγιάννη καὶ Παν. Ζωγράφο – τὸ ἱστορικὸ τῆς εἰκονογραφίας τοῦ Ἀγῶνα» καὶ τὸ πρότυπο συνθετικὸ ἔργο τοῦ Γ. Πετρεῖ «Μακρυγιάννης καὶ Παν. Ζωγράφος» διεύρυναν καὶ πλούτισαν τὴν προβληματικὴ καὶ προνοήσαν τὴν ἔρευνα.

Τώρα, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, συνεχίζοντας τὴν ἐκδοτικὴ τῆς παράδοση, παρουσιάζει τὴν ἀνέκδοτη σειρά τῆς Εἰκονογραφίας τοῦ Ἀγῶνα πού βρίσκεται στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πύργου WINDSOR στὴν Ἀγγλία.

Ἡ καθηγήτρια τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης στὴν ΑΣΚΤ κ. Μαρίνα Λαμπράκη – Πλάκα, τοποθετεῖ ἱστορικὰ καὶ ἐρμηνεύει αἰσθητικὰ τὴν Εἰκονογραφία μὲ μιὰ ἀναλυτικὴ καὶ τεκμηριωμένη εἰσαγωγή στὸ Λεύκωμα τῆς Ἐθνικῆς.

Ἡ Εἰκονογραφία τοῦ Ἀγῶνα ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 πίνακες πού φιλοτέχνησε ἀπὸ τὸ 1836 ὡς τὸ 1839 ὁ λαϊκὸς ζωγράφος καὶ ἀγωνιστὴς Παναγιώτης Ζωγράφος μὲ δυὸ γιουὺς του «κατὰ στοχασμόν, ὑπαγορεύουσιν καὶ δι' ἰδίων ἐξόδων» τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη.

Ὁ Μακρυγιάννης κράτησε τὴν πρωτότυπη σειρά, ζωγραφισμένη μὲ τὴ μεταβυζαντινὴ τεχνικὴ πάνω σὲ σανίδι, καὶ χάρισε ἀπὸ μιὰ σειρά ἀντίγραφα (ὑδατογραφίες πάνω σὲ χαρτόνι) στὸ βασιλεῖα Ὁθωνα καὶ στοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων

στὴν Ἀθήνα (τὸν Ἀγγλο, τὸ Γάλλο καὶ τὸ Ρώσο).

Ἀπὸ τίς σειρές πού ὁ Μακρυγιάννης χάρισε στοὺς πρέσβεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων μονάχα μιὰ ἔχει ἀνευρεθῇ – ἡ σειρά πού ὁ Ἀγγλὸς πρέσβυς παρέδωσε στὴ βασίλισσα Βικτωρία στὰ 1840 καὶ φυλάσσεται σήμερα ἀκέραιη στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πύργου τοῦ WINDSOR. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σειρά, πού δὲν ἔχει γνωρίσει ὡς τώρα μιὰ συνολικὴ ἐκδοση, παρουσιάζει σήμερα ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος σ' ἓνα ἐξαιρετικὰ προσεγμένο καὶ πλούσιο λεύκωμα μὲ ἐγχρωμους πίνακες, πού ἐπιμελήθηκε ὁ κ. Μανόλης Κάσδαγλης, μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ φροντίδα τοῦ Γιώργου Βαράμους.

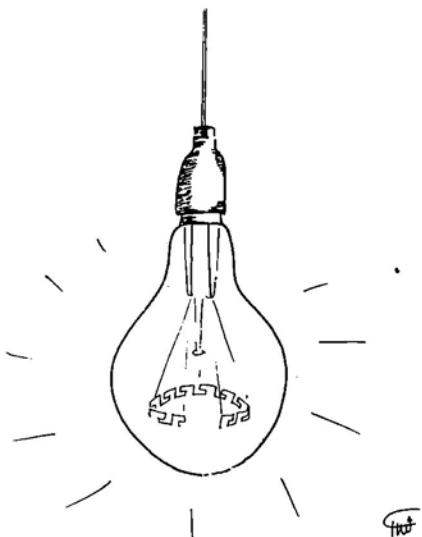
Ἡ παρουσίαση τοῦ Λευκώματος τῆς Εἰκονογραφίας ἐγίνε στὰ πλαίσια συνέντευξης τύπου πού δόθηκε στὶς 18/6 ἀπὸ τὸν Διοικητὴ τῆς Τράπεζας καθηγητὴ κ. Ἀγγελὸ Ἀγγελόπουλο καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπιστροφῆς του ἀπὸ τὴν Κύπρο, ὅπου εἶχε μεταβεῖ μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Προέδρου Μακαρίου.

Ὁ κ. Ἀγγελόπουλος σημείωσε τίς τεράστιες δυνατότητες πού ἔχει ἡ Κύπρος γιὰ νὰ παίξῃ ἓνα σημαντικό οἰκονομικὸ – ἀλλὰ καὶ πολιτιστικὸ – ρόλο στὴν Ἀν. Μεσόγειο καὶ σύγχρονα ὑπογράμμισε τὴ θέληση καὶ τὴ ζωτικότητά τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου γιὰ τὴν ἀνόρθωση τοῦ νησιοῦ.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ πρόσφατα στο Παρίσι ένα καινούργιο βιβλίο του γνωστού Γάλλου έλληνοιστή, μεταφραστή και συγγραφέα, Ζάκ Λακαριέρ, με τίτλο «τό ελληνικό καλοκαίρι». Ο Ζάκ Λακαριέρ όμως έχει να μάς προσφέρει μιάν άλλη εμπειρία -πολύτιμη γιά όσους ασχολούνται μέ τά προβλήματα της γλώσσας, της λογοτεχνίας μας. Η θέση πού πραγματικά κατέχουν τόσο ή πρώτη όσο κι ή δεύτερη, σήμερα, στόν έξελλαδικό και ειδικότερα στόν ευρωπαϊκό χώρο, είναι θέμα πού ενδιαφέρει όλους μας.

— ΤΟ ΘΕΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ —

ΕΡ: 'Ασχολείσαι μέ μιά γλώσσα πού έχει αποκτήσει τή φήμη «δύσκολης». Παραδέχεσαι αύτή τή διατύπωση και ποιές είναι οι δικές σου σχετικές εμπειρίες;

ΑΠ: 'Ο όποιοσδήποτε μεταφραστής αντιμετώπιζει και είναι υποχρεωμένος να λύσει προβλήματα. 'Αλλά πέρα απ' αύτά, ή τεράστια λογοπλαστική ικανότητα της ελληνικής γλώσσας αποτελεί, ειδικά γιά τόν Γάλλο μεταφραστή, μιά πρόσθετη δυσκολία. Έχω παρατηρήσει, άς πούμε, ότι σέ μιά διγλωσση έκδοση, εκεί πού τό ελληνικό κείμενο καλύπτει δέκα άράδες, τό αντίστοιχο γαλλικό χρειάζεται 15 μέ 18. Βέβαια, πρόκειται γιά θέμα δομής των δύο γλωσσών: ή γαλλική χρησιμοποιεί συχνά τήν περίφραση γιά νά μπορέσει ν' ανταποκριθεί στήν ανάγκη αντίστοιχας μέ τό ελληνικό ρήμα. Θέλω νά τονίσω ότι αναφέρομαι αποκλειστικά στή δημοτική γλώσσα.

ΕΡ: Νομίζεις ότι υπάρχουν 'Ελληνες συγγραφείς πού μπορούμε νά θεωρήσουμε «πιό 'Ελληνες» από άλλους; 'Αν ναι, υπάρχει αντίστοιχο φαινόμενο στή γαλλική λογοτεχνία;

ΑΠ: 'Ελληνες λογοτέχνες πού είναι «πιό 'Ελληνες» από άλλους, νομίζω πώς υπάρχουν. Όμως μάταια θ' αναζητήσουμε κάτι αντί-

στοιχο στή γαλλική λογοτεχνία. Οι Γάλλοι συγγραφείς χρησιμοποιούν ένα έκφραστικό όργανο πού, κατά παράδοξο τρόπο, είναι σύγχρονα ένα αποτελεσματικό μέσο διεθνούς επικοινωνίας, αλλά και μιά γλώσσα πού οι ρίζες της δέν είναι έντελώς έθνικές. Η γαλλική γλώσσα είχε γιά πολλά χρόνια τό άμφοιθητήσιμης άξίας προνόμιο νά είναι διεθνής (ό διεθνισμός αυτός δέν πρέπει ν' αναζητηθεί μονάχα στό άποικιακό φαινόμενο), δηλαδή, σέ τελευταία άνάλυση, είναι αρκετά άφηρημένη ώστε νά μπορεί νά εκφράζει ιδέες πού δέν άνήκουν αποκλειστικά σέ έναν περιορισμένο έθνικό χώρο. Η γαλλική κατάφερε νά φτάσει σ' ένα τέτοιο επίπεδο άφάισης, ώστε νά μπορεί νά παραμείνει διεθνής: μέ τήν έννοια πώς είναι υπάρχει ένας Γάλλος συγγραφέας αποκλειστικά Γάλλος. Δέν υπάρχει τίποτα τό ιδιαίτερα «γαλλικό» στόν Ζάν Πώλ Σάρτρ, όπως δέν υπάρχει και στόν Άλμπερ Καμύ. Στή γαλλική λογοτεχνία είναι δύσκολο νά βρεί κανείς ένα συγγραφέα πού νά αντιστοιχεί στόν Πρεβέλ ακ.

ΕΡ: Νομίζεις ότι οι 'Ελληνες συγγραφείς πού έχουν μεταφρασθεί μέχρι σήμερα στή Δ. Ευρώπη

και, πού συγκεκριμένα, στή Γαλλία δίνουν μιά λίγο πολύ σωστή και αντιπροσωπευτική εικόνα της ελληνικής λογοτεχνίας;

ΑΠ: 'Εδώ, κατ' άρχή, έχουμε νά κάνουμε μέ τό θέμα της άκτινοβολίας και του ρόλου πού μπορεί νά παίξει μιά ξένη γλώσσα στή Γαλλία. Η παρουσία της άγγλικής είναι κυρίαρχη. Δέν πρέπει νά ξεχνάμε ότι ή Γαλλία, και ή Δ. Ευρώπη γενικότερα, βρίσκονται κάτω από τήν άγγλοσαξωνική πολιτική, στρατιωτική αλλά και μορφωτική επιρροή. Βέβαια, ή λογοτεχνία αποτελεί τό «τελευταίο θαγόνι» του συρμού, πίσω από άλλα πολλά, πού είναι άποπάνω και... θωρακισμένα. Από τήν άλλη μεριά, οι 'Ελληνες συγγραφείς πού τυχαίνει νά θεωρούνται «άντιπροσωπευτικοί» στή χώρα τους, δέν έχουν τήν ίδια αντιπροσωπευτικότητα στή Γαλλία ή στή Δ. Ευρώπη. 'Ας προσθέσουμε άκόμα και τόν ρόλο πού παίζουν τά προσωπικά «γούστα» του μεταφραστή πού προτείνει σ' έναν έκδότη αύτό ή εκείνο τό ελληνικό κείμενο. Δέ θέλησα, άς πούμε, νά μεταφράσω ποτέ Παπαδιαμάντη, όχι γιάτί δέν τόν θεωρώ μεγάλο συγγραφέα, αλλά γιάτί δέν ανταποκρίνεται στά προσωπικά μου κριτήρια. Μετέφρασα κάποτε Πρεβέλ ακ: αύτό

Τού 'Αρη Φακίνου

δέν τό έκανα γιάτί μου άρεσε ιδιαίτερα ό Πρεβέλ ακης, αλλά γιάτί εκείνη τήν εποχή έκανα τή μαθητεία μου σάν μεταφραστής. Τονίζω ότι γιά όλες μου τίς μεταφράσεις έκανα προσωπική και ύποκειμενική επιλογή.

ΕΡ: Νομίζεις ότι τά γεγονότα της έπταετίας συνέβαλαν στήν επιτυχία μερικων 'Ελλήνων συγγραφέων και ποιητών;

ΑΠ: Στήν περίπτωση του Ρίτσου όπωσδήποτε. Άμέσως μετά τό πραξικόπημα στή Χιλή, οι Γάλλοι έκδότες ανακάλυψαν τούς χιλιαούς λογοτέχνες και ποιητές. Τό ίδιο έγινε σέ όλες τίς δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Προσωπικά πιστεύω ότι τό γαλλικό κοινό θά 'πρεπε νά γνωρίσει τό έργο ενός ποιητή όπως ό 'Ελύτης, πολύ περισσότερο από όσο γνώρισε εκείνο του Ρίτσου. Βέβαια, δέν πρέπει νά ξεχνάμε ότι 'γιά τή μετάφραση και έκδοση του έργου μερικων 'Ελλήνων ποιητών, ό έκδότης πρέπει νά παίξει και λίγο τόν ρόλο Μαικήνα, μιά και δέν πρόκειται, όπως λέμε, νά θγάλει τό έξοδά του. Παρά τό θραβείο Νόμπελ, παρά μιάν εικοσάδα ύμνητικών άρθρων πού γράφτηκαν γιά τό έργο του, ό Σεφέρης δέν «πούλησε» πολλά αντίτυπα στή Γαλλία. Τά ποιήματά του κυκλοφόρησαν σέ δύο έκδόσεις, τρεις χιλιάδες, περίπου, αντίτυπα ή κάθε μιά. Και οι δύο αυτές έκδόσεις εξαντλήθηκαν μόλις πέρασι. Δηλαδή, από τό 1963 μέχρι σήμερα, πουλήθηκαν τό πολύ 6 χιλιάδες αντίτυπα...

ΕΡ: Πιστεύεις ότι ό Ζορμπάς έπαιξε μεγάλο ρόλο στή διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας στήν Ευρώπη;

ΑΠ: Δέν υπάρχει άμφιβολία, ότι ή λογοτεχνική 'Ελλάδα «γεννήθηκε» στή Γαλλία μέ τόν Ζορμπά του Καζαντζάκη. Τότε, γιά πρώτη φορά, οι Γάλλοι έκδότες διαπίστωσαν ότι μπορούσαν νά εκδώσουν έναν 'Ελληνα συγγραφέα χωρίς νά «φαληρίσουν». Πέρα από τίς επιφυλάξεις πού μπορεί νά έχει κανείς γιά τόν Ζορμπά, είναι γεγονός ότι κάμποσα ελληνικά «φαντάσματα» μπόρεσαν νά διεισδύσουν στόν γαλλικό και δυτικοευρωπαϊκό λογοτεχνικό χώρο από τά χάσματα πού δημιούργησε ό Καζαντζάκης μέ τό έργο του.

ΕΡ: Ξέρεις, σήμερα στήν 'Ελλάδα, ή επικριση του Καζαντζάκη και του έργου του είναι πολύ της μόδας...

ΑΠ: Νομίζω ότι οι 'Ελληνες δέν μπόρεσαν νά συγχωρέσουν άκόμα τόν Καζαντζάκη γιά τήν επιτυχία πού είχε τό έργο του στή Γαλλία και ή Δ. Ευρώπη. Αυτό δέ σημαίνει ότι αγαπώ ιδιαίτερα τόν Καζαντζάκη, πού συχνά τόν βρίσκω «θαργύδουπο» ή μέ τάσεις υπερβολικά μυστικιστικές, τουλάχιστο γιά τά δικά μου «γούστα». Όμως, έχτιμώ βαθιά τόν άνθρωπο και τή

στράτευση του απέναντι στην ίδια του τη ζωή. Δέ γνώρισα μέχρι σήμερα κανέναν Έλληνα, είτε αυτός λέγεται... - αλλά καλύτερα να μην πω ονόματα - που να δόθηκε στο γράψιμο τόσο απόλυτα και που να στρατεύθηκε, όπως εκείνος. Παιός Έλληνας συγγραφέας μίλησε όπως μίλησε ο Καζαντζάκης στην εποχή του;

ΕΡ: Τι σημαίνει για σένα η γενιά του 40;

ΑΠ: Οι πιο πολλοί από τους Έλληνες συγγραφείς που ανήκουν σ' αυτή τη γενιά, είναι σά να 'χουν γεννηθεί λογοτεχνικά με καισαρική τομή, σά να 'χουν γλιτώσει από την κοινή μοίρα, από τη μοίρα που παραμονεύει πάντα την Ελλάδα. Πρόκειται γι' ανθρώπους που μεγάλωσαν μέσα στην Κατοχή, που γνώρισαν την πείνα, τον έμφυλο. Είναι φυσικό, μέσα στο έργο τους, ν' αντιμετωπίζουν προβλήματα μαρτυρίας. Η γραφή τους επηρεάζεται αναπόφευκτα. Έλαχιστοι κατάφεραν να διατηρήσουν μιάν «άλλη» μορφή έκφρασης, όπως, ως ποίμε, ο Έλύτης ή ο Έμπεριόκης.

ΕΡ: Στην Ελλάδα η έκφραση «αυτός πέτυχε στην Ευρώπη» έχει μεγάλη πέραση. Τι πιστεύεις γι' αυτό;

ΑΠ: Πολλές φορές ή στάση αυτή προέρχεται από την ανάγκη αναζήτησης μεγαλύτερου άκρατηριου, ανάγκη που εύκολα καταλαβαίνει κανείς άμα γνωρίσει τον ελληνικό λογοτεχνικό χώρο. Από την άλλη μεριά, βλέπω δικηγόρους, μηχανικούς, γιατρούς, γνησιους εκπρόσωπους της ελληνικής άστικής ή μικροαστικής τάξης που πιστεύουν ότι ανήκουν στην κατηγορία των «φωτισμένων», νά στέλνουν πολλές φορές τά γραφτά τους στο έξωτερικό μόνο και μόνο γιά νά εντυπωσιάσουν τόν γείτονα ή τή γειτόνισσα, τούς φίλους, τήν παρέα. Έχουμε θέβαια και τήν περίπτωση Καζαντζάκη: κάπως ξεχωριστή. Ένας άνθρωπος που κυνηγήθηκε μέσα στην ίδια του τήν πατρίδα όσο

ελάχιστοι Έλληνες λογοτέχνες, γιάτί είχε τήν «άτυχη» εμπνευση νά μιλήσει γιά μερικά πράματα πού έβηγαν βαθιά τήν άστική τάξη, σέ μιά εποχή πού οι περισσότεροι Έλληνες συγγραφείς κρατούσαν τό στόμα τους κλειστό.

ΕΡ: Οι σημερινές πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η γενική σημερινή εικόνα, ανταποκρίνονται στις προσδοκίες σου; Έτσι είχες φαντασθεί τή μεταδικτατορική Ελλάδα;

ΑΠ: Παρατηρώντας τά πράγματα από μακριά, έχω σχηματίσει τήν έντύπωση ότι από τό 1974 ή Ελλάδα ζει μέσα σέ μιάν άτμόσφαιρα χαμένων ελπίδων. Μού φαίνεται πώς οι Έλληνες κάνουν συνεχώς «βάδην επί τόπου». Πέρα από άλλες θεωρήσεις και έρμηνείες, γιάτί νά ξεχνάμε ότι τά 2/3 τού Στρατού, τών Σωμάτων Ασφαλείας και τού κρατικού μηχανισμού βρίσκονται πάντα στά χέρια αντιδραστικών στοιχείων πού, έπιπλέον, διαθέτουν μιά τεράστια πρακτική πείρα, άφου έχουν γεράσει στά πόστα τους... Δύσκολο νά φαντασθεί κανείς έναν πολιτικό σάν τόν Καραμανλή νά άπαλλάσει τήν Ελλάδα από τό τριαντάχρονο πλέγμα τού φασιστοαντιδραστικού μηχανισμού πού υπονομεύει κάθε δημοκρατική προσπάθεια. Πώς νά ζητήσει κανείς από τόν Έλληνα νά «στρατευθεί» και νά πολεμήσει, όταν ξέρει πολύ καλά ότι τά πάντα μπορούν νά εναρχίσουν από στιγμή σέ στιγμή;

Κατά τό διάστημα τής δικτατορίας έτυχε νά γνωρίσω άρκετούς αντιστασιακούς. Πολλές φορές μού έδιναν τήν έντύπωση ότι δέν έπαιρναν στά σοβαρά τήν κατάσταση, ότι «έπαιζαν» κάποιο αντιστασιακό παιχνίδι. Βέβαια, δίπλα στίς περιπτώσεις αυτές, έχουμε μεγάλες κι άληθινές πράξεις, όπως ή εξέγερση τού Πολυτεχνείου. Αυτοί ναι, έκαναν αντίσταση. Οι ύπόλοιποι...

ΕΡ: Πιστεύεις στίς λεγόμενες «έθνικές κατάρσεις»;

ΑΠ: Στην περίπτωση τής Ελλάδας έχουμε νά κάνουμε μέ μιά σειρά καί μέ μιάν επανάληψη άποτυχιών και άνικανότητων. Πολιτικά, πιστεύω ότι ο ελληνικός λαός είναι μερικά υπέυθυνος γιά τήν τύχη του. Δέν είμαι από κείνους πού πιστεύουν ότι από τή μιά μεριά υπάρχουν τά θύματα και από τήν άλλη οι δήμιοι, κι ότι ή μοίρα τά φέρνει έτσι ώστε κάθε τόσο νά συναντιώνται... Καμιά φορά, τό θύμα είναι υπεύθυνο όσο και ο δήμιος: θέλω νά πώ ότι υπάρχουν λαοί πού φέρονται πολλές φορές σάν θύματα. Άλλωστε, ο Μακρυγιάννης έχει άπαντήσει σ' αυτά τά έρωτήματα καλύτερα από όποιον άλλον. Ο Μακρυγιάννης δέν είναι κείνος πού χαρακτηρίζει τούς Έλληνες σάν άνικανους ν' άποκτήσουν άληθινή πολιτική συνείδηση; Νά ένας μεγάλος μαχητής τού λαού, πού δέν πολέμησε μονάχα ενάντια σέ κάτι, αλλά και γιά νά φτιάξει κάτι. Σήμερα, στά σχολεία τής Ελλάδας, αντί νά καθονται και νά τρώνε τίς ώρες τους μεταφράζοντας Όμηρο, θά 'ταν καλύτερα νά διάβαζαν Μακρυγιάννη.

Παπαδιαμάντης δ «ΥΠΟΝΟΜΕΥΤΙΚΟΣ»

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ Μ. SAUNIER

ΣΕ μετάφραση τού Michel Saunier κυκλοφορεί τις μέρες αυτές στο Παρίσι, από τόν εκδοτικό οίκο MASPERO, ή «Φόνισσα» τού Παπαδιαμάντη. Πρόκειται γιά λογοτεχνικό γεγονός μεγάλης σημασίας, άν λάβουμε ύπόψη μας ότι μέ τή δημοσίευση τού έργου αυτού οι Γάλλοι άναγνώστες θά μπορούσαν νά γνωριστούν μέ μιά «μοναδική περίπτωση» τών ελληνικών γραμμάτων, κι ότι δυο προηγούμενες «άκαδημαϊκές» μεταφράσεις τού σημαντικού αυτού έργου πέρασαν άναγκαστικά άπαρτήρητες από τό πλατύ άναγνωστικό κοινό.

Ο Michel Saunier δέν χρειάζεται καμιά ιδιαίτερη παρουσίαση. Έχει μεταφράσει Καζαντζάκη («Τελευταίος Πειρασμός» και «Αναφορά στόν Γκρέκο»), Καθθαρία («Βάρδια») κι Έμπεριόκη, όπως κι έργασίες τών Φραντζεσκάκη, Τσαρούχη και Τραυλού. Άς προσθέσουμε ακόμα τή διατριβή του: ΑΔΙΚΙΑ, LE MAL ET L'INJUSTICE DANS LES CHANSONS POPULAIRES GRECQUES και μιά βαθιά, συνθετική αλλά και σπάνια γνώση τής ελληνικής πραγματικότητας. Αυτό διαφαίνεται και από τή συζήτηση, σχετικά μέ τή «Φόνισσα», πού ακολουθεί.

— Γιατί άσχολήθηκες ειδικά μέ τή «Φόνισσα»;

— Πρόκειται κατ' άρχή γιά δουλειά πού έχω τελειώσει από τό 1963. Όταν πρωτοδιάβασα αυτό τό έργο κατάλαβα πόσο θεμελιώδεις είναι γιά τήν κατανόηση τής ελληνικής κοινωνίας και ιδιαίτερα τής άγροτικής. Η Φόνισσα είναι διδύμο μέ έντονο συνθετικό χαρακτήρα, συγκεντρώνει και συνδυάζει έναν όρισμένο αριθμό ιδεών κι έχει τό βάρος μιάς δόκκληρης σειράς από έμπειρίες. Άλλωστε, πολλές από τίς «ψυχώσεις» πού καταθασανίζουν τόν Παπαδιαμάντη στο έργο αυτό, βρίσκουν μιάν ενδιαφέρουσα αντιστοιχία σέ ιδέες, πειρασμούς και συνήθειες τού ελληνικού λαού. Άν είναι κάπως δύσκολο νά μιλήσει κανείς γιά έργο «αντιπροσωπευτικό» τής ελληνικής λογοτεχνίας, είναι βέβαιο πώς έχουμε νά κάνουμε μέ έργο αντιπροσωπευτικό τού ελληνικού πολιτισμού, άν στόν όρο αυτό προσθέσουμε τήν ελληνική λαϊκή σκέψη, χωρίς όμως νά τό περιορίσουμε σ' αυτόν τόν ρόλο. Πιστεύω ότι ο Παπαδιαμάντης είναι κάτω περισσότερο από ένας Έλληνας λογοτέχνης άνάμεσα σέ άλλους πολλούς τής εποχής του.

— Τι είδους «διάλογο» μπορεί ν' άνοίξει ή Φραγκογιαννού μέ τόν σημερινό Γάλλο άναγνώστη;

— Θά ήθελα οι άναγνώστες νά τή δούν όπως πραγματικά είναι, μιά Έλληνίδα χωρική ιδιαίτερα αντιπροσωπευτική ένός τρόπου ζωής καί ύπαρξης, ακόμα μιάς «ειδικής» ήθικης αντιμετώπισης τών έννοιών τού καλού και τού κακού, μιάς όρισμένης στάσης απέναντι στή Θεότητα, αλλά και

σέ μερικές ανθρώπινες πρωτοβουλίες.

— Και γιά τόν Έλληνα άναγνώστη τί αντιπροσωπεύει σήμερα ή Φραγκογιαννού;

— Φοβάμαι ότι τό θέμα αυτό θά μάς φέρι έποχρηστικά μπροστά σ' ένα δουνό προκαταλήψεων, παρερμηνειών και λαθών. Μιλώντας γιά παρερμηνείες, άναφέρουμε σ' ένα είδος πρωτόγονου μαρξισμού πού θέλει νά βλέπουμε τόν Παπαδιαμάντη σάν έναν «αντιδραστικό» τού όποίου οι άναλύσεις δέ μπορούν νά έχουν ιδιαίτερο ένδιαφέρον και δέν είναι αντιπροσωπευτικές. Πρόπει όμως ν' άποψιμίζουμε επίσης και έρμηνείες πού άπορροούν από μιά άποκλειστική ιστοριολογικοτεχνική θεώρηση τού θέματος.

»Τοποθετώντας τό έργο τού Σκιαθίτη διηγηματογράφου μέσα στην εποχή του, δέν πρέπει νά ξεχνάμε τί ακριβώς αντιπροσωπεύει γιά τούς Έλληνες τής υπαίθρου, τών νησιών, αυτή ή περίφημη «φιλελεύθερη» ιδεολογία πού άντιμάχεται ο Παπαδιαμάντης. Πρόπει νά πώ παρενθετικά, ότι κάνοντας αυτήν τήν τοποθέτηση, πολλοί θεωρούν τήν ιστορία τής λογοτεχνίας σάν γραμμική. Κι ένα από τά «ρεφραίν» τής γραμμικής αυτής ιστορίας άναφέρεται στο φιλελεύθερο κίνημα εκείνης τής εποχής. έναντίον τού όποίου τοποθετείται ο Παπαδιαμάντης. Άλλά άν προσέξουμε κάπως καλύτερα τίς θέσεις τού συγγραφέα, θά διαπιστώσουμε πώς ή αντίδρασή του στο φιλελεύθερο ρεύμα τού καιρού του δέν έχει ταξική προέλευση, ούτε και μπορούμε νά πούμε ότι ο Παπαδιαμάντης σκέπτεται όπως

Τό νέο βιβλίο τού Στ. Λιναρδάτου πού φωτίζει μιά από τίς πιο σημαντικές όψεις τού Μεταξικού καθεστώτος.

σκέπτεται γιατί ή μάνα του είχε. Ας πούμε, μερικά χωράφια ή γιατί ό πατέρας του ήταν παπας. 'Αντίθετα, πρέπει να δούμε τί αντιπροσώπευε αυτή ή «φιλελευθερη» ιδεολογία για τόν Σκιαθίτη χωρικό εκείνης τής εποχής... Ποιός ήταν ό φορέας αυτής τής ιδεολογίας στο νησί του Παπαδιαμάντη; Αυτός που διέθετε ένα κάποιο κεφάλαιο, μία κάποια περιουσία, για να μπορεί να δανείζει με φοβερούς τόκους στους χωρικούς και να τούς παίρνει μετά τα χωράφια. 'Η έχθρότητα του Παπαδιαμάντη απέναντι σ' αυτόν τόν κόσμο τόν κάνει να φαίνεται συντηρητικός, με τή έννοια που δίνουμε στη λέξη σήμερα. Αυτά όλα βέβαια δε σημαίνουν ότι ή προσωπικότητα του συγγραφέα δεν έχει και άλλες όψεις: ας μὴν ξεχνάμε, ας πούμε, τόν αντισημιτισμό του, που κινείται μάλλον σέ θρησκευτικό επίπεδο και που δεν είναι παρά ένας ελληνικός λαϊκός αντισημιτισμός.

— Πώς θα μπορούσαμε ν' αναλύσουμε τό βλέμμα που ρίχνει ό Παπαδιαμάντης στην εποχή του, αν θεωρήσουμε ότι ή Φόνισσα είναι ένα αντιπροσωπευτικό του έργο;

— 'Η Φόνισσα είναι αντιπροσωπευτικό έργο με τήν έννοια πώς αποτελεί μίαν απόλυτα πετυχημένη σύνθεση των προβλημάτων που άπασχολούν τόν Παπαδιαμάντη (ό μοναστικός βίος, ή μοίρα και ή θέση τής γυναίκας, ή μετανάστευση και ό ρόλος της). Στο έργο αυτό διακρίνουμε καθαρά τό άπελπισμένο βλέμμα που ρίχνει ό συγγραφέας πάνω στη μοίρα του ανθρώπου και στη θέση τής γυναίκας στην εποχή του. Πρόκειται για μίαν άπελπισία που άπορρέει από μίαν δολόκληρη σειρά σκέψεων και που άντιστοιχεί σέ μιά λαϊκή άπελπισία που όλοι γνωρίζουμε... 'Ας πάρουμε τὰ λαϊκά λογοτεχνικά δημιουργήματα που στηρίζονται πάνω σέ μία συνθετική λαϊκή έμπειρία. Θά δοίμε ότι ή συλλογιστική τής Φραγκογιαννούς, ή στάση της, οι ένέργειές της, μπορούν να ένταχθούν, κατά κάποιο τρόπο, στη λαϊκή θέωση των πραγμάτων. 'Η ένταξη αυτή δεν είναι άπλή και τή συναντάμε σέ πολλά επίπεδα. Τή λαϊκή άπαισιοδοξία, τήν άπελπισία του «κοσμάκη» μπορούμε να τή βρούμε σέ πάμπολλα τραγούδια του λαού, στενά δεμένη με τό πρόβλημα τής μετανάστευσης: ας μὴν ξεχνάμε τήν έκφραση του μετανάστη «καλύτερα να μὴν είχα γεννηθεί». Θά τή βρούμε άκόμα συνδεμένη με τήν άγωνία του θανάτου, ή μάλλον με τήν άγωνία που προκαλεί ή παρουσία του θανάτου, αν και συχνά ό θάνατος συνδέεται έννοιολογικά με τή μετανάστευση. Σ' ένα άλλο επίπεδο θά συναντήσουμε τή διάχυτη έπιθυμία για κάποια άντίδραση απέναντι στο θάνατο, —

πολλές φορές, ό άπελπισμένος λαϊκός ποιητής έκφράζει τήν έπιθυμία να «έκδικηθεί τόν Χάρο», όσο κι αν ή έκδίκηση αυτή δεν είναι δυνατό να καταλήξει σέ νίκη. 'Η Φραγκογιαννούς έχει άπελπισθεί γιατί έχει πολύ και βαθιά συλλογισθεί, γιατί έχει άποκρυσταλλώσει όριστικά άπαισιόδοξες άπόψεις για τή μοίρα τής γυναίκας και για ό,τι μπορεί να περιμένει άκόμα από τή ζωή που τής άπομένει. Κι εδώ, ή στάση τής Φραγκογιαννούς άναφέρεται γενικότερα στην ανθρώπινη μοίρα, άφου οι μὴν γυναίκες είναι καταδικασμένες στην ύποταγή, οι δε άντρες στη μετανάστευση. Μία γυναίκα που άνάθρεψε παιδιά, νιώθει πίκρα συνειδητοποιώντας τή σκληριά της, πίκρα που γίνεται πιό έντονη άφου άνάθρεψε γυναίκες που θά διαωνιάσουν τó σύστημα τής ύποταγής, άλλά και άντρες που καταδικάσθηκαν στη μετανάστευση. Τί άπόγιναν τ' άγόρια π' άνάθρεψε ή Χαδόυλα; Έφυγαν για τήν 'Αμερική, έριξαν πίσω τους μαύρη πέτρα, δεν ξανακούστηκαν. Ένας άλλος γιός τής Φραγκογιαννούς έγκλημάτισε και είναι στη φυλακή, — άλλά κι ή φυλακή άποτελεί εδώ έννοια άντίστοιχη τής μετανάστευσης, όριστική άποβολή από τó κοινωνικό κύκλωμα. Οι άντρες που άπομένουν ποιοι είναι; 'Ο άντρας τής Γιαννούς κι ό γαμπρός της, κακομοιρηδες κι οι δύο, χωρίς καμιά προσωπικότητα, χωρίς θέληση. 'Η γυναίκα έχει φορτωθεί στους ώμους της όλη τή δουλειά, όλες τες ευθύνες και, όπως λέει ό συγγραφέας, «δεν είναι ούτε χήρα». Όλα αυτά καταλήγουν, στη σκέψη τής Φραγκογιαννούς, σέ μίαν άνάγκη άντίδρασης — πρέπει να βρεθεί κάποια «λύση».

— Είναι «λύση» αυτή που προσφέρει ό Παπαδιαμάντης;

— Όσο φοβερή κι αν είναι, όσο τερατώδης, άνταποκρίνεται σέ μίαν άναγκαιότητα που στηρίζεται με τή σειρά της στη συλλογιστική τής Φραγκογιαννούς και που τροφοδοτείται από τή θέληση για άντίδραση, που, δεν πρέπει ν' άμφισβάλουμε, είναι διάχυτη μέσα στα λαϊκά στρώματα. Μίλησαμε προηγούμενα για τήν άντίδραση απέναντι στον Χάρο: πρέπει και να γίνει, κάτι να έπιχειρηθεί, έστω κι αν ό άγώνας είναι χαμένος. Βέβαια, σ' ένα άλλο επίπεδο θά συναντήσουμε τó προσωπικό πρόβλημα του Παπαδιαμάντη, τή στάση του απέναντι στο θάνατο και τή γυναίκα. Πρέπει να συνδυάσουμε όλους αυτούς τούς παράγοντες για να κατανοήσουμε τή «λύση» τής Φραγκογιαννούς. Θά μπορούσαμε να κάνουμε μιά προσπάθεια έρμηνείας λέγοντας ότι ή «λύση» αυτή φαίνεται σαν άρνηση τής ζωής, χωρίς να ξεχνάμε και τή γοητεία που άσκει ό θάνατος στον Παπαδιαμάντη. Τή γοητεία αυτή τή συναντάμε σέ πάμ-

πολλες σκέψεις του και σέ ένέργειες ήρώων του. 'Αλλά υπάρχει και τó «μαύλισμα» τής άσκητικής ζωής, — στη Φόνισσα έκφράζεται ξεκάθαρα ή άσκητική πλευρά του Παπαδιαμάντη: οι καλόγεροι έχουν δικίο γιατί δεν κάνουν παιδιά: αυτή είναι ή κεντρική και μεγάλη άλήθεια που κρύβουν οι καλόγεροι του Παπαδιαμάντη.

— Τί θά μπορούσαμε να πούμε για τή στάση του Παπαδιαμάντη απέναντι στην οικογένεια;

— Ξέρω ότι έχουν γίνει φοβερές άπλουστεύσεις τής προσωπικότητας του Παπαδιαμάντη: μäs τόν έχουν παρουσιάσει άκόμα και σαν χαρακτηριστικό έκπρόσωπο του ελληνικού συντηρητισμού. Βέβαια, αν διαβάσουμε μερικά κείμενα του Σκιαθίτη συγγραφέα και στηριχθούμε άποκλειστικά σ' αυτά, ίσως καταλήξουμε σ' ένα τέτοιο συμπέρασμα, άλλά ποιά θά είναι τó πραγματικό του βάρος; 'Ο Παπαδιαμάντης είναι, κατά τή γνώμη μου, ό πιό ύπονομευτικός συγγραφέας, κι αυτό γιατί βλέπει γύρω του καθαρά, γιατί έχει βαθιά συλλογισθεί πάνω σέ ό,τι είδε, γιατί τó βλέμμα του είναι πραγματικά άμείλικτο. 'Η σκέψη του και οι άντιδράσεις του έχουν μιά μεγάλη άντιστοιχία με τις σκέψεις και τις άντιδράσεις του λαού, έστω κι αν ό Παπαδιαμάντης δεν πρέπει να θεωρηθεί σαν λαϊκός δημιουργός (φτάνει να ρίξουμε μιά ματιά στα λαϊκά δίστιχα που άναφέρει και που είναι κυριολεκτικά τής κακιάς ώρας). Όμως, οι άντιδράσεις του είναι οι άντιδράσεις των όμοίων του, και όμοιοί του δεν είναι οι βασιλόφρονες τής 'Αθήνας, άλλά οι Σκιαθίτες ψαράδες και χωρικοί. 'Ο πιό ύπονομευτικός ποιητής είναι ό λαϊκός, γιατί αυτός μανάχα ρίχνει ένα διαπεραστικό κριτικό βλέμμα στην κοινωνία που τόν περιβάλλει. Τό ίδιο κάνει κι ό Παπαδιαμάντης, που δεν είναι βέβαια λαϊκός ποιητής ή δημιουργός, άλλά έχει τις ίδιες άντιδράσεις. Αυτό άκριβώς κάνει τόν Παπαδιαμάντη ύπονομευτικό, παρά τις συντηρητικές του θέσεις. Αυτή τήν «ύπονομευτικότητα» δεν τή βλέπουν όσοι μετατρέπουν τόν μεγάλο αυτό διηγηματογράφο σέ μίαν άπλή «στιγμή» τής ιστορίας τής ελληνικής λογοτεχνίας, όπως δεν τή βλέπουν και κείνοι που προχωρούν σέ μαρξιστικές έξηγήσεις, άγνώντας τις σχέσεις του συγγραφέα με τή λαϊκή πραγματικότητα. Γιατί να μὴ πούμε πώς πρόκειται για μαρξισμό τής πεντάρας;

— Και ή τελευταία παράγραφος τής Φόνισσας, «ή γραία Χαδόυλα εύρε τόν θάνατο (...) είς τó ήμισυ του δρόμου μεταξύ τής θείας και τής ανθρώπινης δικαιοσύνης», ποιές σκέψεις σου προκαλεί;

— 'Ο Παπαδιαμάντης έχει κα-

τηγορηθεί, ένας θεός ξέρει πόσες φορές, για τó «μυοέμικο» στυλ τής γραφής του. Έδώ όμως έχουμε να κάνουμε με μιά παράγραφο προς τήν όποία τείνει δολόκληρο τó έργο και που έκφράζει μιά βασική ιδέα του συγγραφέα: κανένας δεν έχει τó δικαίωμα να καταδικάσει τή Φραγκογιαννού. 'Η Φραγκογιαννού πεθαίνει, ό Παπαδιαμάντης δε μπορούσε να κάνει διαφορετικά, δε θέλει να δώσει «άφεση άμαρτιών» στην ήρωίδα του, όσο κι αν στέκεται στο πλευρό τής Φόνισσας. Φυσικά, ό συγγραφέας δεν σκοτίζει για τó «τί θά πεί ό κόσμος», άλλά και δεν μπορεί να «καθιερώσει» τήν πράξη τής Φραγκογιαννούς που πεθαίνει «είς τó ήμισυ του δρόμου μεταξύ τής θείας και τής ανθρώπινης δικαιοσύνης». Τή στάση αυτή θά τή συναντήσουμε συχνά σέ έργα λαϊκών ποιητών. Ίσως, για τόν Παπαδιαμάντη, ή Φραγκογιαννού θά πρέπει να δώσει λόγο μονάχα στην ανθρώπινη συνείδηση. Και τó δράμα του θανάτου που κυριαρχεί από τήν αρχή αυτού του έργου, δεν μπορεί παρά να καταλήξει στο θάνατο.

— Τό πλέγμα των προβλημάτων τής Φραγκογιαννούς έχει κάποια έννοια για τή σημερινή ελληνική κοινωνία;

— Θά προτιμούσα ν' άπαντήσω έμμεσα, μέσω μιάς προσωπικής μου έμπειρίας. Τό 1956 ταξίδευα μ' ένα πούλμαν στην περιοχή τής Χαλκιδικής. Ένα κοριτσάκι έπαιζε με μιά μπάλα, κάπου εκεί στην άκρη του δρόμου. 'Η μπάλα δρόθηκε ξαφνικά κάτω από τής ρόδες του πούλμαν, και ποιά έτρεξε, κι ό οδηγός μόλις που πρόλαβε να φρενάρι τήν τελευταία στιγμή. Τό κοριτσάκι γλίτωσε από τόν Χάρο τα δόντια, άλλά ό οδηγός κατέθηκε, τ' άρπαξε κι άρχισε να τó δέρνει. Τότε μονάχα άντιλήφθηκε μιά γριά που καθόταν σ' ένα μοτοοίχι, στο δρόμο κοντά, και που ήταν ή γιαγιά του κοριτσιού. 'Η γριά αυτή είχε παρακολούθησει όλη τή σκηνή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και χαμογελούσε μ' ένα φοβερό, παράξενο χαμόγελο Τζοκόντας... 'Ο οδηγός τήν κοίταξε, και σά να 'χε ξαφνικά καταλάβει, άρχισε να τή βρίζει: «Τό κοιτάξεις και γελάς! Τό κοιτάξεις και γελάς!» Δεν μπόρεσα ν' άποφύγω τή σκέψη πώς είχα απέναντί μου κάποια Φραγκογιαννού... Φυσικά, ποτέ δε γίνεται λόγος για τέτοιου είδους άντιδράσεις. Όμως, σέ πολλά χωριά, όταν πεθαίνει ένα κοριτσάκι, άκούμε τις γερόντισσες να λένε στη μάνα: «Καλότυχη που τó πάντρεψες με μιά πήχη πανί μονάχα». Μιά πήχη πανί για τó σάβανο του παιδιού... Πώς άλλωστε θ' άντιδρούσε ή Φραγκογιαννού;

"Αρης Φακίνος

ΚΑΛΑ οργανωμένο, άριστα διαφημιζόμενο το φετινό Φεστιβάλ των Καννών, άπασχόλησε πολλούς κόσμο και πάλι. Βεντέτες, παραγωγοί και δημοσιογράφοι αντάλλαξαν τις έμπειρίες τους από αυτό το παζάρι των 15 ήμερών, ένα παζάρι όμως που στην κυριολεξία παράγει το λάδι για τα γράναζια της μηχανής που κινάει την άειθαλή βιομηχανία του κιν/φου.

Γράφθηκαν πολλά γι' αυτό το Φεστιβάλ, όπου κυρίως συγκρούστηκαν τα συμφέροντα και οι άνησυχίες δύο κόσμων: της Εύρώπης και της 'Αμερικής. Δεν θά ήταν σκόπιμο να ξοδέψουμε παραπάνω μελάνι για να επαναλάβουμε τα ίδια περί συμμετοχών, τάσεων, σκανδάλων και βραβεύσεων.

Θά ήταν, όμως, καλό να σταθούμε λίγο στην έλληνική διτρίνα που ύπηρχε φέτος στις Κάννες. Το επιβάλλουν λόγοι πληροφοριακοί αλλά και δεοντολογικοί. Το θέμα έχει τεράστιο ενδιαφέρον. Περίπου «έθνικό». Τώρα μάλιστα που ξοδεύουμε εκατομμύρια για να εξυψώσουμε το πολιτιστικό γόητρό μας στο έξωτερικό (Λονδίνο, Ντόρτμουντ, Βιέννη, κ.λπ.). Έχει γραφτεί, και είναι πέρα για πέρα αληθινό, πως φέτος στις Κάννες οι μεγάλοι «έπίσημοι» άπόντες ήμαστε έμεις οι Έλληνες. Κινηματογραφικά έννοείται. Δι' αυτό γιατί πέρυσι, με το «Δι' άσημαντον άφορμήν» του Ψαρά και – κυρίως – με τον «Θίασο» του 'Αγγελόπουλου, δημιουργήσαμε πολύ, μά πολύ θόρυβο. Όλοι λοιπόν μάς ξαναπερίμεναν έφ'τος, όμως έμεις δεν ήλθαμε. Ή μάλλον ήλθαμε, αλλά δεν γίναμε δεκτοί. Δεν ήμαστε λοιπόν στην κινηματογραφούπολη των 15 χορταστικών ήμερών, ούτε σαν έπίσημη συμμετοχή, ούτε καν σαν υπεύθυνη παρουσία σε κάποιο από τα δεκάδες περίπτερα των εκπροσώπων μεγάλων έθνικών κινηματογραφικών οργανισμών.

Με την έπίσημη άπουσία μας από τις φεστιβαλικές όθόνες άπογοητέψαμε πολλούς. 'Υπ'ρχε κόσμος που όπωσδήποτε περίμενε κάτι από μάς, ύστερα από τους περυσινούς θριάμβους μας στις Κάννες, στη Μπολώνια, στο Βερολίνο, στο Λονδίνο και άλλοι.

Με την άλλη έπίσημη άπουσία μας, δηλαδή με τη μη παρουσία κάποιου έθνικού κινηματογραφικού οργανισμού, του Κινηματογραφικού Κέντρου λόγω χάριν, δεν πολυσκοτίσαμε πολλούς. Έκείνοι που ίσως ενδιαφέρονταν να έχουν κάποια έπίσημη πληροφορία για το γύρισμα ταινίας στην Ελλάδα, στράφηκαν άλλοι. Ήταν εκεί πολλοί άνοιχτομάτηδες, άληθινοί έπαγγελματίες κι όχι γραφειόβιοι, σε περίφημα οργανωμένες μονάδες από την Ιταλία, τη Γαλλία, τον Καναδά, το 'Ισραήλ, την Τουρκία, το 'Ιράν κ.λπ., που έκαναν χρυσές δουλειές με όσους γύρευαν μέρος που να συμφέρει να στήσουν τις μηχανές τους!

•ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ•

Κάννες '76: έλληνική άπουσία και παρουσία

Του Χρ. Χριστοδούλου.

«Επόμενος σταθμός Γκρήγγονις Βίλλατζ». Αυτόβιογραφία του 'Αμερικανοεβραίου σκηνοθέτη Πώλ Μαζούρι, που ξεκίνησε από το Μπρούκλιν για να καταλήξει στο Χόλλυγουντ. Άπλητη εικονογράφηση ενός χρουνικού, περίεργου κινηματογραφημένου. Έρμηνευτές: 'Ο εικονιζόμενος 'Αννι Μπέικερ και η έκπληκτη Σέλλεϋ Γούντντερ στο ρόλο μιάς καταπιεστικής μάνας.

«'Η Οικόγενεια Πισκοβιάλ Ντονάρτε». 'Η δεύτερη, μετά το «Ταίστε τα κοράκια» του Σάονρα, ισπανική συμμετοχή στο Φεστιβάλ Καννών. 'Ο πρωταγωνιστής τους Ζοσέ Λούις Γκομέζ (φωτογραφία) πήρε το βραβείο άνδρικής έρμηνείας. 'Η ιστορία ενός τυπικού 'Ισπανού άγρότη στην προφανική 'Ισπανία. Μία ταινία άτέλειωτης δίαις, ύπογράμμιση του άνέκφραστου και μόνιμα καταπιεσμένου ισπανικού πάθους.

«'Η σκιά των 'Αγγέλων». Ταινία του 'Ελβετού Ντάνιελ Σμίτ, που θεωρήθηκε άντισυμμετοχική και προκάλεσε την άποχώρηση των 'Ισραηλινών από το Φεστιβάλ. Ένα υπερέλειο Μπρεζνικό φίμ υψηλής κλάσης, με πολύ απλό στόρυ και πολυσύνθετο λόγο που λειτουργεί σαν φορέας μαρξιστικής ιδεολογίας. Το σενάριο είναι παρμένο από ένα θεατρικό έργο του έπίσης κινηματογραφικού σκηνοθέτη Ράινερ Βέρνερ Φασμπίντερ και μιλά για μιά πόρνη που γίνεται παντοδύναμη χάρις στην έκθαμβωτική όμορφιά της και που στο τέλος αυτοκτονεί μη άντέχοντας σι τόσο δύναμη. Στη φωτογραφία, ό Φασμπίντερ, που πρωταγωνιστεί μαζί με την 'Ινγκριντ Κάιβεν.

«'Ο ένοικιαστής». Άτυχε άστατη επανάληψη της έπιτυχίας της «Άποστροφής» από τον Ρομάν Πολάνσκι. Ένας ένοικιαστής ύποπτεύεται τους γείτονες του ότι τον καταδιώκουν. Στη φωτογραφία μία σκηνή με τη Σέλλεϋ Γούντντερ και τον Πολάνσκι, που πρωταγωνιστεί.

«Οικογενειακή Συνωμοσία». 'Ο μεγάλος Άλφρεντ Χίτσκοκ σε άνιστοχάρητα κέφια. Ένα έκπληκτικής ιδιοφυίας σενάριο για δυο ζευγάρια που από τη σκοπιά του το καθένα κυνηγούν το αιώσιο πάθος των ανθρώπων, το χρέμα. Στη φωτογραφία ό άγέρωστος σι φαντασία, χιούμορ, στυλ και ποιητικότητα σκηνοθέτης, με τους πρωταγωνιστές του: Γουίλλιαμ Νηθαϊν και Κάρεν Μπλάκ.

'Η μόνη έπίσημη και φέτος – όπως και παλιότερα – παρουσία ήταν του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Με καλαίσθητες και συνετές διαφημίσεις σε όλα τα φεστιβαλικά έντυπα, πρόβαλε την παρουσία του και μαζί τη μόνη ζωντανή κινηματογραφική δραστηριότητα της χώρας μας.

Οί άνεπίσημες παρουσίες ήταν βέβαια πολλές και μάλιστα όρισμένες αξιόλογα οργανωμένες. Στην «Άγορά του φίλμ» λ.χ. ήταν ό Κώστας Καραγιάννης. Είχε δικό του περίπτερο για τη διεθνή ταινία του «Οί Διαβολάνθρωποι», στην όποια πρωταγωνιστούν ό Πήτερ Κάσινγκ και ό Ντόναλντ Πλεζάνς. Έκει ήταν έπίσης και ό Μάξ Ρόμαν με μιά ντουζίνα ήμέτερες ταινίες κάθε κατηγορίας, από τον «Όμφαλό» του Γεωργιάδη μέχρι το «Δολοφονείτε τον Μακάριο» του Φιλίππου. Τόσο ό Κώστας Καραγιάννης όσο και ό Ρόμαν ήταν πολύ εύχαρακτημένοι με τις πωλήσεις που πραγματοποιήσαν.

Άπό νέους σκηνοθέτες, είδαμε τον Φέρη, που έδειξε τον «Προμηθέα» του, και τον Καβουκίδη, που πρόβαλε τις «Μαρτυρίες» του. Τα δύο αυτά φίλμς συγκίνησαν το δικό τους, διαφορετικό κοινό.

Ό Νίκος Μαστοράκης έκανε – όπως ξαναγράψαμε – τον δέοντα θόρυβο με το έπικείμενο γύρισμα του «Έλληνα Μεγιστήνα», όπου θά πρωταγωνιστεί το γνωστό ντουέτο Άντονι Κουήν – Ειρήνη Παπά. Έξέ άλλου, ό Μίκης Θεοδωράκης ήρθε για την προβολή του φίλμ «Μηνύματα άπ' τη Μαρούσια», του όποιου έγραψε τη μουσική. Όμως τον μεγαλύτερο ντόρο, που ύπογράμμισε έντονότερα την έπίσημη, το ξαναλέμε, άπουσία μας από τις Κάννες, τον έκανε ή άνεπίσημη παρουσία του 'Οδύσηρου 'Αγγελόπουλου. 'Ο πανέξυπνος σκηνοθέτης ήρθε στο Φεστιβάλ κι έγινε δεκτός με την παρατήρηση «δεν θά δούμε κάποιον 'Θίασο» έφ'τος». Στη συνέχεια, έκανε τις άμεσες επαγγελματικές επαφές του (γύρισμα της νέας του ταινίας, χρηματοδότηση από το έξωτερικό κ.λπ.) και πέρασε στις έμμεσες δραστηριότητες του: δημόσιες σχέσεις (συνεντεύξεις, ραδιόφωνο, τηλεόραση) και παρακολούθηση έκ του πλησίον των φρετινών, κινηματογραφικών τάσεων και ταινιών. 'Ο 'Αγγελόπουλος έτοιμάζει, όπως μάς είπε, την καινούργια του ταινία, το γύρισμα της όποίας 'θ' άρχισι τον Νοέμβρη. 'Ηδη έχει άρχεισει ή έπιλογή ήθοποιών και χώρων. Για το σενάριο της ταινίας δεν είναι πολλά πράγματα γνωστά. Άλλά στον 'Αγγελόπουλο προηγείται ή φόρμα και έπεται το στόρυ. Γι' αυτό άλλωστε πρόκειται για μιά σκηνοθετική ιδιοφυία διεθνούς – και όχι μόνο έθνικού – βεληνεκούς.

'Η τελευταία – πολύ έμμεση ώστόσο – έλληνική παρουσία στις Κάννες, με γαλλικά πιστοποιητι-

κά, ήταν του Νίκου Παπατάκη και της Όλγας Καρλάτου. Στα πλαίσια του προγράμματος προβολών που οργάνωσε το «Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα» με τον τίτλο «Λαϊκό Φεστιβάλ Πολιτικού Κινηματογράφου», παρουσίασαν την ταινία τους «Γκλόρια Μούντι».

Πρόκειται για μία άκρως ενδιαφέρουσα δουλειά που κριτικάρει χωρίς έλεος την κτηνώδη συμπεριφορά των Γάλλων στον πόλεμο της Άλγεριας.

Είναι τόσο άμη και ρεαλιστική αυτή η ταινία, τόσο πραγματική και άμεση ή βαρβαρότητα που καταγγέλλει και που δείχνει, ώστε ό θεατής παθαίνει σόκ! Για τους Γάλλους θεατές, το φιλμ αυτό λειτούργησε και διαφορετικά: έθιξε την έθνική τους άξιοσπρέπεια, αφού τους δείχνει χωρίς την κρούστα της γαλατικής ευγένειας και των πολιτιστικών τους μύθων, δηλαδή σαν πραγματικά κτήνη.

Το «Γκλόρια Μούντι» έκπρωσώπησε τη Γαλλία στο περυσινό Φεστιβάλ Παρισιών κι έπειτα «δύγηκε» σε δυο κινηματογράφους της γαλλικής πρωτεύουσας. Πάιχτηκε τρεις μόνο μέρες και μετά εξαφανίστηκε, γιατί οι αίσθουσάρχες άρνήθηκαν να συνεχίσουν τις προβολές. Ο λόγος ήταν ότι στίς αίσθουσες έσκασαν δόμβες που τις είχαν τοποθετήσει «άγνωστοι θιγέτες».

Για τόν ίδιο λόγο, ή συνταρακτική αυτή ταινία δεν παίχτηκε και στην «Αγορά του φιλμ» του Φεστιβάλ Καννών, όπως αρχικά είχε προγραμματιστεί. Ο αίσθουσάρχης, τρομοκρατημένος από τὰ απειλητικά τηλεφωνήματα, άκύρωσε την προβολή. Το «Γκλόρια Μούντι» είναι μία πραγματική ταινία-δόμπα που δεν μετέχεται κανενός μέσου για να οικειοποιηθεί τόν θεατή. Τόν κεντρικό ρόλο του φιλμ υποδύεται ή πανέμορφη Όλγα Καρλάτου, που τή συναντήσαμε στίς Κάννες και μετά στή Ρώμη. Η Καρλάτου επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά τὸ μέγιστο ταλέντο της αλλά και τήν επαγγελματική συνειδησή της. Για τὸ γύρισμα δορισμένων σκηνών του φιλμ «Γκλόρια Μούντι» δέχτηκε να υποστεί πραγματικά μαρτύρια για να έπιτευχθεί ὁ άπόλυτος ρεαλισμός που ζητούσε ὁ σκηνοθέτης - στίζιγός της.

Τώρα, ὁ Παπατάκης οφείλει στήν Κύπρο, άναζητώντας έρεθίσματα γιά τὸ θέμα τής καινούργιας του ταινίας. Η Καρλάτου βρίσκεται στή Ρώμη και συζητά δορισμένες προτάσεις για τή μεγάλη και τή μικρή ὁθόνη.

Κλείνοντας τὸ σημεῖωμα αυτό για τήν ελληνική παρουσία- άπουσία από τὸ φετινό πανηγύρι των Καννών, θά έπρεπε να γνωρίζαμε και να σχολιάσουμε τούς άκριβείς λόγους τής άποκομπής μας από τὸ Φεστιβάλ. Έπισημως ὁμως δεν καταφέραμε να μάθουμε τίποτα. Δεν θά θέλαμε να έπανα-

Η Όλγα Καρλάτου στὸ «Γκλόρια Μούντι» τοῦ Παπατάκη καὶ ὁ Ρόμπερτ Ντέ Νίρο στὸν «Ταξιτζή», μιὰ συνηθισμένη Ἀμερικάνικη ταινία, πὸν παρουσιάζει χυλοειπωμένα ένσταντανέ από τή νυχτερινή ζωή μιᾶς χαοτικῆς μεγαλόπολης σάν τή Νέα Υόρκη. Κι ὁμως προκάλεσε τόσο θόρυβο...

λάβουμε τή φράση που ξεστόμισαν οί Ρώσοι όταν βρήκαν τήν πόρτα του Φεστιβάλ κλειστή. "Οτι δηλαδή οί Κάννες πάσχουν από «αίσθητικό σνομπισμό».

Οί ὁργανωτές του Φεστιβάλ, που παράλληλα πρὸς τὸ έπίσημο πρόγραμμα δημούργησαν έκδηλώσεις σάν τὸ «15νθήμερο των σκηνοθετών», τήν «Έβδομάδα Κριτικής», «Τίς προοπτικές του γαλλικού σινεμά», «Τὰ Γόνιμα μάτια» καὶ τὸν «Αέρα τής έποχής», οί άνθρωποι αυτοί που κατάφεραν να συγκεντρώσουν 28.000 άνθρωπους, σέ μιὰ πόλη που διαθέτει 7.000 κρεβάτια, 500 ταινίες από 80 χώρες καὶ 1.800 δημοσιογράφους, είναι πολύ έξυπνοι για να πέφτουν σέ τέτοιες παγίδες, χωρίς συνάμα να λησμονούν καὶ τὸν χρήσιμο δορισμό του Μαλρώ ὅτι «ὁ κινηματογράφος είναι καὶ μιὰ βιομηχανία».

Έπομένως κατὶ άλλο συνέβη. Για μᾶς τούς Έλληνες τουλάχιστον. Κι αὐτὸ τὸ άλλο που μᾶς έδωσαν να καταλάβουμε φέτος οί Κάννες, ύποπτευομαστε ὅτι βρίσκεται στήν τεράστια άπόσταση που χωρίζει τή νοοτροπία του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης από κείνη των Καννών καὶ των άλλων συναφών έκδηλώσεων του έξωτερικού. Η για να γίνουμε σαφέστεροι: στήν άπόσταση που χωρίζει τίς ὅποιες έθνικές μας από τίς διέθνεις αίσθητικές καὶ ιδεολογικές καὶ πειραματικές κινηματογραφικές αντίληψεις. Γι' αὐτὸ στὰ ξένα φεστιβάλ μπορούν καὶ άποδέχονται ιδιωτικά μόν, αλλά ποιητικά μόντελα σάν τὸ «Χρονικό μιᾶς Κυριακής» του Τάκη Κανελλόπουλου.

Τώρα, σ' ὅτι άφορᾶ τίς άλλες άπουσίες μας, εκείνες δηλαδή των έπίσημων φορέων του κινηματογράφου μας, που ύποτίθεται ὅτι πραγματώνουν τήν κυβερνητική πολιτική, αν ύπάρχει, γύρω από τήν 7η τέχνη, τί να πούμε; Αὐτοί, δυστυχώς, είναι έτοι κι άλλως άπόντες από παντού, έκτός από τὸ να άνέχονται ή να άσκούν τήν τερατώδια που λέγεται λογοκρισία!

•δίσκος•

Του Μίλτου
Καρατζά

Δεν συνηθίζαμε μέχρι τώρα να παρουσιάζουμε μικρούς δίσκους 45 στροφών.

Δύο ὁμως δίσκοι που κυκλοφόρησαν τὸν τελευταῖο καιρὸ μᾶς κίνησαν τὸ ενδιαφέρον. Πιστεύουμε ὅτι αὐτοί οί δύο δίσκοι προσφέρουν κατὶ νέο στήν ελληνική μουσική.

Αὐτοί οί δίσκοι - δουλειὰ δύο πρωτοπόρων Έλλήνων συνθετών - μᾶς δίνουν μιὰ εἰκόνα του πόσο έχει προχωρήσει σήμερα ή ελληνική πολιτική μουσική. Καὶ οί δύο δίσκοι έχουν ένα σαφέστατο πολιτικό περιεχόμενο που δίνεται με νέα έκφραστικά μέσα, διαφορετικά ὁμως στὸν κάθε δίσκο. Ἄλλες φόρμες ακολουθεῖ ὁ Σαβδόπουλος, άλλες ὁ Μικρούτσικος. Φτάνουν ὁμως καὶ οί δύο στὸ ἴδιο άποτέλεσμα...

Ἄς ὁ ΠΟΛΙΤΕΥΤΗΣ του Σαβδόπουλου καὶ ὁ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ του Μπαγιαντέρα. Τραγουδᾷ ὁ Διόνυσης Σαβδόπουλος.

Ἄς ὁ «Πολιτευτής» είναι ένα καθαρά πολιτικό τραγούδι. Ἄς ὁ Σαβδόπουλος βλέπει μέσα από τὸ δικὸ του πρίσμα τήν κατάσταση του ελληνικού προοδευτικού κινήματος, τή διάσπασή του, τή γραφειοκρατία που τὸ διαδρώνει, τὸν εργατοπατερισμό που χαράσκει ὁρίσμένους «λαϊκούς ήγέτες». Χωρίς βέβαια να αντιπροτείνει κατὶ, ὁ Σαβδόπουλος κάνει μιὰ ὀξεία καὶ καυστική κριτική σέ ὅλες αὐτὲς τίς καταστάσεις. Ὅμως, άναρωτιόμαστε αν, ὅσοι σφυρίζουν στὸ δρόμο τὸν «Πολιτευτή», έχουν καταλάβει σέ ποιους αναφέρεται τὸ τραγούδι. Γιατί αν τὸν είχαν καταλάβει, ἴσως να μὴν τὸ σφύριζαν...

Για τὸν «Καθρέφτη» δεν έχουμε να πούμε πολλά. Πρόκειται για τὸ παλιὸ τραγούδι του Μπαγιαντέρα που άποκτᾷ μιὰ νέα διάσταση από τήν έναλλαγή Μπαγιαντέρα-Σαβδόπουλου στὸ τραγούδι.

ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ των Μικρούτσικου-Έλευθερίου καὶ ὁ 17θρύς των Μικρούτσικου-Χικμέτ. Τραγουδᾷ ή Μαίρη Δημητριάδη.

Ἄς ὁ Θάνατος Μικρούτσικος συνεχίζει πάνω στὰ ἴδια χνάρια που χάραξε με τὰ «ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ». Χρησιμοποιεῖ (στὴ «Ρόζα Λούξεμπουργκ») τή μουσική αντίθεση σάν μέσο έκφρασης, δένοντας τή μουσική με τὸ στίχο του Μάνου Έλευθερίου (που βρίσκεται σ' έντυπωσιακά υψηλὸ επίπεδο) καὶ δομολογίζει τὸν άκροατή με τίς άλλαγές μουσικού ύφους άποσαφηνίζοντας με έντυπωσιακό τρόπο τούς στόχους του τραγουδιού.

Ἄς ὁ «Έχθρος» είναι ένα πολύ καλὸ κομμάτι, σπρηιγμένο - καὶ κυριολεκτοῦμε όταν λέμε σπρηιγμένο - πάνω στὸν έκπληκτικό στίχο του Χικμέτ, που ξετυλίγεται μπαίνοντας ὅλο βαθύτερα στὸ θέμα του.

Κλείνοντας ἄς άναφερθοῦμε καὶ στήν έρμηνεία τής Μαίρης Δημητριάδη: είναι ἰδιανική.

• ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ •

Του Γιώργου Πετρή

ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ («Κρεωνίδης»)

Μια πλατιά ομαδική έκθεση, κυρίως ζωγραφικής, όπου συμμετέχουν καμιά τριανταριά καλλιτέχνες, που κλιμακώνονται σ' όλες σχεδόν τις ηλικίες, τις συγκροτήσεις και τις τεχνολογίες, δεν είναι ασφαλώς κατάλληλο πλαίσιο για μία κριτική αντιμετώπιση ενός τόσο αποσπασματικού, ποικίλου και φυσικά άνισου υλικού. Μπορεί ωστόσο μία τέτοια, πές τυχαία, συνάντηση τόσων ζωγράφων, από τους πιο γνωστούς ως τους πιο άγνωστους, να προκαλέσει μερικές γόνιμες σκέψεις, που δεν είναι ανάγκη να είναι αναγκαστικά αισθητικής ή ανάλυσης τάξης αποτιμήσεις. Πρώτα πρώτα χρειάζεται να επικροτήσουμε την άρση μιάς δδνηρης και στείρας εμπειρίας, που άνηκε στο δικό μας είδος παρελθόν, που δογματίζε πώς ή σημασία του έργου ενός καλλιτέχνη εξαρτιότανε απ' την ποιότητα των έργων που παρουσιάζονταν στην ίδια έκθεση, κι απ' την αναγνώριση των δημιουργών τους. Στην έκθεση τούτη βλέπουμε την άρχη μιάς διαδικασίας που οδηγεί τους ζωγράφους στην αυτογνωσία, στη σιγουριά για το ίδιο το έργο τους και στον αυτοσεβασμό, που συνεπάγεται κατά πρώτο λόγο το σεβασμό των λοιπων ομοτέχνων τους. Ο Γ. Σικελιώτης, ο Γ. Μανουσάκης, ή Νίκη Καραγάσης, ή ο Ράλλης Κοψίδης, ο Γιάννης Μιγάδης ή ή Λίντα Βακιρτζή είναι όλοι τους γνωστοί κι αποτιμημένοι καλλιτέχνες ενός επιπέδου, και δεν πιστεύω πώς ζημιώθηκε ο τίποτα ή φήμη τους ή ή αναγνώρισή τους, γιατί εκθέτουν με νεότερους και όχι κατά τον ίδιο βαθμό έμπορικά αναγνωρισμένους ομοτέχνους τους, π.χ. σάν τους Μάρκο Βενιό, Γιώργο Γεωργιάδη, Θαν. Ακριδόπουλο, Μιχ. Γιωργά, για να καταρτίσουμε μίαν άλλη σειρά ώριμων, με νεότερων καλλιτεχνών, δηλ. λιγότερο αναγνωρισμένων. Η κλιμάκωση τούτη που ένδεικτικά καταρτίσαμε, δεν ένχει, πέρα απ' τις αντικειμενικές διαπιστώσεις που διατυπώσαμε, καμιάν από τα πριν αξιολογική πρόθεση. Κι αυτή πάλι ή τελευταία σειρά δεν ζημιώνεται απ' τη συνύπαρξή της με κάποιους άλλους συναδέλφους τους, επίσης σοβαρούς καλλιτέχνες, με λιγότερο γνωστούς, π.χ. σάν τους Στ. Πετρόπουλο, Λία Αγαπίδου, Νικ. Φλέσσα, Τ. Βασιλάκο, ή μερικούς που παρουσιάζουν διακοσμητικά αντικείμενα.

Μπορούμε τώρα να προδούμε σέ μιά γενική τεχνολογική παρατήρηση, που μπορεί να εξηγήσει τις ιδιομορφίες της έκθεσης. Η περιορισμένη έκταση του διαθέσιμου χώρου, κι ο μεγάλος αριθμός των καλλιτεχνών, καθόρισε ασφαλώς και το μικρό μέγεθος στα έκθέματα. Ας μ' ή μ' διαφύγει πώς ο χώρος είναι κομμάτιασμένος και δεν υπάρχει απομακρυσμένο σημείο απ' όπου μπορείς να δεις όλα τα έκθέματα.

Έτσι οι ζωγράφοι αναγκάστηκαν να υποταχτούν σ' αυτήν την αναγκαιότητα, τόσο πιστά, που σέ πολλές περιπτώσεις κατάληξαν να κάνουν έργα που σ' ή δημιουργούν την αίσθηση της μινιατούρας. Κι αυτό όχι αποκλειστικά και μόνο απ' τις μικρές διαστάσεις του πίνακα, μά κυρίως απ' το ότι ήλθσαν σ' ή μικρή επιφάνεια του πίνακα να χωρέσουν, μικρύνοντάς τα, πολλά αντικείμενα - κάποτε ν' αναπαραστήσουν μορφές έσωτερικών χώρων, που δόγησε το έργο σέ κάτι που θα μπορούσε να θεωρηθεί σάν χειροτεχνικό επίτευγμα.

Σ' αυτό συνέβαλε κι ή ανάγκη να περιποιηθούν πολύ το υλικό τους, για να διηγηθούν τόσες λεπτομέρειες. Αυτό είναι γενικά όρατο στα εύαισθητα έργα των Γ. Γεωργιάδη, Μ. Βενιού, Στ. Πετρόπουλου, Ν. Φλέσσα, Τ. Βασιλάκου κ.λπ. Δεν μειώθηκε απ' αυτό ή ποιότητα του έργου, μά επέβαλε στο θεατή το δύσκολο γύμνασμα της ανάγνωσης τόσων μικρογραφημένων έργων. Μερικοί ήξεραν να το αποφύγουν, σάν τον Γ. Σικελιώτη με τα συναρπαστικά, και τόσο καινούργια σάν ύφος, κεφάλια του, τον Μιχ. Γιωργά, με τα νεορεαλιστικά σπίτια του, ή το Θαν. Ακριδόπουλο, με τα οικιακά είδη, στο ίδιο όνειρικό κλίμα, γιατί μ' έπασσε ένα δύο μόνο αντικείμενα, ή το αριστοτεχνικό σχέδιο της καυστικής σάτιρας της οικογενειακής φωτογραφίας του Γ. Μιγάδη, που επανέλαβε ακριβώς την ίδια λύση.

Θα τελειώσουμε με κάποια παρατήρηση που δεν άναγεται αποκλειστικά και μόνο στην αρμοδιότητα της κριτικής. Τα έργα αυτά έχουν τιμολογηθεί σέ χαμηλές σχετικά τιμές και τα πιο πολλά δεν έχουν ήδη πουληθεί. Υστερα απ' τον πληθωρισμό της εφταετίας, τα έργα τέχνης ακρίβησαν και για να φτάσουν τα είδη της πρώτης ανάγκης, μά και γιατί όλοένα και ευρύτεροι κύκλοι αισθάνονται την ανάγκη να επικοινωνούν μ' ένα έργο τέχνης. Δεν λείπουν φυσικά, με την άβε-

βαιη πορεία στα οικονομικά της χώρας μας, κι οι προσπάθειες επενδύσεων σέ είδη που έχουν σταθερότερη αξία. Θέλουμε να υποβάλουμε την ιδέα, μήπως πρὸς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στραφούν κυρίως οι νέοι ζωγράφοι, και για να λύσουν το δικό τους ζήτημα και για να εκπληρώσουν τη βασική κοινωνική τους αποστολή. Θά χρειαστεί φυσικά ν' απλουτέψουν την τεχνική τους, γιατί γνωρίζουμε καλά, πώς έργα σύνθετα και με βαρύ υλικό κοστίζουν σ' ήν ίδιο το ζωγράφο πανάκριβα. Λέμε απλά μιά γνώμη, μά το ζήτημα είναι τεράστιο.

MIT

(«Δεσμός», 'Αρχιτεκτονική - Γλυπτική - Ζωγραφική').

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ή έκθεση με τις πλαστικές προτάσεις ενός νέου καλλιτέχνη, που έχει σάν κύρια απασχόλησή του την 'Αρχιτεκτονική. Δεν παραξενεύει κανέναν τούτη ή «πολυπραγμοσύνη» του γιατί κι οι τρεις τομείς της δράσης του: αρχιτεκτονική, γλυπτική και ζωγραφική, αποτελούν βασικά τέχνες συγγενικές. Σήμερα μάλιστα θρισκόμαστε μάρτυρες μιάς διαδικασίας, που τείνει να χαλαρώσει, αν δεν τα κατάργησε κιόλας τελείως, τα τυπικά σύνορα, που είχαν από καιρό περιχαράκώσει την αξιόπρεπη υπόσταση κάθε μιάς απ' τις εικαστικές τέχνες.

Ο MIT, μ' αυτό το όνομα εκθέτει ο δυναμικός καλλιτέχνης τα έργα του, έχει ήδη έκπονησει θεωρητικές μελέτες γι' αρχιτεκτονικά προβλήματα, στα πλαίσια ξένων πανεπιστημίων. Ασχολήθηκε με το θέμα του χώρου, βλέποντάς το σάν πλαίσιο της ανθρώπινης συμπεριφοράς, δηλ. με βάση τις κοινωνικές ανθρώπινες αναγκαιότητες. Σήμερα σκοπεύει να συνεχίσει τις έρευνές του στα πλαίσια του Πολυτεχνείου Θεο/νίκης, κοντά σ' ή Φατούρο, πάλι για το χώρο, ιδωμένο τώρα σάν πλαίσιο επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους.

Με τη γλυπτική του επιχειρεί να δημιουργήσει αντικείμενα που έχουν κάποια οργανική σχέση με τον άνθρωπο, δηλ. μ' ένα συγκεκριμένο τμήμα του σώματός του. Η οργανική όμως αυτή σχέση δεν γίνεται λειτουργικά χρηστική, είναι απλά μιά πλαστική προέκταση τύπων του ανθρώπινου σώματος.

Και σ' ή ζωγραφική του ο καλλιτέχνης επιχειρεί κάτι σάν μιά νοσητή έπαρ' με κείνο που ζωγραφίζει, ιδιαίτερα το γυμνό γυναικείο σώμα. Αγγρεύει συστηματικά τις σχέσεις μαζί του. Το σχέδιό του άδρό, περιεκτικό κι έντονα υποβλητικό για προεκτάσεις του σώματος που εικονογραφεί. Το χρώμα του δυνατό, καθαρό

και δραστικό πάνω στην επιφάνεια.

Μ' αληθινό ενδιαφέρον θα παρακολουθούσε κανείς την πορεία που θ' ακολουθήσει ο δυναμικός τούτος πολυτεχνίτης. Αρχίζει ένα πείραμα με πλαστικές προεκτάσεις σ' όλους τους τομείς της δραστηριότητάς του. Ας ελπίσουμε πώς θά θελήσει να κοινωνιολογήσει τα όποια συμπεράσματά του.

ΟΥΡΑΝΙΑ ΔΗΜΟΥΛΑ (Ζωγραφική, «Θόλος»)

Σεμνή και σχεδόν λιγιστή είναι ή ζωγραφική προσφορά της ζωγράφου, έρασιτεχνική. Μά μ' απ' αυτήν προκύπτει μιά άδίαστη ελκρινεία, που της προσδίνει ή δροσιά μιάς λαϊκής ζωγραφικής έκφρασης, και κάποια στερεότητα που διατηρεί ή αλήθεια, σ' όποια της εκδήλωση. Η ζωγράφος θά είναι ασφαλώς αυτοδίδακτη, κι αν έχει μιά δυνατότητα προσέλασης του κόσμου, αυτό μπορεί να γίνεται με μοναχό διάμεσο τή διήγηση, που διατυπώνεται άδίαστη και καμιά φορά συγκινητικά άπρόοπτη. Έτσι λ.χ. ένα νησιώτικο πανηγύρι εικονογραφείται με καίκια που ξεφορτώνουν σέ κάποια ξεχασμένη απ' τη σύγχρονη αγωνία άντη, τους χωρικούς προσκυνητές. Μά κείνο που θά ήπρεπε να τιμήσουμε, λιγιστό, μ' αληθινό σέ τούτη τη ζωγραφική, είναι το φως που πλάθει τις μορφές της κι αποτελεί μιά ποιητική αλήθεια σέ τούτη την ξεχασμένη περιοχή της άδολης όπτικής-αίσθησης του κόσμου.

Π. ΚΟΥΥΟΥΜΤΖΗΣ (Ζωγραφική, αίθουσα «Δοξιάδης»)

Ανήγη και πολύμορφο, ως τη σύγχρονη φάση του, παραμένει το ζωγραφικό δράμα ενός καλλιτέχνη που σπουδάζει ζωγραφική, τουλάχιστο με την ίδια ευσυνειδησία που σπουδάζει αρχιτεκτονική, που αποτελεί και την επαγγελματική του απασχόληση. Μά ή ζωγραφική του ιδιότητα, μπορεί να του κατακυρωθεί κυρίως απ' τ' αποτελέσματα της όποιας προσπάθειάς του. Η έκθεσή του, σχεδόν αναδρομική, μαρτυρά για τον κοπιαστικό δρόμο που διάνυσε απ' τις μαθητικές σπουδές του ως τα εύαισθητα γυμνάσματά του στο πορτραίτο, τις διαδοχικές φάσεις απ'

τις μελέτες του, που έχουν το αντίστοιχό τους σε μερικές απ' τις πιο κατακυρωμένες μορφές, λ.χ. μέσα στη σύγχρονη σχολή του Παρισιού. Στη σύγχρονη μορφή της προσπάθειάς του για τη διατύπωση του δράματός του, ανιχνεύει κανείς την κοσμογονική φαντασμαγορία που θυμίζει, ούα διάθεση, μία πολύ γνωστή μας ζωγραφική, χωρίς ή λειτουργία της να του μολοδίσει τη σχέση του με τον ύπαιθροισμό, μ' ανήσυχη χρωματική όραση που προϋποθέτει τον έμπροσθενισμό και την αλληγορική σύνθεση που μένει έκφραστικά πολύ κοντά στο φυσικό αντικείμενο. Οί μορφές του δικαίωονται απ' τη σύνδεσή τους με τα δρώματα του καλλιτέχνη: εικονογραφούν έμπειρίες όχι απλά όπτικές, μά διωματικές. 'Η ζωγραφική του μάς δίνει το μέτρο της αναζήτησής του, μά δέν μαρτυρά άκόμα για καμιά του κατάληξη: το έργο του ώριμάζει πρὸς κάποια ζωγραφική άμφιθυμία.

Φιγούρες Καράγκιόζη του Σπαθάρη

'Η γκαλερί 'Αντωνόπουλου, Χάριτος 38, έκθέτει τὸν τελευταίο καιρό μία μεγάλη σειρά από αὐθεντικές φιγούρες του Καράγκιόζη, κατασκευασμένες απ' το γνωστό καλλιτέχνη Εὐγένιο Σπαθάρη, θέαμα άλλθινά συναρπαστικό για μικρούς και μεγάλους. Τὸ πρώτο που διαπιστώνει κανείς είναι ὁ άπίστευτος πλούτος απ' τις λογής - λογής μορφές, που δέν τὸν ύποψιάζεται αν δέν τὸν δεί με τὰ μάτια του, κι ἡ έκφραστική άνεση που διαθέ-

τουν, αδιάρρογο αν έχουν γίνει με πολλά ἢ με λίγα κοψίματα. 'Η εὐαισθησία του σχεδίου (αν δέν έχει γίνει άκαδημαϊκό, που είναι κι ὁ μεγάλος κίνδυνος), ἡ λειτουργική τους σύλληψη, προωθεί τις φιγούρες αυτές από θεατρικά έξαρτημένα στοιχεία, σε αὐτοτελή καλλιτεχνικά αντικείμενα, έργα τέχνης κι έξω απ' τὴν παράσταση. 'Η δυνάμική της χρηστικής λειτουργίας τους είναι πάντα παρούσα, κι ὁ θεατὴς μπορεί από δὴ να αντίληφθῇ τὴ σημασία του έκφραστικού διάμεσου, που είναι άπαραίτητο για να συντελεστεί τὸ θεατρικό αποτέλεσμα. Θ' ακολουθήσει φαίνεται έκθεση ζωγραφικής του ίδιου καλλιτέχνη. Θά ήταν ένα δροσερό θέαμα για τὸς καλοκαιριάτικους μήνες.

ΕΦΗ - ΜΑΡΙΑ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

(«Ωρα», ζωγραφική)

Οί «συναντήσεις» της «Ωρας» σκοπεύσανε πάλι εὐστοχα στο χώρο τὸν νέων καλλιτεχνόν. 'Η νέα χαράκτρια είναι κι αὐτὴ γνήσια, κι αὐτὸ τὸ διαπιστώνεις πέρα από τὰ τυπικά συμβατικά στοιχεία μιάς τεχνικής και μιάς μαθητείας. 'Η χαράκτρια μπορεί ν' άσκειται άνετα στο άσπρο - μαύρο, που θαρρεῖς πὸς τὸ βρίσκει μπροστά της σὴν αὐτονόητο, μά όχι εύκαιρικά. Δέν θά μπορούσε κανείς παρὰ να μοιράσει προσεκτικά τις προτιμήσεις του ανάμεσα σὲς τυπικές αυτές περιπέτειες και σὲ χρωματισμένα έργα της, όπου δημιουργεί μαζί χρώμα ελεύθερο, σχεδόν ζωγραφικό, κι όχι χωρακτικές τίντες,

που επέβαλε ἡ εὐαισθησία κάποιας εποχής. Με τὸ μαύρο είτε με τὸ χρώμα, δέν άρνιέται τὸ ὕλικο της, που φαίνεται να τὸ άγαπά, και μ' αὐτὸ θγάζει τις ματιέρες που μπορεί να της δώσει απ' τὴν ίδια του τὴν ὑπόσταση: οί άτέλειες, οί ρόζοι, τὰ νερά του ξύλου, τὴς χρειάζονται για να πλουτίσει τὸ άδρύ έργο της, με πλαστικά εὐρήματα. Σε μερικές ώστόσο στιγμές περισσεύει ὁ λυρισμός της, όπως π.χ. σὴν περίπωση με τὸ άσπρόμαυρο κλαδί, που εικονογραφεί με τὴ λιτότητά του, μίαν άνοιξη στο μελετημένο έργο της, και σὴν αἴσθηση του θεατὴ.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ

(«Ωρα», ζωγραφική)

Πρέπει να σταθούμε πολύ προσεκτικοί μπροστά στο σύνθετο φαινόμενο που συνιστᾷ ἡ ζωγραφική του νέου αὐτοῦ καλλιτέχνη. Γιατί και τὸ αντικείμενο τὴς κρίσης μάς είναι σοβαρό και γνήσιο. 'Ο ζωγράφος εκπληρώνει μίαν βιολογική του άνάγκη ζωγραφίζοντας, τόσο αὐθόρμητα, κάτω σὴν τὴν άνάγκη τὴς ανασαμίας για κάποιο, ζωντανό άνθρωπο. Βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα φαινόμενο που τὸ συναντούμε ὀλοένα και σπανιότερα γύρω μάς: ὁ άνθρωπος τούτος με τὴν αὐθόρμητη χειρονομιακή πλαστική του δράση, μάς έκφράζει πέρα για πέρα ένα αἶσθημα ὀλότελα άλλθινό. Τὸ βασικό, αν όχι τὸ μοναδικό, ὕλικο που χρησιμοποιεῖ σὲς κινούμενες δομές του, είναι τὸ χρώμα. Μ' αὐτὸ

σχεδιάζει, μία και καλή, μ' αὐτὸ πλάθει τις συνθέσεις του, όχι ἰδιαίτερα κι άποκλειστικότερα, τις μορφές του. Παίξει μαζί του, πράμα τόσο σοβαρό και τόσο επικίνδυνο για κάθε ζωγράφο. Κάποτε έχεις τὴν αἴσθηση πὸς βάλθηκε να τὸν δείξει πὸς δέν τὸ παίρνει στὰ σοβαρά, με τὸν τρόπο που τὸ χειρίζεται. 'Αν τὸ έργο δέν κοιουαστεί, δηλ. άντέξει σ' αὐτὸ τὸ γύμνασμα τὸ χρωματισμένο του χαρτόνι, ἡ ἰδέα του ζωγράφου κερδίζει τὴν πυρρίδα. 'Αν στο έργο του άναγκαστεί να καταφύγει σε κουραστικές άναζητήσεις, τότε τὸ χρώμα του τὸν εκδικιέται. 'Η σπληνία με τις άράχνες, οί 'Αγιοι Γιώργηδες και τόσα άλλα, που ὁ ζωγράφος τὰ θεωρεῖ πλαστικά αὐτονόητα, ὑπαρκτά αντικείμενα, ὁ θεατὴς τὰ θεωρεῖ σὴν συντελεσμένα έργα. Αὐτὰ συνθέτουν τὴν πρώτη κατηγορία. Μερικές σαῦρες κι άλλα τέρατα, σε πολύ δούλεμένες συνθέσεις, στοιχειοθετοῦν τὴ δεύτερη. 'Η άνέμελη ὕλη του σου δημιουργεῖ τὸ αἶσθημα του παντός μέσα σε τούτη τὴ ζωγραφική. Τὰ λάδια του, όπου τὸ βαρύ ὕλικο του επιβάλλει να «τακτοποιήσει» τὴν κατασκευή, τοποθετοῦνται έξω από τὸ γοργό σφυγμὸ αὐτὴς τὴς τεχνολογίας του. 'Υπάρχει ὁμως ἡ γερὴ αἴσθηση ενός σκελετοῦ σε κάθε του εκδήλωση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 * ΤΗΛ. 324.6633

κυκλοφοροῦν

✱ νέα σειρά ✱ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ✱ νέα σειρά ✱

Κ. ΤΣΟΚΛΗΣ: μπροστά στη σύνθεση «Μάντρα».

Της Ντόρας

Ήλιοπούλου - Ρογκάν

ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΟΚΛΗΣ

(Συνθέσεις - κατασκευές, Ίολα - Ζουμπουλάκη 18/5 - 18/6)

Τη φετινή του, σχεδόν αποκλειστικά, δουλειά μας δείχνει ο Κώστας Τσόκλης στη Γκαλερί Α: Ίολα - Τ. Ζουμπουλάκη (Πλ. Φιλικής Έταιρίας). Πρόκειται, κυρίως, για τρεις μεγάλες σε κλίμακα ενότητες - συνθέσεις. Οι δημιουργίες του αυτές πλαισιώνονται από μερικά παλαιότερα έργα του, της περιόδου 1973-75, που συνδέονται άμεσα με τα τωρινά.

Στην τελευταία δουλειά του Τσόκλης παρουσιάζονται κλιμακωμένες σε ένταση και παραστατικότητα οι γνώριμες ήδη σ' όλους μας αναζητήσεις του από το 1965 και πέρα που αφορούν την προβολή του καθημερινού αντικείμενου σε σχέση με το χώρο και το φως. Οι σπάγγοι που απλώνονται και καρφώνονται έξω από τον πίνακα, οι σανίδες που είτε ξεφεύγουν από την ίδια τη σύνθεση είτε στήνονται σε σωρούς μπροστά της, τα χαρτιά που ξεχύνονται από τον εικαστικό χώρο στο χώρο - δάπεδο της αίθουσας ξεπερνάνε το στάδιο ενός απλού νοητικού ή οπτικού παιχνιδιού. Στόχος του Τσόκλη δεν είναι πια μόνο η πρόκληση μιάς απλής συγκίνησης μέσω από μια σύνθεση - οφθαλμοπατία που, καρφωμένη στον τοίχο, δείχνει να τον διαπερνάει. Σκοπός του ζωγράφου, όπως κι ο ίδιος, άλλωστε, μάς τόνισε, είναι η δημιουργία μιάς κατάστασης.

Ανεξάρτητα, τώρα, από το αν και σε τί ποσοστό η κατάσταση αυτή πείθει τον καθένα από μας, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι οι δύο από τις τρεις «ενότητες»: η «Μάντρα» και το «Κίτρινο - Κόκκινο - Μπλε» αποδεικνύουν για μιά ακόμα φορά, χάρις στις πλαστικές ικανότητες που επιδεικνύει εδώ ο καλλιτέχνης, την άτομικότητα του έργου του μέσα στο σύγχρονο καλλιτεχνικό κύκλωμα. Αυτή η διαφοροποίηση της θέσης του Τσόκλη σε σχέση με πολλούς από τις σύγχρονες τάσεις έχει ήδη γίνει κοινή συνείδηση στο εξωτε-

ρικό. Αυτό φαίνεται, χαρακτηριστικά, κι από την πρόταση που του έγινε για τη διοργάνωση στο «Παλάτι των Καλών Τεχνών», στις Βρυξέλλες, μιάς έκθεσης με θέμα: «Ο Τσόκλης κι η εποχή του. Αντίθετα, ή «ένότητα»: «Βρύσες και Κουβάδες» όπως κι άλλα μεμονωμένα αντικείμενα - κατασκευές που έχει στο παρελθόν πραγματοποιήσει ο καλλιτέχνης, έπειδή, ακριβώς, προσφέρονται σε άμεσες συγκρίσεις με συγκεκριμένες σύγχρονες τάσεις, δεν χαρακτηρίζονται από το έντονο προσωπικό στοιχείο των άλλων του δημιουργιών.

Βέβαια, όπως κάθε καλλιτέχνης, ο Τσόκλης συμμερίζεται τους σύγχρονους προβληματισμούς της τέχνης κι οι ομοιότητες όπως κι οι διαφορές του έργου του με τις σημερινές τάσεις έχουν τονιστεί αρκετές φορές και με άρκετη, μάλιστα, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις αυτές, δόση φιλολογίας. Έκείνο, όμως, που σε γενικές γραμμές διαφοροποιεί το έργο του από τα εύκολα ταχυδακτυλουργικά τεχνάσματα και τις κοινοτυπίες είναι το ότι ο Τσόκλης καλλιέργησε επαγωγικά και σταθερά κατ'έξοχην λιτές λύσεις που διακαίνονται, αποκλειστικά, μέσω από αυθεντικά πλαστικά κι αισθητικά κριτήρια. Κι αυτά ακριβώς τα κριτήρια είναι εκείνα που βλέπουμε ιδιαίτερα τονισμένα στη «Μάντρα» και στο τρίπτυχο της σύνθεσης «Κίτρινο - Κόκκινο - Μπλε». Η πλαστική ευχέρεια με την οποία ο Τσόκλης χειρίστηκε εδώ την κατ'έξοχην λιτή σύνθεση καθιερώνει αναπόσπαστα, «οργανικά» μέλη της τελευταίας τα τμήματα που προβάλλονται έξω από αυτήν στον περιβάλλοντα χώρο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ
Ο ΕΥΣΤΑΤΙΝΟΣ
ΣΤΡΑΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΑΛΩΣΙΣ
τυπο 70

μόλις κυκλοφόρησε
τηλ.637-643

•θέατρο•

Φως στην έπαρχία

ΕΞΩ από τις μεμονωμένες καλές ή πολύ καλές παραστάσεις της Αθήνας και του Πειραιά καθώς και τη συντονισμένη προσπάθεια του Κρατικού Θεσσαλονίκης, ή θεατρική χρονιά φέτος σηματοδεύτηκε από ένα άπρόσμενο θεατρικό «σάλλτο» στην έπαρχία. Μια μικρή ομάδα θεσσαλικής καταγωγής και θεατρικής προέλευσης, ίδρυσε πριν όκτώ μήνες το «Θεσσαλικό Θέατρο», που σύντομα επανδρώθηκε με έλικό «πρώτης διαλογής». Έπωμίστηκε ευθύνες βαριές και δυσκολίες τεράστιες για μια προσπάθεια ιδιωτικής πρωτοβουλίας και κρατικής αδιαφορίας. Ένας δυναμικός συνδυασμός από πείσμα, πίστη, συνδρομές μελών, δωρεές, μικροδάνεια, συμπράσταση της τοπικής αυτοδιοίκησης και εξοντωτική δουλειά κατάφερε να βοηθήσει την προσπάθεια αυτή να ξεφύγει τη μοίρα παρόμοιων αγώνων, που σβήνουν στον τόπο μας πριν ακόμα αρχίσουν.

Της Άννης Θ. Κολτσιδοπούλου

Το «Θεσσαλικό Θέατρο» ανέβασε μέσα στην πρώτη του χειμερινή περίοδο δύο νεοελληνικά έργα («Αυλή των θαυμάτων» του Ι. Καμπανέλλη - «Πανηγύρι» του Δ. Κεχαϊδή), που εκτός απ' τη Λάρισα τα παρουσίασε σε είκοσι ακόμα πόλεις και χωριά της Θεσσαλίας.

Με την ευκαιρία μιάς βραδιάς που άφιξε το Πνευματικό Κέντρο «ΩΡΑ» στο «Θεσσαλικό Θέατρο», συζητήθηκαν θέματα που καλύπτουν όχι μόνο τον χώρο του θεάτρου σάν τέχνη, ιστορία κι οργάνωση, αλλά και μια δολόκληρη κοινωνιολογία του βουνού και του κάμπου.

Πολύτιμες έμπειριές, μαζεμένες μέσα σε λάσπη, ταλαιπωρία και κρύο, κάτω από πρόχειρα στέγαστρα και μέσα σε κλίμα άλλοτε δυσπιστίας κι άλλοτε ένθουσιασμού. Ένας λαός, αποκομμένος αιώνες δολόκληρους από την πολιτιστική του εξέλιξη, ταϊσμένος αντί γι' αυτό με άστικά αποφάγια και τοξίνες, παρακολουθούσε για πρώτη φορά το Θέατρο ΤΟΥ. Κι είχε συνείδηση της «κτητικής αντωνυμίας» και της ανάγκης που έχει ένα τέτοιο θέατρο από συμπράσταση και πίστη.

Και μόνο η παρουσία ενός θιάσου στη μικρή κοινωνία του χωριού, μιά ή δύο μέρες, με τα σκηνικά του, που μαγικά και απομυθοποιημένα ταυτόχρονα στήνονται στο σχολείο, στο καφενείο ή την πλατεία, οι συζητήσεις με τους ανθρώπους, οι συνεννοήσεις με τους τοπικούς παράγοντες, το δάσκαλο, ακόμα και τον παπά, αποτελεί τομή στο κάθε-μέρα των όρεινων κυρίως περιοχών. Η διαφωτιστική του κοινού απ' τον κάμπο στο βουνό κι απ' το άστικό κέντρο στην αγροτική περιοχή, είναι απόλυτα αισθητή.

Έχοντας θίχασος υπ' όψη του το ανέβασμα δύο έργων διαφορετικής φόρμας και γραφής στα ίδια χωριά και συγκρίνοντας τις αντιδράσεις του κοινού στην κάθε παράσταση, έχει ήδη μιά άφρετρία μελέτης. Ο θιάσος δεν ξεκίνησε ούτε δούλεψε σάν ομάδα.

Οι σχέσεις μεταξύ τους είναι απόλυτα επαγγελματικές και οι αρμοδιότητες καθορισμένες. Είναι ένας θιάσος που 'χει την ίδια ανάγκη από σκηνοθέτη, συνθέτη, σκηνογράφο και διαχειριστή όσο κι από ηθοποιούς. Η ταύτιση των απόψεων δεν καθορίζει την πορεία της προσπάθειας. Από τις διάφορες συγκρούσεις, αντίθετα, δγαίνονται συχνά στοιχεία εποικοδομητικά. Ο μόνος καθοριστικός παράγοντας είναι το θέατρο στην πράξη του και μέσα στον προκαθορισμένο χώρο του. Οι διαχωρισμένες αρμοδιότητες με σημείο τομής την παράσταση και το ύφος της, στάθηκαν κέρδος για όλα τα μέλη του θιάσου. Κέρδος χρόνου, νεύρου, δύναμης και δημιουργίας. Και μόνι αυτή η δομή σχέσεων σε μία εποχή συλλογικών συνθημάτων κι επιδημίας, μαρτυράει ωριμότητα, επαγγελματική συνείδηση, κι ακόμα γνώση των σπάνιων και δύσκολων προϋποθέσεων μιάς συλλογικής δουλειάς.

Συζητήθηκαν ακόμα οι δυσκολίες ενός επαρχιακού θεάτρου. Δυσκολίες που δεν περιορίζονται μόνο στο, κλασικό, οικονομικό πρόβλημα. Το ίδιο όξυ προβάλλει και το πρόβλημα του ρεπερτορίου, όπως έπισης των ένωθιασικών σχέσεων και των σχέσεων με τους μηχανισμούς και τους παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η πείρα του πρώτου χρόνου μιλάει για ένα θέατρο έπαρχιας, όχι βέβαια εξειδικευμένο αλλά όπωσδήποτε «ειδικό». Θεωρώντας το θέατρο γενικότερα σάν πολιτιστική θαμνίδα, παίρνει κανείς υπ' όψη του την πολιτιστική θαμνίδα του χώρου για τόν οποίο προορίζεται, μαζί κι όλες τις τοπικές ιδιομορφίες. Μιά δύσκολη έρευνα, που θα κατασταλάξει σε συμπεράσματα, μετά από λίγα ακόμα χρόνια δουλειάς, και που θ' άξιζε τόν κόπο να την παισιώσουν κοινωνιολόγοι, θεατρολόγοι, λαογράφοι, μαθαίνοντας

μέσα από τη θεατρική πράξη.

Πέρα από κάθε είδους «έλιτισμό», πέρα από κάθε διάθεση για θεωρητικολογίες και μανιφέστα, προσπαθώντας μάλιστα να «αγνοήσει» ή τουλάχιστο να μην «κολακέψει» την πρωτευουσάνικη κοινή γνώμη, τον τύπο και τα μαζικά μέσα, προχωράει το Θεσσαλικό Θέατρο με τζιπ, πούλμαν, ή στρατιωτικά καμιόνια στα σπλάχνα της Θεσσαλίας πειστώντας πως το θέατρο είναι ένα σύστημα αγωγής και παιδαγωγίας στηριγμένο πάνω σε βάσεις «ορμηφύτες».

Το πρώτο δεκαετημέριο του 'Ιουλίου, αρχίζει η τρίτη μεγάλη περιοδεία. Το πρόγραμμα, όπου είναι δυνατό, καταρτίζεται με βάση τις αγροτικές ανάγκες της εποχής. Πολλές οι έγνοιες ενός επαρχιακού θιάσου: ο οικονομι-

κός δραχνάς στην καρωτίδα, οι άνακατατάξεις των ήθοποιών, ή ξερευνα και το στάθμισμα του ρεπερτορίου, τα προβλήματα με τις κοινότητες και τη νομαρχία, και μαζί μ' αυτά κι οι έγνοιες του αγρότη, δικές του έγνοιες.

Ένας χρόνος «έξετάσεις» με τόση επιτυχία, θα μπορούσε και το Υπουργείο Πολιτισμού και την Αγροτική Τράπεζα και τον Ε.Ο.Τ. να πείσει για μια σωστότερη πολιτική απέναντι σε τέτοιες προσπάθειες.

Δεν μπορεί το «Άρμα» του Θέσπι να καταναλώνει εκατομμύρια δολάρια «θεατρικά καύσιμα» ενώ το τζιπ Θεταλάου συνάδελφου σκαρφάλωνει τον Όλυμπο καίγοντας άδειες υποσχέσεις για εκατό ή διακόσιες χιλιάδες.

Από την ιστορία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, βρίσκει ότι το πρόβλημα αυτό είναι, σε τελευταία ανάλυση, πρόβλημα της στάσης των πνευματικών ανθρώπων. Άρχικά αναφέρεται στην άλλοτρίωση της μητρικής μας γλώσσας και τοποθετεί τις απόψεις του σε συνάρτηση με τη στάση «κορυφαίων πνευματικών ανθρώπων». Ακολουθεί η τοποθέτηση του προβλήματος στις σημερινές συνθήκες της νεοελληνικής πραγματικότητας, καθώς και η άποψή του για την ένιαία εκπαίδευση δασκάλων. Με τίτλο «Ίσως ευκαιρίες για Παιδεία» αναλύει τις διαστάσεις που κατά την άποψή του παίρνει το άρθρο 16 του σχεδίου Συντάγματος για την παιδεία. Τέλος, εξετάζει το πρόβλημα της συμμετοχής του λαού στην εκπαίδευση σε σχέση με τη διοίκηση και τις αδυναμίες του συστήματος της χώρας μας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ
Κεφάλαια Πολιτικής Θεολογίας.
Έκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα 1976

Το βιβλίο αυτό θέτει βασικά το πρόβλημα της αναζήτησης της λαϊκής αυτοσυνειδησίας στις ρίζες της ορθόδοξης εκκλησιαστικής παράδοσης καθώς επίσης αποπειράται να αποδώσει τον οντολογικό χαρακτήρα της πολιτικής: αυτής δηλαδή της πολιτικής που δεν είναι άλλη απ' την υπαρκτική αλήθεια του ανθρώπου κι όχι του απρόσωπου από-μου.

«Ίσως ψάχνοντας στις ρίζες μας, να μπορούμε να σπουδάσουμε εκείνη τη δημοκρατία που βασίζεται πριν από όλα στη σωστή λειτουργία του λόγου».

Έτσι δίνει μια διάσταση στην πολιτική θεολογία που οι τρέχουσες πολιτικές αντιλήψεις, απ' όποια πλευρά κι αν ξεκινάνε, βρίσκονται - ανυποψίαστες σε σχέση με το «ούσία» πρόβλημα.

Αποκτά λοιπόν η γλώσσα της πολιτικής θεολογίας, έτσι όπως την άσκει ο Χ.Γ., εκείνη την ιδιαίτερη δύναμη της αποκάλυψης της αλήθειας «μεταμορφώνοντας την άποψιά σε μέτρο αποκάλυψης της ύπαρκτικής γνησιότητας». Γι' αυτό, όποιες και να είναι οι διαφορές μας με τις απόψεις του συγγραφέα, δεν μπορούμε παρά να σκύψουμε προς αυτές ακριβώς γιατί είναι μια γνήσια παρακίνηση για μια στροφή προς την εύρεση της δικιάς μας αλήθειας.

Στο βιβλίο του περιέχονται κείμενα του συγγραφέα που έχουν δημοσιευτεί στο «ΒΗΜΑ» το 1974 και το 1975. Χωρίζονται στις πέντε ακόλουθες ενότητες: 1. Έλληνισμός χωρίς ταυτότητα. 2. Η αποκάλυπτική κρίση της «αλλαγής». 3. Ορθοδοξία και πολιτική. 4. Το Δυτικό «πρότυπο». 5. Η εκκλησία, το κράτος και η δοκιμασία των θεσμών.

ΠΑΝ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Η Χριστιανοκοινωνική πρόκληση.
Δοκίμια για τον Χριστιανικό Σοσιαλισμό.
Έκδόσεις: Μήνυμα, Αθήνα 1976.

Ο συγγραφέας, όπως μας γράφει στον πρόλόγο του, «είναι τακτικός αναγνώστης του αγωνιστικού φύλλου (Χριστιανική) και βαθεία επηρεασμένος από τις Χριστιανοκοινωνικές κατευθύνσεις που χαράζει και νιώθει την ανάγκη να συμβάλει στην αναζήτηση για έναν σοσιαλισμό με ελληνικό πρόσωπο».

Τα κείμενα που δημοσιεύονται σ' αυτό το βιβλίο χωρίζονται σε δύο βασικές ενότητες: Α. Στις πηγές της Χριστιανοκοινωνικής σκέψης και Β. Συμβολή στον Χριστιανοσοσιαλιστικό προβληματισμό. Έχουν δημοσιευτεί κατά καιρούς στην εφημερίδα «Χριστιανική» και εκφράζουν τους προβληματισμούς που αναπτύσσονται, τελευταία, στο Έλληνικό Χριστιανοκοινωνικό Κίνημα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΑΚΗΣ
Τα μεταγωγικά σύρουν τον δλεθρο.
Έκδόσεις: Νέοι άνθρωποι, Αθήνα.

«Απρίλης, και κρύνω πολύ, δλοι μας κρύνουμε σ' αυτή τη γή. Χτες πήραν τον Γιώργο Μάνα, τον γιό σου, κρύνω. / Τον πήραν γιατί τα πόδια του δεν λυγίζαν, ήταν από άτσάλι. / ... / Εγώ πάω να κλείσω τους τάφους, δυο φτυαριές άκόμα, κοιμήσου». Μέσα σ' ένα ήρωικό τόνο, οι στίχοι του Π.Κ. μάς επαναφέρουν στους χρόνους μιας μνήμης καυτής που σημάδεψε τη γενιά της δικτατορίας και που οι άρνητικές αλλά και οι θετικές επιδράσεις αυτού του διώματος είναι στοιχείο sine qua non για την υπόλοιπη ζωή μας. Ο ποι-

ητής, κάνοντας αυτή τη «μεταγραφή», άλλοτε πετυχαίνει τη μετάδοση μιας συγκίνησης κι άλλοτε γλιστρά στις κακοτοπιές μιας κατάχρησης λεπτομερειών που άδικει το σύνολο. Ας μπορούσα να πω πως είναι δικαιολογημένη αυτή η άδυναμία ακριβώς κάτω από την πίεση αυτής της συναισθηματικής φόρτισης: όπωσδήποτε όμως αυτό άδυνατίζει το σύνολο του έργου, πού, απ' την ώρα που καταγράφεται, όφείλει να λειτουργήσει μέσα στην οικονομία του ποιητικού λόγου. Παρ' όλες αυτές τις άδυναμίες του βιβλίου, ο Π.Κ. που τον γνωρίζουμε και απ' το παλιότερο βιβλίο του «Ποιήματα», Έκδόσεις: Κέδρος, 1973, διαθέτει εκείνα τα ποιητικά στοιχεία που περισσότερο έπεξεργασμένα μπορούν να δώσουν τη ζητούμενη εκείνη ποιότητα που καταξιώνει ένα έργο.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΑΣΣΑΒΕΤΑΣ
Φιλήσχοι Πολίτες.
Έκδόσεις: ΟΔΕΒ, Αθήνα 1975

Αυτοκριτικός ο Γιώργης Μασσαβέτας κι άληθινός, καταγράφει την προσωπική του μάρτυρία, πού όμως άνηκε και σε πολλούς άλλους. Ένας ειρωνικός σχολιασμός γεγονότων και καταστάσεων που όμως λειτουργεί καταλυτικά για όσα υπόλοιπα «καλογικών» αντιρρήσεων μάς έχουν απομείνει με το τέλος της άναγνωσης. «Κλινική, ήσυχια: Ώραία, / περίφημα τη φωνή σου τη γύμνασες / και στον καλλήφτη σου μπροστά / και σε νταγάρια παντέρημα μίλησες. / Κι έπιασες όλους εκείνους τους τόνους / τους άξιους για πλατείες και για μικρόφωνα: / «Αδούλωτε, άγέρωχε, λαέ της Κοκκινιάς». / Μά τώρα που οι έξωστες κατεδαφίστηκαν, φίλε μου / τα τέσσερα επί έξη της κατοικίας σου / δεν είναι χώρος κατάλληλος / να σηκώσει τους τόνους σου. / Κι είναι κι άστειο άδερφέ να ξεσπαθώνεις / φορώντας τη φωνή των συγκεντρώσεων / γιατί έπεσε τ' άλάτι πιο πολύ στην όμελέτα σου. / Δεν πάει. Άλλο / καινούργιο γύμνασμα πιο ήσυχο / χρειάζεται» ή φωνή σου τώρα. / Κάτι που να ταιριάζει με το κλίμα των καιρών. / Ο «άσθενής» μας δεν άπεθεραπύθη πλήρως άλλωστε / κι άπέραντη μια κλινική με νάρθηκες / ή χώρα σου είναι άκόμα. / «ΗΣΥΧΙΑ» λοιπόν. / Προσαρμόσου».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΛΟΝΑΡΟΣ
Ο Βυζαντινός Στρατός και η Άλωση.
Έκδόσεις: ΤΥΠΟ 70 (Θεόδωρος Ορφανίδης) και ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ Αθήνα 1976.

Το βιβλίο αυτό προέρχεται από σημειώσεις - κατάλοιπα του βυζαντινολόγου και μεσαιωνοδίφη ιστορικού Πέτρου Καλονάρου, των οποίων ο γιός του έκανε την

•βιβλίο•

Επιμέλεια βιβλιοπαρουσίωσης:
Άντεια Φραντζή

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ
Η καταγωγή και ο θάνατος της συνωμοσίας.
Έκδόσεις: Δημοκρατικοί Καιροί Ο.Ε., Αθήνα 1976

Στο πρώτο μέρος ο Γ. Β. αναλύει την «καταγωγή της συνωμοσίας» χρησιμοποιώντας ντοκουμέντα και μαρτυρίες σχετικές καθώς και άλλα κείμενα που εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους. Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος, βρίσκουμε τα «Κείμενα της εξορίας», που αποτελούνται κυρίως από άρθρα, μνημόνια, υπομνήματα και επιστολές του συγγραφέα στην προσπάθειά του να συμβάλει στην άνατροπή της δικτατορίας. Τα κείμενά του είναι κείμενα προσωπικής μαρτυρίας, εκφραστικά των απόψεων του συγγραφέα, πού, ανεξάρτητα απ' τις επιφυλάξεις που μπορεί κανείς να εκφράσει για όρισμένες απ' τις απόψεις του, όπωσδήποτε δείχνουν μια βαθιά πίστη στη δημοκρατία και την αλήθεια.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΓΕΡΟΣ
Το εκπαιδευτικό πρόβλημα.
Απόψεις.
Έκδόσεις: Κέδρος, Αθήνα 1975.

Στο βιβλίο αυτό του Θεόφραστου Γέρου θίγονται μερικές από τις απόψεις του εκπαιδευτικού προβλήματος της χώρας μας. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι δεν μπορεί να δοθεί όριστική λύση στο εκπαιδευτικό πρόβλημα, πού, όντας συνδεδεμένο με την εξέλιξη της κοινωνίας, προσαρμόζει τις λύσεις του στις εκάστοτε συνθήκες. Διδασκόμενος, όπως λέει,

ἀναστήλωση καὶ τὴν ἀνασύνθεση. Δὲν πρόκειται γιὰ θέσεις οὔτε γιὰ κριτική ἱστορία, εἶναι τεκμηρίωση γεγονότων καὶ στοιχείων. Ἐμφανίζεται μιὰ ἀντικειμενική, μᾶλλον σωστή εἰκόνα τοῦ δυζαντινοῦ στρατοῦ μὲ πολλὰ λεπτομέρειες ποὺ δὲν εἶναι εὐρὺς γνωστὲς, μιὰ σύνδεση μὲ τὸ ἀκριβὲς ἐπος, μιὰ λίγο λυρική ἀφήγηση τῆς Ἀλώσεως μ' ἓνα ἐνδιαφέρον χρονολογικὸ ἡμερολόγιό της καὶ κατὰ ποὺ παρουσιάζει ἴσως περισσότερο ἐνδιαφέρον εἶναι μιὰ πλήρης στρατιωτικὴ διβλιογραφία γιὰ τὸν ἀρχαῖο, τὸν ρωμαϊκὸ καὶ τὸν δυζαντινὸ στρατό. Γίνεται ἀκόμη μιὰ γραφικὴ

σκιαγράφηση τῶν δύο πρωταγωνιστῶν τῆς Ἀλώσεως, Κωνσταντίνου καὶ Μωάμεθ, καὶ τὸ βιβλίο τελειώνει μὲ τὴ λαογραφία τῆς Ἀλώσεως στὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολλὰ σχετικὰ ποιήματα καὶ δημοτικὰ τραγούδια διανθίζουν τὸ βιβλίο.

ΝΤΙΜΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ:

«Φιλοσοφία καὶ Τέχνη»,
«Ἐκδ. τῶν φίλων» 1976, σελ. 327.

Ὁ Ντίμης Ἀποστολόπουλος ἀνήκει στὴ γενιά τοῦ '30. Τὸ ἔργο του, στὴν ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Φιλοσοφίας, θρῖσκεται πλάι σ' ἐκεῖνο τοῦ Κατετιανῆ καὶ τοῦ Σαραντάρη. Ἀπὸ τὸ 1932 μέχρι τὸ 1960 ἔβγαλε ὀκτὼ βιβλία ποὺ διὰ τοὺς διακρίνονταν ἀπὸ ἓναν ρομαντισμὸ, δυναμικὴς, ὁμως, θεώρησης τῆς κοσμικῆς ἀνθρώπινης κατάστασης. Στὰ κείμενά του περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὰ ὀντολογικά ἐρωτήματα: Ποιὰ ἡ σημασία τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, ποιὰ τῆς συνειδητοποίησης ἀπ' τὸν ἄνθρωπο τῆς κοσμικῆς του κατάστασης. Πῶς ἀντιμετωπίζει τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον του καὶ τί σημαίνει γι' αὐτὸν ὁ θάνατος.

Ὁ τόμος «Φιλοσοφία καὶ Τέχνη» ἀποτελεῖ μέρος τῶν κατάλοιπών του, ποὺ εἴτε εἶναι ἀνέκδοτα εἴτε εἶναι διάσπαρτα δημοσιευμένα σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες. Ἐχει κυκλοφορήσει μὲ τὴν ἐπέτειο 14 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατό του (1962) καὶ χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐνότητες: «Φιλοσοφικά», «Ἱστορικά τῆς Φιλοσοφίας» καὶ «Φιλολογικά». Τὸν τόμο προλογίζει μ' ἓνα πολὺπτυχο μελέτημά του γιὰ τὸν Ἀποστολόπουλο ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος καὶ τὴν ἐπιμέλεια καὶ ἐπιλογή τῶν κειμένων ἔκανε ὁ Ἀλέξης Ζήρας.

ΑΛΙΝΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:
Φιλμογραφία ταινιῶν μικροῦ μήκους.

Ἐκδόσεις: ΦΙΛΜ
Ἀθήνα 1976

Μιὰ τεκμηριωμένη φιλμογραφία τῶν ταινιῶν μικροῦ μήκους ἀπ' τὸ 1939 ὡς τὸ 1975 μὲ πλήρη στοιχεῖα γιὰ κάθε ταινία καὶ στατιστικὸς πίνακας σχετικὰ μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ δεδομένα κ.λπ.

ΑΡ. ΜΑΝΕΣΗ - Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:
Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1976.

Περιέχει ὅλο τὸ ὕλικο μελέτης τοῦ Νεοδημοκρατικοῦ Συντάγματος, μὲ σύντομη εἰσαγωγή, χρονολογικὸ πίνακα, συντακτικὲς πράξεις καὶ ψηφίσματα, τὸν κανονισμὸ τῆς Βουλῆς, διβλιογραφία, εὐρετήριο καὶ τὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

Τὸ ἀρχαῖο Θέατρο στὴ Νέα Ἑλληνικὴ Σκηνή (1817-1932)

Ἐκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ - Ἀθήνα 1976

Ἡ τελευταία αὐτὴ μελέτη τοῦ Γ.Σ. - ποὺ δὲν εὐτύχησε νὰ τὴ δεῖ τυπωμένη - ἔχει τὰ σπέρματά της σὲ ἓνα μελέτημα τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου ποὺ εἶχε παρουσιαστῇ στὸ περιοδικὸ «ἩΩΣ». Ἐνα πλῆθος πληροφοριῶν ποὺ ἀνασταίνουν μορφὲς καὶ καταστάσεις ὄχι μόνον τοῦ θεάτρου μὰ καὶ ὅλου τοῦ φάσματος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, καταγράφονται στὸ πολυσέλιδο βιβλίο. Καὶ πέρα-πέρα, στὸ βιβλίο ἐξετάζεται ὅλη ἐκείνη ἡ δραστηριότητα ποὺ ἔχοντας σὰν ἀφετηρία τὴν ἀναζήτησι «ρίζας» στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα προσανατόλισε τὸ θέατρό μας σὲ μιὰ προσπάθεια ποὺ ἔδωσε ἄλλοτε ὑποτονικὲς μουσειακὲς παραστάσεις καὶ ἄλλοτε ἐμπνευσμένες δημιουργίες.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

Τὰ λόγια ἀπὸ τὰ τραγούδια.

Ἐκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ - Ἀθήνα 1976

Τὰ τραγούδια τοῦ Σαβδόπουλου, μὲ τὸν καυστικὸ ἢ αἰσθαντικὸ λόγο, ὄρῃσαν ἓναν εὐαίσθητο «ἐρμηνευτὴ» ὁ Ἀλέξης Κυριτσόπουλος «τραγουδᾷ» παρᾶλληλα καὶ μὲ ἐμπνευση τὰ θέματα τοῦ Δ.Σ. Ἡ ἔκδοσή αὐτὴ - πέρα ἀπ' τὴν ἄκρα ἐπιμέλειά της - ἐπιτελεῖ καὶ ἓνα οὐσιαστικὸ σκοπὸ: Καταδεικνύεται πῶς ὁ λόγος μὲ τὸν ὁποῖο ἐκφράζεται ὁ Σαβδόπουλος ἔχει μιὰ αὐτονομία πέρα ἀπὸ τὴν ποιότητα τοῦ μουσικοῦ «σχολιασμοῦ».

T.B. BOTTOMORE - M. RUBEL

Ὁ Κὰρλ Μάρξ σὲ θέματα Κοινωνιολογίας καὶ Κοινωνικῆς Φιλοσοφίας.

Μετάφραση Ρ. Κούνδουρου - Ν. Παπαδάκη.

Ἐκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ - Ἀθήνα 1976

Στὸ βιβλίο προτάσσεται ἓνας πρόλογος ποὺ ἐξετάζοντας τὶς καταβολές μας καὶ τὴ συμβολὴ τῆς κοινωνιολογικῆς σκέψης στὸν Μάρξ προσπαθεῖ νὰ ξεπεράσει τὴν ἐλλειπτικότητα ποὺ θὰ παρουσίαζε μιὰ σχολαστικὴ συλλογὴ «τοιτάτων». Ἡ συλλογὴ τῶν κειμένων αὐτῶν, ἔτσι ὅπως εἶναι ὁργανωμένη μὲ μεθοδικότητα, ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ βοήθημα γιὰ τὸν εἰδικὸ ἐπιστήμονα ποὺ, μὴ ἔχοντας τὴ δυνατότητα καὶ τὸν ἐξοπλισμὸ, θέλει νὰ «γευθεῖ» βασικὲς θέσεις τοῦ Μάρξ γιὰ προβλήματα κοινωνιολογίας.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΤΥΠΟΣ

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ

Μηνιαῖα ἔκδοση σοσιαλιστικῆς σκέψης καὶ πολιτικῆς

Τεύχος 1, Μᾶς 1976

Σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα τῆς

συντακτικῆς τοῦ ἐπιτροπῆς «ὁ χαρακτήρας τοῦ Σ.Β. θὰ εἶναι καθαρὰ πολιτικὸς καὶ ὄχι θεωρητικὸς ἢ δογματικὸς. Δὲν θὰ ἀνήκει σὲ καμμιὰ σχολὴ ἢ σὲ καμμιὰ ὁργάνωση ἢ πολιτικὴ κίνηση».

ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΣ

Ὅργανο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπαναπατρισμοῦ Πολιτικῶν Προσφύγων (ΕΕΠΠ)

Τεύχος 1, Μᾶς 1976

Στὴν ὕλη τοῦ διαβάζουμε: γράμματα, χαιρετισμοὺς καὶ ἀφηγήσεις ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς πρόσφυγες, τίς θέσεις καὶ τὴ δράση τῆς ΕΕΠΠ, ρεπορτάζ ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση στὸ Στόριτνγκ (22-3-76) καὶ ἄλλα ἄρθρα ποὺ προβάλλουν ἐντονα τὸ αἷμα τῆς ἐπιστροφῆς καὶ ἀποκατάστασης τῶν πολιτικῶν προσφύγων στὶς Ἀνατολικὲς χώρες.

Διεύθυνση: Κιάφας 11 - Ἀθήνα.

ΚΡΗΤΗ

Παγκρήτιο μηνιαῖο περιοδικὸ

Τεύχος 30 - Μάιος 1976

Τὸ τεύχος εἶναι ἀφιερωμένο στὴ μάχη τῆς Κρήτης, μὲ ἄρθρα τοῦ Ν. Ἀγγελῆ γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μάλεμε καὶ τοῦ Π. Κελαϊδῆ γιὰ τὴ στάση τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ καὶ τὴ γενικότερη ἀπίληση τῆς μάχης τῆς Κρήτης. Ἀκόμα ἄρθρα γιὰ τὴν καταγωγή τῶν Κρητῶν, οἰκονομικὰ προβλήματα τοῦ νησιοῦ καὶ ρεπορτάζ γιὰ τὴν ἀντίδραση ποὺ δημιουργεῖ ἡ παραμονὴ τῶν ἀμερικανικῶν δάσεων στὴν Κρήτη.

Διεύθυνση: Πλ. Καρύτση 5 - Ἀθήνα.

ΕΛΛΗΝΟΣΟΒΙΕΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκδοση τοῦ Ἑλληνοσοβιετικοῦ Συνδέσμου

Τεύχος 4 - 5 Μᾶς - Ἰουνῆς 1976

Περιέχει τὴ διάλεξη ποὺ δόθηκε στὸ Σύνδεσμο ἀπὸ τὸν οἰκονομολόγο Ἰγκορ Γκούριεφ «γιὰ τὴ Σοβιετικὴ οἰκονομία καὶ τὶς προοπτικὲς της». Ἀκόμα συνέντευξη τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Ἀλ. Γιακόβλεμιτς μὲ θέμα: «οἱ συκοφαντίες γύρω ἀπὸ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη τῆς ΕΣΣΔ» καὶ συνέντευξη τοῦ ὑπουργοῦ Βιομηχανίας κ. Κονοφάγου «γιὰ τὴν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων Ἑλλάδας καὶ ΕΣΣΔ». ἄρθρο τοῦ Τ. Ἐγκολφόπουλου γιὰ τὴ «συλλογικὴ Εὐρωπαϊκὴ ἀσφάλεια καὶ συνεργασία» καὶ ἄλλη ὕλη. Διεύθυνση: Βασ. Σοφίας 4 - Ἀθήνα.

ΚΩΔΙΚΑΣ

Τεύχος 2, Ἰούνιος 1976

Ὁ Κ ὠδικας στὸ δεύτερό του τεύχος εἶναι κιόλας ἓνα περιοδικὸ δεμένο, μὲ ποιότητα καὶ ἄκρα ἐπιμέλεια. Ἡ ὕλη του εἶναι ἀφιερωμένη σὲ προβλήματα ἔρευνας καὶ μεθοδολογίας καὶ

Ἐνας νεαρὸς μαρξιστὴς καθηγητὴς κερδίζει τώρα τὸ μεγάλο ἀναγνωστικὸ κοινὸ μ' ἓνα μικρὸ βιβλίο

Μπέν Φάιν

Τί εἶναι
τὸ
"Κεφάλαιο"
τοῦ Μάρξ

Ἐνα ἀπλό λιγασέλιδο βιβλίο ποὺ ἐξηγεῖ ὅσα εἶπε ὁ Μάρξ στὶς 4000 σελίδες τῶν τριῶν τόμων τοῦ "Κεφαλαίου".

Ζητήστε τὸ
στὸ βιβλιοπωλεῖα
Σταύρος Πλασιῆ
Σταύρος ἐφημεριδοπώλες
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ
ΖΝΟΒ. ΠΗΓΗΣ & ΣΑΛΟΓΓΟΥ 1
ΤΗΛ. 636.574

Αδύνατοι τεχνικοί, προσκίζουν και στο προηγούμενο τεύχος μερικές ανομαλίες που ελπίζουμε να μην επαναληφθούν.

Σημειώνουμε κυρίως:
● Το μπλέξιμο των δύο στηλών στο κείμενο της «άσχυματολογίας». (Ίσως γι' αυτό ο κ. Αβέρωφ δεν μās απάντησε...)

● Την παράλειψη μιας παραγράφου στο θέμα Κόλλια («Υπόθεση Λαμπράκη»), και συγκεκριμένα στο πλαίσιο, που μιλούσε για κυβερνητική κρίση κλπ. Το ξαναδημοσιεύουμε:

Η ΥΠΟΘΕΣΗ Κόλλια προκάλεσε μια μικρή κρίση στην Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου: σ'ε κά-

ποια φάση, κάποιοι έπεισαν -όπως φαίνεται- το «Γέρο» ότι ο Κόλλιας είχε δίκιο.

Ο Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ τ'ό ελεπε στον ύπουρο Δικαιοσύνης. Κι ο Π. Πολυχρονίδης τ'ό έστειλε μιά έπιστολή, έπιμένοντας στην άποψή του και θέτοντας την παραίτησή του στη διάθεση τ'ό πρωθυπουργού.

ΣΤΟ θέμα επενέβη ύπέρ τ'ό ύπουρου και ο Άνδρέας Παπανδρέου.

ΤΕΛΙΚΑ, ο «Γέρος» κατάλαβε ποιός είχε δίκιο. Άργότερα έλεγε με ικανοποίηση στον Π. Πολυχρονίδη: «Έσωσες μιά μεγάλη ύπόθεση...»

έπιτελει τ'ό σκοπό τ'ής ενήμερωσης σ' αυτά μ' έναν τρόπο π'όσο και άν είναι δύσκολος είναι πάντως άρτιος.

Περιέχει: Χ. Καμπουρίδη: 'Η ιδεολογική λειτουργία τ'ής αναπαράστασης στη σύγχρονη τέχνη, Β. Τοκατλίδου - Παναγιωτίδου: 'Η σημασιολογική λειτουργία τ'ής λέξης και τ'ά «λεξιλόγια», Παντ. Λαζαρίδη: 'Η έπικοινωνία με την άρχαϊκή, Νόρας Άναγνωστάκη: 'Η κριτική τ'ής παντομίμας, Roman Jakobson - Peter Calicls: Γραμματική εικονοποιία στο ποίημα τ'ού Καβάφη «Θυμήσου, Σώμα...», Σάββα Τσοχατζίδη: Σημείωση πάνω στις συνθήκες μεταφοράς έπικοινωνιακού ύλικού.

AUSBLICKE

Τεύχος 26

Περιοδικό με κείμενα από τ'ά νέα ρεύματα στην έλληνική και γερμανική λογοτεχνία π'όυ τ'ώρα και μερικά χρόνια εκδίδεται στη Θεσ/νίκη με άρωγή τ'ού 'Ινστιτούτου Γκαίτε.

Περιέχει κείμενα τ'ών Α. Mechtel, H.P. Piwitt, J. Theobaldy και Χρ. Καββαδά.

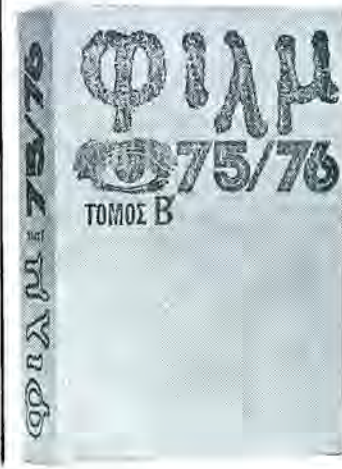
Διεύθυνση: Πρεδέξης 14 - Άγιος Παύλος - Θεσ/νίκη.

«Άνθρωπος»

Όργανο τ'ής Άνθρωπολογικής Έταιρίας Έλλάδος
Τόμος 3. Τεύχος 1.
Άθήνα, Γενάρης 1976

Τ'ό περιοδικό αυτό εκδίδεται από την Άνθρωπολογική Έταιρία από τ'ό 1974. Έχουν κυκλοφορήσει άλλοι δύο τόμοι π'όυ περιλαμβάνουν ένα τεύχος ο καθένας. Ο Άνθρωπος δημοσιεύει έργα και άρθρα π'όυ άφορούν τ'ή βιολογική και κοινωνική εξέλιξη τ'ού ανθρώπου. Στ'ό περιοδικό αυτό έχει γίνει προσπάθεια ν'ά δημοσιευτούν απ' τ'ή μιά μεριά προβλήματα π'όυ άπασχολούν τ'ήν ανθρωπολογία έτσι ώστε ν'ά επιτυγχάνεται έπικοινωνία τ'ών ειδικών στα θέματα αυτά κι απ' τ'ήν άλλη ν'ά γίνει δυνατό σ' έναν άνειδίκευτο σ' αυτά τ'ά θέματα ν'ά

προσεγγίσει τ'ό περιεχόμενο τ'ής ανθρωπολογίας και ν'ά κατανοήσει τ'ή συμβολή τ'ής μέσα στ'ό εύρύτερο πλαίσιο τ'ών έπιστημών τ'ού ανθρώπου. Αυτό επιτυγχάνεται με τ'ό ν'ά γράφουν στις στήλες τ'ού περιοδικού εκτός από ειδικούς στα θέματα τ'ής ανθρωπολογίας έπιστήμονες, π.χ. Άρης Πουλιανός, και έπιστήμονες άλλων ειδικοτήτων (λαογράφοι κ.λπ.) π'όυ τ'ό θέμα τους άπτεται ανθρωπολογικών προβλημάτων. Άκόμη μπορεί ν'ά δει ο καθένας μέσα σ' αυτό ότι ή έπιστημονική ανθρωπολογική έρευνα δρίσκεται σ'ε έμβρυακό στάδιο στη χώρα μας παρ' όλο π'όυ προσφέρεται τεράστιο ύλικό γιά μελέτη. Σ' αυτό τ'ό πρόβλημα παίρνει ξεκάθαρη θέση ή Άνθρωπολογική Έταιρία: «'Η ρίζα τ'ού κακού δρίσκεται στ'ό ότι σαν κράτος άνεξάρτητο δεν δώσαμε ποτ'ε ως τ'ά σήμερα τ'ή σημασία π'όυ χρειάζεται στ'όν τομέα αυτόν», και διερωτώνται τ'ά μέλη τ'ής Άνθρωπολογικής Έταιρίας: «Πότε θα σταματήσει αυτή ή πολιτική τ'ής προσχεδιασμένης έθνικής μειονεξίας;» Έχοντας ύπ' όψη τις αντικειμενικές συνθήκες και βλέποντας τ'ή θετική συμβολή τ'ού περιοδικού, πιστεύουμε ότι υπάρχουν κι άλλες δυνατότητες γιά ποιοτική και ποσοτική βελτίωση τ'ής προσπάθειας αυτής.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

Στ'ό τεύχος 40 τ'ού «ΑΝΤΙ» δημοσιεύεται μιά έπιστολή τ'ού Χ. Καρανίκας. Σαν τ'ή διάβασα γέμισα από άπορίες.

Μās περιγράφει τ'ό ξάφνιασμα π'όυ ένωσε, σαν κατάλαβε ότι οι Έλληνες έμικρέδες στ'ό Παρίσι είναι άποκομμένοι από τ'ήν ελληνική πραγματικότητα. Μά τ'ό τ'ό είναι γενικός κανόνας όλων τ'ών έμικρέδων όλου τ'ού κόσμου. Γιά ν'ά είναι κάποιος έσωματωμένος σ'ε μιά πραγματικότητα πρέπει ν'ά τ'ή ζει καθημερινά. 'Η σκέπη άνάγνωση έφημερίδων και περιοδικών δεν άρκει. Και άπορώ λοιπόν: γιατί ξαφνιασθηκε;

Τ'ό έκανε έντύπωση, ότι λίγες είναι οι προσπάθειες έσωματώσης στη γαλλική ζωή παρ' όλο π'όυ, όπως λέει, «μιά κοινωνία σαν τ'ή γαλλική κάθε άλλο παρ'ά κλειστή μπορεί ν'ά χαρακτηριστεί». Δύο τινά: ή ο Χ. Καρανίκας μόλις ξεμπαρκάρισε στ'ό Παρίσι, και σ' αυτή τ'ήν περίπτωση οι κρίσεις του είναι βιαστικές, ή βρίσκεται από καιρό, αλλά κινείται μόνο μέσα σ'ε έλληνικούς κύκλους. Άλλη εξήγηση δεν βρίσκω. Γιατί ή γαλλική κοινωνία, και ιδιαίτερα ή άστική τάξη, άνοιχτή δεν είναι: Δύσκολα ένας ξένος σπάει τ'ό φράγμα τ'ής έπιφανειακής έγκάρδιας ύποδοξης, δύσκολα γίνεται δεκτός σαν ισότιμο μέλος. Μιλώ γιά τ'ους διανοούμενους, γιατί ο εργάτης μετανάστης στη Γαλλία είναι ζωσμένος μ' ένα σωρό νομοθετικά φράγματα άξέπεραστα. Όσο γιά τ'όν φοιτητόκοσμο, ή τάση τ'ής ένταξης σ'ε έλληνικές οργανώσεις και όχι στις αντίστοιχες γαλλικές (και είναι τ'ό ίδιο γιά όλες τις ύπολουτες έθνικότητες) τ'ους λιγοστεύει τ'ή δυνατότητα επαφών και γνωριμίας με τ'όν γαλλικό λαό.

Πιό κάτω μās λέει: «...Οι συζητήσεις, π'όυ τόσο χαρακτηρίζουν τ'ήν έλληνική πολιτική ζωή σ' όλα τ'ής τ'ά έπιπεδα και τις παρατάξεις, λείπουν σχεδόν όλότελα. Ίσως γιατί λείπει ο «χαβαλές», ο τόσο έλληνικός καφενές με τ'ους άτέλειωτους διαξιφισμούς, αλλά και με τ'ή ζωντάνια του, όπου ο καθένας ξεδίνει άλλα και άντλει δυνάμεις» (ύπογράμμιση δική μου). Και ρωτάω: μās κοροϊδεύει ο Χ. Καρανίκας ή είναι τόσο ξεκομμένος από τ'ήν ελληνική πραγματικότητα; Π'όυ άκούστηκε ότι ή πολιτική συνείδηση διαμορφώνεται με τ'όν «χαβαλές» τ'ού καφενείου; Π'όυθε τ'ό βρήκε αυτό; Ωστε λοιπόν ο εργάτης συνειδητοποιεί τ'ήν έκμετάλλευση στ'όν καφενέ και όχι στη δουλειά; Ο διανοούμενος συνειδητοποιεί τ'ήν άσφυξία τ'ής πνευματικής ζωής στ'όν καφενέ και όχι στην παραγωγή τ'ού; Ο φοιτητής συνειδητοποιεί τ'ήν άσυναρτησία τ'ής ελληνικής εκπαίδευσης στ'όν καφενέ και

όχι στ'ό Πανεπιστήμιο; Τί πράγματα είναι αυτά;

Ρωτάω πιό κάτω: «Υπάρχει ή δυνατότητα μέσα από αυτή τ'ήν περιθωριακή ζωή ν'ά βγούν δυνάμεις π'όυ μπορούν κάτι ν'ά προσφέρουν (όχι φυσικά ν'ά ανανεώσουν) στ'όν τόπο μας;» Και κάνει αυτή τ'ήν έρώτηση γεμάτος πίκρα. Και άπορώ: τόσο λοιπόν καταφρονεί τ'όν έλληνικό λαό, π'όυ γύρευε σωτήρες στ'ό έξωτερικό; Και χρειάζονταν όλη αυτή ή έπιστολή γιά ν'ά καταλήξει «ότι άν κάτι καινούργιο π'όκειται ν'ά ξεπηδήσει στ'όν τόπο μας, αυτό τ'ά βγει μόνο μέσα από τ'ήν έλλαδική κοινωνία»; Μά τ'ότ'ό είναι γνωστό και παραδεκτό από όλο τ'όν προοδευτικό κόσμο. Γιατί λοιπόν τόσες «πίκρες» και τόσα «αίσθήματα κενού»;

Α. Καλογερόπουλος

«ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΟΥΝΤΙΟ»

Κ. Διευθυντά,

Στ'ή σελίδα 53 τ'ού τεύχους σας τ'ής 29ης Μαΐου διάβασα, κατόπιν ύποδείξεως γνωστού μου, άνυπόγραφο σ'όλογο γιά τ'ήν έκπομπή «Πρόσκληση στ'ό στούντιο» και γιά μένα τ'όν ίδιο. Π'ό τ'ε στη ζωή μου δεν έχω άπαντήσει σ'ε τέτοιου είδους δημοσιεύματα γιά τ'όν πολύ άπλό λόγο ότι θεωρώ τ'όν έαυτό μου καλύτερο -σάν έπαγγελματία- από όσους (κατά κανόνα κομπλεξικούς, νεοκουλουριαήδες) γράφουν γιά τ'ό δικό τους τελείως περιορισμένο κοινό και γιά τ'ήν αυτοϊκανοποίησή τους.

Όμως αυτή τ'ή φορά φοβάμαι ότι οι άνάνιοι συντάκτες σας τ'ό παράκαναν, και ότι μιά άπάντηση στ'ό λιβελλογράφημα αυτό είναι άπαραίτητη.

Λοιπόν: Πρώτα γιά τ'ήν «Πρόσκληση στ'ό στούντιο»: Μου ζητήθηκε, μήνες πρίν, από τ'όν Ροβύρο Μανθούλη, ν'ά παρουσιάσω μιά έκπομπή π'όυ τ'ά έμοιαζε μ' έκεινή π'όυ παρουσιάζει στη γαλλική τηλεόραση ο Φιλίπ Μπουβάρ. Άρνήθηκα λέγοντας ότι δεν πιστεύω π'ώς παρόμοιες έκπομπές τ'ά προσφέρουν τίποτε στ'ό κοινό π'όυ παρακολουθεί τηλεόραση. Πρότεινα, αντί αυτής τ'ής έκπομπής, ν'ά γίνει μιά άλλη τ'ήν όποία τ'ά παρουσιάζαν τέσσερις από τ'ους καλύτερους Έλληνες δημοσιογράφους, ο καθένας ο πρώτος στ'όν τομέα του (θέατρο, άθλητισμός, μουσική, τεχνολογία ή ό,τι άλλο). Πρότεινα, δηλαδή, μιά έκπομπή σαν τ'ό «MEET THE PRESS», όπου οι άριστοί συνάδελφοι τ'ά μπορούσαν ν'ά αντιμετώπισουν άνετα τ'όν καθένα π'όυ παρουσιάζεται στ'ό γυαλί.

Οι ύπεύθυνοι τ'ής έκπομπής και μαζί ο θανατάσιος αυτός άνθρωπος, ο Ροβύρος Μανθούλης, συμ-

φώνησαν με την ιδέα μου και προσπάθησαν να δρούν τους τέσσερις καλύτερους συναδέλφους. 'Η έκπομπή καθυστέρησε έτσι ένα μήνα. Μέσα σ' αυτό το μήνα γνώρισα καλά τους «διανοούμενους» αυτού του μεγάλου χωριού που λέγεται 'Αθήνα.

Ο ένας έγραφε στο «συγκρότημα» και δεν μπορούσε. Ο άλλος είχε «άπατα» μόλις άκουσε το όνομα του πρώτου. Ο τρίτος είπε ναί τη μία ημέρα και όχι την επομένη (έχοντας όμως συμφωνήσει και την άμοιβή του την πρώτη ημέρα). Ο τέταρτος δεν δρόθηκε ποτέ.

Έτσι αναγκάστηκα, γιατί ήθελα να πιστέψω ότι είμαι επαγγελματίας, να ξεκινήσω την έκπομπή με άλλες δύο συναδέλφους, την Μαριάννα Μουτζουρίδου (ίσως τη γνωρίζεις) και τα φαινόμενα άσχετος με τη δημοσιογραφία συντάκτης του λιβέλλου) και η Νατάσσα Μπακογιαννοπούλου. Μόλις γύγχε εκείνη ή έκπομπή στον αέρα έγινε χαλασμός κόσμου.

Μια άλλη δημοσιογράφος, η Μαρία Παπαδοπούλου των «Νέων», έξαπέλυσε μια πρωτοφανή επίθεση εναντίον όλων μας. Προσωπική επίθεση σ' όλο της το μεγαλείο με άφθονο «πνεύμα» που σίγουρα απευθύνεται στους 'Αθηναίους «μαοϊκούς» που ράβονται

Αποκαταστήσαν και άλλες. Από ηλιθιότητα του γράφοντος, από άσχετοσύνη και από συμφέροντα (κάποιοι «θύμωσαν» γιατί ήταν να πάρει αυτός την έκπομπή) γράφτηκαν πράγματα που μόνο σ' αυτή τη χώρα διαβάσει κανείς.

Πρός Θεού, όμως... Μ' όλα αυτά δεν θέλω να πω ότι η έκπομπή ήταν καλή. Κανείς Έλληνας δημοσιογράφος δεν έχει τις ικανότητες να αντιμετωπίσει όκτω διαφορετικά θέματα σε μια έκπομπή μιάμισης ώρας, και φυσικά ούτε εγώ. Άλλωστε αυτός ήταν κι ο λόγος που παραιτήθηκα από την έκπομπή 25 δόκιμης ημέρες πριν από τη δημοσίευσή της «κριτικής» σας. Υπάρχουν βέβαια και άλλοι λόγοι. Νά μερικοί:

α) Να περιμηνής, στην έγγραφη, τον Α, τον Β, τον Γ, τον Δ, και τον Ε και να εμφανίζεται μόνο ο Α και ο Δ ή να εμφανίζεται ο Ζ, ο Η, ο Θ και ο Ι.

β) Να αντιμετωπίσεις την αναιδία των διαφόρων ψευτοδεντετών.

γ) Να συγκρίνης την υπλότητα και την επαγγελματικότητα ενός Ζώρη Μουστακί και ενός Πάκο 'Ιμπάνιεθ με την άρρωστη έγωπάθεια και τη λυσσασμένη τάση αυτοπροβολής των Έλλήνων συναδέλφων τους που έτρεχαν με τις πνιγμένες την Κυριακή το βράδυ στις εφημερίδες για να δώσουν επιστολές «διαμαρτυρίας» επειδή τολμήσαμε να ψύσουμε την άκατάσχετη λογοδιόρροια που τους είχε πιάσει στη διάρκεια της έγγραφης.

Γελώ, λοιπόν, κ. Διευθυντά, αλλά όχι λόγω μωρίας, που είναι αποκλειστικό γνώρισμα του συντάκτη του άρθρου, αλλά γιατί έχω — μετά από 14 χρόνια υπεύθυνης δημοσιογραφίας — απηυδιστεί με την ευκολία που πετιέται λάσπη σ' αυτή τη χώρα.

Όσο για τη σχέση «ήμιαξονίου και φά διέσης» έλπιζω να τη βρήτε στις σελίδες του περιοδικού «ΗΧΟΣ & Hi Fi» του οποίου έχω τη τιμή να είμαι δημιουργός και διευθυντής.

Στους «4 ΤΡΟΧΟΥΣ» μπορείτε, αν ενδιαφέρεστε, να βρείτε τη σχέση του ήμιαξονίου με τη σύγχρονη ζωή (κυκλοφορία και των δύο περιοδικών 22.000 φύλλα το μήνα).

Τέλος, τη σχέση μου με τη τηλεόραση θα τη βρείτε, αν κάνετε τον κόπο, στα χρόνια της δικτατορίας και τον τρόπο με τον οποίο παραιτήθηκα από το τότε ΕΙΡΤ. Με λύπη μου αναφέρω το τελευταίο, αφού κινδυνεύω να ενταχθώ στην ομάδα των ύπνοβατών, όνειροπαρμένων διανοούμενων αντι-στασιακών του κεντρικού τετραγώνου.

Είπα όμως να το δοκιμάσω κι αυτό μήπως τύχη και με δη με άλλα μάτια ο άνωχυμος και άσχετος με τη τηλεόραση «κριτικός» της σελίδας 53.

Φιλικά
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΒΑΘΑΣ
Έκδότης - Διευθυντής
«4 ΤΡΟΧΟΙ»
«ΗΧΟΣ & Hi Fi»

Υ.Γ. Μπορείτε να δημοσιεύσετε ή όχι το γράμμα αυτό. Σας όρκίζομαι ότι λίγο μ' ενδιαφέρει. Έχω τον χώρο, αν θελήσω (στις σελίδες των περιοδικών μου) να δημοσιεύσω και το σχόλιό σας και την απάντησή μου.

Υ.Γ. 2. 'Ακόμη και αν είχα στήλη «τηλεκριτικού» σε περιοδικό, δεν θα έβαλα με την ίδια εμπάθεια εναντίον του άνωχύνου συνεργάτη σας, ο οποίος απ' ότι είμαι σε θέση να ξέρω έλαβε μέρος σε χειρότερες έκπομπες από τη δική μου κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. 'Η μήπως δεν το γνωρίζατε ούτε αυτό;

● Ο συνεργάτης μας Γιάννης Κακουλίδης απαντά:

Ο κ. Καθαβάς έχει δίκιο. 'Η κοντοφθαλμία του γράφοντος δεν τον άφησε να δει τις προσπάθειες και τις απόψεις του κ. Καθαβά για τη δομή της έκπομπής. Γιατί, τί σημασία έχει το αποτέλεσμα; 'Η προσπάθεια είναι το πάν. 'Αλλά τώρα που με συντριβή αναλογίζεσαι ο γράφων τα όσα καταμαρτύρησε στον κ. Καθαβά, παίρνει τα λόγια του πίσω και δηλώνει ότι η έκπομπή του ήταν ή πιο καλή έκπομπή που έτυχε ποτέ να δει.

Όσο για τους χαρακτηρισμούς προς τον γράφοντα (κομπλεξικός κ.τ.λ.), για να το λέει ο κ. Καθαβάς — του οποίου τη γνώμη σέβεται και τιμά ο γράφων — έτσι θά 'ναι. Και

τόν ευχαριστεί μάλιστα και του υπόσχεται να διορθωθεί.

Για το σημείο που αναφέρεται στην κριτική κ. Μαρία Παπαδοπούλου, άσχετα αν δεν κατάλαβε, ο γράφων, γιατί δρόθηκε μπλεγμένη σ' αυτή την ιστορία, τί να πει; Δίκιο θά 'χει και σ' αυτό.

Για το τηλεοπτικό παρελθόν του γράφοντος και πάλι δίκιο έχει ο κ. Καθαβάς. 'Ηταν τόσο κακός οι έκπομπές, που όλοι κλείνανε τις συσκευές τους. Γι' αυτό και η μόνη ακροατικότητα τους ήταν ΜΟΝΟ γύρω στο 55%. 'Ηταν μάλιστα τόσο κακός που προκειμένου να τον δώξουν, παρ' ότι γνωστός χουντικός, τον χαρακτήρισαν κομμουνιστή, μέλος αντιστασιακής ομάδας στο Παρίσι κ.τ.λ., του άνοιξαν και αναδρομικό φάκελο (από το έτος 1946 που γεννήθηκε), του πήραν το διαβατήριο και τον ρίξαν στην πανελλήνια ανυποληψία.

Ο γράφων, μετά από την έμπρακτη μεταμέλειά του, έλπιζε να τύχει της συγγνώμης του κ. Καθαβά εκδότου - διευθυντού 4 τροχών, studio Hi-Fi.

ΕΣΣΔ ΚΑΙ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

«'Αγαπητό ANTI

Ξεσπάθωσαν λοιπόν οι κήσορες της μαρξιστικολενινιστικής ορθοδοξίας, με άφορμή ένα γράμμα μου στο «ANTI» αναφορικά με την πολιτική της ΕΣΣΔ στο Κυπριακό, με στόχους σαφείς όσο και διάφανους. 'Η υπεράσπιση της πολιτικής της Σοβ. Ένωσης (λυδία λίθος του προλεταριακού διεθνισμού κατά την αντίληψή τους) απ' τη μία και η καταδίκη των δεξιών και άριστερών όπορτουνιστών απ' την άλλη.

Έτσι αφού ο κ. Γκαράς εικοτολογεί αρχικά για τις πολιτικές μου πεποιθήσεις (που δεν είναι αυτές που τυχόν υποψιάζεται) μπαίνει στην ουσία της κριτικής του για τα γραφόμενά μου. Μας λέει, λοιπόν, πως η ΕΣΣΔ δεν μπορούσε να επέμβει ενεργά στην ελληνοτουρκική διαφορά επειδή... ανήκει σε διαφορετικό συνασπισμό. Είναι ευτύχημα, για τον κ. Γκαρά και τον πολιτικό φορέα που τον εκφράζει, το ότι έπετα και δεν προηγείται του γνωστού μας Sonnenfeld στη διατύπωση της παραπάνω άποψης.

Προβάλλει ακόμα τη γνωστή πρόταση της ΕΣΣΔ για αντιπροσωπευτική διάσκεψη εκπροσώπων των δύο μπλόκ και των αδερμεύτων — την άμφιβολή χρησιμότητας της οποίας έπεσήμανε στη βουλή ο άρχηγός της ΕΔΗΚ κ. Γ. Μαυρός — σαν συμβολή στην προσπάθεια διεθνοποίησης του Κυπριακού. Ο πολιτικός ρεαλισμός μου — που τόσο πολύ χλευάσατε κ. Γκαρά — με πείθει πως λύση του Κυπριακού στα πλαίσια της διεθνοποίησης του δεν νοείται παρά μόνο όταν θά υπάρχει ο φορέας εκείνος που δεν θά περιορί-

ζεται μόνο στο να αναγνωρίζει το δίκιο της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά θά διαθέτει και την απαραίτητη ισχύ να επιβάλει τις αποφάσεις του. Σ' αυτό λοιπόν που απέτυχε ή ολομέλεια των 'Ηνωμένων Έθνών θά πετύχαινε ή διευρυμένη σύσκεψη για τη σύγκληση της οποίας ενεργούσε ή Σοβιετική διπλωματία κ. Γκαρά;

Μας αντιδιαστέλλει επίσης ο επιστολογράφος τις ενέργειες της ΕΣΣΔ απ' τις ενέργειες ενός περιχαρούς και άμεριμνου παρατηρητή της Έλληνοτουρκικής ένδο-ΝΑΤΟϊκής διένεξης. Αντί όμως να καταφεύγει σε αναδρομικές προφητείες για το τί θά μπορούσε να κάνει ή ΕΣΣΔ και σε υποκειμενικές διαπιστώσεις για το τί έκανε, θά ήταν καλύτερα να αντικρούσει ο κ. Γκαράς την άποψη (που δεν είναι μόνο δική μου) ότι ή χλαρή στάση της Σοβ. Ένωσης άπέναντι στην Τουρκία υποβάλλει τον τουρκικό σωβινισμό, που είναι γνωστό από ποιους άλλους, κύρια, ύποκεινται.

Αυτή την παραπάνω στάση της ΕΣΣΔ κατάγγελλα, κ. Γκαρά, και όχι τις οικονομικές της σχέσεις με τους Τούρκους, όπως θυμοσοφικά αποφαίνεσθε. Γιατί αν ήταν να στηριχτώ στο με ΠΟΙΟΥΣ έχει οικονομικές σχέσεις ή Σοβ. Ένωση στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής της, τότε...

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία.

Νικ. Δημητρίου — φοιτητής

ΕΟΚ ΚΑΙ ΝΑΤΟ

'Αγαπητό ANTI

Διαβάζοντας την επιστολή του Γ. Μπουρίτσα στο φύλλο 45 σχετικά με την ένταξή μας στην ΕΟΚ παρακαλώ όπως φιλοξενησετε λίγες σκέψεις μου σχετικά με το πνεύμα της επιστολής ή περισσότερο με την ουσία του θέματος.

Απ' την πρώτη κιόλας παράγραφο ο Γ. Μ. καταπιάνεται με πράγματα που σηκώνουν πολύ συζήτηση ή οδηγείται σε συμπεράσματα (μαλλον όχι συμπεράσματα, γιατί αυτά είναι απόρροια σκέψης και μελέτης, ενώ ο Γ. Μ. τα παίρνει ως δεδομένα) που κριτικάρονται. Λέει συγκεκριμένα ο Γ. Μ. ότι: ή έθελοντική πορεία... μιά και ή ΕΟΚ εξυπηρετεί το ελεγχόμενο από τις ΕΠΑ μονοπωλιακό κεφάλαιο της Εύρώπης. Παρακάτω δέ, μάς λέει ότι ή ένταξή μας στην ΕΟΚ θά μάς οδήγησει στο άγμα του ΝΑΤΟ.

Η ανάλυση της άριστεράς πριν το 1960 για την ΕΟΚ ήταν ή έξης: ότι υπήρχε τάση διεθνοποίησης της παραγωγής και ένοποίησης της οικονομίας των δυτικοευρωπαϊκών καπιταλιστικών κρατών με υπόδαθρο το ΝΑΤΟ κάτω από την ήγεμονία του αμερικανικού ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ. Η ανάλυση αυτή τότε έπαληθεύτηκε πλήρως. 'Απ' το '60 όμως μέχρι σήμερα συμβαίνουν όρισμένα γεγονότα που θέτουν σε άμφισβήτηση την

κυριαρχία της 'Αμερικής στην Ευρώπη.

Τέτοια γεγονότα είναι η άνισομερής ανάπτυξη των καπιταλιστικών κρατών, κρίση του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, ανάπτυξη, σε μεγάλο βαθμό, του εργατικού κινήματος σε πολλές χώρες της Δυτ. Ευρώπης, όπως Γαλλία, 'Ιταλία, 'Αγγλία κ.τλ. Την ΕΟΚ όπως είπαμε τη βλέπανε σαν μέσο προωθήσεως των αμερικάνικων συμφερόντων.

Πολύ γρήγορα όμως φάνηκε η αντίθεση μεταξύ ευρωπαϊκού και αμερικάνικου κεφαλαίου. Χαρακτηριστικά συμπτώματα της αντίθεσης αυτής είναι: οι επαναλαμβανόμενες νομισματικές κρίσεις, η άνοδική πορεία του πληθωρισμού, οι πολιτικές ανακατατάξεις που γίνονται λόγω αραβοϊσραηλινής διένεξης και πόλεμου πετρελαίου (δεν είναι τυχαίο ότι οι χώρες της ΕΟΚ αναγκάστηκαν να πάρουν θέση υπέρ των 'Αράβων, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ). Βέβαια το αμερικάνικο κεφάλαιο έχει εισδώσει σε μεγάλο βαθμό στην ΕΟΚ και δημιουργεί προβλήματα. Αυτό όμως δεν θα πει ότι έλέγχει το ευρωπαϊκό.

Έρχομαι τώρα στο σημείο που λέει για το εάν η ΕΟΚ θα μπορέσει να αποτρέψει τον κίνδυνο δικτατορίας κ.τλ.

Κανείς, απ' ό,τι ξέρω, στο χώρο της 'Αριστοτελούς δεν υποστήριξε ότι η ΕΟΚ θα αποτρέψει τον κίνδυνο δικτατορίας. Τόσο το ΚΚΕ (έσ.) όσο και η ΕΔΑ έχουν υποστηρίξει ότι μειώνεται ο κίνδυνος φασιστικής υποτροπής, που δεν είναι το ίδιο πράγμα. Ο συσχετισμός των δυνάμεων στην ΕΟΚ, ή δύναμη του εργατικού κινήματος δεν επιτρέπει με την ίδια ευκολία στα κράτη αυτά να ανεχθούν ένα δικτατορικό καθεστώς (όπως την 'Αμερική, που άμέσως μετά από μια δικτατορία αναγνωρίζει την κυβέρνηση...)

Μια δικτατορία στην 'Ελλάδα, ένταγμένης ήδη στην ΕΟΚ, θα δημιουργούσε τεράστια προβλήματα τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά. Είναι φανερό ότι η ένταξή μας στην ΕΟΚ, όπου στα μέλη-κράτη της υπάρχει μια δημοκρατική στροφή, όπου σε όρισμένα απ' αυτά όπως ΙΤΑΛΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ θα γίνουν σοβαρές αλλαγές, θα δοηθεί η χώρα μας στο στερέωμα ή το πλαίσιο της δημοκρατίας, μια και η χώρα μας βγήκε απ' τη δικτατορία με ιδιόρρυθμο τρόπο...

Στά επί μέρους οικονομικά θέματα δεν θα επιμείνω (λόγω χώρου και λόγω έλλειψης σχετικών μελετών ειδικά για την ελληνική οικονομία, δηλαδή τί κλάδοι παραγωγής υπάρχουν και ποιά ή δυνατότητά τους εν συγκρίσει με τις χώρες της ΕΟΚ κ.λπ.). Θα διαφωνήσω όμως ριζικά πάνω στο θέμα της μετανάστευσης που γράφει ο Γ. Μ. Γιατί με την ένταξή μας στην ΕΟΚ σαφώς θα πάρει μια άλλη στροφή ο ρυθμός εκδιωχμήχων

της χώρας (άνοδικη) που θα χρειαστεί εργατικά χέρια περισσότερα και έτσι ίσως λυθεί το πρόβλημα της υποασαχόλησης και της μετανάστευσης προς το εξωτερικό. Σε ποιό βαθμό βέβαια θα λυθεί το πρόβλημα αυτό, είναι άγνωστο, τουλάχιστον προς το παρόν.

Όσον αφορά τη γεωργία, έχω να τονίσω στον Γ. Μ. ότι με τη βοήθεια που θα δοθεί απ' το ταμείο της ΕΟΚ για «γεωργική ενίσχυση» όταν γίνουν οι κατάλληλες αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών εκεί όπου χρειάζεται και με την πιό συστηματοποιημένη καλλιέργεια (σύγχρονα μηχανήματα, λιπάσματα κατάλληλα κ.λπ.), τότε θα είχαμε να ωφεληθούμε άρκετα. Σ' αυτό το σημείο πολλά θα έχουν να προσφέρουν οι γεωργικοί και οι κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί, με αλλαγή όμως του λειτουργικού τους και με αλλαγή των αρμοδιοτήτων της 'Αγροτικής Τράπεζας, ούτως ώστε να παίξει ένα ρόλο σύμφωνο του αγρότη.

Κλείνοντας την επιστολή, δυο λόγια για τη διασπαστική για το λαϊκό κίνημα γραμμή ή τα περιόρτορτισμοι.

α) Γνωρίζει ο Γ. Μ. ότι το ΙΚΚ δεν θέτει θέμα εξόδου απ' την ΕΟΚ, ναι ή όχι; Και αν ναι, είναι κι αυτοί όρτορτιστές και διασπούν τη γραμμή του λαϊκού κινήματος;

β) 'Αλήθεια, δεν είναι άπορροσανατολιστικό να λές όχι στην ΕΟΚ τη στιγμή που είμαστε συνδεδεμένοι μερικώς απ' το '62 και με τον παρόντα συσχετισμό δυνάμεων; Γιατί οι πολιτικοί σχηματισμοί που λένε όχι στην ΕΟΚ, δηλ. το ΚΚΕ (έξ.) ή το ΠΑΣΟΚ, τί κάνανε για να μην μπούμε; Κατέβασαν μήπως τις μάξες; Ζήτησαν μήπως δημοψήφισμα; Κι αν γινόταν κάτι τέτοιο, ποιος θα 'βγαίνει κερδισμένος; Δεν είναι λοιπόν πιό σωστό, τώρα με τις διαπραγματεύσεις, ο προοδευτικός πολιτικός κόσμος να επιμένει στα σημεία εκείνα που πρέπει, για να είναι προς όφελος του 'Ελληνα εργάτη κι αγρότη, στο βαθμό που μπορεί να είναι βέβαια, ή ένταξή μας στην ΕΟΚ; Δηλαδή, πιό απλά, να πείσουμε όλοι ενωμένοι ούτως ώστε ή ένταξή μας να ωφελήσει το δυνατόν περισσότερο απ' τα πιθανά όφελή και να βλάψει το δυνατόν λιγότερο απ' τις πιθανές βλάβες.

Μετά τιμής
Α.Ν.

ΒΑΘΙΑ ΛΑΡΥΓΓΙΑ

Κύριε Διευθυντά,
Στο τεύχος 45 του περιοδικού σας, ή συνεργάτις σας Κα Κολτσιδοπούλου, έπιχείρησε να κάνει μια άνασκόπηση της θεατρικής χρονιάς που πέρασε.

Την παρακαλώ να αναθεωρήσει τις απόψεις της - τουλάχιστον ως προς το σημείο που αφορά έμένα προσωπικά.

Συγκεκριμένα, τοποθετεί το έργο μου «ΤΑ ΒΑΘΙΑ ΛΑΡΥΓ-

ΓΙΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ» (αυτό το άγνόησε) κάτω από τον χαρακτηρισμό: προβληματισμό της κλίνης.

Προφανώς «λόγω άνειλημμένων υποχρεώσεων ή άδιαφορίας για θέατρα που δεν ανήκουν στο κύκλωμα», ή κριτικός σας ΔΕΝ είδε το έργο. Γιατί, αν το είχε δει, δεν θα τοποθετούσε «έλαφρά τη καρδιά» κάτω από τον χαρακτηρισμό «προβληματισμό της κλίνης» - Λαό, δημοκρατία, έλευθερία, βασικά πρόσωπα του έργου.

Έχω στη διάθεσή σας τη μαγνητοφωνημένη παράσταση, απ' όπου μπορείτε να διαπιστώσετε πόσο έξω έχει πέσει ή Κα Κολτσιδοπούλου. Λυπάμαι που ή άνευθυνότητα παρουσιάστηκε μέσα από τις σελίδες ενός υπεύθυνου περιοδικού, όπως το ΑΝΤΙ.

Εύχαριστώ
Γιάννης Σκλάβος
Συγγραφέας

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η κίνηση Φυσικών «Η Φυσική για τον άνθρωπο» (Γριβαίων 6, 'Αθήνα, 144) μάς έστειλε τις παρακάτω «Σκέψεις πάνω στο ενεργειακό πρόβλημα».

«Για το ενεργειακό πρόβλημα γίνεται πολύ συζήτηση τελευταία και ιδιαίτερα καταβάλλεται προσπάθεια να λυθεί με τη χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας. Γι' αυτό άκριβώς το λόγο έχει άρχισι, σε διεθνή κλίμακα, έκστρατεία διαφώτισης της κοινής γνώμης για να την άποδεχτεί.

Η κίνηση αυτή, έχει τους όπιδούς της και στην 'Ελλάδα.

Για τον τόπο μας τα πράγματα έχουν ως εξής:

Πρώτα-πρώτα το ποσό της ενέργειας που ξοδεύουμε συγκριτικά με άλλες χώρες είναι μικρό. Παρόλα αυτά όμως, δίνονται για ενέργεια τέτοια ποσά, που στις κρατικές εισαγωγές το πετρέλαιο παί να καταλάβει την πρώτη θέση.

Όμως, απ' τις συμβατικές μορφές ενέργειας, ή ύδροηλεκτρική αξιοποιείται σε ποσοστό που δεν ξεπερνάει το 40%. Τα στερεά καύσιμα και τα φυσικά άεργα έχουν πολύ μεγάλες δυνατότητες για εκμετάλλευση, πέρα απ' αυτή που γίνεται.

Το πετρέλαιο άρχίζει «να ανακαλύπτεται» σε πολλές μεριές της πατρίδας μας, με άποτέλεσμα οι πολυεθνικές εταιρίες να δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο και, τέλος, ή γεωθερμική, ή αιώλική και ή ήλιακή ενέργεια είναι πέρα για πέρα άναξιοποίητες. Έδώ άναφέρουμε ότι, σύμφωνα με τα πρόσφατα δημοσιεύματα του Τύπου, μόνο ή γεωθερμική ενέργεια της Μήλου θα μπορούσε να καλύψει για πολλές δεκαετίες τις ενεργειακές άνάγκες μιας πόλης σαν τη Λάρισα.

Πέρα, όμως, απ' αυτά, πρέπει να επισημάνουμε και τους παρακάτω κινδύνους που προκύπτουν από την τοποθέτηση και χρησιμοποίηση των πυρηνικών αντιδραστήρων: μόλυνση της ατμόσφαιρας από ραδιενέργεια, μόλυνση του περιβάλλοντος από ραδιενεργά καύσιμα, πιθανή έκρηξη που μπορεί να προκληθεί από τυχαία περιστατικά (σεισμούς, βομβαρδισμούς κ.ά.) και θα ισοδυναμούσε με έκρηξη άτομικής βόμβας. Δεν είναι τυχαίο γεγονός, ότι τρία στελέχη της General Electric, με είκοσι χρόνια πείρα ό καθένας στα συστήματα άσφάλειας των αντιδραστήρων, παραιτήθηκαν, όταν διαπίστωσαν πως υπάρχει μεγάλος κίνδυνος έκρηξης. Έπίσης δεν είναι τυχαία και ή παραίτηση του Robert Pollard, άξιωματούχου της Ν.Ρ.Κ. (Nuclear Regulatory Commission), όταν διαπίστωσε ότι υπάρχουν χωρίς άπάντηση 200 έρωτήματα σχετικά με την άσφάλεια των πυρηνικών αντιδραστήρων.

Έτσι, σμπερασματικά, διαπιστώνουμε πως ή έγκατάσταση πυρηνικών αντιδραστήρων άναπαγωγής σήμερα στην 'Ελλάδα θα φέρει σόν άποτέλεσμα:

α) Στο οικονομικό και πολιτικό επίπεδο.έξάρτηση της χώρας μας.

β) Στο κοινωνικό επίπεδο, έκθεση της ύγείας του λαού μας σε κινδύνους με άπρόβλεπτες συνέπειες για το μέλλον.

Γι' αυτούς τους λόγους, έμεις οι φυσικοί, που πιστεύουμε ότι ή επίσημη μας και οι εφαρμογές της πρέπει να μπουν στην ύπηρεσία του 'Ανθρώπου, νιώθουμε την ύποχρέωση να έκφράσουμε άνοιχτά την αντίθεσή μας στη χρησιμοποίηση των πυρηνικών αντιδραστήρων -και ιδιαίτερα των αντιδραστήρων άναπαγωγής- στην 'Ελλάδα σήμερα.

Η αντίθεση μας αυτή δεν είναι αντίθεση στα επιτεύγματα της άνθρώπινης γνώσης, άλλ' αντίθεση στις πολυεθνικές εταιρίες και άρνησή μας σε όποιοςδήποτε μορφής έξάρτηση απ' αυτές.

Θετικά, πιστεύουμε πως πρέπει:

α) Να μελετήσουμε υπεύθυνα την τεχνολογία που υπάρχει σ' όλο τον κόσμο σόν τομέα της χρησιμοποίησης της πυρηνικής ενέργειας (όλων των μορφών) σε συνδυασμό με τις κοινωνικές-οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας.

β) Να κάνουμε τη συγκριτική τεχνικοοικονομική μελέτη που θ' άφορά τις συμβατικές μορφές ενέργειας και την πυρηνική.

Οι παραπάνω μελέτες πρέπει, τέλος, να φωτιστούν με την καθολική έπιταγή για 'Εθνική 'Ανεξαρτησία.

Καλούμε όλους τους υπεύθυνους φορείς να πάρουν θέση σ' αυτό το καυτό πρόβλημα του Λαού μας.

Δύο διαφορετικά θέματα - με γενικότερο ενδιαφέρον - τίθενται στις παρακάτω απαντήσεις, σε ισάριθμα δημοσιεύματα του «ΑΝΤΙ», ενισχύοντας τον διάλογο. Συγχρόνως δημοσιεύονται ανταπαντήσεις των συνεργατών μας.

1. Το θέμα των συγκοινωνιών - και των λαϊκών κινητοποιήσεων γι' αυτές.

2. Το θέμα των Έλλήνων εργατών στη Δ. Γερμανία.

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Στο τεύχος σου της Πρωτομαγιάς φιλοξενείς ένα σημείωμα γύρω από τις λαϊκές κινητοποιήσεις ενάντια στην αύξηση της τιμής των εισιτηρίων των αστικών συγκοινωνιών.

Στο σημείωμα αυτό αποδίδονται, δικαιολογημένα ίσως, ύστερα από τη σύγκριση που προκάλεσαν οι διαφορετικές ανακοινώσεις διαφόρων οργανώσεων - ενεργειες και «ανεδαφικά συνθήματα» στο ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ (συγκεκριμένα το πρώτο μπουκωτάς στο ηλεκτρικό και το αυτοκίνητο σύνθημα ΕΛΑΤΕ ΜΑΖΙ ΜΟΥ γιά τα Ι.Χ.)

Η πραγματικότητα είναι ή παρακάτω:

Το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ γνωρίζοντας την έλλειψη εναλλακτικής λύσης (συγκοινωνιακής) γιά τους εργαζομένους αποφάσισε να ΜΗΝ κηρύξει μπουκωτάς στον ηλεκτρικό. Ένας πρόσθετος λόγος ήταν ότι ή λαϊκή κινητοποίηση προϋποθέτει ποσοστό αγανακτισμένων πολύ μεγαλύτερο από αυτό που υπήρχε ποτέ. Έτσι τουλάχιστον έδειχναν τα τηλεφωνήματα και τα γράμματα που πέφναμε τις μέρες εκείνες και πού είναι γιά μας ό καθημερινός δείκτης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές. Άλλωστε το μοναδικό πετυχημένο μπουκωτάς συγκοινωνιακών μέσων που ξέρουμε έγινε (στις Η.Π.Α.) όχι γιά «καταναλωτικούς» αλλά γιά φυλετικούς λόγους, έπιασε δέ γιάτί είχε προηγηθεί ή απαραίτητη συνειδητοποίηση του λαού και ή κλιμάκωση του αγώνα των μαύρων. Αντίθετα πριν δύο χρόνια περίπου στη Δ. Γερμανία ανάλογες προσπάθειες δεν σημείωσαν αξιοσημείων επιτυχία.

Τό μπουκωτάς στον ηλεκτρικό κηρύχτηκε από τη ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ, πού με την ευκαιρία είχε εκδώσει και την εφημερίδα ΑΦΕΤΗΡΙΑ. Γιά τη Σ.Ε.Ε. το μπουκωτάς ήταν ή μόνη λύση και γι' αυτό το λόγο ούτε αυτή θά έπρεπε να κατηγορηθεί γιά ανεδαφικότητα. Είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι ό κεντρικός πυρήνας της δεν είχε

αυταπάτες γιά τό ποσοστό επιτυχίας, αλλά κυρίως απέβλεπε στη σταδιακή αφύπνιση και ενεργοποίηση των επιβατών. Είναι βέβαια συζητήσιμο αλλά θά γινόταν κατάχρηση του χώρου να αναλυθούν τά υπέρ και τά κατά μιάς ενέργειας πού ενεργοποιεί αλλά και μπορεί να απογοητεύσει όταν δεν έχει ένα αξιοπρεπές ποσοστό επιτυχίας.

Τότε τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ήταν υποχρεωμένο να πάρει σαφέστερη θέση και γι' αυτό τό λόγο τύπωσε και διένειμε τό αυτοκόλλητο σύνθημα ΕΛΑΤΕ ΜΑΖΙ ΜΟΥ, δηλωτικό της διάθεσης των Ι.Χ.ήδων πού τό είχαν στό αυτοκίνητό τους να μεταφέρουν δωρεάν από τις στάσεις δσους επιβάτες

άλλεπάλληλες συγκεντρώσεις κλειστού χώρου (κινηματογράφος ΑΠΟΛΛΩΝ, κ.λπ.) με άμεσο στόχο την οργάνωση άνοιχτής συγκέντρωσης διαμαρτυρίας. Σ' αυτές τις κλειστές συγκεντρώσεις και άλλα καυτά προβλήματα των καταναλωτών (ψωμί, ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΕΥ, ΤΣΑ, κλπ) προστέθηκαν από τους ίδιους τους παρευρισκόμενους στό περιεχόμενο του αγώνα πού είχε αρχίσει να κλιμακώνεται. Τελικά όλα συμφωνήθηκαν να συμπεκνωθούν σε γενικά αίτηματα (κάτω ή ακρίβεια και ό τιμάρθμος, φραγμός στά μονοπάγια, αυτόματη τιμαριθμική προσαρμογή, κλπ.) ενώ τό συγκεκριμένο κλειστό και άμεσο αίτημα θά ήταν τό εισιτήριο.

Στό μεταξύ ή ΕΠΙΤΡΟΠΗ

χους, τους εργαζομένους και τους φοιτητές, αλλά και σε κείνους πού αποφεύγοντας να μπουν στην πρωτοπορία και να καλέσουν αυτούς κυβερνητικούς παράγοντες πού φλέτταραν με την ιδέα να απαγορεύσουν τη συγκέντρωση την τελευταία ώρα.

Γιά τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Χαράλαμπος Κουρής

Πρόεδρος του Δ.Σ.

Γιώργος Κаланτζάκος
Γεν. Γραμματέας

● Ο συνεργάτης μας Μαρίνος Βλέσσας σημειώνει:

«Τό σημείωμα της 1.5.76 έχει στόχο να παρικοποιηθεί τό

● ΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ● ΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

χώραγε τ' άμάξι τους.

Με την ενέργεια αυτή τό ΙΝ.ΚΑ. δημιούργησε γιά ένα - μικρό έστω - ποσοστό επιβατών την απαραίτητη εναλλακτική λύση και έριξε ένα πρόσθετο βάρος στην προσπάθεια ενεργητικής αντίδρασης των επιβατών.

Πιό πολύ ενδιαφέρον όμως έχει ή συνέχεια αυτής της ιστορίας πού τελικά συνδέθηκε με τη γενικότερη εξέταση του κόστους της ζωής και είχε σαν άποκορύφωμα τη λαϊκή κινητοποίηση πού «τελείωσε» με την απαγόρευση της λαϊκής συγκέντρωσης πού οργάνωσε τό ΙΝ.ΚΑ. και ή Σ.Ε.Ο. (Συντ/κή Έπιτροπή Οργανώσεων). Όταν οι διερευνητικές ελέησεις γιά νέα εξέταση εισιτηρίων έκαναν την εμφάνισή τους στις εφημερίδες τό ΙΝ.ΚΑ. προειδοποίησε τό άρμόδιο Υπουργείο με άνοιχτό τηλεγράφημα ότι τυχόν έφαρμογή της θά συναντούσε έντονη την αντίδραση όλων. Μόλις έγινε φανερό ότι τά εύχολόγια και οι διαμαρτυρίες δεν θά έφεραν κανένα άποτέλεσμα, τό ΙΝ.ΚΑ. κήρυξε και μπουκωτάς και - γιά τους πιό αποφασισμένους - άρνηση πληρωμής εισιτηρίου στη συνέχεια. Παράλληλα οργανώθηκαν

ΓΙΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟ 4.50 δρχ. υποστηριζόμενη και από την ΕΦΕΕ και άλλες οργανώσεις υιοθέτησε τό σύνθημα της μη πληρωμής εισιτηρίων κι έκανε μιά πραγματικά παλν αξιολογή δουλειά βάσης. Κι αν πρέπει να αποδοθούν συγχαρητήρια και όλου έξω απ' αυτά πού άνήκουν στους ίδιους τους εργαζομένους στα λεωφορεία, πού παραιτήθηκαν από τό αίτημα των αύξήσεων αν και τό εισιτήριο μειωνόταν στις 4,50 δρχ., άσφαλώς πρέπει να δοθούν σε αυτούς.

Τώρα γιάτί ή Θεσσαλονίκη ξεπέρασε την Άθήνα σε κινητοποιήσεις και άποτελεσματικότητα και γιάτί ή δεύτερη δεν άκολούθησε έστω και λαχανιαστά είναι μιά πολύ πικρή ιστορία πού δεν θά πρέπει να την ξεχάσουμε. Όσο γιά την τελική απαγόρευση της συγκέντρωσης στην πλατεία πού βρίσκεται μπροστά στό Δημαρχείο, θά πρέπει ίσως να άναζητήσουμε ευθύνες όχι μόνο στην κυβέρνηση πού φοβήθηκε τη διάψευση των ισχυρισμών των κ.κ. Υπουργών Συντονισμού και Έμπορίου («ό τιμάρθμος έλέγχεται», «πολιτικά τά αίτια της συγκέντρωσης», κ.λπ.) από τις ίδιες τις νοικοκυρές, τους συνταξιού-

φώντωμα ενός -άδύνατον βέβαια ακόμη - λαϊκού κινήματος γύρω από τό καυτό θέμα των αστικών συγκοινωνιών. Μ' αυτή την έννοια τό δάρος δεν δρίσκεται στην κριτική μιάς ανεδαφικής συνθηματολογίας αλλά στην εξέλιξη των πραγμάτων από κεί κι ύστερα. Με τη χρησιμοποίηση της λέξης «ανεδαφικό», δεν ύπονου στο έλάχιστο ότι υπήρξαν αυταπάτες αλλά ότι στη φάση εκείνη ήταν αντικειμενικά άδύνατη καμιά σοβαρή λαϊκή κινητοποίηση γιάτί «προϋποθέτει ποσοστό αγανακτισμένων πολύ μεγαλύτερο», και γιά διαφόρους άλλους λόγους. Μήπως τό σύνθημα «μήν πληρώνετε» είναι ρεαλιστικό; Όσοσο οι ανεδαφικές άνοιγουν πάντα τό δρόμο, μαζί με τις κριτικές πού τις συνοδεύουν, άρκεί οι τελευταίες να στοχεύουν άκριβώς στο ξεπέρασμα της ανεδαφικότητας και όχι την άγνοιά της. Τό «έλάτε μαζί μου», λοιπόν, φαίνεται λιγότερο άποτέλεσμα από τό «μήν πληρώνετε» στην ιδεατή περίπτωση της γενικευμένης απήχρησης. Αν υπάρχει κάποιο ψήγμα κριτικής διάθεσης άπέναντι στις ενέργειες Σ.Ε.Ε. - ΙΝ.ΚΑ. βρίσκεται στην προώθηση μιάς πρακτικής πού οι

ἀκραίες της έκδοχες είναι αυτές καθαντές ἀνεδαφικές και ἀδιέξοδες: Μὴν μπαίνετε στὸν Ἡλεκτρικὸ καὶ κινηθεῖτε μὲ I.X. Στὶς ἐνδιάμεσες περιπτώσεις τὸ σύνθημα εἶναι ρεαλιστικότερο μέσα σ' ἓνα πολυμέτωπο ἀγῶνα πὺν φαίνεται ὅτι καὶ τὸ IN.KA δέχεται ἀπόλυτα ὅταν τονίζει ὅτι ἀργότερα πρότερον "μποῦκοτὰς καὶ ἀρνηση πληρωμῆς γιὰ τοὺς ἀποφασισμένους". Θεωρῶ λοιπὸν τὴν παραπάνω ἀπάντηση στὸ σημείωμά μου ἀναγκαία συμπλήρωση ἐφόσον μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς διευκρίνισης ἀναπτύσσει ἓνα ἱστορικὸ πὺν λείπει ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ κείμενο.»

«Ἀξιοῦμαι Κύριοι,

Ἐπειδὴ τὸ ANTI ἀγαπᾷ τὸ διάλογο, σὰς παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσετε τὸ παρακάτω σχόλιο.

Ὁ κ. Ματζουράνης στὰ ἄρθρα του «Γερμανία — Οἱ μετανάστες ἱκανοποιοῦν τὴ λαμαργία καὶ πληρώνουν τὴν κρίση τῶν μονοπωλίων» (τεύχος 44/1.5.76) ἐπισημαίνει τὸ πρόβλημα τῶν ξένων καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν στὴ Δυτικὴ Γερμανία. Ἀναμφισβήτητα οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ συναντᾶνε πολυάριθμα ἐμπόδια στὴ δουλειά τους καὶ γενικὰ στὴν καθημερινή τους ζωὴ. Φοβῶμαι ὅμως ὅτι τὸ ἄρθρο δὲν εἶναι τόσο διαφωτιστικὸ ὅσο φιλοκατήγορο, πράγμα πὺν δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτα. Αὐτὴ ἡ πολεμικὴ γίνεται περισσότερο λυπηρὴ ἀν ἀναλογιστοῦμε τὸ βιβλίο του «Ἑλλήνες ἐργάτες στὴ Γερμανία», ὅπου ὁ κ. Ματζουράνης μελετᾷ τὸ θέμα πὺν πὺν ἀντικειμενικά.

Ἀντιπαραθέτω σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἄρθρο καὶ τὸ βιβλίο του: «Στὸ διάστημα τῶν δεκαῆξι αὐτῶν χρόνων... ὅλοι γενικά οἱ μετανάστες στὴ Δ. Γερμανία δὲν κατάρκτησαν κανένα δικαίωμα». Στὸ βιβλίο του, σελ. 116, ἀναφέρει ὅλα τὰ δικαιώματα τῶν ξένων καὶ καταλήγει: «Ὅπως βλέπουμε, λοιπὸν, ἴση μεταχείριση γερμανῶν καὶ ξένων ἐργατῶν». Ἐχει βέβαια δίκιο, ὅτι στὴν πράξη τὰ πράγματα δὲν εἶναι πάντα τόσο ρόδινα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη του γνώμη (μολονότι ξέρει τὴν ἀλήθεια!), ὅτι δηλ. «οἱ ξένοι κρατήθηκαν μακριὰ ἀπὸ τὴ ... συνδικαλιστικὴ ζωὴ τῆς χώρας...» δὲν συμπίπτει μὲ τὴν πραγματικότητα: Τὸ 1974 ἡ Γερμανικὴ Ὁμοσπονδία Ἑργατικῶν Σωματείων εἶχε ἀνάμεσα στὰ 7 ἑκατ. μέλη τῆς 800.000 ξένους.

«Ἐργάζονται ὅλοι οἱ ξένοι μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνεξιδεύτου βοηθητικοῦ ἐργάτη». Στὸ βιβλίο του, σελ. 95, διαβάσουμε κατὰ ἄλλο: «Οἱ Γιουγκοσλάβοι π.χ. ἔχουν 18% ἀνεξιδεύτους, οἱ Τοῦρκοι 43% καὶ οἱ Ἑλλήνες 37%, προσαρμοσμένους 27%, 38% καὶ 53% ἀντιστοίχως καὶ εἰδικευμένους 55%, 16% καὶ 7%».

«Κατοικοῦν στὰ ἄθλια κοινὸβια...», ἐνῶ στὸ βιβλίο του, σελ. 181, λέει: «Τὸ ἔτος 1970 μόνον τὸ 27% τῶν ἀνδρῶν (Ἑλλήνων) καὶ τὸ 23% τῶν γυναικῶν κατοικοῦσαν σὲ κοινὸβια». Καὶ παρακάτω:

«Τὰ πρῶτα θύματα αὐτῆς τῆς ἀνεργίας εἶναι οἱ ξένοι ἐργάτες». Οἱ ἀριθμοὶ δὲν εἶναι τόσο πειστικοί: Τὸ 1974 (ἀρχὴ τῆς κρίσης) τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνέργων ξένων ἐργατῶν ἦταν 1,8%, κατώτερο δηλ. ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο ποσοστὸ τῶν γερμανῶν συνἀδελφῶν τους. Στὶς 6.5.76 ἡ Δυτικὴ Γερμανία εἶχε 973.000 Γερμανοὺς καὶ 120.000 ξένους ἀνέργους («Süddeutsche Zeitung»), δηλ. 4,8% γιὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ 5,4% γιὰ τοὺς ξένους. Ἀλλωστε μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰδικευμένοι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ξένους κατέχουν θέσεις πὺν συχνὰ δὲν εἶναι πὺν σταθερές. Ἐπιπλέον ἀπὸ τὸ 1971 κάθε ξένος ἀπασχολούμενος στὴν Ὁμοσπονδιακὴ Γερμανία ἐπὶ πενταετία ἡ ἐφόσον εἶναι παντρεμένος μὲ Γερμανίδα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσει μόνιμη ἀδεια ἐργασίας.

Τὴ σύγκριση τῆς Δυτικῆς Γερμανίας μὲ τὸ Νότιο Ἀφρικὴ συμπληρώνει μιὰ ἄλλη σύγκριση μὲ τὸ Γ' Ράιχ. Ὁ κ. Ματζουράνης λέει ὅτι «ὁ νόμος περὶ ἀλλοδαπῶν (1965) ... εἶχε θεσπιστεῖ τὸ 1938 στὴ χιτλερικὴ Γερμανία ἐναντίον τῶν Ἑβραίων». Οὔτε μιὰ ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς δημοσκοπικῆς φράσης δὲν βρίσκεται καν στὸ βιβλίο του.

Συμπεραίνοντας (ἔδιξα μόνον λίγα σημεία τοῦ ἄρθρου) διερωτᾶται κανεῖς: Ποιὸ νόημα ἔχει ἓνα τέτοιο ἄρθρο χωρὶς καμιά διαφοροποίηση, μὲ γενικεύσεις πὺν στὸ βιβλίο τοῦ ἀρθρογράφου (ἀρκετὰ διαφωτιστικὸ) σπανίζουν; Νόμιζα πάντα ὅτι τὸ «ANTI» εἶχε καταργήσει τὴ γλώσσα τῶν ἀφισῶν. Ἐνα τόσο σοβαρὸ θέμα θὰ ἔπρεπε νὰ τύχει καὶ μιᾶς πὺν σοβαρῆς παρουσίσης.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία (Dr. G. Blümlein)
Λασκαράτου 29
Ἀθήνα.»

Ὁ συνεργάτης μας Γιῶργος Ματζουράνης σημειώνει:

Πρέπει νὰ εὐχαριστήσω τὸν δόκτορα Μπλύμλιν γιὰ δυὸ λόγους: Γιὰ τὰ καλὰ λόγια πὺν λέει γιὰ τὸ βιβλίο μου («Ἑλλήνες ἐργάτες στὴ Γερμανία», ἔκδοση Γκούντενμπεργκ, 1974) καὶ γιὰ τὴν εὐκαιρία πὺν μοῦ προσφέρει νὰ δώσω περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὸ ἄρθρο μου πὺν δημοσίευσεν τὸ «ANTI», στὴν πρωτομαγιάτικὴ ἔκδοσή του.

Πράγματι στὸ βιβλίο μου ὑπάρχει ἡ φράση «Ὅπως βλέπουμε λοιπὸν, ἴση μεταχείριση Γερμανῶν καὶ ξένων». Μόνον πὺν ὁ κ. Μπλύμλιν δὲν «κατάλαβε» ὅτι ἡ φράση εἶναι εἰρωνικὴ, πὺν περισσότερο ὅταν ἀμέσως μετὰ ἀναφέρεται: «παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ὁμοσπονδιακὸ διοικητικὸ δικαστήριον κηρύσσει νόμιμη τὴν ἐξοντωτικὴ τετραπλὴ φορολόγηση ἀλλοδαποῦ...»

Εἶναι γεγονός ὅτι ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ξένοι γραμμένοι στὰ γερμανικὰ συνδικάτα. Στὸ βιβλίο μου μάλιστα δίνω καὶ ἀκριβὴ ποσοστά, γύρω στὸ 23%. Ὡστόσο ἐπιμένω ὅτι κρατήθηκαν μακριὰ ἀπὸ τὸν συνδικαλισμὸ. Πῶς δὲν κατάλαβε ὁ κ. Μπλύμλιν ὅτι αὐτὰ εἶναι δυὸ διαφορετικὰ πράγματα; Ἐχει δικαίωμα ἓνας ἀλλοδαπὸς συνδικαλιστὴς νὰ ἐκλεγεί στὶς μέσες, ἀνώ-

τερες καὶ ἀνώτατες θέσεις τῆς συνδικαλιστικῆς ἱεραρχίας; Πασιγνώστο εἶναι ὅτι δὲν ἔχει. Καὶ ἀνστὰ ἐργατικὰ συνδικάτα γίνονται διακρίσεις, ἀξίζει νὰ συνεχίζουμε τὴν κούβεντα περὶ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ;

— Πράγματι ὑπάρχουν 7% Ἑλλήνες ἐργάτες εἰδικευμένοι. Πὺν οἱ περισσότεροι ἦρθαν εἰδικευμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Καὶ 93% ἀνεξιδεύτοι. Τὸ ποσοστὸ δὲν εἶναι τρομακτικὸ; Καὶ δὲν δίνει σὲ καμιά σκέψη τὸν κύριο δόκτορα Μπλύμλιν;

— Ἡ ἔκφρασή μου γιὰ τὰ «ἄθλια κοινὸβια» πὺν ἐνόχλησε τὸν κύριο δόκτορα Μπλύμλιν εἶναι πὺν ἐπιεικής. Τὸν παραπέμπω στὴ συνδικαλιστικὴ ἐφημερίδα «ME-TALL» γιὰ νὰ διαβάσει σχετικὸ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ξένοι ἐργάτες ζοῦν σὰν κτῆνη ἀνάμεσα σὲ κοριοὺς καὶ ψύλλους». Τὸ ὅτι κατοικεῖ ἐκεῖ μόνον τὸ 25% τῶν Ἑλλήνων ἐργαζομένων αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀθλιότητα τῶν κοινοβίων. Ἀλλῶς θὰ κατοικοῦσαν ὅλοι στὰ κοινὸβια, μιὰ πὺν αὐτὰ θρῖσκονται κοντὰ στὴ δουλειά τους.

— Στὰ ποσοστὰ τῶν ἀνέργων ἐπιβεβαιώνει ὁ ἴδιος ὅτι οἱ ξένοι εἶναι περισσότεροι, ἀναλογικά, ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Παρὸν μᾶς δίνει ποσοστὰ τοῦ 1976, ὅταν πὺν ἔχουν ἀναγκαστεῖ νὰ παλιννοστήσουν πᾶν ἀπὸ 300.000 ἀνεργοὶ ξένοι μὲ τίς οἰκογένειές τους.

— Δὲν γίνεται καμιά σύγκριση τῆς Γερμανίας μὲ τὴ Ν. Ἀφρικὴ. Πάντως εἶναι πασιγνώστο τὸ βιβλίο τοῦ Γερμανοῦ κοινωνιολόγου ERNST KLEE γιὰ τοὺς ξένους ἐργάτες στὴ Γερμανία μὲ τίτλο: «Οἱ νέγροι τῆς Εὐρώπης».

— Γιὰ τὸ «νόμο περὶ ἀλλοδαπῶν» ὅχι μόνον γράφω στὸ βιβλίο μου

ἀλλὰ τοῦ ἀφιερῶνω καὶ δεκατρεῖς ὁλόκληρες μεγάλες σελίδες μὲ τίτλο «Ὁ νόμος περὶ ἀλλοδαπῶν, ἡ γιὰ τὴ φιλοξενία στὴ σπηλιὰ τοῦ ληστή». Πῶς δὲν τὸ πρόσθεε ὁ κύριος δόκτωρ Μπλύμλιν καὶ δὲν ἔδωσε σημασία στὶς παραπομπές μου πὺν εἶναι α) τὰ πρακτικὰ τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδιακῆς βουλῆς, β) ἀποφάσεις τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου, γ) ἀποφάσεις τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν δικαστηρίων τοῦ Βερολίνου, τοῦ Λίνεμπουργκ καὶ τοῦ Ράινλφάλτς καθὼς καὶ δ) πλῆθος διδλίων διαπρεπῶν νομομαθῶν; Ἐνα ἀπ' ὅλα πὺν ἔφτασε στὰ χέρια μου μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ διδλίου μου τὸ συστῆναι ἰδιαίτερος στὸν κ. δόκτορα Μπλύμλιν. Τίτλος: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht. Ἐκεῖ θὰ θρεῖ γιὰ τὸ θέμα σοβαρότατες ἀναλύσεις γνωστότατων πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Φρίτς Φράντς, πὺν τὴν ἐποχὴ πὺν τὸ ἔγραφε ἦταν μέλος τοῦ ἀνώτατου διοικητικοῦ δικαστηρίου τοῦ Βερολίνου καὶ τώρα καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς ἴδιας πόλης. Καὶ ἰδοῦ μόνον μιὰ φράση τοῦ Φρ. Φράντς: «Στὴν πραγματικότητα ὁ νόμος περὶ ἀλλοδαπῶν εἶναι σκληρότερος καὶ πὺν περιοριστικὸς ἀπὸ τὸν προκάτοχό του, τοῦ 1938...»

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ περιττὸ νὰ ἀπαντήσω στοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ κ. δόκτορα Μπλύμλιν ὅτι τὸ ἄρθρο ἦταν «φιλοκατήγορο» καὶ ὅτι κάνω «πολεμικὴ» (σὲ ποιὸν ἀραγε;) καὶ τὸ χειρότερο ὅτι λέω ἄλλα «μολονότι ξέρω τὴν ἀλήθεια». Μόνον πὺν τώρα μὲ τὴ σειρά μου θέλω καὶ γὼ νὰ ρωτήσω: Ποιὸς δὲν κατήγγειλε «τὴ γλώσσα τῶν ἀφισῶν»; Τὸ ἄρθρο πὺν δημοσίευσεν τὸ «ANTI», ἡ ὁ διαμαρτυρούμενος ἐπιστολογράφος του;

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, ΑΝΤΙΝ ΚΤΗΡΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΤΗΡΙΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

ΕΞΕΡΜΗΣΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Βδομαδιάτικο

ὄργανο ἀρχῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ

ΚΑΙ ΤΩΡΑ!

ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ Β' ΕΞΑΜΗΝΟ 1975

● Σε πολυτελή πανόδετο τόμο με πλήρη πίνακα περιεχομένων, κυκλοφόρησαν τα τεύχη 23 έως και 25 της Β' περιόδου (Β' εξάμηνο του 1975)
Τιμή 300 δραχ.

● Το καλύτερο δώρο για σας και τους φίλους σας:

● Ένας πανόδετος τόμος του περιοδικού «ΑΝΤΙ»

Και στους δύο πίνακες — έλης και συνεργατών — τα λήμματα αναγράφονται κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά. Στην παραπομπή ο πρώτος αριθμός δηλώνει το τεύχος και ο δεύτερος την σελίδα.

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

Δεκέμβρης 1944	τεύχη	33, 34, 35
Ε.Α.Μ.	τεύχος	28
Κύπρος	»	23
Ρίτσος	»	23

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

'Αντιθέσεις	23/5,24/5,25/5,26-27/5,28/5,29/5,30/5,31/5, 32/5,33/5,34/5,35/5
'Αντίλογος	23/4,25/4,26-27/4,28/4,31/4,32/4,33/4,35/4
Γελοιογραφία	24/40,25/5,25/63,26-27/4,26-27/48,23/4,29/7,29/11,29/15,29 16,29/52,31/25,31/48,32/7,32/10
'Επισημαίνουμε	30/47,31/44,32/44,33/46,34/52,35/46
'Επιστολές	23/61,24/52,25/61,26-27/60,28/54,30/54,30/52,31/51,32/53,33/56
Κύριο άρθρο	23/3,24/3,25/3,26-27/3,28/3,29/3,30/3,31/3,32/3,33/3,34/3,35/3

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

- 'Απ' τους άγώνες του ελληνικού λαού (φωτογραφική αναδρομή) 28/19
'Ασδραχάς, Σπ. : Μερικές σημειώσεις για τα τεκμήρια της αντίστασης 29/41
Βλαντάς, Δ. : Συνώνυση όλης της ανάλυσης του Δεκέμβρη 24/43
Βελουχιώτης, 'Αρης : 'Ο τελευταίος λόγος στο λαό 31/38
'Εγγλέζος, Τ. : Μιά παράδοση που δεν πρέπει να ξεχαστεί (Μπλόκο Κοκκινιάς) 24/31
'Ερανιστής : 'Η μάχη της 'Αθήνας (χρονικό) 34/32,35/36
'Η μάχη της 'Αθήνας : 33/32
Καραγιώργη, Κ. : Ποιός θέλει τον εμφύλιο πόλεμο, 33/34
Μπέκος, Γ. : 'Η κατοχική λαϊκή αυτοδιοίκηση και δικαιοσύνη 25/14
'Ο άφοπλισμός του 2ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ 33/36
Οι ντόπιοι φασίστες δολοφόνοι ενόψει Έλληνες πατριώτες 30/26
Ράμπας, : Μιά μαρτυρία για τη Μέση 'Ανατολή 29/46
Εβώλος, 'Αλ. : 'Η σκευερμανή σύρραξη : τα δ-πλα 33/34
Σπητέρης, Τ. : 'Η τέχνη στην 'Αντίσταση 28/24
Φωτιάδης, Δ. : 7ος Λόχος (Μακρονήσου) 35/31
Χατζής, Θ. : 34 χρόνια ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Γέννημα μιάς ιστορικής ανάγκης 28/31

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 44 βλ. 'Αντίσταση

ΔΙΚΕΣ ΧΟΥΝΤΙΚΩΝ βλ. Χούντα

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

- ΑΝΤΙ : 'Η συνέχεια μιάς ήδη ακριβώς πληρωμένης νοστορπίας 24/25
Δημητριάδης, Γ. : Στρατός και πολιτική 30/36
Ζουράρης, Κ. : Τό άμυντικό πρόβλημα της 'Ελλάδας 34/12,35/12
Νικολινάκος, Μ. : 'Αμυντικός προϋπολογισμός και οικονομικές εξελίξεις 34/28

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ βλ. Πολιτική 'Επικαιρότητα

ΕΡΓΑΤΙΚΑ

- ΑΝΤΙ : 'Ο κ. Λάσκαρης, μιά συνομιλία με τον Γ. Παπαδόπουλο κι' ένα μνημόνιο 34/40
Θεοδώρου, Θ.Ε. : Οί εργαζόμενοι αντιμετώπιζοι με μέ τον κρατικό συνδικαλισμό 34/39
Σκούφος, Ν. : Τό εργατικό και αγροτικό κίνημα μετά την αλλαγή 34/41, 35/21
Χατζηβασιλείου, 'Ορ. : Οί φτωχοί φτωχότεροι. Οί πλούσιοι πλουσιότεροι 31/13

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑ

- Μπόστ : Οί δύο διαβάται 29/8
» : Αί μεγάλε άτυχίες 33/7
» : Τά βαρέα ασφάλιστρα 35/6

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Λιναρδάτος, Σπ. : 'Η δικτατορία Μεταξά, ό πόλεμος 40-41 και τά κόμματα 30/19
Μπόψφα, Γκ. : 'Οκτωβριανή 'Επανάσταση. Πώς έγινε ή συνθήκη του Μπρέστ Λιτόφσκ 31/28

ΚΑΤΟΧΗ βλ. 'Αντίσταση

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Μπόψφα, Γκ. : 'Ιδεολογικές συγκρούσεις 31/28
Βασιλικός, Βασ. : 'Η άλλοτρίωση 34/11
Γιανναδάκης, Ν. : Σέ αναζήτηση ενός αληθινότερου προσώπου 32/36
Γιανναρής, Χρ. : Πολιτιστική παράδοση και πολιτική αλήθεια σήμερα 32/39
Λεμπέση, Κ. : 'Ανύπαρκο στην 'Ελλάδα τό γυναικείο κίνημα 24/41
Πατίκη, Εύα : 'Ολοι μαζί καταστρέφουμε τό Βόλο 33/18
Τοιλιχρήστου, 'Αλ. : 'Ο ταξικός άγώνας δεσπόζει τώρα στο γυναικείο κίνημα. Τό Φεστιβάλ Κοπενχάγης 32/32

ΚΟΜΜΑΤΑ βλ. Πολιτική 'Επικαιρότητα

ΚΥΠΡΟΣ

- 'Αγαστή 'συνεργασία νεοφασιστών και πραξικοματικών στοιχείων 23/20
Κρανιδιώτης, Ν. : Συνέντευξη στο ΑΝΤΙ 23/8
Μαλικέντζου 'Ελση : Τά παιδιά θυμούνται... 28/28
Μ.Π. : Τό αντίρτικο του 'Αττίλα 4 23/18
Ναθαναήλ, Χρ. : 'Ανυφορά πάνω σέ άρθρο του ΑΝΤΙ 26-27/49
Νησιώτης, Γ. : Τό νέο παιχνίδι του Κίσιονγκερ πιστή αντιγραφή του παλιού 30/20
Νικοκρέων : Στοιχείο για την ανατομία ενός πραξικοπήματος 23/9
Σέρβας, Πλ. : Προοπτικές για τό Κυπριακό 23/16
Κύπρος : ή κοροϊδία συνεχίζεται με διεθνή-δυτική κάλυψη 28/11
Μιά διερεύνηση του αντιμακαρισμού 29/20
'Απάντηση σέ άπορίες 29/22
'Η ταυτότητα του κυπριακού τύπου σήμερα 32/20
Νά εκμεταλλευθούμε τό νέο ψήφισμα του ΟΗΕ 33/14
Τόνγκ, Ντέβιντ : Χαμένες ευκαιρίες 24/23
» : Οί έζνες βάσεις στην Κύπρο 24/23
» : Μαδρες μέρες στην Κύπρο 25/41
Χρονικό των γεγονότων 15.7.74-5.7.75 23/12

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ βλ. 'Εργατικά

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Γαϊτάνος, Π. : Μιά συνηθισμένη Ιστορία άσυνδοσίας (Καψής Α.Ε.) 25/22
'Εμμανουήλ, 'Αργ. : Οικονομική ανάπτυξη και οι στόχοι του λαϊκού κινήματος 28/36
Καζάκος, Π. : Οί αναπτυσσόμενες χώρες και τό πρόβλημα των πρώτων ύλων 29/23

Καζάκος, Π. : Ένας «πατέρας» της ΕΟΚ μιλά για τις αδυναμίες της 32/33
 Κατσάνεβας, Θ. : Οικονομικός μακιαβελισμός 31/14
 Κίτσος, Κ. : Οι φόροι των πολλών στην ύπηρεσία των λίγων 30/17
 Κίτσος, Κ. : Η υπόθεση 'Ανδρέαδη 35/11
 Κομιλής, Π. : Σκηνές από ένα Σαββατοκύριακο άναυχτης 25/23
 Λαμπροπούλου, 'Αλ. : 'Ο τουρίστας μας άπασχολεί μόνο μέχρι να πατήσει το πόδι του στην 'Ελλάδα 25/26
 Μαρκοπούλου, 'Α. : 'Ανασκόπηση και προβληματική για μία τουριστική πολιτική στην 'Ελλάδα 25/19
 Νικολινάκος, Μ. : Βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας 26-27/17
 Νικολινάκος, Μ. : Περιφεριακή ανάπτυξη. Τά μέτρα για τις παραμεθόριες περιοχές 30/18
 Νικολινάκος, Μ. : 'Αμυντικός προϋπολογισμός και οικονομικές εξελίξεις 34/28
 Νικολινάκος, Μ. : 'Ο διαρθρωτικός χαρακτήρας της ανεργίας 32/15

ΠΑΙΔΕΙΑ

Γέρου, Θεόδωρ. : Θέσεις για μία σωστή λαϊκή πορεία. Τό γλωσσικό 29/38
 Εύθυμιου, Πέτρος : Πρόθεση για κρατικό συνδικαλισμό (φοιτητικό) 24/6
 Θερμός, 'Ηλ. : Τό Πανεπιστήμιο στη σύγχρονη εποχή 30/40
 Κυριακίδου Νέστορος, 'Αλκή : 'Ο Γ. Παπαδόπουλος, ή Ιστορία και ή διδασκαλία της Ιστορίας στα ελληνόπουλα 26-27/18
 Ξανθουδάκης, Χ. και Ν. Σκουφός : Φοιτητικές εκλογές 35/8
 Σκαλτσάς, Π. : Μία ακόμα μαρτυρία για τα γεγονότα της ΕΦΕΕ επί δικτατορίας 29/18

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

βιβλίο

Βιβλιοκρισίες : 24/51, 32/49, 33/51, 34/58
 Βιβλιοπαρουσίαση : 23/58, 24/50, 25/60, 26-27/58, 28/53, 29/52, 30/51, 31/51, 32/51, 33/53, 34/59, 35/52
 Γκρίτση-Μιλιδής, Τ. : Σχέδια του Ρίτσου από την εξορία 25/26

εικαστικά

Δημητράς, Β. : 'Αποκέντρωση και καλλιτεχνική παραγωγή 33/49
 Καμπουρίδης, Χ. : 'Η εικαστική ζωή στη Θεσσαλονίκη τη χρονιά που πέρασε 25/53
 Κ.Σ. : 'Η τέχνη του Δημήτρη στην ποίηση του Ρίτσου 23/46
 Καρκαγιάννη-Καραμπελιά, Β. : Σημειώσεις στο θέμα Παγώνη 31/46
 Κύρου, 'Αδ.-Παναγιωτάτος, Δ. : Για μία επαναστατική παρατέχνη (συζήτηση) 33/38
 Μακρής, Κ. : Παγώνης ή Παγούνης 33/50
 Ξύδης, 'Αλ. : Παγώνης ή Παγούνης 33/50
 Σαπρανίδης, Δ. : 'Η λαϊκή πολιτική γελοιογραφία 35/32
 Τούγιας : Μία άπάντηση σχόλιο 32/46
 Χρονικό εκθέσεων : 23/56, 24/48, 25/59, 26-27/56, 28/52, 29/47, 30/50, 31/45, 35/48

θέατρο

Βουγιούκας, 'Αντ. : Θέατρο και όχι θέαμα 26-27/51
 Κολιτσιδοπούλου, 'Α. : 'Εταιρίες και οργανισμοί 25/57
 » : Θέατρο-Έρευνα 29/49
 » : Λυκοφίλιες και σχέσεις ζούγκλας στο χώρο του θεάτρου μας 23/47
 » : Τά έθνικά μας θέατρα 33/47
 Μαρωνίτης, Δ.Ν. : 'Ασκητική άπελευθέρωσης. 'Ο θίασος «LA MAMA» και ή άρχαία τραγωδία 28/47
 Παπανδρέου Ν. : 'Η επικαιρότητα του Μπρέχτ 30/45
 Θεατρική κριτική : 23/56, 24/48, 26-27/50, 28/50, 34/55, 35/47

κινηματογράφος

Κριτική : 26-17/55, 28/48, 29/50, 30/49, 31/48, 32/49, 33/48, 34/53

λογοτεχνία

κείμενα

Καταράς, Μ. : 'Υπογραφαι 9ης 'Ιουνίου 32/43
 Κρανάκη, Μ. : 'Η βασανιστική πορεία μιας γενιάς 29/30
 Λουντέμης, Μ. : Γράμμα στο 'ΑΝΤΙ 25/55
 Ρίτσος, Γ. : Πέτρες-κόκκαλα-ρίζες 23/χ.άρ.
 » : Τοιχοκόλητης (άπόσπασμα ανέκδοτο) 35/26
 Σάν τραγουδάει ένας λαός... (Ισπανικά αντίστασιακά ποιήματα) 29/29

Χάρα, Β. : Στάδιο Χίλης 25/52
μελέτες
 'Αλεξάνδρόπουλος, Μ. : 'Ο άνθρωπος με τό γαρύφαλο (Ρίτσος) 23/40
 Βελουδής, Γ. : 'Η Γερμανία του Γ. Ρίτσου 23/28
 Βουρνάς, Τ. : Χαριετισμός στον ποιητή/Ρίτσο/ 23/44
 Δούκα, Μ. : Σάν εισαγωγή στα «χάρτινα» του Ρίτσου/23/38
 Κ.Σ. : 'Η τέχνη του Δημήτρη στην ποίηση του Ρίτσου 23/46
 Κουλουφάκος, Κ. : Πέντε φάσεις στην ποιητική σταδιοδρομία του Ρίτσου 23/26
 Μαρτυρίες για τον Ρίτσο 23/43
 Μπίεν, Π. : 'Η άγέλαδα του 'Ορέστη 23/36
 Ντομπζίνσκι, Κ. : Γιάννης Ρίτσος : ή δύναμη μιας αιχμαλωτισμένης φωνής 23/24
 Ξανθουδάκης, Χ. : Μουσική για τό έργο του Γ. Ρίτσου 23/47
 Παλαμάς, Κ. : Γράμμα για τον Ρίτσο 23/24
 Πιερράς, Ζ. : Γ. Ρίτσος : μία νέα φωνή στην Ερώπη 23/32
 Τζιανουδάκης, Στ. : Σάν σήμερα... γεννήθηκαν στη Μονεμβασία 23/46
 Τόνγκ, Ντ. : Ένας άνθρωπος χαμογελάει μες στο σκοτάδι 23/45

μουσική

μελέτη

Λεωτσάκος, Γ. : 'Εθνική Λυρική Σκηνή. Έργα ύποδομής θά κρίνουν τη νέα διεύθυνση/συνέντευξη/25/57
 Λεωτσάκος, Γ. : Τό φαινόμενο Ξανάκη 29/51
 Λεωτσάκος, Γ. : Οι Ξενοί μορφωτικοί οργανισμοί και ή μουσική μας ζωή 34/45
 Ξανθουδάκης, Χ. : Μουσική για τό έργο του Γ. Ρίτσου 23/47
 Ξανθουδάκης, Χ. : Τό 30ο συνέδριο της Διευθνούς 'Ομοσπονδίας Jeunesses Musicales 26-27/54
 Ξανθουδάκης, Χ. : Μερικές σκέψεις για τη λαϊκή μουσική 29/51
 Ξανθουδάκης, Χ. : Μερικές άσπετες σκέψεις για τά καθήκοντα του προοδευτικού καλλιτέχνη 30/49
 Ξανθουδάκης, Χ. : Μερικές θέσεις για την πολιτική τέχνη 35/51
 Κριτική : 26-27/52, 31/46, 34/57

τηλεόραση

Κριτική : 31/49, 31/50, 32/45, 33/47, 34/54, 35/47

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

'Αναστασιάδης Γ. : Στεγανοποίηση και δεσμεύσεις 32/30
 ΑΝΤΙ : Βουλή «μήνας του μέλιτος» τέλος 29/4
 ΑΝΤΙ : Ποιοι ευθύνονται γι' αυτό τό έγγραφο, 33/6
 ΑΝΤΙ : Κι' όμως ό κ. 'Αβέρωφ δέν ειπε όλη την αλήθεια 34/6
 Βασιλικός, Β. : 'Η διαδήλωση 30/13
 Βέλτσος, Γ. : Κρίση εξουσίας στην 'Ελλάδα 33/43
 Βέλτσος, Γ. : 'Η προβληματική της βίας 35/20
 Γερακαριό : ή ματωμένη Ιστορία ενός «άριστεροφ χωρισό» 32/13
 Δημαράς, Γ. : 'Εκατοντάδες διώξεις άριστερών νεολαίων 32/6
 Δημαράς, Γ. : Χαλκίδα : τό 20ήμερο των εκπλήξεων 34/10
 Δημητριάδης, Γ. : Στρατός και πολιτική 30/36
 'Ελεφάντης, 'Αγγ. : 'Η επαγγελία της άδύνατης επανόστασης 35/17
 Ένας νόμος του Σοφούλη : 'Ο Α.Ν. 942/46 34/51
 Ένότητα στη βάση (Συζήτηση νεολαϊστικών οργανώσεων) 30/30
 Έρευνα : 'Η έλληνο-τουρκική «διένεξη» και ή στάση του ελληνικού λαού 24/8
 Έρευνα : Κρίση εξουσίας στην 'Ελλάδα (συζητούν οι : Γ. Βέλτσος, Κ. Βεργόπουλος, Γ. Νοταράς, Ν. Πουλαντζάς, Κ. Τσουκαλάς) 24/33
 Κέτσης, Γ. : 'Η «άλλαγή του 'Ιουλίου» και ό πρωθυπουργός (έπιστολή) 34/49
 Κυριακίης, Δ. : Οι εκλογές του Νοεμβρίου ή πώς χάθηκε μία εύκαιρα μοναδική 33/16
 Κωνσταντόπουλος, Ν. : Μετά Ένα χρόνο 24/10
 Λαμπρίδης, Ούρ. : Οι άγώνες των άγρών και οι ευθύνες της 'Αριστεράς 35/25
 Λεωνίδας, Ν. : Καταγγέλλουμε τους μηχανισμούς άστυνόμευσης (Γαρεκαριό) 31/8
 Λεωνίδας, Ν. : Φακέλλωμα made in USA 32/8
 Μάρας, Θ. : Όταν κουτσαίνουν τά πρόσωπα, κουτσαίνει και ή θεωρία 25/11

ΜΕΛ : 'Η έφημερίδα μιας άπεργίας 29/6
 Μ.Π. : Έντονο παρασκήνιο για την επαναφορά της μοναρχίας 26-27/14
 Μ.Π. : 'Εκθεση της 'Αμερικανικής Πρεσβείας για την ελληνική πολιτική κατάσταση 28/6
 Μποσοβός, Γρ. : Συνδιάσκεψη της Σοσιαλιστικής Πορείας 35/9
 Ν.Μ. : 'Εξήντα χρόνια μας φακελλώνουν 30/8
 Ν.Μ. : 'Υπηρεσίες πληροφοριών (ΚΥΠ-ΥΠΕΑ) 34/19
 Νικολινάκος, Μ. : Κρίση εξουσίας στην 'Ελλάδα 31/23
 Παπαϊωάννου, Κ. : Δεκαπενθήμερο άπειθαρχιών 30/4
 » : 'Ανακατατάξεις ή... 34/4
 Πρόκας, Τ. : Ένας προοδευτικός άστος άνησχεύει 24/16
 Πρόκας, Τ. : 'Ο θράμβος της ύποτέλειας 26-27/12
 Πρόκας, Τ. : Ζέστες και φωτιές (έπίσκεψη Ζισκάρ ντ' 'Εσταίν) 29/14
 Τερλεξής, Π. : 'Επιστήμη και πολιτική : συνυπάρχουν ή δέν υπάρχουν 29/33
 Χατζής, Δ. : Για την ΕΔΑ, τά ΚΚΕ και τό δρόμο της Ν. 'Αριστεράς 31/36

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΔΙΕΘΝΗΣ

άγκόλα

'Αγκόλα, τό μελλοντικό Βιετνάμ της 'Αφρικής, 32/18

άργεντινή

Καράς, 'Ηλ. : 'Ο μύθος κι' ή πραγματικότητα της 'Αργεντινής 24/29

βιετνάμ

Τρωγάδης, Π. : 'Αμην για την Μαντάμ Κουάγκ 26-27/36
 Τρωγάδης, Π. : Νεώτερα από τη μαντάμ Κουάγκ 28/45

γαλλία

Στη Γαλλία διευρύνεται ή πίεση για έκδημοκρατισμό τό στρατό 25/17
 Φακίνος, 'Αρης : Βαθεία κρίση ήγεσίας στο Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα 23/50
 Φακίνος, 'Αρης : Βαλερύ Ζισκάρ ντ' 'Εσταίν. Πολύλες πραγματικότητες και λίγο θέατρο 26-27/34

ίσπανία

'Αντωνόπουλος, Ν. : 'Ισπανία-Πορτογαλία 30/23
 » : 'Η «δημοκρατική πρόκληση» 33/8
 Μ.Β. : 'Ο ρόγχος 29/28
 Φακίνος, 'Αρης : Οι Ισπανοί στρατιωτικοί κινούνται άλλα... 28/43
 Φακίνος, 'Αρης : 'Η Δημοκρατική άντιπολίτευση στη μεταφραγική 'Ισπανία 32/16

περσία

Δαρείος : 'Η Περσία του Σάχη και της Σαβάκ 33/15

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

'Αντωνόπουλος, Ν. : 'Ισπανία-Πορτογαλία 30/23
 Η.Κ. : Στρατιωτικό μωσαϊκό 31/17
 Καράς, 'Ηλ. : 'Η ουσία της κρίσης στην επαναστατική Πορτογαλία 23/52
 Μιλά τό προσωπικό της «Ρεπουμπλικανικά» 23/54
 'Ολιβείρα, Σ. : Τά προβλήματα της μετάβασης στο σοσιαλισμό 24/27
 Πορτογαλική επανάσταση. 'Ο καθείς κι' ό σύμμαχός του 26-27/6
 Φακίνος, 'Αρης : Προβλήματα και κατακτήσεις της άλλης Πορτογαλίας 29/26
 » : Ζητείται στρατηγός με πυγμή 31/16
 FRAP : Δήλωση στο ΑΝΤΙ 30/22

τουρκία

Τόνγκ, Ντ. : 'Η έξωτερική πολιτική της Τουρκίας μέρος τό ήπικρατιστικού παιχνιδιού 34/16

τσεχοσλοβακία

Γιαννακάκης, 'Ηλ. : Γύρω από τη Σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία στις 21 Αυγούστου 1968 26-27/23
 Γράμμα του Ντούμπσεκ στη χήρα του Σ. Σμρκόφσκυ 25/38
 Λαγιόλο, Ντ. : Γιατί αυτά τά λόγια έχουν αξία/ή συνέντευξη Σμρκόφσκυ 25/34
 Ντούμπσεκ, 'Αλ. : Γιατί προδούσατε 25/35
 Σμρκόφσκυ, Γ. : Μιλά ή καρδιά κι' ό νοός της 'Ανοίξης της Πράγας (συνέντευξη) 25/29

χίλη

'Αλλιέντε. 'Ορτ. : 'Η 'Ορτενσία 'Αλλιέντε για τό ΑΝΤΙ 33/13

Βλέσσας, Μαρ. : 'Ανατομία της κατάστασης στη Χιλή 26-27/28
 Δρακονταειδής, Φ.Δ. : 'Η ζωή και ο θάνατος του Βίκτορ Χάρα 33/12
 'Εκδήλωση για τη Χιλή 34/48
 Μανιάτης, Γ. : 'Ο ρόλος του κ. Κιούμκις στο πραξικόπημα 33/9
 Πινουσέτ : Μά τι μπορούν να κάνουν αυτοί οι πολιτικοί (συνέντευξη) 30/25
 Σιώτης, Ντ. : Βασανιστήρια γυναικών στη Χιλή 26-27/33

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

'Απόρρητα έγγραφα για το Πολυτεχνείο 32/28
 Πολυτεχνείο : 'Εκτιμήσεις πολιτικών προσώπων και κομμάτων 32/23

ΕΣΤΡΑΤΟΣ βλ. Ένοπλες Δυνάμεις

ΕΥΝΑΙΚΑΛΙΣΜΟΣ βλ. Έργατικά

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ βλ. Οικονομία

ΤΥΠΟΣ

Σέρβας, Πλ. : 'Η ταυτότητα του Κυπριακού Τύπου 32/20

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ βλ. Παιδεία

ΧΟΥΝΤΑ βλ. και πολιτική Έπικρατοσύνη

ΑΝΤΙ : 'Επιστολή προς χουντικό ύπουργό 29/15
 » : Γράμμα από το ... Α2 29/17
 » : Πολυτεχνείο : Θα μείνουν αναπάντητα τόσα ερωτήματα , 31/6
 » : Βασανιστήρια : Μία ακόμη δίκη - ρουτίνα συνεχίζεται 31/7
 'Αλεξίου, Α. : Κάθαρση - αποχουντοποίηση - ε-δημοκρατισμός 24/7
 Βασιλικός, Β. : 'Η Δεξιά δικάζεται 26-27/9
 » : 'Η δίκη των βασανιστών 28/9
 » : Δολοκτονίες 29/13
 Δ.Π. : Καί η ΚΥΠ είχε πολλή δουλειά 30/6
 Δημαράς, Γ. : Χαλκίδα : το 20ήμερο των εκπλή-ξεων 34/10
 Κυριακίδου-Νέστορος, 'Α. : 'Ο Γ. Παπαδόπουλος, ή ιστορία και η διδασκαλία της ιστορίας στα ελληνόπουλα 26-27/18
 Λεντάκης, 'Ανδρ. : Χουντικά σωματεία Ι : 'Εθνικών Κίνημα Νέων 'Επιστημόνων 25/48
 » : Χουντικά σωματεία ΙΙ : 'Επιστημονικά Σωματεία Νέων 30/33
 Μ.Π. : Οι έμπλοκές και η αληθινή ταυ-τότητα της δικής 24/13
 Μ.Π. : 'Ο νόμος της ζούγκλας ('Ο στρα-τιωτικός κανονισμός της ΕΣΑ) 29/9
 Παπαϊωάννου, Κ. : 4 στρατηγοί 25/7
 » : 'Από ποιόν να τιμωρηθούν, Πώς να τιμωρηθούν 26-27/10
 Ρεπόρτερ : 'Επιχείρηση : Μηνύματα από την 'Ελλάδα 30/14

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

'Αλεξανδρόπουλος, Μ. 23/40
 'Αλεξίου, Α. 24/7
 'Αλλιέντε, 'Ορτενσία 33/13
 'Αναστασιάδης, Γ. 32/30

'Αντωνόπουλος, Ν. 30/23, 33/8
 'Αργυρίου, 'Αλέξ. 32/49
 'Ασδραχάς, Σπ. 29/41
 Βασιλικός, Β. 26-27/9, 28/9, 29/13, 30/13, 34/11
 Βελουδής, Γ. 23/28
 Βελουχιώτης 'Αρης 31/38
 Βέλτσος, Γ. 24/33, 26-27/43, 31/49, 33/43, 35/20
 Βεργόπουλος, Κ. 24/33, 26-27/43
 Βλαντάς, Δ. 24/43
 Βλέσσας, Μ. 26-27/28
 Βουγιούκας, 'Αντ. 26-27/51
 Βουρνάς, Τ. 23/44
 Γαϊτάνος, Π. 25/22
 Γέρου, Θεόδωρ. 29/38
 Γιανναδάκης, Ν. 32/30
 Γιαννακάκης, 'Η. 26-27/23
 Γιανναράς, Χρ. 32/39
 Γιάννης 32/10
 Γκάτσος, Κ. 25/19
 Γκριτση-Μιλλιέξ, Τ. 24/51
 Δαρείος 33/15
 Δ.Π. 30/6
 Δημαράς, Γ. 32/6
 Δημητράς, Β. 33/49
 Δημητριάδης, Γ. 30/36
 Δούκας, Μ. 23/38
 Δραγούμης, Μ. 31/46
 'Εγγλέζος, Τ. 24/31
 'Ελεφάντης, 'Αγγ. 35/17
 'Εμμανουήλ, 'Αργ. 28/36
 'Ερασιστής 34/32, 35/36
 Εύθυμιου, Π. 24/6
 Ζουράρης, Κ. 34/12, 35/12
 Η.Κ. 31/17
 Θεοδώρου, Θ. 'Ε. 34/39
 Θέρμος, 'Ηλ. 30/40
 Καζάκος, Π. 29/23, 32/33
 Κακουλίδης, Γ. 31/30, 32/45, 33/46, 34/54, 35/47
 Καλλιγιάννη, Α. 30/49
 Καμπουρίδης, Χ. 25/53
 Κ.Σ. 23/46
 Καραός, 'Ηλ. 23/52, 24/29
 Καραγιώργης, Κ. 33/34
 Καραγιάννη-Καραμπελιά 31/46
 Κάτσης, Γ. 34/49
 Κατσανέβας, Θ. 31/14
 Κατσαρός, Μ. 32/43
 Κίτσος, Κ. 30/17, 35/11
 Κομιλής, Π. 25/23
 Κολιτσιδοπούλου, 'Αν. 23/56, 24/48, 25/57, 28/50, 32/47, 33/47, 34/55, 35/47
 Κουλουφάκος, Κ. 23/26
 Κουτρούλης, Π. 24/40, 28/4, 29/7, 29/16
 Κρανάκη, Μ. 29/30
 Κρανιδιώτης, Ν. 23/8
 Κυριαζή, Δ. 33/16
 Κυριακίδου-Νέστορος, Α. 26-27/18
 Κύρου, 'Αδ. 33/38
 Κωνσταντόπουλος, Ν. 24/10
 Λαγίολο, Ντ. 25/34
 Λαμπροπούλου, 'Αλ. 25/26
 Λαμπιδου, Ούρ. 35/25
 Λεμπέση, Κ. 24/41
 Λεντάκης, 'Ανδρ. 25/48, 30/33
 Λεωνίδας, Ν. 31/8, 32/8
 Λεωτσάκος, Γ. 25/57, 26-27/52, 29/51, 32/45, 34/57
 Λιναρδάτος, Σπ. 31/19
 Λουντέμης, Μ. 25/55
 Μακρής, Κίτσος 33/50
 Μαλικιένζου, 'Ελση 28/28
 Μανιάτης, Γ. 33/9

Μάρας, Θ. 25/11
 Μαρκοπούλου, 'Αν. 25/19
 Μαρουλάκης, Ν. 26-27/48, 29/52, 31/48
 Μαρινίτης, Δ. Ν. 28/47
 Μ. Β. 29/38
 Μ. Π. 23/24, 24/13, 26-27/14, 28/6, 29/9
 Μπέικος, Γ. 25/14
 Μπιέν, Π. 23/36
 Μποσφόρος, Γρ. 35/9
 Μποστό 29/8, 33/7
 Μποφύ, Γκ. 31/28
 Ναθαναήλ, Χρ. 26-27/49
 Νησιώτης, Γ. 30/20
 Νικοκρέων 23/9
 Νικολινάκος, Μ. 26-27/17, 28/8, 30/18, 31/23, 34/28
 Ν.Μ. 30/8, 34/19
 Νοταράς, Γ. 26-27/43
 Ντόκας, Χρ. 26-27/55, 28/48
 Ντομπινέσκι, Κ. 23/24
 Ντούμπσεκ, 'Αλ. 25/35, 25/38
 Ξανθοδάκης, Χ. 23/47, 26-27/54, 29/51, 30/49, 31/46, 25/8, 35/51
 Ξύδης, 'Αλ. 23/56, 24/48, 25/59, 26-27/56, 33/50
 'Ολιβέρα, Σ. 24/27
 Παλαμάς, Κ. 23/24
 Παναγιωτάτος, Δ. 33/38
 Παπαϊωάννου, Κ. 25/7, 26-27/10, 34/4
 Παπανδρέου, Ν. 30/45
 Πατίκη, Εύα 33/18
 Πετρή, Γ. 35/48
 Πιερρά, Ζ. 23/32
 Π.Σ. 30/51
 Πινουσέτ 30/25
 Πουλαντζάς, Ν. 24/33, 26-27/43
 Πρόκας, Τ. 24/16, 26-27/12
 Ράππας, Α. 29/46
 Ρεντζής, Θ. 30/48
 Ρεπόρτερ 30/14
 Ρίτσος, Γ. 23 χ. ύρ. 35/26
 Σαπρανίδης, Δ. 35/32
 Σβώλος, 'Αλ. 33/34
 Σέρβας, Πλ. 23/16, 28/11, 29/20, 29/22, 32/20, 33/14, 34/58
 Σιμόπουλος, Κυρ. 33/51
 Σιώτης, Ντ. 26-27/33
 Σκαλτσάς, Π. 29/18
 Σκούφος, Ν. 34/41, 35/8, 35/21
 Σμρόκοφου, Γ. 25/29
 Σπητέρης, Τ. 28/24
 Σταύρακας, Δ. 31/48, 34/53
 Τερλεξής, Π. 29/33
 Τζιανουδάκης, Σπ. 23/46
 Τόνγκ, Ντ. 23/45, 24/23, 25/41, 34/16
 Τούγιας 32/46
 Τρωγάδης, Π. 26-27/42, 28/45
 Τσιλιχρήστου, 'Αλ. 32/33
 Τσουκαλάς, Κ. 24/33, 26-27/43
 Φακίνος, 'Αρης 23/50, 26-27/34, 28/43, 29/26, 31/16, 32/16
 Φραντζή, 'Αντια 23/59, 24/51, 25/60, 26-27/58, 28/53, 29/52, 30/51, 31/50, 32/51, 33/53, 34/59, 25/42
 Φωτιάδης, Δ. 35/31
 Χάρα, Β. 25/52
 Χατζηβασιλείου, 'Ορ. 31/13
 Χατζής, Δ. 31/36
 Χατζής, Θ. 28/13
 Χιλιώτης, 'Ηλ. 32/49

● ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ● ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ●

αντί

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

Σε πανόδετο πολυτελή τόμο, με πίνακα περιεχομένων, κυκλοφορούν τα τεύχη (1-9) της Β' Περιόδου (1974). Σελίδες 460.

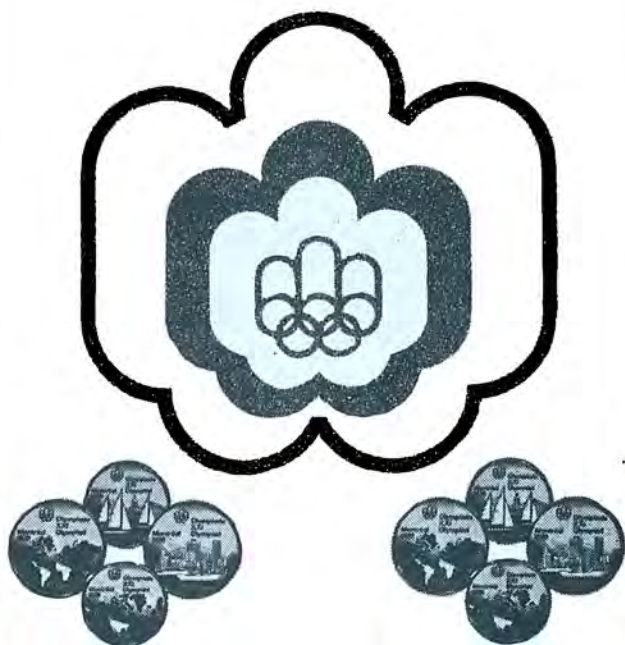
Τιμή 200 δραχ.

Στον τόμο αυτό θα διαβάσετε:

● για τις πολιτικές μας εξελίξεις ● για την αριστερά ● αποκαλυπτικά κείμενα για τους μηχανισμούς καταπίεσης ● για την Κύπρο και τα διεθνή γεγονότα ● για τη νεοελληνική ιστορία ● την Οικονομία, την Παιδεία ● τις τέχνες και τα γράμματα.

στην
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 αποκλειστικώς
 θα βρήτε τὰ αναμνηστικά νομίσματα
 τών Ολυμπιακών Αγώνων
Μόντρεαλ '76

Η ΑΥΓΗ
 ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση στην
 σε όλα τα πολιτικά, οικονομικά
 και κοινωνικά προβλήματα
- Τα προβλήματα της ελληνικής
 Αριστεράς και του παγκόσμιου
 προοδευτικού κινήματος
- Πνευματική και
 καλλιτεχνική ζωή
- Οι πιο έγκυρες απόψεις

*Τὶς καταθέσεις σας
 στην Α.Τ.Ε.
 Θὰ πιάσουν τόπο....*

....τόπο για σένα

(ή Α.Τ.Ε. δίνει τὸ μεγαλύτερο ἐπιτόκιο
 ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες Τράπεζες στὶς κατα-
 θέσεις Ταμειυτηρίου).

....τόπο για τὸν ἄγρότη

(Θὰ χρηματοδοτηθῇ πληρέστερα ἡ
 παραγωγικὴ του προσπάθεια).

....τόπο για τὴ Χώρα

(Θὰ ἀναπτυχθῇ ἀκόμα περισσότερο ἡ
 Ἑθνικὴ μας Οἰκονομία).

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στὴν πρωτοπορία τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615.783

Νέες εκδόσεις

ΜΑΝΩΛΗ ΚΟΡΡΕ

Ἡ παγίδα

Τέσσερα διηγήματα
ἀπὸ τὴν ἑφταετία

ΝΙΚΟΥ Α. ΚΟΚΑΝΤΖΗ

Τζιοκόντα

Μυθιστόρημα

Δεύτερη ἔκδοση

γιά σοβαρές ἐπενδύσεις

γραμματόσημα
νομίσματα

ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Σοφοκλέους 7-8 ☎ 32.10577

οι κληρονόμοι της σταχτης

Θοδωρος
καλοπισης

Εκδόσεις: Σ. Ι. Ζαχαροπουλος

Φοιτητές ταξιδεύετε
μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σέ
αεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν ἀπὸ τὰ γραφεία μας
- Ἐκδίδουμε τὴν
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' ὁροφ. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.